

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΜΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ & ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ : ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ &
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ
ΤΗΣ ΑΡΑΒΙΚΗΣ ΑΝΟΙΞΗΣ**

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΚΑΣΤΡΙΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Α.Μ. 1210 Μ007**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΠΕΡΡΑΚΗΣ ΣΤ.**

ΑΘΗΝΑ 2012

*Στην μνήμη όσων τόλμησαν
να θυσιάστούν για τα όνειρά τους...*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	
...1	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Εισαγωγική Παρουσίαση.....	3
2. Μεθοδολογία, Δομή & Πηγές	5

<u>ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ : ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ</u> <u>«ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ» & Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ</u> <u>ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ «ΕΥΘΥΝΗΣ</u> <u>ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ».....</u>	8
--	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ & ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ.....	
...9	

1.1 Το Τοπίο των κοινωνιών του αραβικού κόσμου πριν την Αραβική Ανοιξη.....	.9
--	-----------

1.1.1 Η θέση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αραβικό κόσμο.....	9
1.1.2 Δημοκρατικά ιδεώδη & αραβικός κόσμος.....	20

1.2 Προγράμματα δημοκρατικής ενίσχυσης και εμπέδωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την διεθνή κοινότητα.....	24
--	-----------

1.2.1 Μελέτη και αξιολόγηση των προγραμμάτων τα οποία υλοποιήθηκαν από διεθνείς οργανισμούς. Οι περιπτώσεις των Ηνωμένων Εθνών & της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	24
---	----

1.2.2 Προσπάθειες ενίσχυσης του πλαισίου προάσπισης των ΔτΑ και της Δημοκρατίας από περιφερειακές οργανώσεις : Αφρικανική Ένωση, Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας & Αραβικός Σύνδεσμος.....	29
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΚΡΙΣΕΩΝ.....36

**2.1 Γενικά περί της διαχείρισης κρίσεων από τον Οργανισμό Ηνωμένων
Εθνών.....**
36

2.1.1 Το σύγχρονο δόγμα διαχείρισης κρίσεων : η ευθύνη
προστασίας.....38

2.1.2 Η ευθύνη προστασίας στην
πράξη.....47

**2.2 Ο ρόλος των περιφερειακών οργανώσεων στην υλοποίηση της ευθύνης
προστασίας. Το νομικό πλαίσιο συνεργασίας ΗΕ και περιφερειακών
οργανώσεων.....**
51

2.2.1 Η Βορειοατλαντική
Συμμαχία.....52

2.2.2 Η Ευρωπαϊκή
Ένωση.....56

2.2.3 Η Αφρικανική
Ένωση.....58

2.2.4 Αραβικός
Σύνδεσμος.....59

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ : Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ & ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ.....61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΜΦΥΛΙΑ ΣΥΡΡΑΞΗ ΣΤΗ

ΛΙΒΥΗ.....

62

1.1 Το χρονικό του εμφυλίου πολέμου.....62

1.2 Η δράση των διεθνών

οργανισμών.....63

1.2.1 Τα Ηνωμένα Έθνη και η επίκληση της ευθύνης
προστασίας.....
63

1.2.2 Η υλοποίηση της ευθύνης προστασίας από την Βορειοατλαντική
Συμμαχία.....
66

1.2.3 Η ανταπόκριση των υπόλοιπων διεθνών οργανισμών στην εφαρμογή της
ευθύνης
προστασίας.....68

1.2.3.1 Ευρωπαϊκή
Ένωση.....68

1.2.3.2 Αφρικανική
Ένωση.....70

1.2.3.3 Αραβικός
Σύνδεσμος.....74

1.2.3.4 Οργανισμός Ισλαμικής
Συνεργασίας.....75

1.3 Αποτιμώντας την ευθύνη προστασίας : Θρίαμβος ή αποτυχία

;.....75

1.3.1 Το δικαίωμα αρνησικυρίας των μονίμων μελών του Συμβουλίου
Ασφαλείας.....
76

1.3.2 Η πληρότητα των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την εφαρμογή της
ευθύνης
προστασίας.....
77

1.4 Ζητήματα Διεθνούς Δικαίου τα οποία ανέκυψαν κατά την διάρκεια της σύρραξης.....

79

1.4.1 Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων & Διεθνούς Ανθρωπιστικού
Δικαίου.....
79

1.4.1.1 Παραβιάσεις που τελέστηκαν από τις αρχές της Λιβύης.....	79
1.4.1.2 Παραβιάσεις που τελέστηκαν από τους αντάρτες.....	84
1.4.1.3 Παραβιάσεις που τελέστηκαν από την Βορειοατλαντική Συμμαχία κατά την διάρκεια της επιχείρησης Unified Protector.....	85
1.4.2 Το ζήτημα της αναγνώρισης των ανταρτών.....	87

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΣΥΡΙΑ.....92

2.1 Το Χρονικό της κρίσης.....92

2.2 Η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας.....94

2.2.1 Η δράση των Ηνωμένων Εθνών και του Αραβικού Συνδέσμου.....	94
2.2.2 Ευρωπαϊκής Ένωση.....	106
2.2.3 Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας.....	108

2.3 Η ανθρωπιστική κρίση στη Συρία.....109

2.3.1 Ευθύνη...προστασίας ;.....	118
-------------------------------------	-----

2.4 Syrian National Council.....120

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....1 26

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....129

Κυριότερες Συντομογραφίες

OHE	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
HE	Ηνωμένα Έθνη
MKO	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου
MME	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
UNDEF	United Nations Democracy Fund
ΣΑ	Συμβούλιο Ασφαλείας
ΓΓ	Γενικός Γραμματέας
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΣΔΑ	Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΑΔ	Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο
NATO	North Atlantic Treaty Organization
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΑΕ	Αφρικανική Ένωση
ΣΕΑ	Συμβούλιο Ειρήνης & Ασφάλειας
ΟΙΣ	Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας
ΑΣ	Αραβικός Σύνδεσμος
HRW	Human Rights Watch
κ – μ	κράτη – μέλη
ΚΧ	Καταστατικός Χάρτης
ΔΣΚΠΔ	Διεθνές Σύμφωνο για τα Κοινωνικά & Πολιτικά Δικαιώματα
NTC	National Transitional Council
ΔΠΔ	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

δο	διεθνείς οργανισμοί
OUP	Operation Unified Protector
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική & Πολιτική Ασφάλειας
ΥΠΕΞ	Υπουργός Εξωτερικών
EUFOR	European Union Force
UNSIMIL	United Nations Support Mission in Libya
SNC	Syrian National Council
OHCHR	Office of the High Commissioner for Human Rights
UNSMIS	United Nations Supervision Mission in Syria
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force
FSA	Free Syrian Army
ICRC	International Committee of the Red Cross
UNHCR	United Nation High Commissioner for Refugees
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
UNFPA	United Nations Population Fund
SARC	Syrian Arab Red Crescent

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Εισαγωγική Παρουσίαση

Οδεύοντας πλέον προς τα τέλη του 2012, έχουν συμπληρωθεί σχεδόν δύο χρόνια από την ημέρα που έμελλε να αποτελέσει ορόσημο για την πολιτική ιστορία του αραβικού κόσμου, από την στιγμή δηλαδή που άναψε η σπίθα γι' αυτό που αποκαλούμε σήμερα «Αραβική Άνοιξη» (), όταν στις 17 Δεκεμβρίου 2010 ο νεαρός Τυνήσιος Mohamed Bouazizi, ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την διαφθορά που δεσπόζει στην χώρα του και για την κακομεταχείριση που ο ίδιος υπέστη από τις αστυνομικές αρχές, αυτοπυρπολήθηκε¹. Τον αυτοπυρπολισμό του νεαρού Bouazizi ακολούθησαν ταραχές και διαδηλώσεις, οι οποίες γρήγορα εξαπλώθηκαν σε όλη την χώρα και οι οποίες, παρά τις όποιες προσπάθειες καταστολής του καθεστώτος, υποχρέωσαν εν τέλει και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, τον επί 24 χρόνια Πρόεδρο της Τυνησίας Zine El Abidine Ben Ali να εγκαταλείψει την χώρα.

Το παράδειγμα της Τυνησίας ενέπνευσε γρήγορα και άλλα, κατ' επίφαση δημοκρατικά, αλλά στην ουσία με ισόβιους δικτάτορες, κράτη του αραβικού κόσμου, οι πολίτες των οποίων βίωναν, εδώ και δεκαετίες, την καθεστωτική διαφθορά, συνοδευόμενη από κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παραβιάσεις απαραίτητες για την επιβίωση των ανελεύθερων καθεστώτων. Η ανωτέρω χρονίζουσα κατάσταση, σε συνδυασμό με τα ραγδαίως αυξανόμενα ποσοστά ανεργίας, φτώχειας, την επιδείνωση των εθνικών οικονομιών, αλλά και την ανυπαρξία διόδων εκτόνωσης της κοινωνίας σήμανε την αρχή του τέλους για τα αραβικά αυταρχικά καθεστώτα : οι λαοί της Αιγύπτου, της Λιβύης, της Υεμένης, του Μπαχρέιν, της Συρίας και αρκετών άλλων κρατών της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, άρχισαν να διεκδικούν ότι στον “αναπτυγμένο” κόσμο θεωρείται

¹ Βλ. άρθρο “The Bouazizi ‘big bang’”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/12/2011121713215670692.html> (ημερομηνία πρόσβασης 26/04/2012).

αυτονόητο² : πραγματική δημοκρατία, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ελεύθερες εκλογές, καθεστωτική αλλαγή³. Πέραν όμως των κοινών διεκδικήσεων, κοινός παρονομαστής των επαναστάσεων υπήρξε και η πληθυσμιακή σύνθεση των πολιτών που συμμετείχαν στις επαναστάσεις, με την νεολαία να διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, αν και ίσως χωρίς ξεκάθαρη, τουλάχιστον στο αρχικό στάδιο, πολιτική συνείδηση⁴ τόσο στις διαδηλώσεις, αλλά πρωτίστως στην οργάνωση και τον συντονισμό τους μέσω των social media, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι οι επαναστάσεις δεν είχαν την στήριξη του συνόλου της κοινωνίας. Στο κύμα λοιπόν των επαναστάσεων⁵ που σάρωσε τον αραβικό κόσμο δόθηκε, αρχικά τουλάχιστον, ένα και μοναδικό όνομα : *Αραβική Άνοιξη*, σαν να επρόκειτο για μία και μοναδική επανάσταση, σε ένα και μοναδικό κράτος⁶.

Οι διαμαρτυρίες ωστόσο δεν είχαν ούτε την ίδια μορφή, ούτε την ίδια ένταση σε όλες τις χώρες. Εξαρτήθηκαν από την απάντηση της εκάστοτε ηγεσίας. Κυμάνθηκαν από απλές, ειρηνικές διαδηλώσεις και διαδικτυακό ακτιβισμό έως εξεγέρσεις οι οποίες πολύ σύντομα πήραν επικίνδυνη τροπή σε ορισμένα κράτη, για την καταστολή των οποίων οι κυβερνήσεις προέβησαν, και προβαίνουν ακόμη, σε εκτεταμένη χρήση βίας, εγκαινιάζοντας ένα φαύλο κύκλο βίας⁷.

² Βλ. άρθρο του Arias M. “*Arab Revolution versus Western Democracy? About riots in Arab world.*”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.revistadefilosofia.com/38-13.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 04/05/2012).

³ Μέχρι στιγμής καθεστωτική αλλαγή έχει πραγματοποιηθεί σε 4 κράτη : Τυνησία, Αίγυπτο, Λιβύη και Υεμένη, χωρίς όμως να συνοδεύεται από τερματισμό των προβλημάτων και των εχθροπραξιών. Να σημειώσουμε επίσης κάπου εδώ ότι και σε μια σειρά από άλλα αραβικά, ως επί το πλείστον, κράτη (Ιορδανία, Μαρόκο, Αλγερία, Ιράκ, Ομάν κ.α.) έλαβαν χώρα μια σειρά από παρόμοιες ενέργειες, οι οποίες ωστόσο λόγω του περιορισμένου χαρακτήρα τους και της σποραδικότητάς τους δεν θα αποτελέσουν αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας.

⁴ Βλ. άρθρο του Arias M. “*Arab Revolution versus Western Democracy? About riots in Arab world.*”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.revistadefilosofia.com/38-13.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης 04/05/2012).

⁵ Να σημειώσουμε ότι το δικαίωμα στην επανάσταση αναγνωρίζεται ως «έσχατο τελευταίο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης» από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (προοίμιο).

⁶ Στο βαθμό που η εν λόγω αντίληψη αφορά τον “μεταδοτικό” χαρακτήρα των εξεγέρσεων και αντανακλά τις ελπίδες για αναγέννηση θεωρείται δικαιολογημένη.

⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαφοροποιημένες αντιδράσεις της εκάστοτε ηγεσίας, μαρτυρούν και τις διαφορές ανάμεσα στις επαναστάσεις, οι οποίες είναι εξίσου σημαντικές με τις ομοιότητες. Η διαφορετική αντίδραση των καθεστώτων στα αιτήματα του λαού, εκτός βέβαια από την επιθυμία των κυβερνώντων να διατηρήσουν την εξουσία, είναι συνάρτηση δύο επιπλέον παραγόντων : αφενός της στάσης του στρατού, και αφετέρου της σχεταριστικής φύσης των αραβικών κοινωνιών. Αναφορικά με τον πρώτο παράγοντα, τα αυταρχικά

Στο σημείο αυτό υπεισέρχεται και το θέμα των δο. Όπως όλοι γνωρίζουμε οι διεθνείς οργανισμοί, από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, διαδραματίζουν έναν σημαντικότερο ρόλο στα διεθνή δρώμενα, η σημασία του οποίου ολοένα αυξάνεται λόγω των θεαματικών εξελίξεων, όπως αυτές που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης. Νέες προκλήσεις τίθενται στους δο, οι οποίες προκαλούν διλήμματα και ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο και το εύρος του πεδίου δράσης τους αναφορικά, εν προκειμένω, με την διαχείριση κρίσεων και, ενίοτε, οξύτατες κριτικές για πράξεις ή παραλείψεις.

2. Μεθοδολογία, Δομή & Πηγές

Η ανθρωπιστική κρίση στη Λιβύη και ακολούθως στη Συρία, οι χιλιάδες άμαχοι νεκροί, οι πρόσφυγες στα γειτονικά κράτη, η ολοκληρωτική σχεδόν καταστροφή των δύο κρατών εξαιτίας των εμφυλίων πολέμων σε συνάρτηση με την πρώτη τεστ της «ευθύνης προστασίας» στην πράξη καθώς και το γεγονός ότι σημαντικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου βρίσκουν εφαρμογή στις υπό εξέταση περιπτώσεις αποτέλεσαν το έναυσμα για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης.

Εν προκειμένω λοιπόν, θα επιχειρήσουμε στο πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας να αναλύσουμε την επικρατούσα, μέχρι και τις

καθεστώτα στηρίζουν σε μεγάλο βαθμό, εάν όχι αποκλειστικά, την ύπαρξή τους στο στρατό. Επομένως η στάση που θα τηρήσει ο τελευταίος είναι καθοριστικής σημασίας για την επιβίωση ή μη του καθεστώτος. Αυτό συνέβη και στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης. Σε κράτη όπου ο στρατός αρνήθηκε να συνεργαστεί με τους δικτάτορες, όπως στην Τυνησία, η πολιτική μετάβαση υπήρξε ομαλότερη. Το ίδιο συνέβη και στην Αίγυπτο : παρά την μεγάλη παράδοση ανάμειξης του στρατού στα πολιτικά δρώμενα της χώρας, και παρά το γεγονός ότι ο ίδιος ο H. Mubarak προερχόταν από τους κόλπους του στρατού, ο αιγυπτιακός στρατός τηρώντας μια αποστασιοποιημένη στάση από το καθεστώς, όχι μόνο δεν στήριξε τον πρώην Πρόεδρο, αλλά αντίθετα βοήθησε στην διαδικασία αποχώρησής του. Σε πλήρη αντιδιαστολή με τις περιπτώσεις της Τυνησίας και της Αιγύπτου, η περίπτωση της Λιβύης, όπου με τον αυστηρά ελεγχόμενο από τον Μ. Qaddafi στρατό, η κατάσταση κατέληξε σε εμφύλιο πόλεμο. Ερχόμενη στον δεύτερο παράγοντα, ο σεχταρισμός που χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό τις αραβικές κοινωνίες έχει παίξει σημαντικότατο ρόλο στην φύση και την εξέλιξη των επαναστάσεων. Κράτη στα οποία υπάρχουν βαθιές κοινωνικές περιχαράκώσεις, όπως στη περίπτωση της Συρίας όπου υπάρχουν βαθιές θρησκευτικές διαίρεσεις, αλλά και της Λιβύης στην οποία κυριαρχούσε ένα φυλετικό σύστημα διακυβέρνησης, οι εντάσεις τείνουν να είναι βιαιότερες από ότι στα κράτη με ομοιογενή πληθυσμό, καθώς η σεχταριστική φύση ευνοεί την πόλωση της κοινωνίας.

παραμονές των εξεγέρσεων, κατάσταση στο εσωτερικό των αραβικών κρατών. Ποια ακριβώς ήταν η κατάσταση αναφορικά με τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ώθησε τους λαούς του αραβικού κόσμου να βγουν στους δρόμους, φαινόμενο όχι ιδιαίτερα σύνηθες σε αυτήν την γειτονιά του κόσμου ; Ποιες ήταν οι προσπάθειες για εκδημοκρατισμό των κρατών αυτών από δο, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και η Ευρωπαϊκή Ένωση ; Γιατί, όπως αποδεικνύεται από τα γεγονότα, οι προσπάθειες αυτές απέτυχαν με αποτέλεσμα τη γνωστή σε όλους κατάληξη ;

Εν συνεχεία, θα μελετηθεί το πρίσμα υπό το οποίο δρουν οι διεθνείς οργανισμοί, παγκόσμιοι και περιφερειακοί σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων. Εκκινώντας από την υποχρέωση διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, θα εξετάσουμε το νομικό υπόβαθρο, την δικαιολογητική, με άλλα λόγια, βάση της δράσης των ΗΕ και των περιφερειακών οργανισμών, οι οποίοι ενεπλάκησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην διαχείριση των κρίσεων στις περιπτώσεις της Λιβύης και της Συρίας, υπό το φως του νέου θεσμού της ευθύνης προστασίας.

Ακολουθώντας, στο δεύτερο μέρος της διπλωματικής θα επικεντρωθούμε στην καθεαυτού εξέταση της δράσης των διεθνών οργανισμών στις περιπτώσεις της Λιβύης και της Συρίας, όπου η κατάσταση διαφοροποιήθηκε συγκριτικά με τα υπόλοιπα κράτη λόγω της εκτεταμένης χρήσης βίας, με αποτέλεσμα να μην γίνεται πλέον λόγος για εσωτερικές ταραχές, αλλά για εμφύλιο πόλεμο. Ειδικότερα θα αναφερθούμε στις σοβαρές παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, την ευθύνη του κράτους απέναντι στους υπηκόους του, την διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλημάτων πολέμου που οδήγησαν, στην περίπτωση της Λιβύης, την παραπομπή των θεωρούμενων ως υπευθύνων στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Παράλληλα θα εξετάσουμε τα αντάρτικα κινήματα που δημιουργήθηκαν σε Λιβύη και Συρία, την εξέλιξή τους, το status τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και την αναγνώρισή τους ή μη από διεθνείς οργανισμούς και κράτη, ενώ θα επιχειρηθεί παράλληλα και μία αποτίμηση της ευθύνης προστασίας.

Ως προς τις πηγές, λόγω του πρόσφατου χαρακτήρα των γεγονότων και καθώς η κρίση στην Συρία είναι ακόμα εν εξελίξει, θα δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα σε πρωτογενές υλικό. Το υλικό αυτό θα περιλαμβάνει ως επί το πλείστον εκθέσεις και αποφάσεις των ΗΕ, και των περιφερειακών οργανώσεων, στους κόλπους των οποίων μετέχουν -ή μετείχαν- τα προαναφερθέντα κράτη. Ιδιαίτερη δε βαρύτητα θα δοθεί στους μηχανισμούς προστασίας των ΔτΑ, τόσο των ΗΕ , όσο και άλλων φορέων. Για τους ίδιους ακριβώς λόγους μεγάλο κομμάτι της έρευνας στηρίζεται στην επιστημονική αρθρογραφία της επικαιρότητας καθώς και στην ειδησεογραφία. Οι αναφορές τέλος στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία καλύπτουν κυρίως το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας που άπτεται του ρόλου και των ενεργειών των διεθνών οργανισμών σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

*ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗΝ «ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ» & Η
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟ
ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ «ΕΥΘΥΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ»*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ & ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

1.1 Το Τοπίο των κοινωνιών του αραβικού κόσμου πριν την Αραβική Άνοιξη

1.1.1 Η θέση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αραβικό κόσμο

Από πλευράς δικαίου, τα Ηνωμένα Έθνη έχουν ένα πραγματικά αξιοθαύμαστο έργο όσον αφορά το πεδίο προαγωγής και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου τόσο σε συμβατικό όσο και σε διακηρυκτικό επίπεδο. Παρά τους όποιους κατά καιρούς προβληματισμούς, οι δικαιοκές ρυθμίσεις του ΟΗΕ καλύπτουν όλα τα πρόσωπα και καταστάσεις, ενώ η εφαρμογή τους ελέγχεται από πλέγμα εθνικών και διεθνών θεσμών⁸. Στο Καταληκτικό Κείμενο του 2005 μάλιστα, τα ΗΕ δεσμεύονται για την προάσπιση και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κανόνα δικαίου και της δημοκρατίας, αναγνωρίζοντας ότι οι τρεις αυτές αρχές είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το έργο του Οργανισμού⁹.

Αναφορικά με τα κράτη του αραβικού κόσμου θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αποδοχή των πράξεων αυτών είναι, σε γενικές γραμμές, ικανοποιητική, αν και μόνο πέντε εξ' αυτών κράτη, -*Συρία, Λιβύη, Αλγερία, Αίγυπτος και Μαρόκο*- , έχουν αποδεχτεί το σύνολο των κυριότερων πράξεων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου¹⁰.

Παρόλα αυτά, η απουσία σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πράξη είναι καθημερινή. Εν μέρει η μη συμμόρφωση οφείλεται στην επιθυμία των κρατών αυτών να συμβαδίζουν οι διατάξεις των εκάστοτε

⁸Βλ. Δίπλα Χ. – Δούση Εμμ. (επιμ.) «*Εξήντα χρόνια από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών. Ειρήνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Θεσμική Μεταρρύθμιση*» (2007), σελ. 135.

⁹ United Nations, General Assembly, A/60/1 (16 September 2005), par 119.

¹⁰ Ως κυριότερες πράξεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων νοούνται εδώ η Διεθνής Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, η Διεθνής Σύμβαση για τα Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα, Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών, Η Σύμβαση εναντίον των βασανιστηρίων και εναντίον των Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους.

Συμβάσεων με τις προβλέψεις του Ισλαμικού Νόμου (Σαρία)¹¹, γεγονός που δημιουργεί προσκόμματα στην ορθή εφαρμογή των Συμβάσεων, ειδικά όταν η αποδοχή τους συνοδεύεται από την διατύπωση επιφυλάξεων¹². Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις όπου δεν διατυπώνεται κάποια επιφύλαξη, δεν είναι λίγες οι φορές όπου δεν εφαρμόζεται σχεδόν καμία διάταξη των Συμβάσεων. Χαρακτηριστικό εν προκειμένω το παράδειγμα της Σαουδικής Αραβίας, η οποία έχει επικυρώσει την Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων εναντίον των Γυναικών.

Ο Ισλαμικός Νόμος είναι όμως η μία όψη του νομίσματος. Η άλλη όψη είναι η απολυταρχική φύση των καθεστώτων των αραβικών κρατών. Οι αυταρχικές κυβερνήσεις των κρατών της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, εκμεταλλεζόμενες ενίοτε την Σαρία, άφηναν τόσο περιθώριο για την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο χρειαζόταν για να μην απολέσουν τον έλεγχο. Η κατάσταση αυτή αντικατοπτρίζεται πλήρως στις εκθέσεις των διαφόρων μηχανισμών προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τόσο το ΣΔΑ, το HRW, όσο και άλλες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στην προάσπιση των ΔτΑ έχουν συχνότατα υπογραμμίσει το σχετικό κενό που υπάρχει στον αραβικό κόσμο.

Ειδικότερα, το HRW στις σχετικές εκθέσεις του οι οποίες δημοσιοποιήθηκαν το 2011 και αναφέρονται στο έτος 2010, στην εκπονή του οποίου ξεκίνησε το κύμα των αραβικών εξεγέρσεων, διαπιστώνει, όχι την πρόοδο της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά αντίθετα την υποχώρησή του σεβασμού ή, στην καλύτερη περίπτωση, την στασιμότητα. Σύμφωνα με τις εκθέσεις για την Υεμένη, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Τυνησία, το Ιράν και το Μπαχρέιν ο σεβασμός και οι προσπάθειες προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υποχώρησαν. Για τα κράτη τη Συρίας, του Κουβέιτ, του Ισραήλ, των Κατεχόμενων Παλαιστινιακών Εδαφών, του Μαρόκο και της Δ. Σαχάρας η κατάσταση παρέμεινε στάσιμη, ενώ για

¹¹Ο κυρίαρχος ρόλος του Ισλαμικού Νόμου επιβεβαιώνεται και από τις αναφορές σε αυτόν που υπάρχουν στα Καταστατικά τόσο του Αραβικού Συνδέσμου, όσο και του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, δύο οργανισμοί οι οποίοι συγκεντρώνουν στους κόλπους τους όλα τα αραβικά κράτη.

¹² Βλ. ενδεικτικά <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reservations-country.htm> (ημερομηνία πρόσβασης 19/7/2012).

την Αλγερία και την Σαουδική Αραβία οι σχετικές εκθέσεις τόνισαν ότι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι σχεδόν ανύπαρκτος. Μόνο οι περιπτώσεις της Ιορδανίας και κυρίως του Λιβάνου φαίνεται να ξεφεύγουν από τον γενικό κανόνα καθώς οι σχετικές εκθέσεις σημειώνουν ότι τα εν λόγω δύο κράτη έχουν κάνει ενθαρρυντικά βήματα. Και στις περιπτώσεις αυτές όμως οι σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εξέλειπαν¹³.

Κοινός τόπος όλων των εκθέσεων ήταν η έλλειψη του δικαιώματος της έκφρασης, της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης, όπως και η καταπάτηση του δικαιώματος του συνάθροισης : δημοσιογράφοι, ειρηνικοί ακτιβιστές – ακόμη και μαθητές-, bloggers, διώχθηκαν, παραπέμφθηκαν σε δίκη και ορισμένοι φυλακίστηκαν εξαιτίας του γεγονότος ότι τόλμησαν να αρθρώσουν λόγο εναντίον των κρατικών θεσμών ή να δημοσιοποιήσουν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττονται από τις αρχές την ίδια στιγμή που η πραγματοποίηση συγκεντρώσεων και η δημιουργία συλλόγων απαγορευόταν εάν οι αρμόδιες αρχές έκριναν ότι ο σκοπός τους είναι επικίνδυνος ή αντίκειται στις αξίες του κράτους. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις απαγορεύθηκε η είσοδος στη χώρα σε ακαδημαϊκούς, οι οποίοι θεωρήθηκαν επικίνδυνοι για το καθεστώς Το περιεχόμενο των εκθέσεων του HRW, επιβεβαιώνουν και οι εκθέσεις του ΣΔΑ στα πλαίσια του μηχανισμού της Παγκόσμιας Περιοδικής Αξιολόγησης (*Universal Periodic Review*)¹⁴.

¹³ Βλ. τις σχετικές εκθέσεις των κρατών, διαθέσιμες στις κάτωθι ηλεκτρονικές διευθύνσεις <http://www.hrw.org/world-report-2011/yemen>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/united-arab-emirates>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/jordan>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/tunisia>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/syria>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/kuwait>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/iran>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/israel-occupied-palestinian-territories>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/world-report-2011-bahrain>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/lebanon>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/libya>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/morocco>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/saudi-arabia>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/algeria>, <http://www.hrw.org/world-report-2011/iraq> (ημερομηνία πρόσβασης 05/06/2012).

¹⁴ Η αξιολόγηση για κάθε κράτος – μέλος του ΟΗΕ πραγματοποιείται κάθε τέσσερα χρόνια, σύμφωνα με την ακόλουθη διαδικασία : τα κράτη υποβάλλουν μία έκθεση στο ΣΔΑ στην οποία περιγράφουν τις δράσεις που έχουν αναλάβει για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Άλλοι δρώντες της διεθνούς κοινότητας, όπως ΜΚΟ, αλλά και τρίτα κράτη έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν σχετικές πληροφορίες στο Γραφείο του Υπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ακολούθως, η αρμόδια ομάδα εργασίας του μηχανισμού, αποτελούμενη από μέλη του ΣΔΑ, ξεκινά μια διαδικασία διαλόγου με το κράτος που υποβάλλει την έκθεση, στην οποία έχουν την δυνατότητα να εμπλακούν ΜΚΟ, κράτη κ.α. Η όλη διαδικασία ολοκληρώνεται με την σύσταση μιας τριμελούς επιτροπής, που ορίζεται από

Από τα πρώτα αραβικά κράτη τα οποία υπέβαλλαν έκθεση στο ΣΔΑ ήταν η Αίγυπτος, η οποία υπέβαλλε την σχετική έκθεση στο ΣΔΑ το 2010. Στην έκθεσή της, η Αίγυπτος ισχυρίζεται ότι έχουν καταβληθεί σκληρές προσπάθειες για την προάσπιση των θεμελιωδών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως προβλέπεται στο Σύνταγμα της χώρας. Μάλιστα, το 2007 η κυβέρνηση προχώρησε σε τροποποίηση του Συντάγματος που αποσκοπούσε στον εκσυγχρονισμό των σχετικών ρυθμίσεων και την εναρμόνισή του με τα συναφή διεθνή κείμενα. Ταυτόχρονα, ο εκπρόσωπος της Αιγύπτου διαβεβαίωσε την επιτροπή, κατά την διάρκεια της παρουσίασης της έκθεσης, σχετικά με την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης καθώς και την θρησκευτική ελευθερία, ελευθερίες συνταγματικά κατοχυρωμένες, ενώ δεν παρέλειψε να υπογραμμίσει την πρόοδο και την ανάληψη δράσεων για την προώθηση και τον σεβασμό των οικονομικών, πολιτικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, την βελτίωση του κράτους πρόνοιας, τις δράσεις για την καταπολέμηση του ρατσισμού κατά των γυναικών και την ενδυνάμωση του ρόλου τους στην αιγυπτιακή κοινωνία και την προστασία των νόμιμων μεταναστών και την μεταχείρισή τους σύμφωνα με τις εθνικές και διεθνείς προβλέψεις. Όσον αφορά δε το καυτό θέμα της εν ισχύ κατάστασης εκτάκτου ανάγκης, στην οποία βρίσκεται η Αίγυπτος από το 1981 – και η οποία τερματίστηκε μόλις τον Μάιο του 2012-¹⁵ ο εκπρόσωπος δήλωσε ότι η Αίγυπτος προτίθεται να προχωρήσει στην κατάργησή του μόλις υιοθετηθεί ο αντιτρομοκρατικός νόμος, ενώ για την θανατική ποινή που ίσχυε στη χώρα δήλωσε ότι έχει κάνει βήματα προόδου με την μείωση των εγκλημάτων που επισύρουν την συγκεκριμένη καταδίκη¹⁵.

Οι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών και των κρατών που μετείχαν στην αξιολόγηση της Αιγύπτου αναγνώρισαν ότι πράγματι η

το ΣΔΑ, από αντιπροσώπους τριών κρατών, η οποία προετοιμάζει το τελικό κείμενο το οποίο περιλαμβάνει την αξιολόγηση του κράτους καθώς και μια σειρά συστάσεων προς αυτό. Κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να δεχτεί ή να απορρίψει τις συστάσεις. Το τελικό αποτέλεσμα καταγράφεται σε μία τελική έκθεση. Μέχρι σήμερα τα αραβικά κράτη που έχουν υποβάλλει τις σχετικές εκθέσεις είναι η Αίγυπτος (2010), το Κουβέιτ (2010), η Λιβύη (2010), η Σαουδική Αραβία (2009), η Συρία (2011), η Τυνησία (2012), τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (2008), το Ομάν (2011), το Κατάρ (2010), η Ιορδανία (2009), ο Λίβανος (2010), η Αλγερία (2012), αλλά και το Ιράν (2010) καθώς και το Ιράκ (2010).

¹⁵Για την εκτενή παράθεση των δράσεων προόδου που έχει σημειώσει η Αίγυπτος, όπως αυτές παρουσιάστηκαν από τον εκπρόσωπο της βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council, A/HRC/14/17 (26 March 2010), par. 10 – 26.

Αίγυπτος έχει κάνει σημαντικά βήματα για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά όσον αφορά τα παιδιά και τις γυναίκες και την ενθάρρυναν να συνεχίσει τις σχετικές δράσεις¹⁶. Παρόλα αυτά προέβησαν σε μια σειρά συστάσεων προς την Αίγυπτο, οι οποίες δύνανται να διακριθούν σε τέσσερις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία των συστάσεων συμπεριλαμβάνονται οι δράσεις που χαίρουν υποστήριξης από την Αίγυπτο. Οι κυριότερες από τις δράσεις αυτές μπορούν να ομαδοποιηθούν ως ακολούθως : άρση των επιφυλάξεων που έχει διατυπώσει η Αίγυπτος σε θεμελιώδη κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, ενίσχυση του εσωτερικού νομικού πλαισίου όσον αφορά τα δικαιώματα της γυναίκας και του παιδιού και η εναρμόνισή του με τις διεθνείς διατάξεις, αγώνας κατά παντός είδους διακρίσεων και όλων των μορφών βίας, εγγύηση της ελευθερίας του λόγου για τους δημοσιογράφους και τους bloggers, εγγύηση του σεβασμού των θεμελιωδών κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δικαιωμάτων και των θρησκευτικών ελευθεριών, συνεργασία με ΜΚΟ και άλλους εταίρους για την εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων για την σχετική εκπαίδευση και ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και φυσικά άμεση υιοθέτηση του αντιτρομοκρατικού νόμου¹⁷.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά τις συστάσεις εκείνες τις οποίες η Αίγυπτος αππρίπτει. Πρόκειται για την έμπρακτη διασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων μέσω της εφαρμογής της σχετικής εθνικής νομοθεσίας, την διεξαγωγή αξιολόγησης της αιγυπτιακής νομοθεσίας και την ευθυγράμμισή της με την διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διεξαγωγή εκστρατειών ενημέρωσης για την προώθηση της ανεκτικότητας και της εξάλειψης των διακρίσεων και την εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας χωρίς διακρίσεις βάσει θρησκευτικού ή σεξουαλικού προσανατολισμού, ενώ αρνείται επίσης κάθε περαιτέρω υποχώρηση στο θέμα της θανατικής ποινής και άμεση άρση του νόμου έκτακτης ανάγκης¹⁸.

¹⁶ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council, A/HRC/14/17 (26 March 2010), par. 29 – 38.

¹⁷ Βλ. αναλυτικότερα United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/14/17 (26 March 2010), pp. 12 – 19.

¹⁸ Βλ. United Nations General Assembly Human Rights Council A/HRC/14/17 (26 March 2010), par. 97.

Το τρίτο μέρος της έκθεσης αφορά τις δράσεις τις οποίες η Αίγυπτος αρνείται να υποστηρίξει, καθώς θεωρεί ανακριβείς ή εσφαλμένες. Πρόκειται για συστάσεις που αποβλέπουν στην απελευθέρωση των bloggers και άλλων ακτιβιστών που κρατούνται υπό τις προβλέψεις του Νόμου Έκτακτης Ανάγκης, τον τερματισμό των συλλήψεων για πολιτικό ακτιβισμό, την άμεση εξέταση όλων των περιπτώσεων που αφορούν διώξεις δικηγόρων, μελών του δικαστικού σώματος, δημοσιογράφων, και όσων δραστηριοποιούνταν υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και την μη ανανέωση και κατάργηση του Νόμου Έκτακτης Ανάγκης, ο οποίος παρέχει την νομική κάλυψη για την συντριπτική πλειοψηφία των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τέλος την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων καθώς και την εξάλειψη των νομικών και γραφειοκρατικών περιορισμών που επηρεάζουν το δικαίωμα του ανθρώπου στην ανεξιθρησκία¹⁹. Η έκθεση ολοκληρώνεται με την παράθεση των συστάσεων, οι οποίες θα αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω μελέτης της Αιγύπτου. Οι εν λόγω συστάσεις αφορούν τον τερματισμό όλων των πολιτικών οι οποίες τείνουν να μεροληπτούν κατά των μη μουσουλμάνων, την αποδοχή και επικύρωση σειράς Πρωτοκόλλων, αλλά και Συμβάσεων που αφορούν την κατάργηση κάθε είδους απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, ενώ τέλος ένας αρκετά μεγάλος αριθμός συστάσεων επικεντρώνεται στις δράσεις που οφείλει να αναλάβει η Αίγυπτος για την κατάργηση των βασανιστηρίων την συμμόρφωση και την συνεργασία με τους σχετικούς διεθνείς κανόνες και φορείς²⁰.

Την ίδια εικόνα αντικατοπτρίζουν λίγο έως πολύ και οι υπόλοιπες εκθέσεις που αφορούν τα αραβικά κράτη. Αν και ορισμένα από τα κράτη αυτά σημειώνουν μεγαλύτερη πρόοδο στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφήνοντας μεγαλύτερα περιθώρια ελευθερίας στους πολίτες τους, πάρα ταύτα όλα θεωρούνται κάτι παραπάνω από συντηρητικά και ανελεύθερα. Έτσι, κράτη όπως το Κουβέιτ, ο Λίβανος, το Ομάν εμφανίζουν τεράστια κενά στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, ενώ άλλα όπως το Ιράν, το Ιράκ, η Σαουδική

¹⁹Βλ. αναλυτικότερα United Nations General Assembly Human Rights Council A/HRC/14/17 (26 March 2010), pp. 20 – 21.

²⁰ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/14/17 (26 March 2010), par. 99.

Αραβία, αλλά και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα δεν έχουν καν προσχωρήσει ή υπογράψει σημαντικά κείμενα που άπτονται την προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου ενώ η απουσία τους είναι αισθητή από τους περισσότερους μηχανισμούς προάσπισης των ΔτΑ. Για την τελευταία μάλιστα ομάδα κρατών υπάρχει ένας μακρύς κατάλογος συστάσεων που αφορούν την κατάργηση της θανατικής ποινής, την τροποποίηση των εθνικών νομοθεσιών για την απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ιδίως όσο αφορά τις γυναίκες και τα παιδιά από την Επιτροπή και τα κράτη τα οποία μελέτησαν τις υποβληθείσες εκθέσεις και με τις οποίες αρνούνται να συμμορφωθούν. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το σύνολο των αραβικών κρατών, μόνο για την Ιορδανία η άποψη της Επιτροπής είναι πιο ενθαρρυντική : αναγνωρίζει ότι έχει συντελέσει πρόοδο στους περισσότερους τομείς της προάσπισης και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει ακόμα δρόμο μπροστά της. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι η Ιορδανία είναι η μόνη μέχρι στιγμής χώρα η οποία δεν έχει δηλώσει ότι αντίκειται σε κάποια από τις συστάσεις της επιτροπής²¹.

Όσον αφορά την Λιβύη, ο Gaddafi ανακήρυξε το πολίτευμα της χώρας Δημοκρατία το 1969. Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του Gaddafi το βιοτικό επίπεδο του λιβυκού λαού βελτιώθηκε αισθητά : το ποσοστό του αναλφαβητισμού μειώθηκε στο 10%, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και στην υγειονομική περίθαλψη έγινε προσιτή για σχεδόν όλα τα τμήματα της λιβυκής κοινωνίας, ενώ χορηγούταν από το κράτος επίδομα στέγασης στους έχοντες ανάγκη και οικονομική ενίσχυση στους φοιτητές. Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν η Λιβύη να κατέχει από τις υψηλότερες θέσεις όσον αφορά τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης ανάμεσα στα αραβικά κράτη, και την πρώτη θέση στην αφρικανική ήπειρο²².

Ωστόσο όταν η συζήτηση έρχεται στα πολιτικά δικαιώματα και τις κοινωνικές ελευθερίες το σκηνικό μεταβάλλεται δραματικά. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου δεν συνοδεύτηκε από παράλληλη πρόοδο στον τομέα του

²¹ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/11/29 (29 May 2009).

²² Βλ. Human Development Index and its components (2010) διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Table1_reprint.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 20/07/2012).

σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Μ. Gaddafi φαινομενικά μόνο εγκαθίδρυσε την δημοκρατία στη Λιβύη. Στην πραγματικότητα η ίδρυση των πολιτικών κομμάτων έχει απαγορευθεί, συνοδευόμενη από εκτεταμένη λογοκρισία για πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά θέματα ή άσκηση κριτικής στους θεσμούς. Σύμφωνα με έρευνα του Freedom House, η Λιβύη κρίνεται ως ανελεύθερη για το έτος 2010 όσον αφορά την ελευθερία του τύπου και την άσκηση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων²³. Ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός επαληθεύτηκε και από την Διεθνή Αμνηστία, η οποία στην έκθεσή της για την Λιβύη για το ίδιο έτος διαπιστώνει, μεταξύ άλλων, σοβαρούς περιορισμούς αναφορικά με την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα της συνάθροισης και της οργάνωσης, ενώ διαπιστώνει την δίωξη όσων προσπάθησαν να ασκήσουν κριτική για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα²⁴.

Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα είναι η έκθεση του ΣΔΑ η οποία δημοσιεύτηκε ένα μήνα πριν την έναρξη της επανάστασης που μετατράπηκε λίαν συντόμως σε εμφύλιο πόλεμο. Στο προοίμιο της έκθεσης σημειώνεται η θέση των αντιπροσώπων της Λιβύης σύμφωνα με την οποία η προστασία και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν ζητήματα υψίστης σημασίας για την πρόοδο ενός έθνους και χαίρουν εκτίμησης στη Λιβύη, γεγονός που πιστοποιείται και από την υιοθέτηση σειράς εθνικών νομικών κειμένων που αποσκοπούν στην διασφάλιση του σεβασμού τους²⁵. Πράγματι, τόσο η ομάδα εργασίας, όσο και τα κράτη που μετείχαν στην διαδικασία αξιολόγησης και υπέβαλλαν παρατηρήσεις, αναγνώρισαν την πρόοδο της χώρας σε μια σειρά από σημαντικούς τομείς που αφορούν το σύνολο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, πρόοδος η οποία αντικατοπτρίζεται στην συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή της Λιβύης στα διεθνή fora προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποδοχή των κυριότερων σχετικών συμβάσεων. Παρά την πρόοδο όμως που έχει

²³ Βλ. Freedom of the Press 2010, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2010> (ημερομηνία πρόσβασης 20/07/2012).

²⁴ Βλ. Libya – Amnesty International Report 2010, διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.amnesty.org/en/region/libya/report-2010 (ημερομηνία πρόσβασης 20/07/2012).

²⁵ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/16/15 (4 January 2011), par. 8.

συντελεστεί, προβληματισμοί εκφράστηκαν από κάποια κράτη αναφορικά με την ελευθερία του τύπου και το δικαίωμα της έκφρασης, ισχυρισμούς τους οποίους η αντιπροσωπεία της Λιβύης αρνήθηκε κατηγορηματικά, ισχυριζόμενη ότι κάθε πολίτης μπορεί να εκφράζει ελεύθερα την άποψή του, τονίζοντας παράλληλα ότι στην Λιβύη υπάρχουν ανεξάρτητα δημόσια και ιδιωτικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τα οποία, επομένως δεν χειραγωγούνται και ασκούν κριτική στις αρχές²⁶.

Περαιτέρω, η επιτροπή διαπίστωσε σειρά παραβιάσεων για τις οποίες έγιναν συστάσεις με μερικές από τις οποίες όμως η Λιβύη αρνήθηκε την συμμόρφωση. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται η διενέργεια ερευνών για τις ύποπτες εξαφανίσεις, για τις καταγγελίες για την διεξαγωγή βασανιστηρίων, την παροχή εγγυήσεων σχετικά με την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας, και την διεξαγωγή δίκαιης δίκης σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, την αναγνώριση του δικαιώματος ατομικών προσφύγων όπως προβλέπεται στη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Κοινωνικών Διακρίσεων και την Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων, αλλά και την ενίσχυση του νομικού πλαισίου προστασίας των προσφύγων. Πέραν αυτών, οι αρχές της Λιβύης αρνήθηκαν επίσης οποιοδήποτε διάλογο για θέματα που άπτονται της ελευθερίας του τύπου και της σύστασης οργανώσεων, ενώ απορρίφθηκαν και τα αιτήματα που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την κατάργηση της εφαρμογής της θανατικής ποινής σε περιπτώσεις που άπτονται του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης, της δημιουργίας οργανώσεων και της απλής συνάθροισης όταν μέσω αυτών εκφράζονται απόψεις αντίθετες με τις αρχές που θεσπίστηκαν με την Επανάσταση του 1969²⁷.

Στη Συρία, όπως και στην Αίγυπτο, η πολιτική ζωή χαρακτηρίζεται από την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης στην οποία έχει περιέλθει το κράτος με τον σχετικό νόμο που ίσχυε από το 1963 έως και το 2011²⁸. Η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης έδωσε τεράστιες εξουσίες στις αστυνομικές αρχές, με ότι

²⁶ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/16/15 (4 January 2011), par. 87.

²⁷ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/16/15 (4 January 2011), par. 96.

²⁸ Για την αιτιολόγηση του οποίου η κυβέρνηση επικαλούταν ενδεχόμενη ένοπλη σύρραξη με το Ισραήλ.

αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Επιπρόσθετα, από το 1970 δεν υπάρχει αντιπολίτευση στη Συρία. Ο Hafez Al – Assad κατόρθωσε να εξαλείψει τους πολιτικούς αντιπάλους και να έχει τον απόλυτο έλεγχο, κάνοντας ενίοτε χρήση αλόγιστης βίας και μην υπολογίζοντας κανένα ενδεχόμενο κόστος, όπως στην περίπτωση της σφαγής στην πόλη Χάμα το 1982²⁹.

Με το θάνατο του Hafez Al – Assad το 2000, ήρθε στην εξουσία ο γιος του, Bashar Al – Assad. Η άνοδος του στην εξουσία συνοδεύτηκε από ελπίδα για μεταρρυθμίσεις, οι οποίες δυστυχώς γρήγορα διαψεύστηκαν, καθώς η Συρία παράμεινε ένα ανελεύθερο κράτος, όπου η οποιαδήποτε προσπάθεια κριτικής της κυβέρνησης σχετικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνοδεύεται από διώξεις και φυλακίσεις. Άλλωστε, οι περιορισμοί στην ελευθερία του λόγου, στη συνάθροιση και στη δημιουργία οργανώσεων αποτέλεσαν την βάση επάνω στην οποία εδραιώθηκε το καθεστώς Assad.

Εν προκειμένω λοιπόν, στην έκθεσή της για το έτος 2010 η Διεθνής Αμνηστία κατηγορεί την Συρία για πληθώρα παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της έκθεσης οι κρατήσεις και αυθαίρετες φυλακίσεις ακτιβιστών που δρουν για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ασκούν σχετική κριτική στην κυβέρνηση αποτελούν συνήθη πλέον φαινόμενα. Το ίδιο και τα βασανιστήρια, η κακομεταχείριση και οι ανεξιχνίαστοι θάνατοι στις φυλακές, ενώ διακρίσεις σημειώνονται σε βάρος των γυναικών και της κουρδικής μειονότητας που διαβίει στη Συρία³⁰.

Ερχόμενη στο ΣΔΑ, Η Συρία κατέθεσε την σχετική έκθεση στις 2 Σεπτεμβρίου του 2011, και ενώ βρισκόταν εν μέσω της εμφύλιας σύρραξης,

²⁹ Βλ. Chibli Mallat, Jane Mansbridge, Sadek Jalal al-Azm, Trudi Hodges, Mansoor al-Jamri, Ishac Diwan, Sharhabeel al-Zaeem, John J. Donohue, S.J., & Yang Jianli, Ph.D. “A Strategy for Syria Under International Law: How to End the Asad Dictatorship While Restoring Nonviolence to the Syrian Revolution”, Harvard International Law Journal, Vol. 53, March 2012.

³⁰ Βλ. Syria - Amnesty International Report 2010, διαθέσιμο στο <http://www.amnesty.org/en/region/syria/report-2010> (ημερομηνία πρόσβασης 20/07/2012).

στην υπογράμμισε ότι κατά τους τελευταίους μήνες το καθεστώς έχει έρθει αντιμέτωπο με ένα ασύμμετρο πόλεμο από τα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία αναμεταδίδουν συνεχώς αναληθείς πληροφορίες για τα τεκταινόμενα στη Συρία. Δεν δίστασε μάλιστα και κατηγορήσε τους «Δυτικούς» για υποκίνηση και καθοδήγηση των ανταρτών καθώς και για τον εφοδιασμό τους με οπλισμό³¹.

Η ομάδα εργασίας του ΣΔΑ και τα συμμετέχοντα στην διαδικασία κράτη επικέντρωσαν ως επί το πλείστον το ενδιαφέρον και την ανησυχία τους στην ολοένα κλιμακούμενη χρήση βίας και τους χιλιάδες νεκρούς αμάχους. Οι παρατηρήσεις και οι σχετικές συστάσεις επισκίασαν οποιαδήποτε άλλη αναφορά σε οποιαδήποτε πρόοδο στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είχε συντελεστεί κατά το παρελθόν. Απόρροια αυτών ήταν η Συρία να αποδειχθεί ανυποχώρητη σε μια σειρά καίριων συστάσεων : πρόκειται για τις συστάσεις που αφορούν την ομαλή μετάβαση στο πολιτικό σύστημα, την συνακόλουθη δημιουργία αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης και φυσικά κατάργηση της θανατικής ποινής. Μην ξεχνώντας ότι η έκθεση δημοσιεύθηκε εν εξελίξει της συριακής κρίσης, η Συρία εμφανίζεται επίσης ανένδοτη στον τερματισμό των αντιποίνων εναντίον των διαδηλωτών, την απελευθέρωση των κρατουμένων , την χορήγηση άδειας εισόδου ξένων παρατηρητών και δημοσιογράφων στους χώρους κράτησης, καθώς και στις ανθρωπιστικές οργανώσεις. Αρνήθηκε επίσης να άγει ενώπιον της δικαιοσύνης όσους ευθύνονται για επιθέσεις μεγάλης κλίμακας και να διεξάγει έρευνες για τις κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων³².

³¹ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/19/11 (24 January 2012), par. 8 – 10.

³² Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/19/11 (24 January 2012), par. 104. Αναφορικά με τις υπόλοιπες συστάσεις, η προσοχή εστιάσθηκε ως επί το πλείστον σε γενικότερες γραμμές. Επρόκειτο για συστάσεις που αφορούσαν την εναρμόνιση της εσωτερικής νομοθεσίας και πρακτικής με τις διεθνείς συμβάσεις προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου τις οποίες αποδέχεται ή θα εξετάσει η Συρία, την συνεργασία με τους αντίστοιχους διεθνείς μηχανισμούς και τις μεταρρυθμίσεις στον πολιτικό και οικονομικό τομέα, την διασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων και της ενδυνάμωσης της θέσης της νεολαίας στη συριακή κοινωνία, την προστασία των μειονοτήτων και των προσφύγων που διαβιούν στο έδαφός της, *αλλά και τον σεβασμό του ΔΑΔ* δεδομένου της τρέχουσας εμφύλιας σύρραξης καθώς την άδεια εισόδου στη χώρα στην Διεθνή Επιτροπή Έρευνας που έχει συσταθεί για την Συρία. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι συστάσεις σχετικά με την ελευθερία του τύπου ή της συγκρότησης οργανώσεων, η Συρία θεωρεί ότι ήδη εφαρμόζονται.

1.1.2 Δημοκρατικά ιδεώδη & αραβικός κόσμος.

Όπως έχει αναφερθεί και στην εισαγωγή της εργασίας, στο σύνολο των κρατών του αραβικού κόσμου, κάθε άλλο παρά δημοκρατικό πολίτευμα υπήρχε. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου το Σύνταγμα ορίζει το πολίτευμα ως Δημοκρατία, όπως λ. χ. στην Αίγυπτο, στη Συρία, στη Λιβύη κ.α., οι δημοκρατικές διαδικασίες ήταν επί το πλείστον ανύπαρκτες. Επρόκειτο ουσιαστικά για κατ' επίφαση δημοκρατικά καθεστώτα με ισόβιους δικτάτορες, κατάσταση η οποία αναγνωρίζεται και από τα ΗΕ³³. Οι εκλογικοί νόμοι ήταν άλλωστε άψογα προσαρμοσμένοι στα μέτρα και στα σταθμά του κάθε δικτάτορα, ενώ ο ρόλος της αντιπολίτευσης, όπου αυτή υπήρχε, ήταν πολύ περιορισμένος. Τα καθεστώτα φρόντιζαν για την αποδυνάμωση ή ακόμα και την εξάλειψη των όποιων αντιπολιτευτικών ρευμάτων³⁴. Εν ολίγοις ο πολιτικός πλουραλισμός στα αραβικά κράτη υφίστατο μονάχα σε στενά προκαθορισμένα και ελεγχόμενα πλαίσια, τα οποία εξασφάλιζαν την βιωσιμότητα και την συνέχεια των παλαιών δομών. Απόρροια των ανωτέρω είναι να θεωρείται η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής ως μία από τις λιγότερο εκδημοκρατισμένες περιοχές της υφελίου, με μόνη την περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής να εμφανίζει χαμηλότερα ποσοστά δημοκρατικής κουλτούρας³⁵. Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα του Economist, από τα 20 συνολικά κράτη της περιοχής κατατάσσονται στην κατηγορία “Hybrid regimes”³⁶ μόνο η Τυνησία, ο Λίβανος, το Ιράκ, η Αίγυπτος, και

³³ “The majority of States in the world today describe themselves as democratic. However, democracy is a dynamic social and political system whose ideal functioning is never fully ‘achieved’.” United Nations, Guidance Note of the Secretary – General on Democracy.

³⁴ Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Ayman Abd Aziz Nour, του πρώτου Αιγυπτίου πολιτικού, ο οποίος τόλμησε στις προεδρικές εκλογές του 2005 να θέσει υποψηφιότητα απέναντι στον τότε Πρόεδρο Hosni Mubarak. Ο Ayman Nour στον πρώτο γύρο των εκλογών είχε σαφές προβάδισμα έναντι του πρώην Προέδρου. Ωστόσο πολύ σύντομα καταδικάστηκε σε 5 χρόνια φυλάκισης εξαιτίας κατηγοριών πλαστογραφίας. Με την καταδίκη, υπήρξε έντονη συζήτηση γύρω από την πολιτική σκοπιμότητα των κατηγοριών.

³⁵ Βλ. “Democracy Index 2011. Democracy under Stress. A report from the Economist Intelligence Unit”, The Economist, pp. 9.

³⁶ -²⁷ Σύμφωνα με την έρευνα “Democracy Index 2011. Democracy under Stress. A report from the Economist Intelligence Unit”, από το The Economist, ως Hybrid regimes θεωρούνται τα κράτη εκείνα όπου “Elections have substantial irregularities that often prevent them from being both free and fair. Government pressure on opposition parties and candidates may be common. Serious weaknesses are more prevalent than in flawed democracies--in political culture, functioning of government and political participation. Corruption tends to be widespread and the rule of law is weak. Civil society is weak. Typically there is harassment of and pressure on journalists, and the judiciary is not independent.”, ενώ ως Authoritarian regimes ορίζονται τα κράτη στα οποία “...political pluralism is absent or heavily circumscribed.

Παλαιστίνη. Αντίθετα, τα υπόλοιπα κράτη κατατάχθηκαν στην κατηγορία “*Authoritarian regimes*”³⁷ με την Συρία, το Ιράν και την Σαουδική Αραβία να κατέχουν τις χαμηλότερες θέσεις³⁸.

Το ξέσπασμα της «Αραβικής Άνοιξης» αύξησε, όπως ήταν φυσικό, την καταπίεση και τις προσπάθειες φίμωσης διαδηλωτών, ακτιβιστών και δημοσιογράφων. Οι πιο έντονες αντιδράσεις σημειώθηκαν σε Αίγυπτο, Τυνησία, Λιβύη, Συρία, Υεμένη, αλλά και Μπαχρέιν, όπου οι κυβερνήσεις, από την πρώτη κιόλας στιγμή, προέβησαν στην διακοπή του διαδικτύου, (απαγόρευση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης), ενώ προσπάθησαν είτε να απαγορεύσουν την είσοδο σε ξένους δημοσιογράφους, είτε, κατά την αποχώρησή τους από τη χώρα τους κατάσχασαν το δημοσιογραφικό τους υλικό, ενώ τέλος δεν ήταν λίγες οι επιθέσεις, οι αυθαίρετες συλλήψεις και κρατήσεις εγχώριων και ξένων ανταποκριτών, ενώ αρκετοί από αυτούς δολοφονήθηκαν. Την ίδια, ίσως και χειρότερη, τύχη είχαν και οι πολιτικοί ακτιβιστές και οι ακτιβιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κι οι bloggers. Φυσικά τα αντιφρονούντα ΜΜΕ φιμώθηκαν, συμπεριλαμβανόμενου και του Al Jazeera³⁹.

Ένα ερώτημα που ανακύπτει αμέσως, όταν αναλογίζεται κανείς το τεράστιο δημοκρατικό έλλειμμα του αραβικού κόσμου, είναι γιατί δεν υπάρχει, έστω ένα, πραγματικά δημοκρατικό, αραβικό κράτος⁴⁰. Κατά

Many countries in this category are outright dictatorships. Some formal institutions of democracy may exist, but these have little substance. Elections, if they do occur, are not free and fair. There is disregard for abuses and infringements of civil liberties. Media are typically state-owned or controlled by groups connected to the ruling regime. There is repression of criticism of the government and pervasive censorship. There is no independent judiciary.”.

³⁸ Βλ. “*Democracy Index 2011. Democracy under Stress. A report from the Economist Intelligence Unit*”, The Economist, pp. 6 –8.

³⁹ Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. “*Annual Report on Freedom of Expression. Egypt and the Arab World 2011*” (2012), The Arabic Network for Human Rights Information, pp. 8 – 110. Να σημειώσουμε ότι εκτός από τα αναφερθέντα αραβικά κράτη, αντιδράσεις από την πλευρά των κυβερνήσεων σημειώθηκαν και στα υπόλοιπα κράτη του αραβικού κόσμου (Λίβανος, Κουβέιτ, Ιορδανία, Αλγερία κ.α.), ωστόσο λόγω του γεγονότος ότι στα τελευταία κράτη οι διαδηλώσεις και τα επεισόδια δεν έλαβαν την έκταση των αντίστοιχων της πρώτης ομάδας, ως εκ τούτου και οι αντιδράσεις των κυβερνήσεων δεν ήταν του ίδιου βαθμού.

⁴⁰ Πράγματι, στην περιοχή της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, η οποία αποτελεί τον γεωγραφικό χώρο του συνόλου των αραβικών κρατών, δεν υφίστατο, μέχρι και την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης, ούτε ένα κατ’ ουσία δημοκρατικό καθεστώς. Πρόκειται για την περιοχή με το μεγαλύτερο δημοκρατικό έλλειμμα σε όλη την υφήλιο. Εξάιρεση αποτελεί μόνο το κράτος του Λιβάνου.

καιρούς, πολλοί αναλυτές έχουν επιδιώξει να ορίσουν τους παράγοντες εκείνους, οι οποίοι δρούσαν ανασταλτικά μέχρι σήμερα για την άνθηση της πραγματικής δημοκρατίας στον αραβικό κόσμο, δεδομένων και των σχετικών προγραμμάτων διαφόρων δο, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Οι προσεγγίσεις ήταν ποικίλες. Ως πιο πειστική θεωρείται αυτή που αποδίδει την καθυστέρηση της ανάπτυξης της δημοκρατίας, τόσο σε λόγους πολιτικής οικονομίας, όσο και γεωπολιτικής, και όχι σε αυτή που θεωρεί αποκλειστικά τον πολιτιστικό ή τον θρησκευτικό παράγοντα ως τροχοπέδη⁴¹.

Και ενώ έχουν προηγηθεί τόσες αναφορές σε δημοκρατικά ελλείμματα, ποιος είναι άραγε ο ορισμός της έννοιας «δημοκρατία» ; Υπάρχει άραγε ένα κοινά αποδεκτό μοντέλο δημοκρατικού πολιτεύματος ; Η απάντηση είναι αρνητική. Ούτε κοινά αποδεκτός ορισμός υπάρχει, ούτε κάποιο μοντέλο. Η έλλειψη ορισμού αντικατοπτρίζεται και στο Καταληκτικό Κείμενο Κορυφής. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 135 τα ΗΕ, ενώ διακηρύσσουν ότι στηρίζουν την δημοκρατία, την οποία θεωρούν ως την παγκόσμια εκείνη αξία μέσω της οποίας οι άνθρωποι δύνανται να καθορίζουν οι ίδιοι το δικό τους πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό σύστημα και την πλήρη συμμετοχή τους σε αυτό, εντούτοις, αμέσως μετά δηλώνουν ότι, παρόλο που τα δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης εμφανίζουν κοινά χαρακτηριστικά, εντούτοις δεν υπάρχει ένα και μοναδικό μοντέλο δημοκρατίας⁴². Παρά ταύτα, τα ΗΕ δεσμεύονται να συμβάλλουν στην εδραίωση της δημοκρατίας μέσω της ενδυνάμωσης της ικανότητας των

⁴¹Για ανάπτυξη των επιχειρημάτων και εκτενέστερη ανάλυση βλ. Diamond L. *“Why there are no Arab Democracies?”* (2010), pp. 93 – 103.

⁴²*“We reaffirm that democracy is a universal value based on the freely expressed will of people to determine their own political, economic, social and cultural systems and their full participation in all aspects of their lives. We also reaffirm that while democracies share common features, there is no single model of democracy that it does not belong to any country or region, and reaffirm the necessity of due respect of sovereignty and the right of self – determination. We stress that democracy, development and respect for all human rights and fundamental freedoms are interdependent and mutually reinforcing.”*, βλ. United Nations, General Assembly, A/RES/60/1, par. 135. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Διακοινοβουλευτική Ένωση στις 16 Σεπτεμβρίου 1997 υιοθέτησε, χωρίς διαδικασία ψηφοφορίας, την «Παγκόσμια Διακήρυξη για την Δημοκρατία», το περιεχόμενο της οποίας αντνακλά το κείμενο της παρ. 135, καθώς ούτε και στην συγκεκριμένη διακήρυξη υπάρχει κάποια προσπάθεια ορισμού της δημοκρατίας, παρά μόνο γίνεται διατύπωση των αρχών που πρεσβεύει η δημοκρατία και των στοιχείων που αποτελούν την βάση της ορθής δημοκρατικής διακυβέρνησης. Βλ. Inter – Parliamentary Union *“Universal Declaration on Democracy”*. Τέλος, η ίδια αντίληψη αντικατοπτρίζεται και στο Guidance Note of the Secretary – General on Democracy, όπου μεταξύ άλλων σημειώνεται ότι *“The Organization has never sought to export or promote any particular national or regional model of democracy”*.

ίδιων των κρατών να εφαρμόζουν και τις αρχές και τις πρακτικές της Δημοκρατίας. Για τον σκοπό αυτό μάλιστα τα Ηνωμένα Έθνη προχώρησαν στην ίδρυση ενός Ταμείου για την Δημοκρατία⁴³. Η απουσία ορισμού δεν εμπόδισε και τις υπόλοιπες τις διεθνείς οργανώσεις να υλοποιήσουν προγράμματα ενίσχυσης δημοκρατικών θεσμών στα κράτη με δημοκρατικό έλλειμμα⁴⁴.

1.2 Προγράμματα δημοκρατικής ενίσχυσης και εμπέδωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την διεθνή κοινότητα.

Οι αξίες και τα ιδανικά της δημοκρατίας έχουν βαθιές ρίζες στον ΟΗΕ. Μολονότι στον ίδιο τον Χάρτη δεν αναφέρεται σε καμία διάταξη ο όρος «δημοκρατία», στο προοίμιό του ωστόσο η έκφραση “We the Peoples” αντικατοπτρίζει αναμφίβολα τα δημοκρατικά ιδεώδη σύμφωνα με τα οποία ο λαός αποτελεί την νομιμοποιητική βάση στην οποία βασίζεται κάθε κυρίαρχο κράτος και κατ’ επέκταση και τα ΗΕ. Ακολουθώντας, στη Παγκόσμια Διακήρυξη

⁴³Βλ. United Nations, General Assembly, A/RES/60/1, par. 136.

⁴⁴ Δεν πρέπει να ξεχνάμε επίσης ότι το επιχείρημα του εκδημοκρατισμού έγινε πολλές φορές το εργαλείο πίεσης κάποιων διεθνών οργανισμών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Βορειοατλαντική Συμμαχία κ.α., για την διεύρυνσή τους, όπου ανάμεσα στα κριτήρια που έπρεπε να πληρούν τα υποψήφια κράτη – μέλη ήταν και αυτό του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αξίζει να επισημανθεί, ότι στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών, οι προσπάθειες εκδημοκρατισμού ή εναλλακτικά η δημοκρατική βοήθεια, όπως συχνά αναφέρεται στη σχετική διεθνή βιβλιογραφία, έχουν μεγαλύτερη νομιμοποίηση από ότι οι μεμονωμένες προσπάθειες κρατών, οι οποίες για την διεθνή κοινή γνώμη δεν συνιστούν τίποτα άλλο παρά “μεταμφιεσμένες” ιμπεριαλιστικές επιθυμίες. Στο σημείο αυτό, και πριν προβούμε σε οποιαδήποτε αναφορά προσπαθειών εκδημοκρατισμού που πραγματοποιούνται στον αραβικό κόσμο, κρίνεται χρήσιμο να σημειώσουμε ότι, κατά την άποψη των πολιτικών αναλυτών, τα προγράμματα εκδημοκρατισμού που πραγματοποιούνται από διεθνείς οργανισμούς χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά την λεγόμενη πολιτική προσέγγιση των προσπαθειών, όπου η βοήθεια επικεντρώνεται πρωτίστως στους θεσμούς και τις πολιτικές ελευθερίες. Η δεύτερη κατηγορία αφορά την *αναπτυξιακή* προσέγγιση η οποία συνίσταται σε μία ευρύτερη αντίληψη του εκδημοκρατισμού, η οποία περιλαμβάνει προσπάθειες ισότητας και δικαιοσύνης αναφορικά με τις οικονομικό – κοινωνικές συνιστώσες. Η προσέγγιση αυτή αντιλαμβάνεται τον εκδημοκρατισμό ως μία αργή διαδικασία αλλαγής, στην οποία τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών και η σχετική επιμόρφωση αυτών δεν πρέπει να υπολείπεται της αντίστοιχης πολιτικής⁴⁴. Η βαρύτητα δίνεται στην κοινωνία των πολιτών μέσω συναφών αναπτυξιακών προγραμμάτων, στην παροχή της κατάλληλης τεχνογνωσίας στους κρατικούς θεσμούς και στην διασύνδεση δημοκρατίας με όλο το φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με άλλα λόγια, υπό την αναπτυξιακή προσέγγιση, οι εκλογές και η άμεση εγκαθίδρυση πραγματικού δημοκρατικού συστήματος διακυβέρνησης δεν συνιστούν τον άμεσο στόχο. Αντίθετα, προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται στην εμπέδωση των δημοκρατικών αρχών, οι οποίες εγγυώνται την μακροχρόνια ομαλή λειτουργία της Δημοκρατίας. Η συγκεκριμένη προσέγγιση του εκδημοκρατισμού φαίνεται να υιοθετείται από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, αλλά κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως θα δούμε στη συνέχεια.

για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα καθώς και στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα υπάρχουν διατάξεις που μεριμνούν για τα θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματα και ελευθερίες⁴⁵. Η εντατική ενασχόληση όμως των ΗΕ με ζητήματα δημοκρατίας επήλθε μόλις την δεκαετία του 1990, γεγονός που οδήγησε και την συμπερίληψη του εκδημοκρατισμού ως έναν από τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας το 2000. Σήμερα, περισσότεροι τους ενός μηχανισμοί των ΗΕ ασχολούνται με το ζήτημα του εκδημοκρατισμού⁴⁶.

1.2.1 Μελέτη και αξιολόγηση των προγραμμάτων τα οποία υλοποιήθηκαν από διεθνείς οργανισμούς. Οι περιπτώσεις των Ηνωμένων Εθνών & της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κατά την διάρκεια της Συνόδου Κορυφής του 2005, η διεθνής κοινότητα διακήρυξε ότι υποχρεούται να δρα υπέρ της υπεράσπισης και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κανόνα δικαίου και της δημοκρατίας. Τόνισε δε, ότι οι αξίες αυτές είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους και ανήκουν στον πυρήνα των βασικών αρχών που πρεσβεύουν τα Ηνωμένα Έθνη⁴⁷. Προς επίρρωση των ανωτέρω δημιουργήθηκε το 2005 το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τη Δημοκρατία (*The United Nations Democracy Fund - UNDEF*) για την προώθηση των προσπάθειών εκδημοκρατισμού ανά την υφήλιο⁴⁸ το οποίο μέχρι και το τρέχον έτος, έχει πραγματοποιήσει πέντε γύρους προγραμμάτων.

Αναφορικά με τα προγράμματα που λαμβάνουν χώρα σε αραβικά κράτη, για τα έτη 2007, 2009 και 2010 το ποσοστό επί του συνολικού αριθμού των προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν υπό την αιγίδα του Ταμείου

⁴⁵ “*The will of the people shall be the basis of the authority of the government*”, Universal Declaration of Human Rights και Articles 19, 21, 22 & 25, International Covenant on Civil and Political Rights.

⁴⁶ Οι κυριότερες δράσεις που αφορούν την δημοκρατική βοήθεια εκτελούνται κατά κύριο λόγο στα πλαίσια των ακόλουθων μηχανισμών : United Nations Development Programme (UNDP), United Nations Democracy Fund (UNDEF), Department of Peace keeping Operations (DPKO), Department of Political Affairs (DPA), Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR).

⁴⁷ Βλ. United Nations, General Assembly, A/RES/60/1, par. 119.

⁴⁸ Το UNDEF είναι σημειωτέον ο μόνος μηχανισμός των ΗΕ που ενσωματώνει τον όρο «Δημοκρατία» στον τίτλο του και έχει ως αποκλειστική αρμοδιότητα την εδραίωση των δημοκρατικών θεσμών στα κράτη, μέσω της ενδυνάμωσης της κοινωνίας των πολιτών, βλ. http://www.un.org/democracyfund/About_Us/about_us_index.html (ημερομηνία πρόσβασης 13/07/2012).

ανέρχεται σε 9%, 10% και 12% αντίστοιχα⁴⁹. Το 2008, το αντίστοιχο ποσοστό ήταν απειροελάχιστο (υπήρχαν μόνο δύο προγράμματα που πραγματοποιούνταν σε όλη την περιοχή), ενώ το 2011 δεν υπήρξε ούτε ένα πρόγραμμα που να αφορά τις αραβικές χώρες, ενδεχομένως και λόγω της έναρξης των εξεγέρσεων. Ειδικότερα, από το 2007 μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί συνολικά εννέα προγράμματα από το UNDEF⁵⁰, οι στόχοι των οποίων δύνανται να συνοψιστούν ως ακολούθως :

- Ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών και ενθάρρυνση της συμμετοχής της στις δημοκρατικές διαδικασίες και στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο (Projects : *“Strengthening Civil Society Advocacy and Leadership Skills”-Yemen, Lebanon, Jordan-*, *“Strengthening BMENA civil society in the democratic process” –Yemen, Jordan, Morocco-*).
- Επιμόρφωση των δημοσιογράφων και των πολιτών των αραβικών κρατών περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Projects : *“Renforcer les capacités des journalistes et blogueurs arabes pour la promotion des droits de l’ Homme” – Mauritanie, Algerie, Tunisie, Soudan, Egypte, Jordanie, Liban, Irak, Arabie Saoudite, Qatar-*, *“Providing easy access to human rights for all in Arabic countries”*).
- Εξασφάλιση της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στις δημοκρατικές εκλογικές διαδικασίες, επιμόρφωση της αραβικής κοινωνίας σχετικά με τις αξίες της δημοκρατίας και βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα σε αρχές και πολίτες, παροχή ευκαιριών στους απλούς πολίτες να συμμετάσχουν μέσω δικών τους προτάσεων στην ενίσχυση των δημοκρατικών δομών, καθώς και την ενίσχυση της θέσης και του ρόλου της γυναίκας στην πολιτική σκηνή (Projects : *“Engaging Civil Society in a*

⁴⁹Βλ. http://www.un.orf/democracyfund/Grantees/grantees_stats.html (ημερομηνία πρόσβασης 13/07/2012).

⁵⁰Βλ. http://www.un.orf/democracyfund.org/oppps/proposal.list.php?record_type=project (ημερομηνία πρόσβασης 13/07/2012).

*Democratic Election Process”, “Dialogue on Democratic Values in the Arab World” – Jordan, Lebanon, Morocco-, “Democratic Reforms in Arab Region; focus on socio – economic processes”, “Democracy and Civic Education Workshops in Morocco, Tunisia, Egypt, Jo” – Morocco, Tunisia, Egypt, Jordan, Bahrain-, “Contribuer a la mise en valeur de l’ image politique de la femme” – Algeria, Morocco, Tunisia-)*⁵¹.

Ρίχνοντας μια ματιά στα κράτη τα οποία συμμετέχουν στα διάφορα προγράμματα εκδημοκρατισμού, παρατηρούμε ότι απουσιάζουν, μεταξύ άλλων, τόσο η Λιβύη όσο και η Συρία, τα δύο κράτη δηλαδή των οποίων το καθεστώς επέδειξε, και επιδεικνύει ακόμη στην περίπτωση της Συρίας, την μεγαλύτερη ακαμψία στα αιτήματα του πληθυσμού του.

Ερχόμενη στην ΕΕ, όντως η τελευταία έχει επιδείξει μεγάλο ενδιαφέρον για τον εκδημοκρατισμό των κρατών της Νοτίου Μεσογείου όπως και με το σύνολο των γειτονικών της κρατών⁵². Μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για έναν οργανισμό, του οποίου τα κ – μ έχουν βαθιά ριζωμένες τις δημοκρατικές αξίες και παραδόσεις. Άλλωστε, σύμφωνα με την Συνθήκη για

⁵¹ Πέντε χρόνια μετά την έναρξη του πρώτου προγράμματος στον αραβικό κόσμο το UNDEF έχει δημοσιοποιήσει τέσσερις εκθέσεις αναφορικά με την πρόοδο που έχει συντελεστεί σε ορισμένα από τα κράτη που συμμετείχαν στα προγράμματα εκδημοκρατισμού. Οι εκθέσεις αυτές αφορούν την Αίγυπτο, τον Λίβανο και την Ιορδανία. Συγκεκριμένα, πρόκειται για τις εκθέσεις : “*Building Democratic Spaces in Egypt*” (ημερομηνία δημοσίευσης 2/05/2012, διαθέσιμη στο [www.un.org/democracyfund/Docs/Post project evaluations/UDF-EGY-07-162 Evaluation Egypt.pdf](http://www.un.org/democracyfund/Docs/Post%20project%20evaluations/UDF-EGY-07-162%20Evaluation%20Egypt.pdf)), “*Student Civic Action. Engaging and Empowering Emerging Leaders in Universities in Jordan*” (ημερομηνία δημοσίευσης 31/03/2011, διαθέσιμη στο [www.un.org/democracyfund/Docs/Post project evaluations /UDF-JOR-07-164 Student Civic Action. Engaging and Empowering Emerging Leaders in Universities in Jordan.pdf](http://www.un.org/democracyfund/Docs/Post%20project%20evaluations/UDF-JOR-07-164%20Student%20Civic%20Action.Engaging%20and%20Empowering%20Emerging%20Leaders%20in%20Universities%20in%20Jordan.pdf)), “*Citizenship is My Right in Lebanon*” (ημερομηνία δημοσίευσης 13/01/2012, διαθέσιμη στο [www.un.org/democracyfund/Docs/Post project evaluations /UDF-LEB-08-244 La citoyennete cest mon droit \(Lebanon\).pdf](http://www.un.org/democracyfund/Docs/Post%20project%20evaluations/UDF-LEB-08-244%20La%20citoyennete%20cest%20mon%20droit%20(Lebanon).pdf)) και “*National Youth Parliament in Lebanon*” (ημερομηνία δημοσίευσης 19/09/2011, διαθέσιμη στο [www.un.org/democracyfund/Docs/Post Project/Lebanese National Youth Parliament.pdf](http://www.un.org/democracyfund/Docs/Post%20Project/Lebanese%20National%20Youth%20Parliament.pdf)). Ενδιαφέρον είναι, όπως προκύπτει από τις ημερομηνίες δημοσίευσης, ότι και οι τέσσερις εκθέσεις δημοσιεύθηκαν εφόσον είχε ξεκινήσει η «Αραβική Άνοιξη». Με εξαίρεση την Αίγυπτο, όπου η όλη διαδικασία χαρακτηρίστηκε ως “*disappointing project*”, οι υπόλοιπες αξιολογήσεις ήταν ενθαρρυντικές για Ιορδανία και Λίβανο.

⁵² Στην διεθνή βιβλιογραφία έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι οι περιφερειακοί οργανισμοί τείνουν να ανταποκρίνονται καλύτερα στα προγράμματα εκδημοκρατισμού. Πράγματι, ανατρέχοντας στην σχετική διεθνή πρακτική, και ειδικά στο παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα γειτονικά, μη δημοκρατικά κράτη, η άποψη αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Ως βασική παράμετρος θεωρείται, η γενικότερη αλληλεξάρτηση λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας, μεταξύ των κρατών -το πλέγμα των οικονομικών, στρατιωτικών κ.α. συμφωνιών- είναι μεγαλύτερη.

την Ευρωπαϊκή Ένωση, στις θεμέλιες αξίες, οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα και στόχους της Ένωσης, συμπεριλαμβάνονται η δημοκρατία και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵³. Η τήρηση των αρχών αυτών, οι οποίες επαναλαμβάνονται και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, αποτελεί προϋπόθεση για όλες τις μορφές συνεργασίας της ΕΕ με τρίτες χώρες⁵⁴.

Το γενικό πλαίσιο για την παροχή και χρηματοδότηση δημοκρατικής βοήθειας προς τρίτες χώρες παρέχεται από την Ευρωπαϊκή Πράξη για την Δημοκρατία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (*European Instrument for Democracy and Human Rights – EIDHR*)⁵⁵, ωστόσο η εφαρμογή των επιμέρους προγραμμάτων και δράσεων καθορίζεται βάσει γεωγραφικών προσδιορισμών. Έτσι, αναγνωρίζοντας το δημοκρατικό έλλειμμα στην περιοχή της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, για τα κράτη του αραβικού κόσμου το σχετικό πρόγραμμα προβλέπεται από την Πράξη για την Ευρωπαϊκή Γειτονία και Συνεργασία, η οποία αφορά τα γειτνιάζοντα με την ΕΕ κράτη, συμπεριλαμβανομένων του Μαρόκου, της Αλγερίας, της Τυνησίας, της Λιβύης, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, της Συρίας, των Κατεχόμενων Παλαιστινιακών Εδαφών, αλλά και του Ισραήλ⁵⁶. Οι στρατηγικοί στόχοι του προγράμματος αποτελούνται από τρεις συνιστώσες, η πρώτη εκ των οποίων αφορά την υποστήριξη της δημοκρατικής μετάβασης

⁵³ “The Union is founded on the principles of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and the rule of law, principles which are common to the Member States”, βλ. Consolidated Version of the Treaty on European Union, Article 6, par. 1.

⁵⁴ “The Union shall define and implement a common foreign and security policy covering all areas of foreign and security policy, the objectives of which shall be [...] to develop and consolidate democracy and the rule of law, and respect for human rights and fundamental freedoms.”, βλ. Consolidated Version of the Treaty on European Union, Article 11, par. 1.

⁵⁵ Βλ. ec.europa.eu/europa/aid/how/finance/eidhr_en.htm (ημερομηνία πρόσβασης 05/07/2012).

⁵⁶ Το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένης και της γεωγραφικής της εγγύτητας με την Μέση Ανατολή και την Βόρειο Αφρική, έχει εκδηλωθεί ήδη από το 1995 με την Ευρωμεσογειακή Συνεργασία (Διαδικασία Βαρκελώνης), η οποία αποτελεί το πλαίσιο της αναπτυξιακής βοήθειας στον αραβικό κόσμο, συμπεριλαμβανομένης και της πολιτικής ανάπτυξης μέσω των διαδικασιών εκδημοκρατισμού. Πρότυπο για την πολιτική ανάπτυξη του αραβικού κόσμου αποτέλεσε δίχως άλλο η ευρωπαϊκή πολιτική εκδημοκρατισμού και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη της κεντρικής Ευρώπης καθώς και στα κράτη της Βαλτικής, πολιτική που επέφερε εν τέλει την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την Ευρωμεσογειακή Συνεργασία ακολούθησε το πρόγραμμα MEDA, το οποίο απέβλεπε στην ενίσχυση της πολιτικής σταθερότητας, του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας των συμμετεχόντων κρατών, ενώ το 2008 έγινε επαναβεβαίωση των αρχών της Διαδικασίας της Βαρκελώνης και της ευρωμεσογειακής εταιρικής σχέσης του 1995.

των συμμετεχόντων κρατών και της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵⁷.

Δυστυχώς όμως η δράση της ΕΕ δεν απέδωσε τους αναμενόμενους καρπούς. Έτσι, σε σύντομο χρονικό διάστημα από την έναρξη του κύματος των διαδηλώσεων, από την σύρραξη στη Λιβύη και πριν κλιμακωθεί ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία, η Ευρωπαϊκή Ένωση, εκφράζοντας την υποστήριξή της για το μεταβατικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται ο αραβικός κόσμος, παρουσίασε στις αρχές Μαρτίου του 2011 την *Εταιρική Σχέση με τις Χώρες της Νότιας Μεσογείου για την Δημοκρατία και την Ευημερία* (“*A Partnership for Democracy and Shared Prosperity with the Southern Mediterranean*”) μέσω της οποίας διακηρύττει ότι επιθυμεί να οικοδομήσει εκ νέου τις σχέσεις της με τα κράτη της Νοτίου Μεσογείου⁵⁸.

Μεταξύ των αξόνων που θα στηρίζεται η εταιρική σχέση συμπεριλαμβάνεται και ο δημοκρατικός μετασχηματισμός και η οικοδόμηση θεσμών, με ιδιαίτερη έμφαση στις θεμελιώδεις ελευθερίες, τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, την μεταρρύθμιση του δικαστικού σώματος και η καταπολέμηση της διαφθοράς⁵⁹. Στόχος δεν είναι η βραχυπρόθεσμη σταθερότητα, αλλά η υλοποίηση μιας μακροχρόνιας διαδικασίας που θα ανταποκρίνεται στις ελπίδες που γεννήθηκαν στην περιοχή. Για τον λόγο αυτό, εκτός από τα αιτήματα των κυβερνήσεων των κρατών – εταίρων, θα πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη και τα αιτήματα της κοινωνίας των πολιτών. Απαραίτητη δε προϋπόθεση για την σύναψη της εταιρικής σχέσης θα είναι η

⁵⁷ Βλ. ec.europa.eu/europaid/how/finance/enpi_en.htm (ημερομηνία πρόσβασης 05/07/2012).

⁵⁸ Στο προοίμιο της ανακοίνωσης η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει την ιστορική διάσταση των γεγονότων που εκτυλίσσονται στα νότια σύνορά της. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην ανακοίνωση, η Ένωση ελπίζει πως οι εξελίξεις θα οδηγήσουν εν τέλει σε ένα ανώτερο βιοτικό επίπεδο με εμποδωμένες πλέον τις αξίες της δημοκρατίας, του πλουραλισμού, της δικαιοσύνης και φυσικά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ειδικότερα, υπογραμμίζοντας το γεγονός ότι η μετάβαση προς την πραγματική δημοκρατία δεν είναι ποτέ εύκολη, καθώς πάντα ελλοχεύουν κίνδυνοι, και παρά τις οικονομικές κυρίως δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ίδια η Ένωση, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι προτίθεται να στηρίξει την διαδικασία εκδημοκρατισμού στα αραβικά κράτη. Πρόκειται για μια στρατηγική επιλογή υποστήριξης των αρχών και αξιών που η ίδια η Ένωση πρεσβεύει. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εμπειρία στην δημοκρατική μετάβαση των καθεστώτων με πιο πρόσφατα τα παραδείγματα της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

⁵⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινή Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, *Εταιρική Σχέση με τις Χώρες της Νότιας Μεσογείου για την Δημοκρατία και την Κοινή Ευημερία*, Βρυξέλλες, 8.3.2011, σελ. 3.

ανάληψη δέσμευσης για την διεξαγωγή ελεύθερων και ανόθευτων εκλογών, οι οποίες φυσικά θα τύχουν επίβλεψης από την ΕΕ⁶⁰.

1.2.2 Προσπάθειες ενίσχυσης του πλαισίου προάσπισης των ΔτΑ και της Δημοκρατίας από περιφερειακές οργανώσεις : Αφρικανική Ένωση, Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας & Αραβικός Σύνδεσμος

Η ΑΕ ανήκει στους περιφερειακούς εκείνους οργανισμούς οι οποίοι περιλαμβάνουν την ενίσχυση και την μεταλαμπάδευση των δημοκρατικών αξιών στην ατζέντα τους. Οι αναφορές μάλιστα περί εκδημοκρατισμού σε μια περιφερειακή οργάνωση, όπως η ΑΕ είναι ιδιαίτερα βαρύνουσας σημασίας λαμβάνοντας υπόψη τόσο τον αριθμό των κ - μ της, όσο και την πολιτική ιστορία και το σύστημα διακυβέρνησης αυτών.

Οι πρώτες αναφορές στην Δημοκρατία ανιχνεύονται στον ΚΧ της Ένωσης. Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 3, στο οποίο αποτυπώνονται οι σκοποί της Ένωσης, συμπεριλαμβάνεται η προώθηση των δημοκρατικών αρχών και θεσμών, καθώς και η ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών και η χρηστή διακυβέρνηση. Ακολούθως, στο Άρθρο 4 στο οποίο αναλύονται οι αρχές στις οποίες βασίζεται η Αφρικανική Ένωση, τα κ - μ καλούνται για σεβασμό των δημοκρατικών αρχών.

Η ΑΕ, πέρα από τις αναφορές στις αξίες της Δημοκρατίας στον ΚΧ, έχει επίσης υιοθετήσει και τον «*Αφρικανικό Χάρτη για την Δημοκρατία, τις Εκλογές και την Διακυβέρνηση*». Ο νέος Χάρτης, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ μόλις πρόσφατα⁶¹, επιβεβαιώνει τον δημοκρατικό προσανατολισμό και τις δημοκρατικές αξίες της Ένωσης. Παράλληλα, στο άρθρο 4 ο Χάρτης κατευθύνει τα κράτη στην προώθηση της δημοκρατίας και στην αναγνώριση του δικαιώματος της λαϊκής συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες, ενώ στο

⁶⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινή Ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Εταιρική Σχέση με τις Χώρες της Νότιας Μεσογείου για την Δημοκρατία και την Κοινή Ευημερία, Βρυξέλλες, 8.3.2011, σελ. 5.

⁶¹ Ο «*Αφρικανικός Χάρτης για την Δημοκρατία, τις Εκλογές και την Διακυβέρνηση*» τέθηκε σε ισχύ μόλις στις 15 Φεβρουαρίου 2012. Βλ. African Union, Press Release No 003/2012.

επόμενο άρθρο προβλέπεται ότι τα κ – μ οφείλουν να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να ενισχύσουν την συνταγματική διακυβέρνηση και κυρίως την συνταγματική εναλλαγή στην εξουσία⁶². Για την υλοποίηση των ανωτέρω ο Χάρτης προτείνει στα κ – μ την υιοθέτηση του κατάλληλου νομοθετικού και πολιτικού πλαισίου το οποίο θα ευνοήσει την ανάπτυξη της δημοκρατικής κουλτούρας. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει δράσεις που θα βασίζονται στις δημοκρατικές πρακτικές για την εμπέδωση της λειτουργίας της δημοκρατίας⁶³. Περαιτέρω, ο Χάρτης σε μια σειρά άρθρων επικεντρώνεται στην ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών στο εσωτερικό των κρατών, αλλά και στην διεξαγωγή ελεύθερων εκλογών με διαφανείς διαδικασίες⁶⁴, ενώ σε περιπτώσεις όπου στα κ – μ λαμβάνουν χώρα παράνομες αλλαγές στο σύστημα διακυβέρνησης, προβλέπεται η δράση του οργανισμού μέσω ενός συστήματος κυρώσεων⁶⁵.

Διαπιστώνουμε εύκολα λοιπόν ότι ο «Χάρτης για την Δημοκρατία, τις Εκλογές και την Διακυβέρνηση» εγκαθιστά ένα ολοκληρωμένο, λαμβανομένου υπόψη και του Κεφαλαίου 10, στο οποίο γίνεται λόγος για τους μηχανισμούς εφαρμογής του Χάρτη, σύστημα εκδημοκρατισμού. Εντούτοις, η Αφρικανική Ένωση, λόγω του πολύ πρόσφατου χαρακτήρα του Χάρτη δεν έχει αναλάβει, μέχρι στιγμής, δράσεις δημοκρατικής ενίσχυσης, ενώ αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι στα κράτη που έχουν επικυρώσει τον Χάρτη δεν συγκαταλέγεται ούτε ένα αραβικό κράτος.

Η παράθεση των προσπαθειών προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εκδημοκρατισμού θα ήταν ατελής χωρίς αναφορά σε δύο «συντηρητικούς» δο που ενεπλάκησαν σε Λιβύη και Συρία, του ΟΙΣ αφενός, και του ΑΣ αφετέρου.

⁶² “1. State Parties shall commit themselves to promote democracy, the principle of the rule of law and human rights. 2. State Parties shall recognize popular participation through universal suffrage as the inalienable right of the people.” (Article 4), “State Parties shall take all appropriate measures to ensure constitutional rule, particularly constitutional transfer of power.” (Article 5).

⁶³ Βλ. “African Charter on Democracy, Elections and Governance”, Chapter 5 “The Culture of Democracy and Peace”.

⁶⁴ Βλ. “African Charter on Democracy, Elections and Governance”, Chapter 6 “Democratic Institutions” και Chapter 7 “Democratic Elections”.

⁶⁵ Βλ. “African Charter on Democracy, Elections and Governance”, Chapter 8 “Sanctions in Cases of Unconstitutional Changes of Government”.

Αναφορικά με τον ΟΙΣ, στο Δεκαετές Πρόγραμμα Δράσης (*Ten – Year Programme of Action*), το οποίο υιοθετήθηκε μόλις το 2005 προκειμένου να ανταποκριθεί ο οργανισμός στις απαιτήσεις της νέας χιλιετίας, υπάρχει ένα τμήμα το οποίο αναφέρεται στα ανθρώπινα δικαιώματα και την χρηστή διακυβέρνηση (*Human Rights and Good Governance*). Σύμφωνα με τις διατάξεις της εν λόγω θεματικής, στόχοι του ΟΙΣ αποτελούν η καταβολή των κ – μ προσπαθειών για την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στα πολιτικά δρώμενα, η διασφάλιση των κοινωνικών ελευθεριών, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της διαφάνειας και της εξάλειψης της διαφθοράς καθώς και η δημιουργία ενός ειδικού οργάνου προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με την Διακήρυξη του Καΐρου του 1990 για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Ισλάμ, αλλά και η επεξεργασία ενός Χάρτη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα από τον ΟΙΣ⁶⁶.

Πέραν όμως του Δεκαετούς Προγράμματος Δράσης, στον νέο Καταστατικό Χάρτη του ΟΙΣ υπάρχει πρόβλεψη η οποία αναφέρει ότι ανάμεσα στους στόχους του οργανισμού συγκαταλέγεται η προώθηση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών⁶⁷. Η δε Ανεξάρτητη Μόνιμη Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, θα είναι υπεύθυνη για την προώθηση των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων⁶⁸, ενώ τέλος το ανθρωπιστικό πλαίσιο του ΟΙΣ ολοκληρώνεται με το Καταστατικό του Οργάνωσης για την Ανάπτυξη των Γυναικών του ΟΙΣ, κύριος στόχος της οποίας είναι η προώθηση της θέσης της γυναίκας στα κ – μ του ΟΙΣ, τόσο διεθνώς όσο και στο εσωτερικό των κ – μ μέσω διαφόρων προγραμμάτων και δράσεων⁶⁹, αλλά και με την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο Ισλάμ.

Ερχόμενη στις δράσεις του ΑΣ, ο Σύνδεσμος έχει υιοθετήσει από τις 15 Σεπτεμβρίου του 1994, τον Αραβικό Χάρτη των Ανθρωπίνων

⁶⁶ Βλ. Organisation of Islamic Cooperation, *Ten-Year Programme of Action*, VIII. Human Rights and Good Governance, par. 1 & 2.

⁶⁷ Βλ. Charter of the Organisation of Islamic Cooperation, Article 1, par. 14.

⁶⁸ Βλ. Charter of the Organisation of Islamic Cooperation, Article 15.

⁶⁹ Βλ. Statute of the OIC Women Development Organisation, Article 5.

Δικαιωμάτων (*Arab Charter on Human Rights*), όπου σύμφωνα με το δεύτερο άρθρο τα κ – μ οφείλουν να εγγυηθούν σε όλα τα άτομα που διαμένουν στην επικράτειά τους την απόλαυση όλων των δικαιωμάτων που περιέχει ο Χάρτης ανεξαρτήτως θρησκεύματος, φύλου, γλώσσας, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, πολιτικών πεποιθήσεων κ.α. Το επόμενο άρθρο διακηρύσσει ότι η απόλαυση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν θα υφίσταται περιορισμούς στο εσωτερικό των κ – μ εξαιτίας εθνικών νομοθεσιών ή εθιμικών κανόνων, ενώ το άρθρο 4 απαγορεύει στα κ – μ να θεσπίσουν περιορισμούς στα δικαιώματα και της ελευθερίας που εγγυάται ο Χάρτης⁷⁰. Περαιτέρω, το άρθρο 13 υποχρεώνει τα κ – μ να προστατεύουν κάθε άτομο από βασανιστήρια ή οποιαδήποτε άλλη απάνθρωπη μεταχείριση, ενώ τα άρθρα 19, 26 και 28 του Αραβικού Χάρτη αφορούν τον δημοκρατικό χαρακτήρα των κ – μ : πρόκειται για τις διατάξεις οι οποίες αναφέρουν ότι ο λαός είναι η πηγή της εξουσίας (άρθρο 19), εγγυώνται την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της έκφρασης (άρθρο 26) και το δικαίωμα της ειρηνικής συνάθροισης (άρθρο 28). Μια Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων θα είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή των διατάξεων του Χάρτη.

Ωστόσο ο Αραβικός Χάρτης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που ήρθε να καλύψει το σχετικό κενό, τέθηκε σε ισχύ μόλις στις 15 Μαρτίου του 2008 και μέχρι σήμερα έχει υπογραφεί μόνο από 16 αραβικές χώρες, ενώ έχει επικυρωθεί από έντεκα. Ανάμεσα στα κράτη που τον έχουν επικυρώσει συγκαταλέγονται τόσο η Λιβύη όσο και η Συρία. Αντίθετα, κράτη όπως η Αίγυπτος ή η Τυνησία δεν έχουν προβεί σε επικύρωση⁷¹. Δυστυχώς, όμως, παρόλο που ο Χάρτης συνιστά ένα μεγάλο βήμα, οι προβλέψεις του υπολείπονται σημαντικά των υπόλοιπων σχετικών διεθνών ή περιφερειακών κειμένων. Τα 43 άρθρα του Χάρτη δεν καλύπτουν παρά μόνο τα θεμελιώδη κοινωνικά ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ η αναφορά στα πολιτικά δικαιώματα

⁷⁰ Ο Χάρτης δεν περιορίζεται παρά στα πλέον θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα : δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία, στην ατομική ασφάλεια.

⁷¹ Βλ.

<http://www.arableagueonline.org/wps/wcm/connect/498481804a04776ea1d7bd526698d42c/%D8%AC%D8%AF%D9%88%D9%84+%D8%AA%D8%B5%D8%AF%D9%8A%D9%82+%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%88%D9%84+%D8%B9%D9%84%D9%89+%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%AB%D8%A7%D9%82+%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A8%D9%8A+%D9%84%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82+%D8%A7%D9%84%D8%A5%D9%86%D8%B3%D8%A7%D9%86.pdf?MOD=AJPERES>

είναι τελείως επιδερμική⁷². Επιπρόσθετα, ήδη στο δεύτερο άρθρο επιβεβαιώνεται εκ νέου μία βασική αρχή και του ΚΧ του Αραβικού Συνδέσμου, αυτή του δικαιώματος των κ - μ να επιλέγουν ελεύθερα το πολιτικό τους σύστημα⁷³.

Από την παράθεση των προγραμμάτων δημοκρατικής ενίσχυσης που προηγήθηκαν, και των συναφών προβλέψεων περί σεβασμού των δημοκρατικών ιδεωδών και των ΔτΑ που ενσωματώνονται στις διάφορες πράξεις των δο, εύλογα προκύπτει το εξής ερώτημα : εφόσον τόσο οργανισμοί έχουν ασχοληθεί και υπέρογκα ποσά έχουν δαπανηθεί για τον σκοπό αυτό, γιατί σε όλον τον αραβικό κόσμο δεν υπάρχει, έστω μία, πραγματική Δημοκρατία ; Γιατί ενώ Ηνωμένα Έθνη και Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδότησαν αρκετά προγράμματα εκδημοκρατισμού και εμπέδωσης της κουλτούρας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τι ήταν τελικά αυτό που δεν λειτούργησε ; Γιατί παρέμεναν εσαεί οι ίδιες κυβερνήσεις ; Γιατί οι λαοί των κρατών αυτών ξεσηκώθηκαν, βγήκαν στους δρόμους ζητώντας πραγματική Δημοκρατία ; Γιατί ο αυταρχισμός, η πολιτική αυθαιρεσία και η διαφθορά, η παντελής σχεδόν απουσία των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων αλλά και η απουσία πολιτικών κομμάτων και γενικότερα αντιπροσωπευτικών δομών, ότι δηλαδή θεωρείται αυτονόητο και το ελάχιστο που πρέπει να παρέχει ένα πολιτικό σύστημα στους πολίτες του, συνέχισαν να συνθέτουν την συνολική εικόνα που οδήγησε στην Αραβική Άνοιξη ;

⁷²Βλ.

http://www.arableagueonline.org/wps/portal/las_en/inner/lut/p/c5/vZLNcoIwFIWfxQfoJAQtuEw1_IgBCcEfNgwKVQQhRQXh6YszXXRTu3G8Z3EXZ879zuKCAPQqojrdR5e0LKlcrEHwHk7HLIsQmQxVj4yhiaamQy2EoCP3_uZvX1X-Sa_AGg5D79gKs8s6duw85M01anO3ofd9JLltj-ec3CwPlpLNze6sMJNyzZLOY2mpuQSbIzV24QB4SdHfCx4R733uPvxjMAQbECi_8iNNgqbrqe6HPkHmEgH-xMYPWZr0Qpb8OtYSPpU1A8E-L7f9p65mG3SblrSZEi887Eilxq1d-U4Rp3mc4YylzFUIJ1ZoSOJ6aRVxq52jvoVfdaZPtEOl7Ba09iFNjImPRSpfML4KixVxiVHKBVNRkfsLqn_ipm5Imt8SnnVh7czoW5NUUA9HzqXdcScRM7cS9oFX1-hqbGOtGZHi3He1jfKUAHHy65Sp0o_kPR4MvgGYycSc/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?pcid=38d9e10049c4557faabf526698d42c (ημερομηνία πρόσβασης 10/6/2012). Ο Αραβικός Σύνδεσμος έχει προβεί επίσης σε περιφερειακό επίπεδο την υλοποίηση δύο προγραμμάτων του “Arab Plan on the Education of Human Rights” και το “Arab Plan to the Promotion of the Culture of Human Rights”, ενώ με τον Αραβικό Χάρτη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συστάθηκαν μηχανισμοί για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίοι αρχίζουν να κάνουν δειλά τα πρώτα τους βήματα. Αναλυτικότερα θα αναφερθούμε στην δράση αυτών στην περίπτωση της Συρίας στο Β΄ μέρος της εργασίας, στο οικείο κεφάλαιο.

⁷³“*All people have the right of self-determination and to control over their natural wealth and resources, and the right to freely choose their political system, and freely pursue their economic, social and cultural development*”.

Μία εξήγηση η οποία ενδεχομένως μπορεί να δοθεί είναι ότι για την επίτευξη ουσιαστικής δημοκρατίας, δεν αρκεί η προσπάθεια τρίτων, εκτός των κρατικών συνόρων, δρώντων, όταν μάλιστα αυτοί επικεντρώνουν τις προσπάθειές τους σε προγράμματα που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες και απαιτήσεις της κοινωνίας. Από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα η ΕΕ, η οποία επί δεκαετίες, παρά την υλοποίηση των διαφόρων προγραμμάτων και άλλων δράσεων, στήριζε τα αυταρχικά καθεστώτα των νοτίων συνόρων της, ερχόμενη σε αντίθεση με όσα διακήρυττε περί δημοκρατίας και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Απαιτείται επομένως ένα εσωτερικό γεγονός, το οποίο θα αποτελέσει το έναυσμα για αλλαγές στις πολιτικές διαδικασίες. Η εν λόγω αντίληψη φαίνεται να βρίσκει την ενσάρκωσή της στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης, όπου οι ίδιες οι κοινωνίες θέλησαν να οικοδομήσουν εκ νέου τα κράτη τους, πάνω στις αξίες της δημοκρατίας και φυσικά του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υπό το πρίσμα λοιπόν του απόλυτου σχεδόν περιορισμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του αραβικού κόσμου, από τη Δυτική Σαχάρα, την Μαυριτανία και το Μαρόκο μέχρι το Ομάν και την υπερσυντηρητική Σαουδική Αραβία, υπήρξαν διάφορων μορφών διαμαρτυρίες που λίγο έως πολύ αφορούσαν την εγκαθίδρυση πραγματικής δημοκρατίας, ελεύθερες και δίκαιες εκλογές, καθεστωτική αλλαγή, σεβασμό των βασικών, έστω, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, όπως ήδη έχει αναφερθεί και στην εισαγωγή.

Αν και στην πλειοψηφία των κρατών της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής, τα καθεστώτα αρχικά "αντιστάθηκαν" στα αιτήματα του λαού τους, εντούτοις είτε προχώρησαν αργότερα σε μεταρρυθμίσεις που εγγυούνταν μεγαλύτερα περιθώρια ελευθερίας στους πολίτες τους⁷⁴, είτε,

⁷⁴ Επί παραδείγματι, στην Τυνησία η κυβέρνηση αποφάσισε να τερματίσει την κατάσταση εκτάκτου ανάγκης που ίσχυε επί 19 έτη (βλ. άρθρο "Algeria 's state of emergency is officially lifted", διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bloomberg.com/news/2011-02-24/algeria-s-state-of-emergency-is-officially-lifted.html>, ημερομηνία πρόσβασης 01/06/2012). Επίσης αλλαγές στην σύνθεση του κυβερνητικού σχήματος, με απομάκρυνση πολιτικών προσώπων που είχαν

έχοντας χάσει την νομιμοποίησή τους αποχώρησαν από την πολιτική σκηνή της χώρας. Σε δύο όμως κράτη η κατάσταση δεν εξελίχθηκε και τόσο ομαλά. Τα καθεστώτα της Λιβύης και της Συρίας επέδειξαν, και επιδεικνύουν ακόμη στην περίπτωση της τελευταίας, ιδιαίτερη ακαμψία στα αιτήματα των διαδηλωτών, με αποτέλεσμα την κλιμάκωση της βίας τόσο από την πλευρά του καθεστώτος, όσο και από την πλευρά των αντικαθεστωτικών, κλιμάκωση η οποία μετέτρεψε πολύ σύντομα τις απλές διαδηλώσεις σε εμφύλιο πόλεμο. Η κατάσταση του εμφυλίου πολέμου κινητοποίησε την διεθνή κοινότητα η οποία κλήθηκε να διαχειριστεί τις κρίσεις μέσω της δράσης των δο.

“στοιχειώσει” το πολίτευμα και πολιτικές παραχωρήσεις σημειώθηκαν σε Ιορδανία, Ομάν, Κουβέιτ και Μαρόκο (βλ. άρθρο “*King Abdullah II of Jordan sacks government amid street protests*”, The Telegraph, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/jordan/8296589/King-Abdullah-II-of-Jordan-sacks-government-amid-street-protests.html>, . άρθρο “*Oman ‘s ruler dismisses ministers*”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.aljazeera.com/video/middleeast/2011/03/20113565533194678.html>, άρθρο “*Kuwait Government Resigns Amid Growing Opposition Protests*”, <http://www.businessweek.com/news/2011-11-28/kuwait-government-resigns-amid-growing-opposition-protests.html>, άρθρο “*Moroccan king to make reforms with constitutional body*”, middle east online, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.middle-east-online.com/english/?id=44526> , ημερομηνία πρόσβασης 01/06/2012), ενώ σε οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις και αυξήσει μισθών προχώρησαν ο Λίβανος, το Μπαχρέιν, η Ιορδανία, το Ομάν και η Σαουδική Αραβία, στην οποία οι γυναίκες μόλις το 2011 απέκτησαν το δικαίωμα ψήφου και θα μπορέσουν να είναι υποψήφιες για το Shura Council (βλ. άρθρα “*GLC Suspends Strike, Refuses Cabinet Decision*”, Lebanon News, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.lebanonews.net/mainhl.asp?hlid=8161>, “*Oman takes measures to address public grievances*”, Khaleej Times, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.khaleejtimes.com/DisplayArticle08.asp?xfile=data/middleeast/2011/February/middleeast_February780.xml§ion=middleeast, “*Saudi King Boosts Spending, Returns to Country*” Voice of America, , διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.voanews.com/content/saudi-king-boosts-spending-returns-to-country-116739074/172738.html>, “*Bahrain ‘s king to free political prisoners as protest continue*”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://news.monstersandcritics.com/middleeast/news/article_1621209.php/Bahrain-s-king-to-free-political-prisoners-as-protests-continue, “*Bahrain ‘s king gives out cash ahead of protests*”, Reuters Africa”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFLDE71A24Z20110211> και “*Saudis vote in municipal elections, results on Sunday*”, Observer Oman Daily, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://main.omanobserver.om/node/66706>, ημερομηνία πρόσβασης 01/06/2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΡΙΣΕΩΝ.

2.1 Γενικά περί της διαχείρισης κρίσεων από τα ΗΕ.

Η δράση του ΟΗΕ στη Λιβύη και η επιθυμία για δράση και στη Συρία βασίζεται στο άρθρο 39 του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, το οποίο προβλέπει την ενεργοποίηση του ΣΑ σε περιπτώσεις απειλής για την ειρήνη⁷⁵. Μολονότι παλαιότερα η έννοια της απειλής για την ειρήνη ταυτιζόταν με διακρατικές συρράξεις, από την δεκαετία του 1990 η διεθνής κοινότητα αρχίζει δειλά να αποστασιοποιείται από την συγκεκριμένη αντίληψη και προσεγγίζει μια πιο διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 39, σύμφωνα με την οποία η ανυπαρξία διακρατικών συρράξεων δεν συνεπάγεται αυτόματη παγίωση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Τουναντίον, σειρά από παράγοντες που εμφανίζονται στο εσωτερικό των κρατών δύνανται να δημιουργήσουν καταστάσεις οι οποίες με την σειρά τους μπορούν να κλονίσουν την διεθνή ισορροπία και κατά συνέπεια να απαιτούν την δράση των ΗΕ⁷⁶.

Ωστόσο προσκόμματα ανακύπτουν όταν έρχεται η ώρα για δράση του οργανισμού καθώς με την υιοθέτηση του Χάρτη καθιερώθηκε ταυτόχρονα και η απαγόρευση της ανάμειξης στα εσωτερικά ζητήματα των κρατών και πρωτίστως η απαγόρευση της χρήσης βίας⁷⁷. Ο ίδιος ο Χάρτης μάλιστα δεν

⁷⁵ “The Security Council shall determine the existence of any threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression and shall make recommendations, or decide what measures shall be taken in accordance with Articles 41 and 42, to maintain or restore international peace and security.”.

⁷⁶ Βλ. Σισιλιάνος Λ. – Αλ. «Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας» (2003), σελ. 39 – 40 και “International Law and Ethnic Conflict” (1998), pp. 148 – 149. Η αντίληψη αυτή αντικατοπτρίστηκε και στην πράξη. Πράγματι τις δύο τελευταίες δεκαετίες ο ΟΗΕ έχει χαρακτηρίσει ως απειλή για την ειρήνη πλήθος δράσεων που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό ενός κράτους και είτε πρόκειται για παραβιάσεις υποχρεώσεων erga omnes, είτε για παραβιάσεις κανόνων jus cogens, όπως επί παραδείγματι η διάπραξη γενοκτονίας, κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του ανθρωπιστικού δικαίου κ.α. Έτσι στην περίπτωση της Αϊτής το Συμβούλιο Ασφαλείας επικαλούμενο το μέγεθος της τραγωδίας που προκάλεσε η εμφύλια διαμάχη έκρινε ότι υπήρχε κίνδυνος για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Προβαίνοντας στην διαπίστωση απειλής για την ειρήνη εξαιτίας σοβαρών αναταραχών στο εσωτερικό μιας χώρας, το Συμβούλιο Ασφαλείας έκανε ένα τεράστιο βήμα αναφορικά με τον επαναπροσδιορισμό της αντίληψης του τι συνιστά απειλή για την ειρήνη.

⁷⁷ Βλ. Άρθρο 2, παρ. 4 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

κάνει καμία αναφορά στο δόγμα της ανθρωπιστικής επέμβασης⁷⁸ υπό το οποίο εξουσιοδοτήθηκαν οι διάφορες επιχειρήσεις του ΟΗΕ κατά την τελευταία 20ετία, ως εξαιρούμενη δράση του Άρθρου 2.4⁷⁹ και η οποία υπήρξε μία αμφιλεγόμενη δράση τόσο στις περιπτώσεις στις οποίες πραγματοποιήθηκε όπως στη Σομαλία, τη Βοσνία, το Κόσοβο, όσο και στις περιπτώσεις στις οποίες η διεθνής κοινότητα δεν προέβη σε καμία σχετική δράση, όπως δυστυχώς συνέβη στο Νταρφούρ και τη Ρουάντα. Προέκυψε επομένως η ανάγκη για την επινόηση μίας νέας έννοιας, η οποία θα είχε την αποδοχή του μεγαλύτερου μέρους της διεθνούς κοινότητας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς επιχειρήματα για την μετρίαση της αυστηρότητας της απαγόρευσης της χρήσης βίας σε περιπτώσεις κατάφορων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου. Επί παραδείγματι, έχει υποστηριχθεί ότι η ανάλυση και ερμηνεία των παραγράφων 2.4 και 2.7 δεν θα πρέπει να πραγματοποιείται σε στενά πλαίσια, αλλά θα πρέπει, ειδικά στην σύγχρονη εποχή όπου υπάρχει τρομερή διαφοροποίηση και μεταβολή των συνθηκών που οδήγησαν στην υιοθέτηση των συγκεκριμένων παραγράφων το 1945, να λαμβάνονται υπόψη τόσο και οι υπόλοιπες διατάξεις που αφορούν την διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης, όσο και η συμβατότητα με τους ευρύτερους στόχους του ΟΗΕ⁸⁰. Στην παρούσα μελέτη υιοθετείται η άποψη ότι η σύνταξη του Χάρτη του ΟΗΕ το 1945 και οι αρμοδιότητες που αποδόθηκαν σε αυτόν δεν επαρκούν στην σημερινή εποχή για την εκπλήρωση των στόχων του Οργανισμού. Οι αρμοδιότητες ενός ζώντος οργανισμού όπως τα Ηνωμένα Έθνη θα πρέπει να ερμηνεύονται έτσι ώστε να επιτρέπουν στον οργανισμό να λειτουργήσει αποτελεσματικά στις συνεχώς μεταβαλλόμενες

⁷⁸ Ως ανθρωπιστικές επεμβάσεις νοούνται οι επιχειρήσεις εκείνες, οι οποίες ενέχουν και στρατιωτικά μέσα προκειμένου να σταματήσουν ή να αποτρέψουν ανθρωπιστικές καταστροφές, όπως εθνοκάθαρση, γενοκτονία. Επίσης ο όρος χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει την χρήση ενόπλων δυνάμεων σε μη στρατιωτικές αποστολές, οι οποίες έχουν ως στόχο την προστασία των πολιτών. Βλ. Holt K. Victoria, *The Responsibility to protect : Considering the Operational Capacity For Civilian Protection*, Discussion Paper, January 2005, pp. 17.

⁷⁹ Οι μόνες σχετικές εξαιρέσεις για τις οποίες υπάρχει πρόβλεψη είναι αφενός η περίπτωση της νόμιμης άμυνας, ατομικής ή συλλογικής, σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης και η περίπτωση της συλλογικής δράσης υπό την εξουσιοδότηση του ΣΑ υπό το πρίσμα των Κεφαλαίων VII και VIII του Χάρτη αφετέρου.

⁸⁰ Βλ. Σπυρόπουλος Γ. «Η Ανθρωπιστική Επέμβαση στις Διεθνείς Σχέσεις : Νεότερες Ερμηνείες» (2000), σελ. 192 – 193.

διεθνείς συνθήκες. Προς αυτή την κατεύθυνση άλλωστε συνηγορεί και η ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου : Την δημιουργία των Ηνωμένων Εθνών ακολούθησε μεταπολεμικά πληθώρα διεθνών πράξεων για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού δικαίου, εξέλιξη η οποία σηματοδότησε το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για ζητήματα που ανήκαν προηγουμένως στην αποκλειστική σφαίρα αρμοδιότητας του κράτους.

2.1.1 Το σύγχρονο δόγμα διαχείρισης κρίσεων : η ευθύνη προστασίας

Το 1999 ο τότε Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Kofi Annan, δήλωσε ότι οι κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η άρνηση των θεμελιωδών δημοκρατικών αρχών δεν μπορούν να θεωρούνται πλέον ότι ανήκουν αποκλειστικά στην εσωτερική αρμοδιότητα του κράτους. Έτσι λοιπόν, η κρατική κυριαρχία η οποία για αρκετά μακρό χρονικό διάστημα αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς δικαίου⁸¹ άρχισε να συγκρούεται με την ολοένα αυξανόμενη ανάγκη προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁸². Ως εκ τούτου προέκυψε η επιτακτική πλέον ανάγκη εξεύρεσης μίας έννοιας, δεδομένων των αντιδράσεων που προκάλεσε η «ανθρωπιστική επέμβαση», η οποία θα έλυνε τον Γόρδιο δεσμό και θα επέτρεπε την συγκερασμό των δύο, φαινομενικά τουλάχιστον, αντίθετων αρχών του διεθνούς δικαίου : της κρατικής κυριαρχίας και της ευθύνης της διεθνούς κοινότητας να ενεργοποιηθεί και να εμποδίσει μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο έδαφος ενός κράτους, στην περίπτωση που

⁸¹ Αναγνώριση της αρχής αυτής αποτελεί το Άρθρο 2 παρ. 1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών όπου αναφέρεται ότι «Ο οργανισμός βασίζεται επί της αρχής της **κυριαρχου** ισότητος όλων των Μελών του.». ».

⁸² Η όλη βέβαια συζήτηση πυροδοτήθηκε με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου και την συνακόλουθη αναζωογόνηση του συστήματος συλλογικής ασφάλειας με την απεμπλοκή της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στους κόλπους του Συμβουλίου Ασφαλείας, σε συνδυασμό με τις μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έλαβαν χώρα στη δεκαετία του 1990 : η αποτυχία της διεθνούς κοινότητας να αποτρέψει την γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994 ή το γεγονός του βομβαρδισμού του Κοσόβου από το NATO το 1999 για τον τερματισμό της εθνοκάθαρσης και άλλων θηριωδιών χωρίς την προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας δίχασαν την επιστημονική κοινότητα ανάμεσα σε αυτούς που τάσσονταν υπέρ την ανθρωπιστικής επέμβασης δεδομένου ότι έβλεπαν σε αυτού του είδους την επέμβαση την λύση για τον τερματισμό των παραβιάσεων και στους υποστηρικτές της άποψης ότι η ανθρωπιστική επέμβαση δεν είναι παρά το πρόσχημα υπό το οποίο οι μεγάλες δυνάμεις επιδιώκουν να πραγματοποιήσουν τους εκάστοτε ιμπεριαλιστικούς τους στόχους.

το ίδιο το κράτος δεν είναι σε θέση να προστατεύσει και να εγγυηθεί τον σεβασμό των δικαιωμάτων όσων ατόμων βρίσκονται στην επικράτειά του.

Στην Διακήρυξη της Χιλιετίας (Millennium Report) της ΓΣ το 2000, ο Kofi Annan έστρεψε για πρώτη φορά την προσοχή της διεθνούς κοινότητας προς μία νέα κατεύθυνση. Παρακινούμενος τόσο από τις μεγάλες ανθρωπιστικές κρίσεις της δεκαετίας του 1990, όσο και από το γεγονός ότι ο ΟΗΕ βρέθηκε στο μάτι του κυκλώνα εξαιτίας της μη έγκαιρης ενεργοποίησής του, ο ΓΓ τόνισε ότι από το 1990 η πλειοψηφία των πόλεμων που πραγματοποιούνται είναι εσωτερικής φύσεως και δεν αφορούν τόσο την παραβίαση των συνόρων, όσο την “παραβίαση” του ανθρώπινης αξιοπρέπειας⁸³. Συνεχίζοντας, επεσήμανε ότι υπό το φως των εξελίξεων αυτών, η αντίληψη περί ασφάλειας εξελίσσεται συμπεριλαμβάνοντας, πέρα από την παραδοσιακή αντίληψη της υπεράσπισης των κρατικών συνόρων σε περίπτωση επίθεσης από τρίτο κράτος, και την προστασία των ατόμων από ενδοκρατικής φύσεως πράξεις βίας⁸⁴. Λαμβάνοντας δε υπόψη τις αντιδράσεις που έχει προκαλέσει έως τώρα το δόγμα της ανθρωπιστικής επέμβασης, έθεσε το ερώτημα για το πώς οφείλει να αντιδράσει η διεθνής κοινότητα σε μία νέα Ρουάντα ή Σρεμπρένιτσα, εάν όντως η ανθρωπιστική επέμβαση αποτελεί κατάφορη παραβίαση της αρχής της κρατικής κυριαρχίας. Αναγνωρίζοντας ότι πράγματι πρόκειται για σοβαρό δίλημμα, δεδομένου ότι τόσο η προστασία των αμάχων, όσο και η κρατική κυριαρχία είναι αρχές που πρέπει να τύχουν σεβασμού, ο τότε ΓΓ ωστόσο τόνισε ότι καμία νομική αρχή, ακόμα και αυτή της κρατικής κυριαρχίας δεν μπορεί να σταθεί εμπόδιο για δράσει σε περιπτώσεις όπου τελούνται εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Εν προκειμένω και σε περίπτωση που τα ειρηνικά μέσα επίλυσης διαφορών έχουν αποτύχει, το ΣΑ έχει καθήκον να αναλάβει δράση εκ μέρους του

⁸³ “Wars since the 1990s have been mainly internal...They have violated, not so much borders, as people”, Kofi. A. Annan, Secretary – General of The United Nations, “We the Peoples : The Role of the United Nations in the Twenty – First Century”.

⁸⁴ “In the wake of these conflicts, a new understanding of the concept of security is evolving. Once synonymous with the defence of territory from external attack, the requirements of security today have come to embrace the protection of communities and individuals from internal violence”, Kofi. A. Annan, Secretary – General of The United Nations, “We the Peoples : The Role of the United Nations in the Twenty – First Century”.

συνόλου της διεθνούς κοινότητας, η οποία μπορεί ακόμη και να συνίσταται στην ένοπλη επέμβαση ως ύστατη επιλογή⁸⁵.

Ορμώμενη από τον λόγο του ΓΓ, η κυβέρνηση του Καναδά, τον Σεπτέμβριο του 2000, προέβη στη σύσταση της Διεθνούς Επιτροπής για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία με εντολή να διερευνήσει την προβληματική της σχέσης επέμβασης για ανθρωπιστικούς λόγους και κρατικής κυριαρχίας, ώστε να επιτευχθεί ένα διεθνές πολιτικό consensus

⁸⁵ “I recognize both the force and the importance of these arguments. I also accept that the principles of sovereignty and non – interference offer vital protection to small and weak states. But to critics I would pose this question : if humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica – to gross and systematic violations of human rights that offend every of our common humanity? We confront a real dilemma. Few disagree that both the defence of humanity and the defence of sovereignty are principles that must be supported...Humanitarian intervention is a sensitive issue...But surely no legal principle – not even sovereignty- can ever shield crimes against humanity. Where such crimes occur and peaceful attempts to halt them have been exhausted, the Security Council has a moral duty to act on behalf of the international community...Armed intervention must always remain the option of last resort, but in the face of mass murder is an option that cannot be relinquished.”, Kofi. A. Annan, Secretary – General of The United Nations, “We the Peoples : The Role of the United Nations in the Twenty – First Century”.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι Η πρώτη σχετική προσπάθεια έγινε από τον Γάλλο Bernard Kouchner, ο οποίος το 1987 σε ένα συνέδριο μίλησε για το «δικαίωμα στην επέμβαση» (*droit d’ ingerence*), όρος ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ωστόσο πέντε χρόνια αργότερα από τις Η.Π.Α. οι οποίες ηγούνταν της επιχείρησης στη Σομαλία το 1992. Η επόμενη σημαντική συμβολή ήρθε το 1999 όταν ο τότε Πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας, Tony Blair, μιλώντας στο Economic Club στο Σικάγο και αναφερόμενος στις αεροπορικές επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ στο Κόσσοβο, οι οποίες εξελίσσονταν την ίδια περίοδο, υπογράμμισε ότι το μεγαλύτερο εμπόδιο που καλείται να ξεπεράσει η διεθνής κοινότητα είναι αυτό του καθορισμού των προϋποθέσεων υπό τις οποίες θα αναλαμβάνει δράση στο εσωτερικό των κρατών. Έθεσε μάλιστα και μία σειρά ερωτημάτων, η απάντηση των οποίων θα έθετε τα όρια των μελλοντικών επεμβάσεων. Η τρίτη καθοριστικής σημασίας συμβολή έγινε από τον Francis Deng, πρώην Σουδανός διπλωμάτης και Απεσταλμένος του Γενικού Γραμματέα για τα Εσωτερικά Εκτοπισμένα Άτομα (1992 – 2004), ο οποίος τόνισε ότι στην σύγχρονη πλέον εποχή η κυριαρχία ενός κράτους δεν συνιστάται μόνο στην προστασία από εξωτερικές απειλές, αλλά πρωτίστως στην ευθύνη του ίδιο του κράτους να προστατεύει τους υπηκόους του. Στο ίδιο μήκος κύματος η Roberta Cohen επεσήμανε ότι η κυριαρχία δεσμεύει μία κυβέρνηση ως προς την ευθύνη προστασίας απέναντι στους πολίτες της, ενώ, η πρώην Υπάτη Αρμοστής για τους Πρόσφυγες, Sadako Ogata (1990 – 2000), με την διεύρυνση του πεδίου δράσης της Αρμοστείας και την συμπερίληψη σε αυτό και άλλων πληθυσμιακών ομάδων που αντιμετωπίζουν προβλήματα στο εσωτερικό των κρατών, πέραν των προσφύγων, συνέβαλλαν σημαντικά στην καλλιέργεια της αντίληψης ότι η διεθνής κοινότητα έχει λόγο σε τρίτα κράτη όταν πρόκειται για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η τελευταία προσπάθεια έγινε από τον ίδιο τον πρώην Γενικό Γραμματέα, Kofi Annan. Το 1999 σε άρθρο του στον Economist σχετικά με την διεθνή επέμβαση σε ανθρωπιστικές κρίσεις, ο Kofi Annan υποστήριξε ότι εκτός της παραδοσιακής αντίληψης της εθνικής κυριαρχίας, υπάρχει και η ατομική κυριαρχία, όπως αυτή αναγνωρίζεται στις διεθνείς πράξεις δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επιπρόσθετα, υπογράμμισε ότι πλέον τα κράτη πρέπει να εκλαμβάνονται ως όργανα στην διάθεση των λαών τους και όχι το αντίστροφο. Δεν παρέλειψε βέβαια να αναγνωρίσει ότι το όλο εγχείρημα της οικοδόμησης ενός καινούριου δόγματος επέμβασης το οποίο θα στηρίζεται σε κοινές διεθνώς αρχές, είναι κάτι το εξαιρετικά δύσκολο, αφού πάντα ελλοχεύει η πολιτική θεώρηση των πραγμάτων.

γύρω από το επίμαχο ζήτημα⁸⁶. Η Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2001 παρουσίασε την ολοκληρωμένη έκθεσή της υπό τον τίτλο «Ευθύνη Προστασίας». Η έκθεση της επιτροπής βασίσθηκε σε μία νέα προσέγγιση του ζητήματος : μετατόπισε το βάρος της συζήτησης από το δικαίωμα στην επέμβαση στην ευθύνη προστασίας. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή αναγνώριζε ότι η ευθύνη προστασίας έγκειται πρωτίστως στο ίδιο το κράτος του οποίου οι πολίτες είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι. Ωστόσο, σε περίπτωση που το κράτος είναι είτε απρόθυμο, είτε ανίκανο να εκπληρώσει την ευθύνη προστασίας, είτε τέλος είναι το ίδιο ο θύτης, τότε η διεθνής κοινότητα οφείλει να αναλαμβάνει δράση για την προστασία των ατόμων που βρίσκονται υπό απειλή⁸⁷.

Σύμφωνα με την Επιτροπή η «ευθύνης προστασίας» απαρτίζεται από τρεις συνιστώσες : την *ευθύνη πρόληψης*, η οποία νοείται ως ευθύνη της διεθνούς κοινότητας να προβαίνει σε δράσεις, οι οποίες δύνανται να πάρουν ποικίλες μορφές, πρόληψης και εκμηδένισης του κινδύνου συγκρούσεων, την *ευθύνη δράσης*, η οποία συνίσταται στην λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για τον τερματισμό των εκάστοτε παραβιάσεων και θηριωδιών και εν τέλει την *ευθύνη ανοικοδόμησης* η οποία αποβλέπει στην αποκατάσταση και προώθηση της ειρήνης, της χρηστής και διαρκής διακυβέρνησης στο εσωτερικό του κράτους έπειτα από την λήξη των ληφθέντων δράσεων⁸⁸.

Αναφορικά με την δεύτερη συνιστώσα της «ευθύνης προστασίας», η διεθνής κοινότητα οφείλει να δρα για την αποθάρρυνση και τον τερματισμό

⁸⁶ “Our mandate was generally to build a broader understanding of the problem of reconciling intervention for human protection purposes and sovereignty; more specifically, it was to try to develop a global political consensus...”, για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. “The Responsibility to Protect : Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty” (2001), παρ. 1.7, σελ. 2.

⁸⁷ “The Commission believes that responsibility to protect resides first and foremost with the state whose people are directly affected [...] when a particular state is clearly either unwilling or unable to fulfill its responsibility to protect or is itself the actual perpetrator of crimes or atrocities; or where people living outside a particular state are directly threatened by actions taking place there. This responsibility also requires that in some circumstances action must be taken by the broader community of states to support populations that they are in jeopardy or under serious threat.”, “The Responsibility to Protect : Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty” (2001), παρ. 2.30 και 2.31, σελ. 17.

⁸⁸ Να σημειώσουμε ότι στην έκθεση της Επιτροπής εξετάζονται ενδελεχώς και οι τρεις επιμέρους συνιστώσες της «ευθύνης προστασίας», η κάθε μία μάλιστα και σε ξεχωριστή ενότητα. Ωστόσο, επειδή αντικείμενο της εν λόγω εργασίας δεν είναι η ανάλυση της «ευθύνης προστασίας», δεν γίνεται παρά μικρή αναφορά στις τρεις συνιστώσες, χωρίς να υποτιμάται η σημασία τους.

κατάφορων παραβιάσεων ΔτΑ. Η ανάληψη δράσης περιλαμβάνει μία ευρεία γκάμα δυνατοτήτων, που δεν συνεπάγονται απαραίτητα την χρήση βίας. Έτσι η διεθνής κοινότητα μπορεί να προβεί στην λήψη εξαναγκαστικών μέτρων οικονομικού, διπλωματικού ή πολιτικού χαρακτήρα. Η προσφυγή στην χρήση βίας κατά την Επιτροπή πρέπει να γίνεται σε ακραίες και μόνο περιπτώσεις. Η ίδια η Επιτροπή ορίζει ότι ως τέτοιες μπορούν να θεωρηθούν οι εξής δύο περιπτώσεις : αφενός όταν υπάρχουν μεγάλης κλίμακας απώλειες ανθρωπίνων ζωών, πραγματικές ή επαπειλούμενες, με πρόθεση ή μη γενοκτονίας οι οποίες να είναι απόρροια είτε ηθελημένης κρατικής δράσης, είτε κρατικής αμέλειας ή ανικανότητας για δράση, είτε κατάστασης αποτυχημένου κράτους, και αφετέρου όταν υφίσταται μεγάλης κλίμακας εθνοκάθαρση, πραγματική ή επαπειλούμενη, η οποία διενεργείται με δολοφονίες, αναγκαστική εκδίωξη, πράξεις τρομοκρατίας ή βιασμούς⁸⁹. Ακόμα όμως και σε αυτές τις δύο περιπτώσεις η προσφυγή στη χρήση βίας δεν θα λαμβάνεται εάν δεν πληρούνται τα κριτήρια της νόμιμης αρχής (*right authority*), το όργανο δηλαδή που θα εξουσιοδοτήσει την χρήση βίας⁹⁰, της αιτίας που νομιμοποιεί την επέμβαση (*just cause*), της νόμιμης πρόθεσης (*right intention*), η οποία δεν πρέπει να είναι παρά η λήξη ή αποτροπή των κατάφορων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ύστατης επιλογής (*last resort*), η προσφυγή στη χρήση βίας δηλαδή να γίνεται μόνο εφόσον έχουν αποτύχει όλες οι άλλες λύσεις, των αναλογικών μέτρων (*proportional means*), όπου η διάρκεια και η ένταση της επέμβασης δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τις ανάγκες της επιχείρησης και τέλος των εύλογων

⁸⁹Βλ. “The Responsibility to Protect : Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty” (2001), παρ. 4.19, σελ. 32.

⁹⁰Στην ίδια έκθεση η Επιτροπή δεν παραλείπει να εξετάσει, και μάλιστα αφιερώνει ξεχωριστή ενότητα στο εν λόγω ζήτημα, το συγκεκριμένο θέμα και να προβεί φυσικά στην διατύπωση πρότασης. Φυσικά ως το πλέον κατάλληλο όργανο κρίθηκε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και οι διάφορες διατάξεις του Χάρτη προκρίνουν τον εν λόγω ρόλο. Μάλιστα η Επιτροπή προτρέπει τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να υιοθετήσουν μία πολιτική μη άσκησης βέτο σε ανάλογες περιπτώσεις,, ώστε να μην συναντά προσκόμματα η δράση η οποία θα κατευθύνεται από τα Ηνωμένα Έθνη. Για την ομαλή μάλιστα λειτουργία του συστήματος η Επιτροπή πρότεινε η σχετική απόφαση να λαμβάνεται είτε από την Γενική Συνέλευση, είτε από περιφερειακούς οργανισμούς υπό το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη. Αναλυτικότερα βλ. “The Responsibility to Protect : Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty” (2001), παρ. 6.1 – 6.40, σελ. 47 – 55.

προοπτικές (*reasonable prospects*), οι οποίες συνεπάγονται ότι υπάρχουν μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας της επέμβασης⁹¹.

Τον Σεπτέμβριο του 2003, και έπειτα από μια σειρά γεγονότων⁹², ο Kofi Annan ανακοίνωσε την σύσταση ενός Πάνελ Υψηλού Επιπέδου για την μελέτη των νέων προκλήσεων αναφορικά με την συλλογική ασφάλεια και την χρήση βίας. Τον Δεκέμβριο του 2004 το Πάνελ, έχοντας ολοκληρώσει την έρευνά του, δημοσίευσε την έκθεσή του, η οποία, μεταξύ άλλων πραγματεύεται και το ζήτημα της ευθύνης προστασίας⁹³. Στο σχετικό κεφάλαιο, αναγνωρίζοντας ότι ο Χάρτης δεν είναι αρκετά σαφής αναφορικά με την προστασία των ατόμων στο εσωτερικό κρατών σε περιστάσεις μαζικών θηριωδιών, γεγονός που αποτέλεσε την αιτία του διχασμού της διεθνούς κοινότητας σχετικά με το «δικαίωμα στην επέμβαση»⁹⁴, υπογραμμίζει ότι σε περιπτώσεις γενοκτονίας, είτε αυτή λαμβάνει χώρα σε περίοδο ειρήνης, είτε σε περίοδο πολέμου, και η οποία αποτελεί έγκλημα κατά το διεθνές δίκαιο σύμφωνα με την Σύμβαση κατά της Γενοκτονίας, το ΣΑ υποχρεούται να δρα άμεσα⁹⁵. Περαιτέρω, σε περιπτώσεις μαζικών θηριωδιών, όπως αυτές που συνέβησαν στη Σομαλία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, στην Ρουάντα, στο Κόσοβο, αλλά και στο Νταρφούρ, το Πάνελ αναγνωρίζει ότι πλέον το ζήτημα δεν έγκειται στο «δικαίωμα επέμβασης» οποιουδήποτε κράτους, αλλά στην «ευθύνη προστασίας» κάθε κράτους (*...the issue is not the “right to intervene” of any State, but the “responsibility to protect” of*

⁹¹Βλ. . “The Responsibility to Protect : Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty” (2001), παρ. 4.15 – 4.43, σελ. 32 – 37.

⁹²Τους πρώτους μήνες του 2003 πραγματοποιήθηκε η εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, ενώ πολύ σύντομα ακολούθησε η επίθεση εναντίον της έδρας του ΟΗΕ στη Βαγδάτη.

⁹³Πριν προβεί όμως σε οποιαδήποτε ανάλυση της ευθύνης προστασίας, στην οποία αφιερώνει και ένα ολόκληρο κεφάλαιο, το Πάνελ επαναδιατυπώνει στην αρχή της έκθεσης ότι, σύμφωνα με το βεσφαλμένο συστημικό μοντέλο, η κρατική κυριαρχία είναι ακρογωνιαίος λίθος της διεθνούς κοινότητας, όμως, στις μέρες μας η κυριαρχία αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την υποχρέωση του κράτους να προστατεύει και να εγγυάται την ευημερία των πολιτών του. Σε ενδεχόμενη περίπτωση όπου το κράτος, αποτύχει να εκπληρώσει το συγκεκριμένο καθήκον του, τότε, υπό αυτές τις συνθήκες, η διεθνής κοινότητα οφείλει να ενεργοποιηθεί και να δράσει σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη και της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και να λάβει τα κατάλληλα για την κάθε περίπτωση μέτρα. Βλ. A/59/565 United Nations, Secretary – General ‘s High – level Panel on Threats, Challenges and Change, A More Secure World : Our Shared Responsibility (2004), par. 29, p. 21 – 22.

⁹⁴ “The Charter of the United Nations is not as clear as it could be when it comes to saving lives within countries in situations of mass atrocities”, A/59/565 United Nations, Secretary – General ‘s High – level Panel on Threats, Challenges and Change, A More Secure World : Our Shared Responsibility (2004), par. 199, p. 56.

⁹⁵Βλ. United Nations, General Assembly A/59/565 (2 December 2004), par. 200.

every State...), όταν το ίδιο το κυρίαρχο κράτος είναι είτε ανίκανο, είτε απρόθυμο να προστατεύσει τον πληθυσμό του. Υπό αυτούς τους όρους, καταλήγει το Πάνελ, προκύπτει η συλλογική ευθύνη προστασίας της διεθνούς κοινότητας⁹⁶.

Φυσικά, όπως η Επιτροπή, έτσι και το Πάνελ τάσσεται υπέρ της λήψης ειρηνικών μέτρων και προκρίνει την χρήση ένοπλης βίας μόνο ως έσχατη λύση⁹⁷. Ως αρμόδιο όργανο για την λήψη των αποφάσεων προκρίνεται φυσικά το Συμβούλιο Ασφαλείας⁹⁸. Αξιοσημείωτος είναι όμως και ο ρόλος που επιφυλάσσει το Πάνελ στην έκθεσή του για τους περιφερειακούς οργανισμούς. Συγκεκριμένα, το Πάνελ αναγνωρίζει την σημασία της συμβολής τους στην διατήρηση της ειρήνης και ενθαρρύνει την στενότερη συνεργασία Ηνωμένων Εθνών και περιφερειακών οργανισμών⁹⁹.

Η συνέχεια δόθηκε το 2005, όταν σε μία έκθεση υπό τον τίτλο «*Για μεγαλύτερη ελευθερία : ανάπτυξη, ασφάλεια και διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για όλους*», ο Kofi Annan αναφέρθηκε, μεταξύ πολλών άλλων, στην ευθύνη προστασίας. Ειδικότερα, ο πρώην ΓΓ, επικαλούμενος την εξουσία του ΣΑ, όσον αφορά την επίκληση χρήση βίας για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η οποία πηγάζει από τον Χάρτη, τάχθηκε υπέρ αυτής σε περιστάσεις όπου πραγματοποιούνται πράξεις γενοκτονίας, εθνοκάθαρσης και άλλα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, δεδομένου ότι οι προαναφερθείσες δράσεις, αν μη τι άλλο συνιστούν σοβαρότατη απειλή για την διεθνή ειρήνη¹⁰⁰. Συντάχθηκε μάλιστα ο ΓΓ με τις απόψεις που διατύπωσαν στις σχετικές εκθέσεις τους τόσο η ICISS, όσο και το Πάνελ, ότι δηλαδή, η διεθνής κοινότητα πρέπει να προχωρήσει στην υιοθέτηση της

⁹⁶Βλ. United Nations, General Assembly A/59/565 (2 December 2004), par. 201 – 2002.

⁹⁷Το Πάνελ στην ουσία επαναδιατυπώνει, πέντε από τα έξι κριτήρια της ICISS για την χρήση βίας. Πρόκειται για την σοβαρότητα της απειλής (*seriousness of threat*), τον κατάλληλο σκοπό (*proper purpose*), την ύστατη επιλογή (*last resort*), τα αναλογικά μέσα (*proportional means*) και την ισορροπία των συνεπειών (*balance of consequences*). Αν και η ορολογία διαφέρει σε ορισμένα σημεία, εντούτοις η ουσία των όρων δεν διαφοροποιείται.

⁹⁸Βλ. United Nations, General Assembly A/59/565 (2 December 2004), par. 201 – 203.

⁹⁹Βλ. United Nations, General Assembly A/59/565 (2 December 2004), par. 201 – 203.

¹⁰⁰Βλ. United Nations, General Assembly A/59/2005 (21 March 2005), par. 125.

ευθύνης προστασίας και όπου κρίνεται απαραίτητο να δρα σύμφωνα με τις αρχές αυτής¹⁰¹.

Στο ίδιο πνεύμα και το Καταληκτικό Κείμενο της Συνόδου Κορυφής του 2005, στο οποίο επαναλαμβάνεται η κρατική ευθύνη προστασίας του πληθυσμού από γενοκτονία, εθνοκάθαρση και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Σε περίπτωση που το κράτος αδυνατεί, γεννάται η ευθύνη προστασίας της διεθνούς κοινότητας, όπως αυτή αντανάκλαται από τα Ηνωμένα Έθνη. Η ευθύνη συνίσταται στην λήψη των κατάλληλων διπλωματικών, ανθρωπιστικών και άλλων ειρηνικών μεθόδων, υπό τις διατάξεις των Κεφαλαίων VI και VII του Χάρτη προκειμένου να προστατευθούν οι πληθυσμοί από τα πλέον ειδική εγκλήματα. Σε αυτή λοιπόν την βάση, διασαφηνίζεται ότι τα ΗΕ, μέσω του ΣΑ, δύνανται να προχωρήσουν στην εφαρμογή του Κεφαλαίου VII, με ενδεχόμενη συνεργασία με τους περιφερειακούς οργανισμούς¹⁰².

Εν τέλει, με την Απόφαση 1674 του 2006, την οποία υιοθέτησε το ΣΑ για την προστασία των πολιτών σε ένοπλη σύρραξη, *ενσωματώθηκε η ευθύνη προστασίας για πρώτη φορά σε απόφαση του ανώτατου οργάνου των ΗΕ*¹⁰³. Η ολοκλήρωση του νέου θεωρητικού πλαισίου διαχείρισης κρίσεων έγινε τον Ιανουάριο του 2009, όταν ο Γενικός Γραμματέας δημοσίευσε μία έκθεση με τον τίτλο «Εφαρμόζοντας την Ευθύνη Προστασίας»¹⁰⁴. Επρόκειτο για ένα κείμενο δια του οποίου γινόταν επιβεβαίωση της δέσμευσης των Ηνωμένων Εθνών στις αρχές της ευθύνης προστασίας, όπως αυτές διατυπώθηκαν μέσα από το Καταληκτικό Κείμενο της Διάσκεψης Κορυφής του 2005¹⁰⁵. Μάλιστα, έχοντας ως στόχο να υπογραμμίσει το consensus της διεθνούς κοινότητας απέναντι στη ευθύνη προστασίας, δεν παραλείπει να αναφέρει ότι, από όλα

¹⁰¹ “I believe that we must embrace the responsibility to protect, and, when necessary, we must act on it”, βλ. United Nations, General Assembly A/59/2005 (21 March 2005), par. 135.

¹⁰² Βλ. United Nations, General Assembly, Res. A/60/1 (16 September 2005), par. 139.

¹⁰³ Συγκεκριμένα με την εν λόγω απόφαση, το ΣΑ επιβεβαίωσε τις διατάξεις των παραγράφων 138 και 139 του Καταληκτικού Κειμένου σχετικά με την ευθύνη προστασίας των πληθυσμών από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου, εθνοκάθαρση, και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας

¹⁰⁴ Βλ. United Nations, General Assembly, Res. A/63/677, “Implementing the responsibility to protect” (2009).

¹⁰⁵ Βλ. United Nations, General Assembly, Res. A/63/677, “Implementing the responsibility to protect” (2009), par. 3.

τα σημαντικά και ακανθώδη ζητήματα που απασχόλησαν την διεθνή κοινότητα κατά την διάρκεια της Συνόδου Κορυφής, το δόγμα της ευθύνης προστασίας έτυχε ευρύτατης συναίνεσης¹⁰⁶, ενώ τόνισε παράλληλα ότι δεν πρόκειται για μία ιδέα – απότοκο της Δύσης, αλλά για μία ιδέα – δημιουργήμα της ΑΕ, η οποία αναγνωρίζει στο Καταστατικό της, ήδη από το 2000, το δικαίωμα του Οργανισμού, και επουδενί των κρατών που μετέχουν σε αυτόν, να επεμβαίνει σε ένα κ – μ , έπειτα από σχετική απόφαση της Συνέλευσης του Οργανισμού όταν τελούνται στο έδαφος αυτού εγκλήματα πολέμου, γενοκτονία και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας¹⁰⁷.

¹⁰⁶ “As expected, there were intense and contentious deliberations on a number of issues, including the responsibility to protect. On some important issues, such as disarmament and the proliferation of weapons of mass destruction, it proved impossible to find consensus language. It is therefore a tribute both to the determination and foresight of the assembled world leaders and to their shared understanding of the urgency of the issue that they were able to agree on such detailed provisions regarding the responsibility to protect”

¹⁰⁷ Βλ. United Nations, General Assembly A/63/677, (12 January 2009), par. 8. Αρκετούς μήνες αργότερα, τα κράτη – μέλη των Ηνωμένων Εθνών στα πλαίσια συζήτησης που έλαβε χώρα στη Γενική Συνέλευση , επαναδιατύπωσαν την προσήλωσή τους στην ευθύνη προστασίας όπως αυτή παρουσιάζεται στο Καταληκτικό Κείμενο του 2005, προσήλωσε η οποία κατέληξε στην υιοθέτηση μιας Απόφασης από την Γενική Συνέλευση, στην οποία αποτυπώνεται ξεκάθαρα η στήριξη των κρατών στο δόγμα της ευθύνης προστασίας και η βούληση για περαιτέρω ενασχόληση και ανάπτυξη της ευθύνης προστασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι πριν την έναρξη της 63^{ης} Συνόδου της Γενικής Συνέλευσης και την παρουσίαση της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα, ο Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης κυκλοφόρησε ένα Concept Note στο οποίο επεσήμανε ότι, από το περιεχόμενο των πέντε βασικών κειμένων που πραγματεύονται την ευθύνη προστασίας – την έκθεση του Πάνελ, την έκθεση του Γενικού Γραμματέα «Για μεγαλύτερη ελευθερία», το Καταληκτικό Κείμενο του 2005, την Απόφαση 1674 του Συμβουλίου Ασφαλείας και την νέα έκθεση του Γενικού Γραμματέα «Εφαρμόζοντας την ευθύνη προστασίας» - δεν απορρέει καμία νομική βάση για την ευθύνη προστασίας, και σε καμία περίπτωση τα κείμενα αυτά δεν αποτελούν πηγή του διεθνούς δικαίου, όπως αυτές προσδιορίζονται στο Άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου. Ωστόσο, η Γενική Συνέλευση οφείλει να εργαστεί προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας τέτοιας νομικής βάσης. Ο Γενικός Γραμματέας δημοσίευσε δύο ακόμη εκθέσεις ως αποτέλεσμα των συζητήσεων στους κόλπους της Γενικής Συνέλευσης αναφορικά με την ευθύνη προστασίας. Στην πρώτη, η οποία τιτλοφορείται «Εγκαιρη προειδοποίηση, αποτίμηση και ευθύνη προστασία», στόχος του Γενικού Γραμματέα είναι, αφού για πολλοστή φορά δηλώσει την ευθυγράμμισή του με τις διατάξεις των παραγράφων 138 και 139 του Καταληκτικού Κειμένου του 2005, είναι να εντοπίσει τα κενά εκείνα του μηχανισμού των ΗΕ τα οποία δημιουργούν προσκόμματα στην ανθρωπιστική δράση του Οργανισμού. Ειδικότερα, ο ΓΓ στην έκθεση του παρουσιάζει ως δομικά προβλήματα του μηχανισμού των ΗΕ αφενός την μη – έγκαιρη πληροφόρηση/γνώση, και αφετέρου την έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης. Υπογραμμίζει δε ότι επιβάλλεται να εργαστεί ο Οργανισμός προς την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων, δεδομένου, ότι χωρίς έγκαιρη ενημέρωση και ορθή πληροφόρηση τα ΗΕ δεν μπορούν να αξιολογήσουν σωστά την εκάστοτε κατάσταση και συνεπώς να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες . Η δεύτερη έκθεση η οποία ήρθε στο φως της δημοσιότητας τον Ιούνιο του 2011 εστιάζει στον πολύτιμο ρόλο που μπορούν να παίξουν οι περιφερειακοί οργανισμοί στην εφαρμογή της ευθύνης προστασίας και κατ’ επέκταση στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, ρόλος ο οποίος άλλωστε προβλέπεται και από το Κεφάλαιο VIII του Χάρτη.

2.1.2 Η ευθύνη προστασίας στην πράξη.

Το κύμα των επαναστάσεων που από τα τέλη του 2010 άρχισε να σαρώνει την Μέση Ανατολή, στις 15 Φεβρουαρίου 2011 χτύπησε και την πόρτα της Λιβύης. Όπως σε όλες τις εξεγέρσεις, έτσι κι ο λαός της Λιβύης στις αρχικώς ειρηνικές διαμαρτυρίες του, αιτούνταν πραγματικής δημοκρατίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αξιώνοντας παράλληλα την παραίτηση του επί 41 χρόνια δικτάτορα της Λιβύης, Μ. Gaddafi.

Ωστόσο, τα πράγματα δεν πήραν την τροπή που επιθυμούσαν οι Λίβυοι. Οι διαδηλώσεις οδήγησαν σε συγκρούσεις με τις δυνάμεις ασφαλείας να ανοίγουν πυρ εναντίον του πλήθους. Αποτέλεσμα ήταν να κλιμακωθεί πολύ σύντομα η κατάσταση, κλιμάκωση η οποία συνοδεύτηκε από δήλωση του ίδιου του Μ. Gaddafi σύμφωνα με την οποία προτιμά να πεθάνει ως μάρτυρας, παρά να παραδώσει την εξουσία¹⁰⁸. Έκτοτε ξεκίνησε ένας φαύλος κύκλος ολοένα αυξανόμενης βίας. Από τη μία πλευρά το καθεστώς χρησιμοποίησε οποιοδήποτε στρατιωτικό και μη μέσο για την καταστολή των εξεγέρσεων. Μισθοφόροι μάλιστα στρατολογήθηκαν από το καθεστώς για την κατάπνιξη των εξεγέρσεων. Από την άλλη πλευρά, ο αγανακτισμένος λαός της Λιβύης, μπροστά στην στάση αναλγησίας του καθεστώτος, οργανώθηκε και προέβη στη σύσταση του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (*National Transitional Council*), μετατρέποντας την κρίση που ξέσπασε στη Λιβύη σε εμφύλιο πόλεμο.

Στις 22 Φεβρουαρίου 2011 τα ΗΕ υπενθύμισαν στη Λιβύη την ευθύνη της να προστατεύσει τον πληθυσμό της και την κάλεσαν να δώσει τέλος στις εχθροπραξίες. Ακολούθως, τρεις μόλις ημέρες αργότερα, στις 25 Φεβρουαρίου το ΣΔΑ, σε Ειδική Συνεδρίαση του για την κατάσταση στη Λιβύη, προχώρησε στην υιοθέτηση της απόφασης S/ - 15/2 με την οποία όχι μόνο καλούσε για τον τερματισμό όλων των παραβιάσεων των ανθρωπίνων

¹⁰⁸ Βλ. άρθρο “*Defiant Gaddafi vows to flight on*”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://english.aljazeera.net/news/africa/2011/02/201122216458913596.html> (ημερομηνία πρόσβασης 29/04/2012).

δικαιωμάτων, αλλά συνέστησε ταυτόχρονα επιτροπή έρευνας. Την 1^η Μαρτίου προχώρησε, κατόπιν ομόφωνης απόφασης των κ – μ, στην αναστολή της ιδιότητας μέλους της Λιβύης.

Με την πάροδο των ημερών και την συνέχιση των εχθροπραξιών λόγω της αδιάλλακτης στάσης του Gaddafi, ο αριθμός των νεκρών, των τραυματιών, αλλά και όσων εγκατέλειπαν την χώρα αυξανόταν καθημερινά με εκπληκτικά γρήγορους ρυθμούς. *Ολοφάνερα πλέον, το καθεστώς της Λιβύης αδυνατούσε να προστατεύσει τον πληθυσμό της. Πώς θα μπορούσε άλλωστε να το κάνει όταν το ίδιο ήταν ο θύτης ;*

Εν τέλει, στις 26 Φεβρουαρίου 2011 το ΣΑ εξέδωσε την απόφαση 1970, η οποία μεταξύ των προβλεπόμενων μέτρων κατά του καθεστώτος Gaddafi (επιβολή εμπάργκο όπλων, επιβολή στοχευμένων κυρώσεων οι οποίες συνίστατο στην διεθνή ταξιδιωτική απαγόρευση και στην δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων του ίδιου του Μ. Gaddafi και των μελών του καθεστώτος) αναφερόταν για πρώτη φορά στην ευθύνη προστασίας, υπογραμμίζοντας ξεκάθαρα την ευθύνη της Λιβύης να προστατεύσει τον πληθυσμό της¹⁰⁹.

Η μη συμμόρφωση του καθεστώτος του Gaddafi με την απόφαση 1970 και η εξακολούθηση του εμφυλίου, ώθησε το ΣΑ σε μια νέα απόφαση, την 1973. Η νέα απόφαση καλούσε για εφαρμογή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων, κατάπαυση του πυρός, καθώς πλέον η κατάσταση στη Λιβύη συνιστούσε απειλή για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, αυστηρότερο εμπάργκο όπλων καθώς και επέκταση των στοχευμένων κυρώσεων σε περισσότερα πρόσωπα – μέλη του καθεστώτος και της οικογένειας Gaddafi. *Ωστόσο, η τεράστια σημασία της 1973 έγκειται στην αναγνώριση ότι στη Λιβύη τελούνται πράξεις οι οποίες συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Η αναγνώριση αυτή σηματοδότησε την εξουσιοδότηση του ΣΑ για την λήψη όλων των μέτρων που κρίνονται απαραίτητα για την προστασία των πολιτών της Λιβύης από τα κ -μ. Συγκεκριμένα, το ΣΑ ενώ επαναλαμβάνει (reiterating) την πρωταρχική*

¹⁰⁹Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/1970 (26 February 2011).

ευθύνη προστασίας της Λιβύης απέναντι στα άτομα που διαβιούν στο έδαφός της, εντούτοις, θεωρώντας (*considering*) ότι οι πράξεις βίας και οι επιθέσεις που διενεργούνται στο έδαφος της Λιβύης συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, το ΣΑ δρώντας υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη, προτρέπει, για την προστασία των πολιτών, τα κ – μ να λάβουν *όλα τα αναγκαία μέτρα* που προβλέπονται στη παρ. 9 της απόφασης 1970, δρώντας είτε σε εθνικό, είτε σε επίπεδο συνεργασίας με περιφερειακούς οργανισμούς, αλλά πάντα σε συνεργασία με τον ΟΗΕ. Επιπλέον, το ΣΑ αναγνωρίζοντας τον ζωτικό ρόλο του ΑΣ για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή, και βάσει του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη, κάλεσε τα μέλη του συγκεκριμένου Οργανισμού να συνεργαστούν με τα υπόλοιπα κράτη για την εφαρμογή των προβλεπόμενων μέτρων¹¹⁰.

Έχοντας βρει λοιπόν την πρώτη της εφαρμογή στην απόφαση 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας για την κατάσταση στη Λιβύη, η ευθύνη προστασίας πέρασε από το φάσμα της θεωρίας στην πράξη. Η ανάληψη δράσης από τα ΗΕ αλλά και τους υπόλοιπους περιφερειακούς οργανισμούς που ενεπλάκησαν στην Λιβύη υπό το πρίσμα της ευθύνης προστασίας έδωσε απάντηση στην προβληματική αναφορικά με την νομική δεσμευτικότητα του νέου δόγματος : καθώς τα διάφορα επιχειρήματα περί εθιμικού κανόνα καταρρίπτονται και δεν γίνονται αποδεκτά από την πλειοψηφία των διεθνολόγων, και καθώς δεν μπορεί να ειπωθεί ότι η πρόβλεψη για επέμβαση που ενσωματώνει η ευθύνη προστασίας αποκτά νομική υπόσταση και καθίσταται δεσμευτική χάρη των διαφόρων αποφάσεων της ΓΣ ή των εκθέσεων του ΓΓ : Πράγματι, μολονότι η ΓΣ αποτελεί το πιο αντιπροσωπευτικό όργανο των ΗΕ, και το πιο δημοκρατικό θα μπορούσαμε να πούμε, οι πράξεις δεν έχουν νομική ή δεσμευτική ισχύ. Απλά δημιουργείται, σε περίπτωση που υπάρξει *concensus*, πεποίθηση δικαίου (*opinio juris*), η οποία αποτελεί το έναυσμα για περαιτέρω μελέτη του εκάστοτε ζητήματος. Εφόσον λοιπόν οι αποφάσεις της ΓΣ δεν έχουν καμία νομική δέσμευση, και η παράμετρος της επέμβασης της ευθύνης προστασίας δεν βρίσκει νομιμοποίηση ούτε στο εθιμικό διεθνές δίκαιο, ούτε σε κάποιον

¹¹⁰Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/1973 (17 March 2011).

άλλο κανόνα διεθνούς δικαίου, τότε ο μόνος ίσως τρόπος για να προσλάβει δεσμευτική ισχύ ήταν να γίνει επίκληση της εφαρμογής της από το ΣΑ, του οποίου οι αποφάσεις είναι δεσμευτικές. Άλλωστε, σύμφωνα με τον J. E. Alvarez, οι αποφάσεις του ΣΑ, συνιστούν ενίοτε πηγή δικαίου¹¹¹. Εν τέλει αυτό συνέβη πρώτη φορά με τη απόφαση 1970, ενώ έκτοτε ακολούθησαν και άλλες αποφάσεις οι οποίες στο κείμενό τους επικαλούνταν την ευθύνη προστασίας, τόσο σε χώρες της Αραβικής Άνοιξης, όσο και σε μια σειρά άλλων κρατών στα οποία πραγματοποιούνταν μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποφάσεις οι οποίες υποδηλώνουν την σταδιακή υποκατάσταση της «απειλής για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια» από την «ευθύνη προστασίας» στις αποφάσεις του ΣΑ υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη. Σε κάθε πάντως περίπτωση, έχοντας βρει την πρώτη της εφαρμογή στην κρίση της Λιβύης, η ευθύνη προστασίας οικοδομεί το σύγχρονο πλαίσιο της ανθρώπινης ασφάλειας (*human security*) το οποίο θα παρέχει στους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και στα κ – μ το δικαίωμα να επεμβαίνουν στο εσωτερικό τρίτων κρατών για την προστασία των αμάχων, κάμπτοντας την αρχή της κρατικής κυριαρχίας και της μη επέμβασης στις εσωτερικής φύσεως υποθέσεις των κρατών, αρχές οι οποίες για δεκαετίες παρείχαν το κάλυμμα για την μη ενεργοποίηση της διεθνούς κοινότητας σε ανθρωπιστικές κρίσεις και την συνακόλουθη ατιμωρησία των υπευθύνων, βάζοντας ταυτόχρονα και ένα τέλος στις συζητήσεις που εγείρουν ερωτηματικά σχετικά με τις επεμβάσεις *manu militari* σε περιπτώσεις κατάφορων παραβιάσεων των ΔτΑ.

Το μεγάλο ωστόσο αγκάθι της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας έγκειται στο σύστημα λήψης αποφάσεων του ΣΑ και ειδικότερα στο δικαίωμα αρνησικυρίας (*veto*) των πέντε μόνιμων κ - μ. Η συγκεκριμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων στους κόλπους του ΣΑ έχει δώσει πολλάκις τη αφορμή για οξύτατη κριτική για την ύπαρξη διπλών μέτρων και σταθμών για την

¹¹¹ Η άποψη αυτή ωστόσο δεν βρίσκει σύμφωνη όλη την επιστημονική κοινότητα. Χαρακτηριστικά, σύμφωνα με τον M. Payandeh “*And although resolutions of the Security Council may be binding according to Article 25 of the U.N. Charter, the mere mention of the concept in the preamble of a Security Council resolution does not cloak the whole concept or even parts of it with binding force under international law.*”, βλ. Payandeh M. “*With Great Power Comes Great Responsibility? The Concept of the Responsibility to Protect Within the Process of International Lawmaking*”, The Yale Journal of International Law, Vol. 35, pp. 488.

λήψη αποφάσεων, τα οποία συναρτώνται άμεσα με την ύπαρξη πολιτικών συμφερόντων. Υπό διαφορετικούς όρους, η πολιτική θέληση διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην εφαρμογή ή όχι και την συνακόλουθη επιτυχία, της ευθύνης προστασίας. Δυστυχώς αυτό επιβεβαιώθηκε στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης : ενώ στην περίπτωση της Λιβύης τα μόνιμα μέλη του ΣΑ ήρθαν σε συμφωνία, αν και με αποχή Ρωσίας και Κίνας, με αποτέλεσμα να κατορθώσουν να υιοθετήσουν απόφαση για την ευθύνη προστασίας, στην περίπτωση της Συρίας, παρότι η σύρραξη δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από την Λιβύη, η άσκηση veto από Ρωσία και Κίνα βαλτώνει την όποια προσπάθεια λήψης σχετικής απόφασης¹¹².

2.2 Ο ρόλος των περιφερειακών οργανώσεων στην υλοποίηση της ευθύνης προστασίας. Το νομικό πλαίσιο συνεργασίας ΗΕ και περιφερειακών οργανώσεων.

Πριν γίνει οποιαδήποτε ανάλυση του ρόλου και του έργου των περιφερειακών οργανισμών που ενεπλάκησαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην Αραβική Άνοιξη, κρίνεται χρήσιμη η εξήγηση της σχέσης μεταξύ των οργανισμών αυτών και του ΟΗΕ, ιδιαίτερα όταν στην προκειμένη περίπτωση ο λόγος δεν γίνεται απλά για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά για διαχείριση κρίσεων, κατάσταση η οποία απαιτεί την στενή συνεργασία και την συντονισμένη δράση όλων των συμμετεχόντων. Το γεγονός αυτό φάνηκε άλλωστε και στην πράξη, τόσο στην περίπτωση της Λιβύης, όσο και στην τρέχουσα κρίση της Συρίας.

Η σχέση του ΟΗΕ με τις περιφερειακές οργανώσεις ορίζεται στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη¹¹³. Αρχικά, στο Άρθρο 52 αναγνωρίζεται στους

¹¹² Η μη αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ λόγω του δικαιώματος αρνησικυρίας ήταν άλλωστε και το γεγονός που οδήγησε στην κατάθεση προτάσεων περί κατάργησής του ή περί αποχής της χρήσης ή της απειλής χρήσης σε καταστάσεις γενοκτονίας, εγκλημάτων πολέμου, εθνοκάθαρσης και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Βλ. General Assembly, Res. A/63/677, “*Implementing the responsibility to protect*” (2009), par. 61, p. 26 – 27.

¹¹³ Η σημασία της συμβολής των περιφερειακών οργανισμών αναγνωρίζεται, εκτός του Χάρτη, και σε άλλα κείμενα των Ηνωμένων Εθνών. Βλ. United Nations, Secretary – General A/47/77 (17 June 1992) par. 62 - 63 και United Nations, General Assembly A/59/2005 (21 March 2005), par. 213 – 215. Επιπρόσθετα, τον Ιούνιο του 2011, και εφόσον είχε για πρώτη φορά υλοποιηθεί η ευθύνη προστασίας στη Λιβύη, ο ΓΓ των ΗΕ σε έκθεσή του υπογράμμισε την σημασία των περιφερειακών οργανώσεων και προέβη σε αναλυτική περιγραφή του ρόλου

περιφερειακούς οργανισμούς το δικαίωμα να ασχολούνται και να επιλύουν θέματα που άπτονται της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές των ΗΕ¹¹⁴. Ωστόσο, όταν πρόκειται για την ανάληψη δράσης, το Άρθρο 53, και ενώ υπογραμμίζει την αξιοποίηση των περιφερειακών οργανισμών από το ΣΑ για την διευθέτηση ενδεχόμενων διαφορών, απαγορεύει οποιαδήποτε δράση από την πλευρά τους, χωρίς την προηγούμενη εξουσιοδότηση του ΣΑ¹¹⁵. Εν ολίγοις, με τις διατάξεις αυτές ο Χάρτης αναδεικνύει τον ρόλο των περιφερειακών οργανώσεων στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και στην διαχείριση των κρίσεων υπό το καθεστώς της μερικής αυτονομίας.

Ερχόμενη στο θέμα της εφαρμογής της ευθύνης προστασίας, η σημερινή περίπλοκη φύση των εσωτερικών συγκρούσεων, απαιτεί την συμβολή των περιφερειακών οργανισμών, οι οποίοι συνήθως είναι πολύ καλύτεροι γνώστες του προβλήματος που ανακύπτει στην περιφέρειά τους και συνεπώς δύναται να ανταποκριθούν καλύτερα στην διαχείριση της κατάστασης. Ενδέχεται τέλος, όπως ισχύει επί παραδείγματι στην περίπτωση του ΝΑΤΟ, ο περιφερειακός οργανισμός να έχει και την κατάλληλη επιχειρησιακή δυνατότητα για την διενέργεια των επιχειρήσεων.

2.2.1 Η Βορειοατλαντική Συμμαχία.

Το ΝΑΤΟ αποτελεί αναμφίβολα μία αρκετά ενδιαφέρουσα περίπτωση αναφορικά με την διαχείριση κρίσεων, καθώς κατά καιρούς έχουν ανακύψει διάφορα ερωτήματα που άπτονται τόσο της σχέσης του με τα ΗΕ, όσο και την δράση του αναφορικά με την διαχείριση κρίσεων.

Σχετικά με το πρώτο ερώτημα, έχουν κατά καιρούς προκύψει προβληματισμοί για το κατά πόσο το ΝΑΤΟ αποτελεί περιφερειακή οργάνωση η οποία εμπίπτει στο Κεφάλαιο 8 του Χάρτη ή αμυντική

που δύνανται να διαδραματίσουν. Βλ. United Nations, Security Council, Secretary - General A/65/877 – S/2011/303 (28 June 2011).

¹¹⁴ Βλ. Άρθρο 52, παρ. 1 ΚΧ ΗΕ.

¹¹⁵ Βλ. Άρθρο 53, παρ. 1 ΚΧ ΗΕ.

συμφωνία, γεγονός που επηρεάζει καταλυτικά τις σχέσεις της Συμμαχίας με το ΣΑ. Ορισμένοι αναλυτές μάλιστα υποστηρίζουν ότι το NATO θα πρέπει να εκλαμβάνεται περισσότερο ως ένας ισότιμος εταίρος των ΗΕ, παρά ως ένας περιφερειακός οργανισμός υπό το Κεφάλαιο VIII¹¹⁶. Αφορμή για τους εν λόγω συλλογισμούς αποτελεί το άρθρο 5 της Ιδρυτικής Συνθήκης της Συμμαχίας, σύμφωνα με το οποίο σε περίπτωση που κάποιο από τα κ - μ του NATO δεχθεί επίθεση, τότε τα υπόλοιπα μέλη του οργανισμού, οφείλουν, βάσει του δικαιώματος στην ατομική ή συλλογική άμυνα, όπως αυτό προσδιορίζεται στο Άρθρο 51 του Χάρτη των ΗΕ, να υπερασπιστούν το κράτος που υπέστη επίθεση, χρησιμοποιώντας όλα τα απαραίτητα μέσα, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης ένοπλης βίας¹¹⁷. Πρόκειται επομένως για μία αμυντική συμμαχία η οποία ενεργοποιείται σε περίπτωση νόμιμης άμυνας υπό το άρθρο 51 του Χάρτη και όχι υπό το Κεφάλαιο VIII. Επιπρόσθετα, στο Άρθρο 5 δεν γίνεται πουθενά λόγος για προηγούμενη εξουσιοδότηση του ΣΑ. Αναφέρεται μόνο ότι οποιαδήποτε ένοπλη επίθεση και συνακόλουθη αντίδραση του NATO θα πρέπει να αναφέρεται αμέσως στο ΣΑ. Η αντίληψη αυτή ενισχύεται και από την ολοκληρωμένη τεχνική και στρατιωτική ικανότητα του NATO να πραγματοποιήσει τους στόχους του, σε αντίθεση με τα ΗΕ. Πράγματι, η Βορειοατλαντική Συμμαχία υπερτερεί των ΗΕ τόσο σε απόλυτους αριθμούς ως προς την πολεμική ικανότητα, όσο και στην ύπαρξη στρατηγικών σχεδίων υψηλών προδιαγραφών¹¹⁸. Επιπλέον, σε

¹¹⁶Βλ. “*Explaining International Organizations. NATO and the United Nations : Debates and Trends in Institutional Coordination*” by Kent J. Kille, pp. 29.

¹¹⁷Βλ. The North Atlantic Treaty, Art. 5.

¹¹⁸Βλ. “*Explaining International Organizations. NATO and the United Nations : Debates and Trends in Institutional Coordination*” by Kent J. Kille, p. 32 και Evans G. “*The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*” (2008), pp. 190. Παρόλα αυτά αφενός στο προοίμιο της Ιδρυτικής Συνθήκης του NATO διακηρύσσεται η πίστη στους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αφετέρου το άρθρο 5 αναφέρει ότι εν συνεχεία των ληφθέντων μέτρων από το NATO σε περίπτωση επίθεσης εναντίον ενός ή περισσότερων κρατών – μελών του, αυτά θα πρέπει να τερματίζονται σε περίπτωση ανάληψης δράσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Πρόκειται για έμμεσες αναγνωρίσεις της πρωτοκαθεδρίας των Ηνωμένων Εθνών. Εξάλλου, το NATO δεν μπορεί να δράσει αυτόνομα στη διεθνή σκηνή σε περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων, και αυτό γιατί τέτοιες μονομερείς ενέργειες δεν είναι, ακόμα τουλάχιστον, νομιμοποιημένες στην συνείδηση της διεθνούς κοινότητας. Αυτό έγινε αντιληπτό στην περίπτωση του βομβαρδισμού του Κοσόβου από τις αεροπορικές δυνάμεις της Συμμαχίας, χωρίς προηγούμενη άδεια του ΣΑ. Ακόμη κι αν τότε το NATO προσπάθησε να δικαιολογήσει την ενέργειά του επικαλούμενο ειδικές περιστάσεις, ακόμη κι αν πολλοί υποστήριζαν αργότερα ότι με την εν λόγω ενέργεια δημιουργήθηκε προηγούμενο για ανάλογη δράση στο μέλλον σε περιπτώσεις μεγάλης κλίμακας ανθρωπιστικών κρίσεων, εντούτοις το γεγονός ότι η μονομερής επέμβαση του NATO δεν βρήκε νομιμοποίηση στη διεθνή κοινότητα, και πολλές κυβερνήσεις που συμμετείχαν στον βομβαρδισμό, δήλωσαν ότι η μία και μοναδική αυτή ενέργεια δεν πρέπει να θεωρείται ως η απαρχή της μεταβολής των κανόνων

αντίθεση με την Ιδρυτική Συνθήκη της Συμμαχίας, στην παράγραφο 15 του Νέου Δόγματος αναγνωρίζεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας η πρωταρχική ευθύνη για την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας¹¹⁹.

Αναφορικά με το δεύτερο ερώτημα, είναι αλήθεια ότι η αρχική αποστολή του NATO συνίστατο στην συλλογική άμυνα και ασφάλεια των μελών του διατηρώντας κατ' αυτό τον τρόπο μια στρατηγική ισορροπία καθ' όλη την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Με την λήξη όμως του ψυχροπολεμικού κλίματος και την αλλαγή των παραμέτρων, η Συμμαχία βρέθηκε ξαφνικά να χάνει τον λόγο ύπαρξής της. Έτσι, από το 1990 με αφετηρία την Διακήρυξη του Λονδίνου οι Νατοϊκοί εταίροι άρχισαν να αναζητούν την νέα ταυτότητα της Συμμαχίας και να σχεδιάζουν τον ρόλο της ο οποίος θα έπρεπε πλέον να συνάδει με το νέο περιβάλλον και τον τερματισμό της αντιπαράθεσης Ανατολής – Δύσης. Η αλλαγή προσανατολισμού και ο μετασχηματισμός της Συμμαχίας διήρκεσε καθ' όλη την δεκαετία και ολοκληρώθηκε το 1999 με την Διακήρυξη της Ουάσινγκτον στην οποία αποτυπώνεται η προσαρμογή της Συμμαχίας στα νέα διεθνή δεδομένα, και στην καινούρια αντίληψη των κινδύνων και των απειλών.

Στο λεγόμενο «Νέο Δόγμα» βασίζεται και η δράση της Συμμαχίας στη Λιβύη. Το «Νέο Δόγμα» αν και επιβεβαιώνει ότι πρωταρχικός στόχος της

στηρίζει την υπαγωγή της Συμμαχίας στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. *“The UN, NATO and International Law after Kosovo”*, Ο' Connell, Mary Ellen, Human Rights Quarterly, Vol. 22, pp. 73 – 89. Επίσης να σημειώσουμε κάπου εδώ ότι κάποιες προσεγγίσεις όπως η εκ των υστέρων νομιμοποίηση ή η σιωπηρή εξουσιοδότηση εγκυμονούν κινδύνους στο μέτρο που ενθαρρύνουν άλλους διεθνείς δρώντες να δρουν μονομερώς θέτοντας το Συμβούλιο Ασφαλείας προ τετελεσμένων γεγονότων. Επιπλέον, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Λ. – Αλ. Σισιλιάνος στις περιπτώσεις αυτές «...το Συμβούλιο θα απεμπολούσε ουσιαστικά την αρμοδιότητα χαρακτηρισμού της κατάστασης σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 39 του Χάρτη», ενώ «...θα στερούσε το Συμβούλιο Ασφαλείας από κάθε δυνατότητα να ασκήσει την γενική, έστω, εποπτεία των επιχειρήσεων», βλ. Σισιλιάνος Λ. – Αλ. «Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας» (2003), σελ. 263 – 265. Σε αντίθεση όμως με τις επιχειρήσεις του NATO, οι επεμβάσεις σε Λιβερία και Σιέρα Λεόνε από την ECOWAS χωρίς προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας έχαιραν της πλήρους υποστήριξης των περισσότερων αφρικανικών κρατών. Προς σε αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε και η έκθεση του Πάνελ Υψηλού Επιπέδου, στην παράγραφο 272.a υποστηρίζεται ότι σε ορισμένες επείγουσες καταστάσεις οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις θα μπορούν να διενεργηθούν χωρίς προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η εξουσιοδότηση μπορεί να δοθεί εκ των υστέρων. Ωστόσο στην έκθεση δεν διευκρινίζεται ποιες μπορούν να χαρακτηριστούν ως «επείγουσες καταστάσεις».

¹¹⁹ “The United Nations Security Council has the primary responsibility for the maintenance of international peace and security and, as such, plays a crucial role in contributing to security and stability in the Euro – Atlantic area.”, βλ. The Alliance ‘s Strategic Concept, par. 15.

Συμμαχίας παραμένει η διατήρηση της ελευθερίας και ασφάλειας των κ - μ, με πολιτικά και στρατιωτικά μέσα¹²⁰, παράλληλα εμπλουτίζει την ατζέντα, διακηρύσσοντας ότι ανάμεσα στους πρωταρχικούς στόχους της νέας αντίληψης συγκαταλέγεται και η διαχείριση κρίσεων (*crisis management*), η οποία θα αποτελεί στο εξής θεμελιώδες καθήκον της Συμμαχίας¹²¹ : η Συμμαχία θα έχει ενεργό ρόλο στην πρόληψη κρίσεων, καθώς και στην ανάπτυξη επιχειρήσεων για τον τερματισμό των ενδεχόμενων συρράξεων, σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς εάν κάτι τέτοιο είναι εφικτό και φυσικά υπό την σχετική εξουσιοδότηση του ΣΑ¹²². Στην παράγραφο 38 αναφέρεται η σημασία την περιοχής της Μεσογείου για την Συμμαχία. Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη παράγραφο υπογραμμίζεται το γεγονός ότι η ασφάλεια στην Ευρώπη είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ασφάλεια και την σταθερότητα στην Μεσόγειο¹²³, καθώς ενδεχόμενο ξέσπασμα συγκρούσεων στην περιφέρεια της γεωγραφικής ζώνης του NATO μπορεί να έχει επιπτώσεις στην ασφάλεια των κρατών της Συμμαχίας¹²⁴.

Δεδομένης πλέον της στενής συνεργασίας ΟΗΕ και NATO¹²⁵, αλλά και του ενδιαφέροντος του τελευταίου για την διαχείριση ανθρωπιστικών κρίσεων¹²⁶, από τις πρώτες κιόλας στιγμές του ξεσπάσματος της κρίσης στην

¹²⁰“NATO ‘s essential and enduring purpose, set out in the Washington Treaty, is to safeguard the freedom and security of all its members by political and military means”, βλ. The Alliance ‘s Strategic Concept, Part I – The Purpose and Tasks of the Alliance, par. 6.

¹²¹ “Crisis management is one of NATO ‘s fundamental tasks.”, βλ. σχετική ιστοσελίδα του NATO (Crisis management) : http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm? (ημερομηνία πρόσβασης 26/08/2012).

¹²²Βλ. “The Alliance ‘s Strategic Concept”, Security Challenges and risks, par. 20.

¹²³“The Mediterranean is an area of special interest to the Alliance. Security in Europe is closely linked to security and stability in the Mediterranean”.

¹²⁴Βλ. “The Alliance ‘s Strategic Concept”, Crisis Prevention and Crisis Management, par. 31. Επιπρόσθετα, να σημειώσουμε ότι με το Στρατηγικό Δόγμα του 2010 διευρύνεται ο ρόλος του NATO σχετικά με την διαχείριση κρίσεων, καθώς το NATO πλέον δύναται να εμπλακεί σε όλα τα στάδια μιας κρίσης : “NATO will therefore engage, where possible and when necessary, to prevent crises, manage crises, stabilize post-conflict situations and support reconstruction.”, βλ. σχετική ιστοσελίδα του NATO (Crisis management) : http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49192.htm? (ημερομηνία πρόσβασης 26/08/2012).

¹²⁵Πράγματι κατά την δεκαετία του 2000 διαφαίνεται μία διάθεση προσέγγισης από την μεριά του NATO αναφορικά με τα ΗΕ. Αυτή η διάθεση αντανακλάται σε διάφορες Διασκέψεις Κορυφής του NATO, από τις οποίες έχουν εκπορευτεί διάφορα δόγματα προσέγγισης και στενότερης συνεργασίας των δύο οργανισμών. Αποκορύφωμα της όλης προσπάθειας αποτελεί η κοινή δήλωση συνεργασίας των Γραμματειών των δύο οργανισμών (*Joint Declaration on UN/NATO Cooperation – 23/9/2008*). Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. “Explaining International Organizations. NATO and the United Nations : Debates and Trends in Institutional Coordination” by Kent J. Kille, pp. 35 – 38.

¹²⁶Πέραν της ανθρωπιστικής κρίσης του Κοσόβου, και φυσικά της Λιβύης, το NATO έχει δραστηριοποιηθεί και σε ανθρωπιστικές κρίσεις οι οποίες προήλθαν από φυσικά αίτια.

Λιβύη το NATO προσανατολίσθηκε στην εξεύρεση μιας ειρηνικής λύσης : ο ΓΓ του NATO Andres Fogh Rasmussen δήλωσε ότι η δημοκρατία είναι ο μόνος θεσμός που εγγυάται την μακροχρόνια σταθερότητα, καλώντας παράλληλα ΗΕ, ΕΕ, ΑΣ και ΑΕ προς υποστήριξη του δημοκρατικού κινήματος που σαρώνει την περιοχή¹²⁷. Ωστόσο η δράση του NATO στη Λιβύη τεκμαίρεται από τις αποφάσεις 1970 και 1973 του ΣΑ, επιβεβαιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις αρχές που εισήχθησαν στην Συμμαχία βάσει του Νέου Δόγματος.

2.2.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αν και η ΕΕ δεν αναφέρει ρητώς σε κανένα επίσημο κείμενο ότι υπάγεται στο Κεφάλαιο VIII του Χάρτη, εντούτοις υποχρεούται να υλοποιεί τις αποφάσεις του ΣΑ για λογαριασμό των κ – μ στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της. Η υλοποίηση των αποφάσεων των ΗΕ από την ΕΕ σχετικά με την διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλεια και κατ' επέκταση με την διαχείριση κρίσεων, καθίσταται, αναλογιζόμενοι το σύστημα αξιών της ΕΕ χωρίς προσκόμματα¹²⁸. Από το 2000 μάλιστα η συνεργασία ΗΕ – ΕΕ έχει εντατικοποιηθεί, με αποκορύφωμα την επίσημη υιοθέτηση το 2003 της Κοινής Διακήρυξης ΗΕ – ΕΕ για Συνεργασία στην Διαχείριση Κρίσεων¹²⁹. Κατά συνέπεια, θα μπορούσαμε ενδεχομένως να συμπεράνουμε ότι η ΕΕ αποτελεί τον καλύτερο δυνατό εταίρο των ΗΕ για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας, την στιγμή μάλιστα που στην κρίση της Λιβύης, η Ένωση από την πρώτη κιόλας στιγμή δραστηριοποιήθηκε αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες για την εκτόνωση της κατάστασης¹³⁰. Άλλωστε, για την ΕΕ οι αξίες του εκδημοκρατισμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν πολιτικές του

¹²⁷ Βλ. http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_70731.htm (ημερομηνία πρόσβασης 10/06/2012).

¹²⁸ Αρχής γενομένης με την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Συνθήκης του Μάαστριχτ (*Common Foreign and Security Policy*) και ειδικότερα με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (*European Security and Defense Policy*).

¹²⁹ Βλ. για εκτενέστερη ανάλυση “*A Responsibility to Assist. EU Policy and Practice in Crisis – management Operations under European Security and Defense Policy*” (2009), pp. 54 – 57.

¹³⁰ Στις 20 Φεβρουαρίου 2011 η Frontex σε συνεργασία με την Ιταλία ξεκίνησαν την κοινή επιχείρηση Hermes 2011, στην οποία αργότερα μετείχαν κι άλλα κράτη, με στόχο την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών ως αποτέλεσμα της εξέγερσης, ενώ δύο ημέρες αργότερα, στις 22 Φεβρουαρίου, η ΕΕ αποφάσισε την αναστολή των διαπραγματεύσεων και των υφιστάμενων προγραμμάτων συνεργασίας με την Λιβύη.

«σκληρού πυρήνα» της Ένωσης και φυσικά, η αποδοχή τους είναι προαπαιτούμενο για την συνεργασία της ΕΕ με κράτη εκτός της Ένωσης.

Η σχέση της Ένωσης με το NATO, είναι περισσότερη περίπλοκη από ότι με τα ΗΕ. Ενώ με τα ΗΕ η σχέση καθορίζεται από το Κεφάλαιο VIII, με το NATO δεν υπάρχει καμία αντίστοιχη πρόβλεψη δεδομένου ότι πρόκειται για δύο περιφερειακούς οργανισμούς, των οποίων οι στόχοι που αρχικά καλούνταν να εκπληρώσουν δεν συνέπιπταν. Ωστόσο, εν έτει 2012 ο προσανατολισμός του NATO και της ΕΕ έχει δραματικά διαφοροποιηθεί, ειδικά εάν λάβουμε υπόψη ότι σήμερα τόσο η ΕΕ, όσο και το NATO δραστηριοποιούνται σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων εκτός του παραδοσιακού τους πεδίου δράσης¹³¹. Εξάλλου, καθώς η Συμμαχία υπερτερεί σε στρατιωτική εμπειρία, ενώ η Ένωση σε αποστολές που αφορούν την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών, το γενικό συμπέρασμα το οποίο μπορούμε να εξάγουμε είναι ότι πρόκειται μάλλον για δύο συμπληρωματικούς οργανισμούς με κοινά στρατηγικά συμφέροντα, η συνεργασία μεταξύ των οποίων επιβάλλεται. Η προαναφερθείσα θέση υποστηρίζεται και στο Νέο Δόγμα της Συμμαχίας, όπου στις παραγράφους 17 & 18 γίνεται ειδική μνεία στις σχέσεις και την συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών : στην παράγραφο 17 δίνεται έμφαση στην πολιτική της ΕΕ για την ασφάλεια και την άμυνα, γεγονός το οποίο συναρτάται άμεσα με την Συμμαχία καθώς αρκετά κράτη μετέχουν και στους δύο οργανισμούς. Για τον λόγο αυτό η ΚΕΠΠΑ θα πρέπει να συμβαδίζει με το πλαίσιο το οποίο εγκαθιδρύεται με την Διακήρυξη της Ουάσινγκτον. Ακολούθως, στην επόμενη παράγραφο, η Συμμαχία δηλώνει την πλήρη υποστήριξη ανάπτυξης της ΚΕΠΠΑ στο πλαίσιο του NATO και για τον σκοπό αυτό θέτει στην υπηρεσία της τότε Δυτικο – Ευρωπαϊκής Ένωσης όλα τα μέσα που

¹³¹ Η μεν Συμμαχία αναγνωρίζοντας πλέον την παγκόσμια διάσταση της διεθνούς ασφάλειας, ειδικά μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ξέφυγε από το ευρωατλαντικό πλαίσιο και δεσμεύθηκε στις «επιχειρήσεις εκτός περιοχής». Το πρώτο βήμα έγινε όταν η Συμμαχία ανέλαβε την διοίκηση της ISAF στο Αφγανιστάν και διαβουλευτήκε με κράτη εκτός της βορειοατλαντικής περιοχής. Από την άλλη πλευρά η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει και αυτή με την σειρά της επεκτείνει τις δράσεις της μέσω στρατιωτικών και πολιτικών αποστολών διαχείρισης κρίσεων, καθώς και μέσω προγραμμάτων προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του εκδημοκρατισμού και του κανόνα δικαίου σε περιοχές όπως η Μεσόγειος, η Μέση Ανατολή, Ανατολική Ευρώπη κ.α. Επομένως, κρίνεται κάτι παραπάνω από απαραίτητη η δημιουργία μίας «κουλτούρας συνεργασίας» ανάμεσα στους δύο οργανισμούς.

απαιτούνται για την υλοποίηση των επιχειρήσεών της, ενδυναμώνοντας κατά τον τρόπο αυτό την συνεργασία τους¹³².

Καταληκτικά, δεδομένων των κοινών στρατηγικών οραματισμών, το 2001, ο Γενικός Γραμματέας του NATO και η Προεδρία της ΕΕ αντάλλαξαν επιστολές καθορίζοντας τα όρια των δράσεων και της συνεργασίας των δύο οργανισμών αναφορικά με τα ζητήματα ασφαλείας. Η ανταλλαγή επιστολών οδήγησε στην υπογραφή της Διακήρυξης για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Αμυνας, στις 16 Δεκεμβρίου του 2002, ενώ τρεις μήνες αργότερα, στις 17 Μαρτίου 2003 υιοθετήθηκαν οι λεγόμενες συμφωνίες “Berlin Plus”, οι οποίες αποτελούν το πλαίσιο συνεργασίας ΕΕ και NATO σε περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων¹³³.

2.2.3 Η Αφρικανική Ένωση

Η ΑΕ αποτελεί έναν ιδιαίτερο περιφερειακό οργανισμό για την διαχείριση κρίσεων και την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας για τους κάτωθι δύο λόγους : Καταρχάς η αφρικανική ήπειρος στην οποία δραστηριοποιείται η ΑΕ αποτελεί, δυστυχώς, μία από τις πιο αιματοβαμμένες περιοχές του πλανήτη, στην οποία κυριαρχούν οι εμφύλιες συρράξεις. Η λυπηρή αυτή διαπίστωση επαληθεύεται και από τον πραγματικά τεράστιο αριθμό των σχετικών αποφάσεων του ΣΑ. Το συγκεκριμένο γεγονός αναδεικνύει αυτομάτως την ΑΕ σε έναν σημαντικό διεθνή παράγοντα σχετικά με την πρόληψη συγκρούσεων και την διαχείρισή τους, η σημασία του οποίου αυξάνεται από τον μεγάλο αριθμό των κ - μ (54) του οργανισμού.

Ο δεύτερος, και πιο σημαντικός, λόγος ο οποίος καθιστά την ΑΕ σημαντική και πρωτοπόρο στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων, συνίσταται στο Άρθρο 4, παρ. 6 του Καταστατικού της Χάρτη, στο προβλέπεται το

¹³² Άλλωστε η συνεργασία NATO – ΕΕ κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την Στμμαχία, στο βαθμό που επεκτείνει την συνεργασία της τελευταίας με κράτη μη μέλη, τα οποία ωστόσο μετέχουν στο Ευρω – ατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (*Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC*), στον Διάλογο για την Μεσόγειο του NATO (*NATO’s Mediterranean Dialogue*) και στην Πρωτοβουλία για Συνεργασία της Κωνσταντινούπολης (*Istanbul Cooperation Initiative*).

¹³³ Βλ. www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm (ημερομηνία πρόσβασης 25/04/2012).

δικαίωμα επέμβασης της ΑΕ σε κ - μ, κατόπιν σχετικής απόφασης της Συνέλευσης σε περιπτώσεις τέλεσης εγκλημάτων πολέμου, γενοκτονίας και εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας¹³⁴.

Από την παράθεση των ανωτέρω, ευκόλως προκύπτει ότι η ΑΕ συνιστά έναν σημαντικό εταίρο των ΗΕ για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας, το περιεχόμενο της οποίας, τα κ - μ της Ένωσης είχαν ήδη προ πολλού υιοθετήσει και ενσωματώσει στον ΚΧ τους. Εξάλλου, η συνεργασία της ΑΕ ως περιφερειακής οργάνωσης με τον ΟΗΕ στον μείζονα τομέα της διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας, επιβεβαιώνεται και από το αρμόδιο Τμήμα της Επιτροπής της ΑΕ (*Peace and Security Department – PSD*) : στο έργο του Τμήματος συγκαταλέγεται, μεταξύ άλλων, και ο συντονισμός των δράσεων για την προώθηση της ειρήνης και της ασφάλειας στην Αφρική τόσο με τα ΗΕ, όσο και με άλλες περιφερειακές οργανώσεις, με τις οποίες μοιράζεται το ίδιο όραμα για σταθερότητα στην πολύπαθη αφρικανική ήπειρο¹³⁵.

2.2.4 Ο Αραβικός Σύνδεσμος.

Ο Αραβικός Σύνδεσμος αναντίρρητα υπάγεται στους περιφερειακούς οργανισμούς του Κεφαλαίου VIII του Χάρτη, όπως μαρτυράται άλλωστε και από την στενή συνεργασία του με τα ΗΕ στην κρίση της Συρίας. Η ιδιομορφία όμως του ΑΣ έγκειται στο γεγονός ότι στον Καταστατικό του Χάρτη δεν γίνεται πουθενά μνεία για διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας¹³⁶. Επιπλέον, οι στόχοι του ΑΣ, όπως αυτοί περιγράφονται στο Άρθρο 2, συνίστανται στη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών,

¹³⁴ “...the right of the Union to intervene in a Member State pursuant to a decision of the Assembly in respect of grave circumstances, namely: war crimes, genocide and crimes against humanity”, Constitutive Act of the African Union, Art. 4, par. h.

¹³⁵ Βλ. <http://au.int/en/dp/ps/psd> (ημερομηνία πρόσβασης 25/04/2012). Προς επίρρωση του σκοπού αυτού μάλιστα, προβλέφθηκε και η δημιουργία της *African Stand – by Force*.

¹³⁶ Ο Αραβικός Σύνδεσμος έχει επικριθεί ως ο οργανισμός με το μεγαλύτερο δημοκρατικό έλλειμμα, δεδομένου ότι στον Χάρτη του, ο οποίος δεν έχει τροποποιηθεί εδώ και πάνω από μισό αιώνα, δεν υπάρχει καμία αναφορά στην δημοκρατία, ούτε άλλωστε οι δράσεις τους ευνοούν διαδικασίες εκδημοκρατισμού. Για τον λόγο αυτό θεωρείται από κάποιους διεθνολόγους ως μία λέσχη απολυταρχικών κρατών. Βλ. Diamond L. “*Why there are no Arab Democracies?*” (2010), pp. 101 – 102.

η διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας τους καθώς και η εξέταση γενικότερων υποθέσεων και συμφερόντων των αραβικών χωρών¹³⁷. Για τα ανθρώπινα δικαιώματα ο ΚΧ δεν κάνει καμία αναφορά.

¹³⁷ Βλ. Charter of Arab League, Art. II.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

*Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΛΙΒΥΗΣ & ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΜΦΥΛΙΑ ΣΥΡΡΑΞΗ ΣΤΗ ΛΙΒΥΗ

1.1 Το χρονικό του εμφυλίου πολέμου.

Ο εμφύλιος πόλεμος που έλαβε χώρα στη Λιβύη κατά το έτος 2011 αποτέλεσε αναμφίβολα, μαζί με την τρέχουσα κρίση στη Συρία, από τις περιπλοκότερες καταστάσεις που γεννήθηκαν στα πλαίσια της Αραβικής Άνοιξης. Ήδη από τον Ιανουάριο του 2011, και ενώ ήταν σε εξέλιξη οι διαδηλώσεις σε Τυνησία και Αίγυπτο, διαμαρτυρίες άρχισαν να πραγματοποιούνται και στην γειτονική Λιβύη. Οι αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις άρχισαν να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή και να γίνονται περισσότερο δυναμικές από τα μέσα Φεβρουαρίου¹³⁸. Πολύ σύντομα μάλιστα εξελίχθηκαν σε βίαια επεισόδια με τις αρχές να προσπαθούν να τις καταπνίξουν ανεπιτυχώς. Η συνακόλουθη ταχεία κατάληψη από μέρους των ανταρτών σημαντικών πόλεων στην ανατολική κυρίως Λιβύη, η ανακήρυξη της πόλης Βεγγάζη ως βάση των ανταρτών και η συνακόλουθη δημιουργία του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (*National Transitional Council*) στις 27 Φεβρουαρίου, με την πρώτη επίσημη συνεδρίασή του να διεξάγεται στις 5 Μαρτίου¹³⁹, σηματοδότησαν την έναρξη ενός πολύμηνου και αιματηρού εμφυλίου πολέμου. Η εξάπλωση των πολεμικών επιχειρήσεων σε όλη τη χώρα με τους αντάρτες να κερδίζουν έδαφος και η συνακόλουθη ανθρωπιστική κρίση, κινητοποίησαν, σε αρχική φάση, κάποια κράτη να δράσουν μεμονωμένα, να λάβουν θέση και να πραγματοποιήσουν εναέριους ελέγχους πάνω από τη Λιβύη¹⁴⁰. Προς υποστήριξη αυτών, και κατόπιν της βίαιης προσπάθειας καταστολής από τις δυνάμεις του Μ. Gaddafi, οι οποίες προέβησαν σε εναέρια βομβιστική εκστρατεία εναντίον των εξεγερθέντων στην Τρίπολη, και η οποία προκάλεσε την αγανάκτηση της διεθνούς κοινότητας, στις 26 Φεβρουαρίου το ΣΑ υιοθέτησε την πρώτη απόφαση για

¹³⁸ Βλ. άρθρο “Gaddafi defiant as state teeters”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/20112235434767487.html> (ημερομηνία πρόσβασης 10/09/2012).

¹³⁹ Βλ. *Founding Statement of the Interim Transitional National Council (TNC)*, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council/> (ημερομηνία πρόσβασης 10/09/2012).

¹⁴⁰ Βλ. άρθρο “Libya : US, UK and France attack Gaddafi forces”, BBC News, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-12796972> (ημερομηνία πρόσβασης 10/09/2012).

την κατάσταση στη Λιβύη με την οποία καταδικαζόταν το καθεστώς του Gaddafi για την χρήση βίας εναντίον των διαδηλωτών και αποφασιζόταν η επιβολή κυρώσεων. Καθώς όμως ο εμφύλιος συνεχιζόταν, στις 17 Μαρτίου το ΣΑ προχώρησε στην υιοθέτηση της απόφασης 1973, η οποία αποτέλεσε και την νομιμοποιητική βάση για την δράση του ΝΑΤΟ στη Λιβύη. Εν τέλει έπειτα από πολύμηνες εχθροπραξίες και την σθεναρή αντίσταση του καθεστώτος Gaddafi, οι αντάρτες πήραν τον έλεγχο της Τρίπολης στις 20 Αυγούστου του 2011, ενώ η πτώση του καθεστώτος επήλθε μόλις δύο μήνες αργότερα, στις 20 Οκτωβρίου, όταν “έπεσε” η πόλη της Σύρτης και ο ίδιος ο Μ. Gaddafi αιχμαλωτίστηκε από τους αντάρτες και εν συνεχεία δολοφονήθηκε.

1.2 Η δράση των διεθνών οργανισμών

1.2.1 Τα Ηνωμένα Έθνη και η επίκληση της ευθύνης προστασίας.

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η 1970 ήταν η πρώτη απόφαση των ΗΕ αναφορικά με την Λιβύη. Η απόφαση 1970, υπό τον γενικότερο τίτλο *Ειρήνη και Ασφάλεια στην Αφρική*, υιοθετήθηκε ομόφωνα και από τα 15 μέλη του ΣΑ. Στο προοίμιο της απόφασης το ΣΑ, μεταξύ άλλων, εκφράζει την έντονη ανησυχία του για την κατάσταση στη Λιβύη, καταδικάζει τη χρήση βίας εναντίον αμάχων από την κυβέρνηση, υπογραμμίζοντας μάλιστα ότι τέτοιου βαθμού επιθέσεις δύνανται να θεωρηθούν ακόμα και *εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας*. Για τον λόγο αυτό το ΣΑ υπενθύμισε στην Λιβύη την ευθύνη προστασίας απέναντι στον πληθυσμό της και την υποχρέωση τιμωρίας των υπευθύνων για την τέλεση των θηριωδιών, καλώντας την ταυτόχρονα να σεβαστεί το ΔΑΔ, να διευκολύνει την δράση των ανθρωπιστικών οργανώσεων στο έδαφος της, να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και την ασφαλή αποχώρηση των αλλοδαπών από τη χώρα κ.α.

Το κύριο μέρος της απόφασης, το οποίο υιοθετήθηκε υπό το άρθρο 41 του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, αφορά στην λήψη αναγκαστικών μέτρων που δεν συμπεριλαμβάνουν την χρήση βίας. Το σημαντικότερο από αυτά

συνίστατο στην παραπομπή των όσων συνέβησαν μετά τις 15 Φεβρουαρίου 2011 στη Λιβύη στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο. Το ΣΑ, για δεύτερη φορά στην ιστορία του, έκρινε ότι η αλόγιστη χρήση βίας εναντίον των αμάχων δύναται να αποτελέσει έγκλημα κατά της ανθρωπότητας και ως εκ τούτου παρέπεμψε την κατάσταση στον Εισαγγελέα, ο οποίος καλούταν να διεξάγει έρευνα για την διαπίστωση των παραβιάσεων¹⁴¹. Το ΣΑ ζήτησε μάλιστα την πλήρη συνεργασία τόσο των λιβυκών αρχών, μολονότι η Λιβύη δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος του Καταστατικού της Ρώμης, όσο και των κρατών και των περιφερειακών δο¹⁴².

Πάρα ταύτα, τα υιοθετούμενα υπό την 1970 απόφαση μέτρα δεν στάθηκαν ικανά να ανακόψουν το κύμα βίας και την κλιμάκωση του εμφυλίου. Έτσι, στις 17 Μαρτίου του 2011, και παρά την αποχή της Ρωσίας, της Κίνας, αλλά και της Γερμανίας, της Βραζιλίας και την Ινδίας, το ΣΑ υιοθέτησε την απόφαση υπ' αριθμόν 1973 με την οποία εισηγούταν πιο δραστικά μέτρα. Η πρόθεση και η αποφασιστικότητα του ΣΑ διαφαίνεται ήδη από το προοίμιο. Ειδικότερα, το ΣΑ επαναλαμβάνοντας ότι η κυβέρνηση της Λιβύης φέρει την πρωταρχική ευθύνη προστασίας του πληθυσμού της, ευθύνη από την οποία δεν εξαιρούνται ούτε και οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις, να προστατεύσει τους πολίτες, εντούτοις διαπιστώνοντας ότι οι συνεχιζόμενες εχθροπραξίες συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, διακήρυξε την απόφασή του για προστασία των αμάχων και την απρόσκοπτη διέλευση της ανθρωπιστικής βοήθειας. Προς επίρρωση του σκοπού αυτού, το ΣΑ επικαλούμενο την υποστήριξη περιφερειακών οργανώσεων, της Αφρικανικής Ένωσης, του Συνδέσμου Αραβικών Κρατών και του

¹⁴¹ Η παραπομπή έγινε υπό το φως του άρθρου 13 (b) του Καταστατικού της Ρώμης, σύμφωνα με το οποίο “ *The Court may exercise its jurisdiction with respect to a crime referred to in article 5 in accordance with the provisions of this Statute if: [...] A situation in which one or more of such crimes appears to have been committed is referred to the Prosecutor by the Security Council acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations...* ”.

¹⁴² Η επιβολή εμπάργκο όπλων συνιστά το δεύτερο μέτρο κατά της Λιβύης. Συγκεκριμένα απαγορεύθηκε κάθε άμεση ή έμμεση εισαγωγή και εξαγωγή από και προς τη Λιβύη. Για την εφαρμογή του μέτρου αυτού τα κράτη κλήθηκαν να επιθεωρούν κάθε ύποπτο φορτίο. Τέλος, απαγορεύθηκε στα κράτη να επιτρέπουν την αποστολή μισθοφόρων προς τη Λιβύη. Η τρίτη και τελευταία κατηγορία μέτρων συνίσταται στην υιοθέτηση στοχευμένων κυρώσεων, η οποία στην προκειμένη περίπτωση έγκειτο αφενός στην διεθνή ταξιδιωτική απαγόρευση των μελών της οικογένειας και του καθεστώτος του Qaddafi, και αφετέρου η δέσμευση των περιουσιακών τους στοιχείων. Με την εν λόγω απόφαση προβλέφθηκε και η σύσταση μιας Επιτροπής, κύριο έργο της οποίας θα ήταν ο έλεγχος της εφαρμογής των στοχευμένων κυρώσεων.

Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας, οι οποίοι διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο από τις πρώτες κιόλας στιγμές της κρίσης, όπως θα δούμε στη συνέχεια και συνέβαλλαν στην ταχύτερη ενεργοποίηση και των ΗΕ, εξουσιοδότησε τα κ – μ είτε δρώντας σε εθνικό επίπεδο, είτε μέσω δο να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα (*take all necessary measures*) για την προστασία του άμαχου πληθυσμού και των κατοικημένων περιοχών από επιθέσεις, απαγορεύοντας ωστόσο οποιαδήποτε μορφής κατοχική ανάπτυξη στο έδαφος της Λιβύης. Το ΣΑ εφαρμόζει λοιπόν για πρώτη φορά, μετά από 10ετή κυοφορία, το δόγμα της ευθύνης προστασίας, η οποία αποτέλεσε την νομιμοποιητική βάση για την επιχείρηση “*Unified Protector*” του NATO, όπως θα δούμε στη συνέχεια, μολονότι στην απόφασή του το ΣΑ ανέθετε ρητώς στον ΑΣ τον ρόλο αυτό¹⁴³.

Η απόφαση του ΣΑ βρήκε σύμφωνη, αρχικά τουλάχιστον, την διεθνή κοινότητα. Στις 29 Μαρτίου 2011 πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο Συνδιάσκεψη στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι από τα ΗΕ, τον ΑΣ, την ΕΕ, το NATO και τον ΟΙΣ προκειμένου να συζητήσουν για την κρίση στη Λιβύη. Κατά την διάρκεια της Συνδιάσκεψης οι εκπρόσωποι των δο αποφάσισαν να εφαρμόσουν πλήρως τις διατάξεις των αποφάσεων 1970 & 1973 και να συστήσουν το *Libya Contact Group*, το οποίο θα συνερχόταν

143“*Recognizes the important role of the League of Arab States in matters relating to the maintenance of international peace and security in the region, and bearing in mind Chapter VIII of the Charter of the United Nations, requests the Member States of the League of Arab States to cooperate with Other Member States of the implementation of paragraph 4.*”, United Nations, Security Council S/RES/1973 (17 March 2011), par. 5. Οι υπόλοιπες διατάξεις της 1973 αφορούσαν την επιβολή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων, την ενίσχυση του εμπάργκο όπλων καθώς και των στοχευμένων κυρώσεων. Το ΣΑ επέβαλλε ζώνη απαγόρευσης πτήσεων για όλες τις πτήσεις στον εναέριο χώρο της Λιβύης, εξουσιοδοτώντας τα κράτη – μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την τήρηση της ζώνης. Από την ζώνη *εξαιρέθηκαν οι πτήσεις που θα πραγματοποιούνταν για ανθρωπιστικούς σκοπούς*. Σχετικά με την ενίσχυση του εμπάργκο όπλων, αξιοσημείωτο είναι ότι το ΣΑ καλεί τα κράτη – μέλη να πάρουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την επιβολή του. Αναφορικά με την ενίσχυση των στοχευμένων κυρώσεων, το ΣΑ αποφάσισε ότι τα κράτη – μέλη οφείλουν να μην επιτρέπουν την απογείωση, προσγείωση ή την υπέρπτηση σε αεροσκάφη που έχουν καταγραφεί στα μητρώα της Λιβύης, ή τελούν υπό την κατοχή ή διαχείριση Λιβύων υπηκόων ή εταιρειών, εξαιρουμένων πάντα των πτήσεων ανθρωπιστικού χαρακτήρα. Περαιτέρω, το ΣΑ προχώρησε στην ενίσχυση του παγώματος των περιουσιακών στοιχείων. Με την 1973 προβλεπόταν το πάγωμα όλων των κεφαλαίων, των περιουσιακών στοιχείων και των οικονομικών πόρων που ανήκουν ή ελέγχονται άμεσα ή έμμεσα από τις αρχές της Λιβύης ή άλλα πρόσωπα ή οντότητες που δρουν για λογαριασμό τους ή ελέγχονται από αυτές. Για την καλύτερη διεκπεραίωση των ληφθέντων κυρώσεων, με την 1973 συστήθηκε μία Επιτροπή Ειδικών με κύρια αποστολή να επικουρεί και να διευκολύνει στο έργο της την Επιτροπή που είχε συστηθεί με την απόφαση 1970.

συχνά και τα μέλη του θα ήταν σε στενή συνεργασία για την επίλυση της κρίσης¹⁴⁴.

1.2.2 Η υλοποίηση της ευθύνης προστασίας από την Βορειοατλαντική Συμμαχία.

Τις ημέρες που ακολούθησαν την υιοθέτηση της απόφασης 1970 και με την διεθνή ανησυχία να κλιμακώνεται, στις 8 Μαρτίου το NATO ξεκίνησε τις πρώτες επιχειρήσεις εναέριου ελέγχου προκειμένου να αποκτήσει λεπτομερή γνώση για τις κινήσεις στον λιβυκό εναέριο χώρο. Δύο μέρες αργότερα, στις 10 Μαρτίου, πλοία από τις βάσεις του NATO καθώς και πλοία που παραχωρήθηκαν από τα κ - μ απέπλευσαν με σκοπό την στενότερη παρακολούθηση των θαλασσίων ζωνών της Λιβύης¹⁴⁵.

Με την απόφαση 1973 της 17^{ης} Μαρτίου, η οποία εξουσιοδοτούσε τα κ - μ και τις περιφερειακές οργανώσεις να λάβουν δράση τέθηκε η νομική βάση για την επιχείρηση “*Unified Protector*”¹⁴⁶. Ειδικότερα, στις 23 Μαρτίου, η Συμμαχία ανταποκρινόμενη στις διατάξεις της απόφασης 1973 ανέλαβε επιχείρηση για την ενίσχυση του εμπάργκο όπλων, ενώ μόλις δύο μέρες αργότερα, στις 25 Μαρτίου η Συμμαχία τέθηκε υπεύθυνη για την εφαρμογή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων. Εν τέλει, στις 31 Μαρτίου¹⁴⁷ η Συμμαχία, δεδομένου ότι, σύμφωνα με δηλώσεις των εκπροσώπων της, υπήρχε, πέραν της σαφής νομικής βάσης, *εμφανής ανάγκη επέμβασης* και ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας, ανέλαβε τον έλεγχο και την διοίκηση της διεθνούς στρατιωτικής επιχείρησης στη Λιβύη για τον τερματισμό της κρίσης και την διασφάλιση της προστασίας των πολιτών¹⁴⁸,

¹⁴⁴ Βλ. London Conference on Libya, Chair ‘s Statement, 29 March 2011. Το LCG συνήλθε για πρώτη φορά στη Ντόχα στις 13 Απριλίου 2011 με αρκετά κράτη να έχουν γίνει μέλη, ανάμεσα τους και η Ελλάδα, και άλλα να είναι απλά παρατηρητές. Η τελευταία Συνδιάσκεψη του LCG έλαβε χώρα στο Παρίσι την 1^η Σεπτεμβρίου 2011, όπου αντικαταστάθηκε από το *Friends of Libya*, το οποίο πραγματοποίησε μία και μοναδική Συνδιάσκεψη στις 20 Οκτωβρίου 2011 στη Νέα Υόρκη.

¹⁴⁵ Βλ. www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm (ημερομηνία πρόσβασης 20/05/2012).

¹⁴⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι είχε προηγηθεί η “*Operation Odyssey Dawn*” υπό την εποπτεία των ΗΠΑ για την προστασία των αμάχων, στην οποία μετείχαν αρκετά κράτη – μέλη των ΗΕ.

¹⁴⁷ Βλ. North Atlantic Treaty Organization, Operation UNIFIED PROTECTOR. Final Mission Stats, 02 November 2011.

¹⁴⁸ “...to bring about a speedy resolution to the crisis, to put an end to the violence, and to allow the Libyan people to freely determine their own future.”, Statement n Libya, following the Working

συνεργαζόμενη στενά καθ' όλη την διάρκεια, τόσο με τα ΗΕ, όσο και με τον ΑΣ. Οι στόχοι της επιχείρησης τέθηκαν ως ακολούθως :

- i. Επιβολή και ενίσχυση του εμπάργκο όπλων.
- ii. Επιβολή της ζώνης απαγόρευσης πτήσεων ώστε να προστατευθούν οι άμαχοι από τις βομβαρδιστικές επιθέσεις του καθεστώτος.
- iii. Διεξαγωγή εναέριων και ναυτικών επιχειρήσεων εναντίον λιβυκών *στρατιωτικών* στόχων, οι οποίοι έχουν εμπλακεί σε επιθέσεις εναντίον αμάχων και κατοικημένων περιοχών ή αποτελούν εν δυνάμει απειλή.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η απόφαση 1973 εκδόθηκε μόλις στις 17 Μαρτίου, βλέπουμε ότι η Συμμαχία κινήθηκε ταχύτατα προκείμενου να εφαρμόσει τις υποχρεώσεις που απέρρεαν από την απόφαση. Στην ουσία επρόκειτο για την έναρξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων εναντίον του καθεστώτος Gaddafi. Στις 14 Απριλίου τόσο η Συμμαχία, όσο και οι εταίροι της αποφάσισαν να διεξάγουν την ΟΥΡ έως ότου πάνσουν οι επιθέσεις εναντίον των αμάχων και των κατοικημένων περιοχών και το καθεστώς Gaddafi ανακαλέσει τον στρατό στις βάσεις του και επιτρέψει άμεση και πλήρη ανθρωπιστική βοήθεια στον λαό της Λιβύης.

Κατά την διάρκεια των πρώτων μηνών της επιχείρησης εκφράστηκαν προβληματισμοί από την διεθνή κοινότητα σχετικά με τους στόχους της επιχείρησης, καθώς οι προερχόμενοι από επιθέσεις του ΝΑΤΟ θάνατοι αμάχων αυξάνονταν εγείροντας την ίδια στιγμή ερωτήματα γύρω από την απομάκρυνση της δράσης της Συμμαχίας από τα πλαίσια που έθετε η απόφαση 1973. Παράλληλα, η επιχείρηση Unified Protector άρχισε να αποδεικνύεται ιδιαίτερα δαπανηρή για την Συμμαχία¹⁴⁹. Ωστόσο, παρά τις όποιες δυσκολίες, και παρά το γεγονός ότι δύο μήνες μετά από την έναρξη

lunch of NATO Ministers of Defence with non – NATO Contributors to Operation Unified Protector, 08 June 2011.

¹⁴⁹Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει η ίδια η Συμμαχία η ΟΥΡ απασχόλησε παραπάνω από 8.000 άτομα, ενώ για την διεξαγωγή των επιχειρήσεων χρειάστηκαν 21 πλοία, τα οποία τέθηκαν στην διάθεση της Συμμαχίας από 12 κράτη, καθώς και 250 αεροσκάφη όλων των τύπων από 16 κράτη. Η Ελλάδα έθεσε στην διάθεση της Συμμαχίας τόσο πλοία, όσο και αεροσκάφη.

της επιχείρησης ο εμφύλιος συνεχιζόταν, οι Υπουργοί Άμυνας του NATO που συναντήθηκαν στις 8 Ιουνίου στις Βρυξέλλες επιβεβαίωσαν ότι η επιχείρηση θα συνεχιστεί μέχρι να λάβει τέλος ο πόλεμος. Η απελευθέρωση της Τρίπολης, πρωτεύουσας της Λιβύης, στις 22 Αυγούστου, από αντικαθεστωτικές δυνάμεις, ώθησε τον ΓΓ του NATO να επαναδιακηρύξει την δέσμευση της Συμμαχίας για την προστασία του πληθυσμού της Λιβύης. Λιγότερο από ένα μήνα αργότερα, στις 16 Σεπτεμβρίου, το ΣΑ, στο ίδιο πνεύμα εξέδωσε την απόφαση 2009 η οποία, εκτός από την πρόβλεψη για την δημιουργία της αποστολής των ΗΕ στην Λιβύη, επαναβεβαίωσε την υποχρέωση του NATO για την προστασία των αμάχων¹⁵⁰.

Τις ημέρες που ακολούθησαν, η υποχώρηση των δυνάμεων του Gaddafi ήταν εμφανής και η πτώση του θέμα χρόνου. Υπό το πρίσμα αυτό, για ακόμη μία φορά οι Υπουργοί Άμυνας συναντήθηκαν στις 6 Οκτωβρίου για να συζητήσουν της προοπτικές της ΟΥΡ. Αποφάσισαν να συνεχίσουν την επιχείρηση για την προστασία του πληθυσμού, παράλληλα όμως ανακοίνωσαν ότι προτίθενται να αποχωρήσουν από την Λιβύη αμέσως μόλις οι συνθήκες το επιτρέψουν. Εν τέλει, οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις κατέλαβαν την Σύρτη, συνέλαβαν και δολοφόνησαν τον Gaddafi στις 20 Οκτωβρίου 2011. Την επομένη το NATO ανακοίνωσε ότι στο τέλος του μήνα θα ολοκληρώνει την επιχείρηση, όπως και έγινε. Κατά την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου των 10 ημερών το NATO συνέχισε να επιβλέπει την κατάσταση στη χώρα. Αποχωρώντας η Συμμαχία δήλωσε έτοιμη να συνδράμει το νέο καθεστώς της Λιβύης εάν παραστεί ανάγκη.¹⁵¹

1.2.3 Η ανταπόκριση των υπόλοιπων διεθνών οργανισμών στην εφαρμογή της ευθύνης προστασίας

1.2.3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της εργασίας η ΕΕ κινητοποιήθηκε από τις πρώτες κιόλας στιγμές της λιβυκής κρίσης. Ήδη από τις 22 Φεβρουαρίου

¹⁵⁰ Βλ. United Nations, Security Council S/RES/2009 (16 September 2011).

¹⁵¹ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα NATO “Ending the mission”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_71652.htm (ημερομηνία πρόσβασης 10/09/2012).

αποφασίσθηκε η αναστολή όλων των διμερών συμφωνιών ΕΕ – Λιβύης. Στις 28 Φεβρουαρίου η Ένωση εξέδωσε την απόφαση 2011/137/ΚΕΠΠΑ με την οποία στην ουσία υιοθετούσε τις διατάξεις της απόφασης 1970 του ΣΑ¹⁵². Για την διασφάλιση της εφαρμογής μάλιστα των κυρώσεων υπό την 1970, η ΕΕ εξέδωσε στις 2 Μαρτίου, τον Κανονισμό 204/2011 ο οποίος απευθύνεται στα κ – μ, ενώ στις 10 Μαρτίου, στα πλαίσια του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων, η ΕΕ επέβαλλε κυρώσεις στη Λιβύη, και με τον Εκτελεστικό Κανονισμό 233/2011 αύξησε την λίστα με τα πρόσωπα τα οποία υπόκεινται σε περιοριστικά μέτρα. Η απόφαση 1973 του ΣΑ έχαιρε της ίδιας αντιμετώπισης : την ίδια ημέρα της έκδοσης της απόφασης, Van Rompuy και Catherine Ashton εξέφρασαν σε κοινή δήλωσή τους την ικανοποίησή τους για την λήψη της συγκεκριμένης απόφασης¹⁵³ και στις 24 Μαρτίου το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησε την απόφαση 2011/178/ΚΕΠΠΑ για την εφαρμογή της απόφασης 1973.

Την 1^η Απριλίου 2011 το Συμβούλιο της ΕΕ προέβη στην δημιουργία του νομικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή στρατιωτική επιχείρηση *EUFOR Libya* στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ για την υποστήριξη της ανθρωπιστικής βοήθειας στη Λιβύη¹⁵⁴. Οι στόχοι της *EUFOR Libya*, η οποία θα ενεργούσε υπό το φως των διατάξεων των αποφάσεων 1970 και 1973, συνίστανται αφενός στην συμβολή της ασφαλούς μετακίνησης και την απομάκρυνση των εκτοπισμένων προσώπων και αφετέρου στην υποστήριξη και διευκόλυνση των ανθρωπιστικών οργανώσεων στο έργο τους σε στενή συνεργασία και με τις υπόλοιπες περιφερειακές οργανώσεις που δρουν στην Λιβύη¹⁵⁵. Η διεξαγωγή της επιχείρησης θα ξεκινούσε εφόσον υπέβαλλε σχετικό αίτημα το

¹⁵² Να σημειώσουμε ότι ήδη από τις 25 Φεβρουαρίου η Catherine Ashton είχε εισηγηθεί λήψης κυρωτικών μέτρων εναντίον της Λιβύης, τα οποία μάλιστα υιοθετήθηκαν την ίδια κιόλας μέρα (εμπάργκο όπλων, πάγωμα περιουσιακών στοιχείων, ταξιδιωτική απαγόρευση των ανώτερων μελών του καθεστώτος Qadhafi). Ορισμένα ωστόσο κράτη – μέλη αντέδρασαν στην υιοθέτηση των κυρώσεων, χωρίς την προηγούμενη σχετική εξουσιοδότηση του ΣΑ. Εν τέλει η απόφαση 1970 έθεσε τέλος στην αντιπαράθεση.

¹⁵³ Βλ. Κοινή δήλωση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Υπατης Εκπροσώπου της ΕΕ για την Απόφαση 1973 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, Βρυξέλλες, 17 Μαρτίου 2011, PCE 072/11, A 110/11

¹⁵⁴ Βλ. Official Journal Of the European Union, Council Decision 2011/210/CFSP of 1 April 2011 on a European Union military operation in support of humanitarian assistance operation in response to the crisis situation in Libya (EUFOR Libya).

¹⁵⁵ Βλ. Official Journal Of the European Union, L89/17, 5.4.2011, article 1 par. 2 & article 8.

Γραφείο των ΗΕ για τον Συντονισμό των Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – OCHA).

Παρά τις αρχικές φιλόδοξες δηλώσεις των αξιωματούχων, την συμμετοχή της ΕΕ στις εκάστοτε διασκέψεις που λάμβαναν χώρα για την διαχείριση της κρίσης στη Λιβύη, είναι κάτι παραπάνω από εμφανές ότι η Ένωση απέτυχε να διαδραματίσει έναν αποφασιστικό ρόλο. Πράγματι, παρά τις πρωτοβουλίες ορισμένων κ - μ της, η Ένωση απέτυχε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις. Όχι μόνο καμία από τις τέσσερις Διασκέψεις Κορυφής οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του Libya Contact Group δεν συγκλήθηκε υπό την αιγίδα της ΕΕ στις Βρυξέλλες, όταν μάλιστα ΑΣ και ΑΕ φιλοξένησαν στους κόλπους τους δύο Διασκέψεις, αλλά επιπρόσθετα η επιχείρηση EUFOR Libya, με την οποία η ΕΕ επέδειξε την επιθυμία της για κινητοποίηση, εξαρτήθηκε από την προηγούμενη άδεια του ΟCHA, η οποία ποτέ δεν δόθηκε¹⁵⁶.

1.2.3.2 Αφρικανική Ένωση.

Από τις πρώτες κιόλας μέρες της κρίσης η ΑΕ καταδίκασε την χρήση βίας από το καθεστώς του Gaddafi για την καταστολή των διαδηλώσεων και τάχθηκε με το μέρος του λιβυκού λαού και των αιτημάτων του¹⁵⁷. Η πρώτη απόφαση των ΗΕ για την Λιβύη με την οποία επιβάλλονταν κυρώσεις και παραπεμπόταν η κατάσταση στο ΔΠΔ υιοθετήθηκε από την ΑΕ τρεις ημέρες μετά την έκδοσή της. Αξίζει βέβαια να επισημανθεί στο σημείο αυτό, ότι η ΑΕ επέδειξε μάλλον ηπιότερη στάση απέναντι στη Λιβύη σε σχέση με τους υπόλοιπους δο : ενώ ΗΕ και ΕΕ επέβαλλαν, όπως είδαμε, στοχευμένες κυρώσεις και ο ΑΣ, όπως θα δούμε στη συνέχεια ανέστειλε την ιδιότητα

¹⁵⁶ Έχει υποστηριχθεί ότι η στάση της ΕΕ οφείλεται σε διαιρέσεις στο εσωτερικό της ίδιας της Ένωσης. Ειδικότερα, κράτη – μέλη όπως η Ιταλία και η Γερμανία, για τις οποίες παραδοσιακά η Λιβύη αποτελούσε ένα σημαντικό εμπορικό εταίρο, αντιμετώπιζαν με επιφύλαξη το ενδεχόμενο της στρατιωτικής επέμβασης που θερμά υποστήριζαν η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η δε στάση των δύο τελευταίων κρατών, και κυρίως της Γαλλίας, μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός ότι μία έγκαιρη επέμβαση για ανθρωπιστικούς λόγους θα εξασφάλιζε εγχώρια πολιτικά οφέλη για τους ηγέτες των δύο κρατών. Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. “*The European Union and the Arab Spring. Promoting Democracy and Human Rights in the Middle East*” (2012), pp. 41 – 44.

¹⁵⁷ Communiqué of 23 February 2011, 261st Meeting, Peace and Security Council.

μέλους της Λιβύης, η ΑΕ αντίθετα, αρκέστηκε στην απλή υποστήριξη των κυρώσεων¹⁵⁸.

Κατά την διάρκεια της 265^{ης} Συνεδρίασης των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων στις 10 Μαρτίου του 2011, το ΣΕΑ της ΑΕ υιοθέτησε έναν Χάρτη για την επίλυση της κρίσης (*roadmap for resolving the Libyan crisis*) ο οποίος μάλιστα *έτυχε και της υποστήριξης του ίδιου του Λίβου ηγέτη*. Οι κύριοι άξονες του Χάρτη, για την υλοποίηση των οποίων συστάθηκε μία ad hoc Επιτροπή, ήταν¹⁵⁹ :

- i. άμεση λήξη των εχθροπραξιών,
- ii. συνεργασία των αρμόδιων αρχών της Λιβύης για την διευκόλυνση και έγκαιρη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας,
- iii. προστασία των ξένων υπηκόων, συμπεριλαμβανομένων και των αφρικανών μεταναστών εργαζομένων που διαβιούν στη Λιβύη,
- iv. διεξαγωγή διαλόγου ανάμεσα στα αντιμαχόμενα μέρη της Λιβύης και δημιουργία μιας μεταβατικής κυβέρνησης η οποία θα έχει την συγκατάθεση όλων των μερών.

Η απόφαση 1973 του ΣΑ με την οποία ενισχύονταν οι κυρώσεις εναντίον της Λιβύης έτυχε κι αυτή υποστήριξης από όλα τα μέλη του ΣΕΑ. Δύο μέρες αργότερα από την υιοθέτηση της 1973, στις 19 Μαρτίου η ad hoc Επιτροπή της ΑΕ συναντήθηκε στην πόλη Nouakchott όπου ζήτησε άδεια από τα ΗΕ προκειμένου να ταξιδέψει στη Λιβύη και να διαδραματίσει ρόλο μεσολαβητή ανάμεσα στα αντίπαλα μέρη, άδεια η οποία τελικά απορρίφθηκε. Ακολούθως, στις 25 Μαρτίου η ΑΕ φιλοξένησε στην Addis Ababa μία Διάσκεψη η οποία συγκέντρωσε τον σύνολο των διεθνών δρώντων που είχαν

¹⁵⁸Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι η συστολή της ΑΕ σχετικά με την επιβολή των κυρώσεων συνδέεται άμεσα με το γεγονός ότι η Λιβύη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους χρηματοδότες της ΑΕ, ενώ παράλληλα κατέχει μόνιμη έδρα στο 15μελές Συμβούλιο Ειρήνης & Ασφάλειας.

¹⁵⁹Βλ. Letter From The Chairperson “*The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight*”, Issue 1. November 2011, pp. 2.

αναλάβει δράση στη Λιβύη¹⁶⁰. Η Επιτροπή πραγματοποίησε εν τέλει την επίσκεψη στη Λιβύη στις 10 – 11 Απριλίου, όπου είχε συνομιλίες με την ηγεσία του NTC στη Βεγγάζη, οι οποίες επικεντρώθηκαν στην επίτευξη εκεχειρίας. Σκοπός της αποστολής ήταν οι προσπάθειες για την προστασία του πληθυσμού και η δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την επίτευξη των νόμιμων αιτημάτων του λιβυκού λαού¹⁶¹.

Στις 26 Απριλίου το ΣΕΑ, το οποίο συνήλθε σε υπουργικό επίπεδο, επανέλαβε την δέσμευσή του για εξεύρεση ειρηνικής λύσης, ενώ καλωσόρισε την συνεργασία του NTC με την ΑΕ και την παρεχόμενη πληροφόρηση διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το έργο της ΑΕ¹⁶². Ένα μήνα μετά, στις 25 Μαΐου, με την συνεχιζόμενη κλιμάκωση του πολέμου, η Συνέλευση της ΑΕ προέβη στην σύγκληση μιας έκτακτης συνόδου, η οποία έλαβε μία από τις σημαντικότερες και εκτενέστερες αποφάσεις. Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από την αναγκαιότητα εξεύρεσης πολιτικής λύσης η οποία θα οδηγούσε σε μία μεταβατική περίοδο η οποία θα επέτρεπε στους Λίβυους να αποφασίσουν για το μέλλον τους και την άμεση λήξη των επιθέσεων. Βέβαια η ΑΕ δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στην ΟΥΠ του ΝΑΤΟ, αμφισβητώντας τον ανθρωπιστικό της χαρακτήρα και υποστηρίζοντας ότι η εν λόγω επιχείρηση μάλλον περιπλέκει αντί να εκτονώνει την κατάσταση καθιστώντας μάλιστα ακόμα δυσκολότερη την εξεύρεση λύσης¹⁶³.

Καθ' όλη την διάρκεια του καλοκαιριού του 2011 τα όργανα της ΑΕ και η Επιτροπή συνέρχονταν σε διασκέψεις που είχαν ως αντικείμενο την εκτόνωση της κρίσης, την προστασία των αμάχων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το δικαίωμα του λαού της Λιβύης στην δημοκρατία. Λίγο έως πολύ οι ανακοινώσεις και οι δηλώσεις τύπου της ΑΕ κινήθηκαν στο ίδιο πνεύμα με την απόφαση που υιοθετήθηκε από την έκτακτη συνέλευση της

¹⁶⁰ Βλ. Letter From The Chairperson “*The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight*”, Issue 1. November 2011, pp. 2.

¹⁶¹ Βλ. Letter From The Chairperson “*The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight*”, Issue 1. November 2011, pp. 2.

¹⁶² Βλ. Letter From The Chairperson “*The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight*”, Issue 1. November 2011, pp. 2 – 3.

¹⁶³ Βλ. Extraordinary Session of the Assembly of the AU on the State of Peace and Security in Africa “*Decision on the Peaceful Resolution of the Libyan Crisis, Enhancing Africa 's Leadership, Promoting African Solutions*” (2011).

25^{ης} Μαΐου. Η ΑΕ προσπάθησε μάλιστα να οργανώσει στην Addis Ababa μία Διάσκεψη στις 19 Ιουλίου του 2011 στην οποία θα μετείχαν τόσο η κυβέρνηση της Λιβύης, όσο και το NTC¹⁶⁴. Στις 20 Σεπτεμβρίου 2011 και κατόπιν των δραματικών εξελίξεων που λάμβαναν χώρα εκείνες τις ημέρες, ο Πρόεδρος της ΑΕ ανακοίνωσε από την Νέα Υόρκη ότι η ΑΕ αναγνωρίζει το NTC ως αντιπρόσωπο του λαού της Λιβύης και προτίθεται να δημιουργήσει ένα Γραφείο Διασύνδεσης στην Τρίπολη με σκοπό να συμβάλλει στις προσπάθειες σταθεροποίησης της χώρας, συμφιλίωσης του πληθυσμού και διευκόλυνσης των μεταβατικών διαδικασιών¹⁶⁵.

Είναι γεγονός ότι η στάση της ΑΕ κατακρίθηκε από την διεθνή κοινότητα. Τόσο η μη ενεργοποίηση της οργανισμού υπό το άρθρο 4 του ΚΧ το οποίο μεταξύ άλλων προβλέπει την επέμβαση της ΑΕ σε έδαφος κ - μ σε περιπτώσεις όπου τελούνται εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή πράξεις γενοκτονίας, όσο και η διαφωνία της με οποιαδήποτε ξένη στρατιωτική επιχείρηση¹⁶⁶ έγειραν ποικίλα ερωτήματα αναφορικά με την πραγματική βούληση των μελών της ΑΕ. Για την αποκατάσταση της θέσης της ΑΕ στον εμφύλιο της Λιβύης ο ίδιος ο Πρόεδρος της Επιτροπής της ΑΕ, Jean Ping, προέβη στην αποσαφήνιση των γεγονότων και του ρόλου της ΑΕ μέσω μιας εκτενούς ανακοίνωσης, στην οποία υπογραμμίζει ότι τα όποια αρνητικά σχόλια, οι υπαινιγμοί και οι κριτικές αναφορικά με το πώς χειρίστηκε η ΑΕ την κρίση στη Λιβύη, χειρισμός ο οποίος για πολλούς κρύβει την επιθυμία της ΑΕ να προστατεύσει το καθεστώς του Μ. Gaddafi, απέχουν πάρα πολύ από την αλήθεια, όπως αυτή αποδεικνύεται μέσα από την δράση της ΑΕ. Δήλωσε μάλιστα, ότι η ΑΕ έκανε ότι ήταν δυνατό για να δώσει λύση στην κρίση και να δημιουργήσει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για μία ειρηνική μετάβαση, δρώντας μέσα στο πλαίσιο των αποφάσεων των ΗΕ και λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις άμεσες, όσο και τις μακροπρόθεσμες προκλήσεις. Άλλωστε, όπως πρόσθεσε στην συνέχεια, η ίδια η ΑΕ γνωρίζει καλύτερα τις ανάγκες και το πώς οφείλει να δράσει σε ανάλογες περιπτώσεις στην ήπειρό της. Με την λήξη του εμφυλίου

¹⁶⁴ Βλ. Peace & Security Council, 285th Meeting, AU, Press Statement, 13/07/2011.

¹⁶⁵ Βλ. Letter From The Chairperson "The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight", Issue 1. November 2011, pp. 3.

¹⁶⁶ Βλ. <http://allafrica.com/stories.201103200012.html> (ημερομηνία πρόσβασης 5/08/2012).

πολέμου, ο Jean Ping, εκ μέρους της ΑΕ, δήλωσε ότι η Ένωση θα είναι στο πλευρό των νέων αρχών της Λιβύης για την παροχή βοήθειας, συνεργαζόμενη με τα ΗΕ και την όλη την διεθνή κοινότητα¹⁶⁷.

1.2.3.3 Αραβικός Σύνδεσμος.

Ήδη από τις 22 Φεβρουαρίου του 2011 ο ΑΣ σε έκτακτη συνεδρίασή του ανέστειλε την ιδιότητα μέλους της Λιβύης στον οργανισμό ως αποτέλεσμα της εκτεταμένης χρήσης βίας εναντίον των αμάχων διαδηλωτών¹⁶⁸. Ο ΑΣ συντάχθηκε εν συνεχεία με το πνεύμα των αποφάσεων του ΣΑ : υποστήριξε πλήρως τις κυρώσεις που υιοθετήθηκαν και αποφάσισε να συνεργαστεί και να ακολουθήσει την εν λόγω πολιτική έως την λήξη της εμφύλιας σύρραξης, παρά την αποχή της Αλγερίας και φυσικά της Συρίας από τις σχετικές διαδικασίες¹⁶⁹. Ωστόσο, στις 20 Μαρτίου ο ΑΣ μετέβαλλε, θα λέγαμε, την πολιτική του, καθώς ο ΓΓ του ΑΣ, Amr Moussa, αποδοκίμασε την νατοϊκή στρατιωτική επιχείρηση που διεξαγόταν στη Λιβύη και δήλωσε ότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί θα αποτελέσουν εκ νέου θέμα μελέτης από τον ΑΣ. Ως αιτιολογική βάση της μεταστροφής ο ΓΓ προέβαλλε το επιχείρημα ότι όσα εξελίσσονται στη Λιβύη διαφέρουν κατά πολύ από τους στόχους της επιβολής απαγόρευσης πτήσεων και της προστασίας των αμάχων¹⁷⁰, όπως αυτοί προσδιορίστηκαν μέσα από τις σχετικές αποφάσεις των ΗΕ.

¹⁶⁷ Βλ. Letter From The Chairperson “*The African Union and the Libyan Crisis : Putting the Records Straight*”, Issue 1. November 2011.

¹⁶⁸ Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας ο Χάρτης παρέχει στον ΑΣ το δικαίωμα να κινητοποιηθεί σε περίπτωση σύρραξης μεταξύ των μελών του οργανισμού ή σε περίπτωση επίθεσης σε κράτος – μέλος από τρίτο κράτος. Παρόλα αυτά στην περίπτωση της Λιβύης δεν συνέτρεχαν οι εν λόγω προϋποθέσεις. Επιπρόσθετα, σε ένα άλλο άρθρο υπογραμμίζεται η υποχρέωση σεβασμού των μορφών διακυβέρνησης που ισχύουν στο εσωτερικό των κρατών – μελών. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω προκύπτουν ερωτήματα περί της νομιμότητας και της νομιμοποίησης της συγκεκριμένης ενέργειας. Το Συμβούλιο του ΑΣ αιτιολόγησε την απόφασή του επικαλούμενο την αποτυχία της Λιβύης να προστατεύσει τον πληθυσμό της και να ανταποκριθεί στα αιτήματά του.

¹⁶⁹ Βλ. άρθρο “*Arab League Endorses No – Flight Zone Over Libya*”, The New York Times, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.nytimes.com/2011/03/13/world/middleeast/13libya.html?_r=1 (ημερομηνία πρόσβασης 21/04/2012)

¹⁷⁰ Βλ. άρθρο “*Arab League condemns broads Western bombing campaign in Libya*”, The Washington Post, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.washingtonpost.com/world/arab-league-condemns-broad-bombing-campaign-in-libya/2011/03/20/AB1pSg1_story.html (ημερομηνία πρόσβασης 21/04/2012).

1.2.6 Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας.

Ο ΟΙΣ με την κλιμάκωση των επεισοδίων στη Λιβύη καταδίκασε και αυτός με την σειρά του, μέσω ανακοινώσεων του ΓΓ, Ekmeleddin Ihsanoglu, την εκτεταμένη χρήση βίας, ενώ υπογράμμισε ότι η κατάσταση στη Λιβύη αποτελεί ανθρωπιστική τραγωδία και ευθυγράμμισε την στάση της με τις αποφάσεις του ΣΑ¹⁷¹. Ταυτόχρονα, η Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων, σε έκτακτη συνεδρίασή της στις αρχές Μαρτίου του 2011 κάλεσε τα αντίπαλα μέρη για άμεσο τερματισμό των εχθροπραξιών. Παρόλα αυτά, η Επιτροπή τάχθηκε εναντίον οποιασδήποτε στρατιωτικής επέμβασης¹⁷². Αξίζει να σημειωθεί ότι στις 25 Μαρτίου ο ΟΙΣ ανακοίνωσε την συμμετοχή του στην ad hoc Επιτροπή της ΑΕ, ενώ, υπό την αιγίδα του ΟΙΣ πραγματοποιήθηκε στις 30 Μαΐου Διάσκεψη για την Λιβύη στην οποία μετείχαν το σύνολο των δο που εμπλέκονταν στη Λιβύη¹⁷³, κατά την διάρκεια της οποίας υπογραμμίστηκε για ακόμη μία φορά η ανάγκη εξεύρεσης μιας πολιτικής λύσης και η άμεση λήξη του πολέμου.

1.3 Αποτιμώντας την ευθύνη προστασίας : Θρίαμβος ή αποτυχία ;

Οι επιθέσεις του καθεστώτος εναντίον των διαδηλωτών προκάλεσαν χιλιάδες νεκρούς και τραυματίες, ενώ την ίδια στιγμή χιλιάδες Λίβυοι προσπαθούσαν να εγκαταλείψουν την χώρα. Ξεκάθαρα, η κυβέρνηση της Λιβύης είχε αποτύχει να προστατέψει τον πληθυσμό της. Πώς θα μπορούσε άλλωστε, όταν η ίδια φέρει την ευθύνη για τις θηριωδίες που διαπράχθηκαν σε βάρος του πληθυσμού της ; Ο εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη αποτέλεσε το

¹⁷¹ Βλ. άρθρο “*IHSANOGLU SUPPORT NO-FLY DECISION AT OIC MEETING ON LIBYA, CALLS FOR AN ISLAMIC HUMANITARIAN PROGRAMME IN AND OUTSIDE LIBYA*”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.nykom.com/2011/03/12/ihsanoglu-support-no-fly-decision-at-oic-meeting-on-libya-calls-for-an-islamic-humanitarian-programme-in-and-outside-libya/> (ημερομηνία πρόσβασης 11/08/2012).

¹⁷² Βλ. Final Communiqué issued by the Emergency Meeting of the Committee of Permanent Representatives to the Organisation of the Islamic Conference on the Alarming Developments in Libya Jamahiriya (8 March 2011).

¹⁷³ Βλ. άρθρο “*OIC participates in the consultative meeting of senior officials on Libya at the headquarters of the Arab League*”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.alnajaf2012.com/en/permalink/3187.html> (ημερομηνία πρόσβασης 11/08/2012)

πρώτο τεστ για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας. Η εφαρμογή και μόνο όμως της νέας αρχής δεν σημαίνει αυτόματα ότι αυτή πραγματοποιήθηκε επιτυχώς. Για να εξάγουμε ένα τέτοιο συμπέρασμα, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε τόσο την στάση που τήρησαν τα μόνιμα κ – μ του ΣΑ αναφορικά με το δικαίωμα της χρήσης veto, όσο και την πληρότητα των έξι κριτηρίων κατά την διάρκεια εφαρμογής της ευθύνης προστασίας.

1.3.1 Το δικαίωμα αρνησικυρίας των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Όπως είναι ευρέως γνωστό, καμία απόφαση δεν μπορεί να ληφθεί από το ΣΑ σε περίπτωση που κάποιο από τα μόνιμα μέλη ασκήσει το δικαίωμα της αρνησικυρίας. Στην περίπτωση της λιβυκής κρίσης Ρωσία και Κίνα επανειλημμένα απείλησαν να ασκήσουν veto αναφορικά με την λήψη εξαναγκαστικών μέτρων. Η στάση τους αυτή όμως κάμφθηκε λόγω της στήριξης που έδειξαν οι περιφερειακοί οργανισμοί (Αραβικός Σύνδεσμος, Αφρικανική Ένωση, Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου) στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά πρωτίστως λόγω της στάσης του μόνιμου αντιπροσώπου της Λιβύης στα Ηνωμένα Έθνη, Ibrahim Omar Al Dabbashi, ο οποίος αφού ξεκαθάρισε πρώτα ότι το καθεστώς της Τρίπολης δεν έχει πλέον καμία νομιμοποίηση, εξέφρασε την απόλυτη στήριξη του προς την απόφαση 1970 η οποία εκφράζει, κατά τον ίδιο, την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας στον λαό της Λιβύης. Περαιτέρω μάλιστα εκδήλωσε την ικανοποίησή του με την παραπομπή της κατάστασης στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, δηλώνοντας ότι τα όσα τελούνται από το καθεστώς της Λιβύης συνιστούν πράγματι εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας¹⁷⁴.

Υπό τις συνθήκες απόλυτης στήριξης της διεθνούς κοινότητας προς τον λαό της Λιβύης και την καταδίκη του ίδιου του καθεστώτος και των

¹⁷⁴ Βλ. άρθρο “Libya ‘s U.N. Diplomats Break With Qaddafi”, The New York Times, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.nytimes.com/2011/02/22/world/africa/22nations.html?_r=1 (ημερομηνία πρόσβασης 04/08/2012).

εγκλημάτων του, Ρωσία και Κίνα δεν εμπόδισαν με την χρήση veto την λήψη των δύο αποφάσεων. Απείχαν ωστόσο από την σχετική διαδικασία, μαζί με την Γερμανία, την Ινδία και την Βραζιλία. Οι εκπρόσωποι των δύο μόνιμων κ – μ του ΣΑ, εξηγώντας την αποχή τους, τόνισαν ότι προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στις ειρηνικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών, ενώ δεν παρέλειψαν να υπογραμμίσουν ότι καθώς πρόκειται για ένα νέο δόγμα διαχείρισης κρίσεων, απομένουν να απαντηθούν ακόμα πολλά ερωτήματα, όπως τα όρια και υπό τον έλεγχο ποιου δο θα πραγματοποιούταν η επιχείρηση¹⁷⁵.

1.3.2 Η πληρότητα των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας.

Στο πρώτο, θεωρητικό, μέρος της παρούσας εργασίας είδαμε ότι προκειμένου να εξουσιοδοτηθεί μία διεθνής επέμβαση στα εσωτερικά ζητήματα ενός κράτους υπό το πρίσμα της ευθύνης προστασίας θα πρέπει να πληρούνται έξι κριτήρια : η νόμιμη αρχή, η αιτία που νομιμοποιεί την επέμβαση, η νόμιμη πρόθεση, η ύστατη επιλογή, τα αναλογικά μέσα και οι εύλογες προοπτικές.

Αναφορικά με το πρώτο κριτήριο, αυτό της νόμιμης αρχής, η εξουσιοδότηση του ΣΑ δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί και για την αιτία που νομιμοποιεί την επέμβαση : τα εγκλήματα που διέπραττε ο Gaddafi εναντίον των αντιπάλων παρέχουν την απαιτούμενη νομιμοποίηση. Όσον αφορά την νόμιμη πρόθεση, και αυτό το κριτήριο πληρείται, καθώς, όπως διατυπώνεται στις αποφάσεις 1970 και 1973, σκοπός είναι η προστασία των πολιτών.

Ερωτήματα όμως ανακύπτουν ως προς τα υπόλοιπα κριτήρια και κυρίως ως προς το τέταρτο κριτήριο. Συγκεκριμένα, ως προς το ζήτημα της ύστατης επιλογής, είναι αλήθεια ότι οι κυρώσεις που επέβαλλε το Συμβούλιο

¹⁷⁵ Βλ. “Security Council authorizes ‘all necessary measures’ to protect civilian in Libya”, UN News Centre, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=&Kw1=libya&Kw2=&Kw3=#.UE5DElGQIGp> (ημερομηνία πρόσβασης 03/08/2012).

Ασφαλείας δεν στάθηκαν ικανές να σταματήσουν τον εμφύλιο. Πριν όμως την 17η Μαρτίου και την υιοθέτηση της απόφασης 1973, ο Πρόεδρος της Βενεζουέλας H. Chavez πρότεινε την δημιουργία μιας διεθνούς επιτροπής, πρόταση η οποία έγινε αποδεκτή από τον Λίβυο Πρόεδρο¹⁷⁶. Δεν έγινε ωστόσο δεκτή τόσο από τους αντιπάλους του καθεστώτος, όσο και από κάποια κράτη τα οποία αργότερα ήταν από τα πρώτα που ανέλαβαν δράση όπως η Γαλλία¹⁷⁷. Η απόρριψη της πρότασης του Chavez, όσο καχύποπτα κι αν την βλέπει κάποιος, δεδομένης της φιλικής του σχέσης με τον Gaddafi, γεννά ερωτηματικά για την πληρότητα του τέταρτου κριτηρίου. Όσον αφορά τα αναλογικά μέσα, το πέμπτο δηλαδή κριτήριο, η επιβολή απαγόρευσης πτήσεων η οποία επαρκεί για να σταματήσει τις αεροπορικές επιθέσεις του καθεστώτος, φαίνεται, αν και οριακά, να τηρείται, παρά τις καταγγελίες για βομβαρδισμό μη στρατιωτικών στόχων, με άμεση συνέπεια τον θάνατο πολλών αμάχων όπως θα δούμε στη συνέχεια. Τέλος, όσον αφορά τις εύλογες προοπτικές της επιχείρησης, το NATO, αρχικά αντιμετώπισε δυσκολίες σχετικά με το κόστος της επιχείρησης, το οποίο συνεχώς αυξανόταν με την παράταση της επιχείρησης ως απόρροια τη μη άμεσης πτώση του καθεστώτος Gaddafi, γεγονός που γέννησε αμφιβολίες για τις πιθανότητες επιτυχούς έκβασης της επιχείρησης.

¹⁷⁶ Βλ. άρθρο “Gaddafi accepts Chavez talks over”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/03/20113365739369754.html> (ημερομηνία πρόσβασης 15/07/2012).

¹⁷⁷ Βλ. άρθρο “France rejects Chavez offer to mediate Libya crisis”, Times of Malta, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20110303/local/france-rejects-chavez-offer-to-mediate-libya-crisis.352955> και άρθρο “Chavez offers to mediate Libya crisis, rebels say no”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://globalnation.inquirer.net/cebudailynews/news/view/20110304-323403/Chavez-offers-to-mediate-Libya-crisis-rebels-say-no> (ημερομηνία πρόσβασης 15/07/2012).

1.4 Ζητήματα Διεθνούς Δικαίου τα οποία ανέκυψαν κατά την διάρκεια της σύρραξης

1.4.1 Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων & Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου.

1.4.1.1 Παραβιάσεις που τελέστηκαν από τις αρχές της Λιβύης.

Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έτυχαν ποτέ ιδιαίτερης μεταχείρισης στη Λιβύη. Η ίδια κατάσταση φυσικά συνεχίστηκε και τις ημέρες που ακολούθησαν την εξέγερση. Οι προσπάθειες καταστολής των διαδηλώσεων και οι βίαιες επιθέσεις εναντίον των διαδηλωτών συνιστούν παραβιάσεις της θεμελιώδους υποχρέωσης σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας όπως αυτή κατοχυρώνεται μέσα από σημαντικές διεθνείς πράξεις¹⁷⁸. Πέραν όμως της ανθρώπινης αξιοπρέπειας η βίαιη προσπάθεια καθήλωσης των διαδηλωτών συνιστά επίσης παραβίαση και ενός άλλου εξίσου σημαντικού ανθρώπινου δικαιώματος : του δικαιώματος των πολιτών να επιλέγουν την μορφή διακυβέρνησης του κράτους στο οποίο διαβιούν, το οποίο έχει τις ρίζες του τόσο στον Χάρτη των ΗΕ, όσο και στο ΔΣΚΠΔ, το οποίο αναγνωρίζει, ήδη από το πρώτο άρθρο, ότι κάθε λαός «...έχει το δικαίωμα να καθορίζει ελεύθερα το πολιτικό του σύστημα και ελεύθερα να καθορίζει την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική του ανάπτυξη». Ο λαός λοιπόν της Λιβύης επιδίωξε μέσω των διαδηλώσεων να ασκήσει το συγκεκριμένο δικαίωμα. Ωστόσο, ο Gaddafi είχε αντίθετη θέληση, για την επιβολή της οποίας δεν δίστασε να προβεί σε χρήση εκτεταμένης χρήσης βίας. Στην περίπτωση όμως κατά την οποία μία κυβέρνηση ασκεί βία με σκοπό την στέρηση του δικαιώματος λαού να καθορίζει ελεύθερα το πολιτικό του σύστημα, τότε υφίσταται παραβίαση του άρθρου 2.4 και το οποίο απαγορεύει την χρήση βίας, μεταξύ άλλων, και για οποιοδήποτε άλλο σκοπό ασυμβίβαστο προς τους σκοπούς και τις αρχές των ΗΕ. Μολονότι το 1945 οι διατάξεις αυτές σαφώς αναφέρονταν σε διακρατικές σχέσεις, όπως υποστηρίχθηκε και στο πρώτο μέρος, στην σύγχρονη εποχή,

¹⁷⁸ Βλ. Χάρτη ΗΕ, Παγκόσμια Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Διεθνής Σύμβαση για τα Κοινωνικά & Πολιτικά Δικαιώματα, Διεθνής Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά & Πολιτιστικά Δικαιώματα.

ερμηνεύοντας διασταλτικά τις διατάξεις του Χάρτη ώστε αυτές να ανταποκρίνονται στις σημερινές προκλήσεις, οι διατάξεις του 2.4 καλύπτουν τις επιθέσεις μίας κυβέρνησης εναντίον των ίδιων της των πολιτών, επιθέσεις οι οποίες παραβιάζουν το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μπορούν να συνιστούν ακόμα και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.¹⁷⁹

Οι επιθέσεις εναντίον των αμάχων και οι μαζικές παραβιάσεις που έλαβαν χώρα κινητοποιήσαν από την πρώτη κιόλας στιγμή και το ΣΔΑ. Στις 22 Φεβρουαρίου του 2011, πριν ακόμα δηλαδή την υιοθέτηση της απόφασης 1970 από το ΣΑ, κ - μ του ΣΔΑ καθώς και παρατηρητές απέστειλαν επιστολή για την σύγκληση μιας έκτακτης ειδική συνεδρίαση υπό τον τίτλο «Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Αραβική Δημοκρατία της Λιβύης» (*The situation of human rights in the Libyan Arab Jamahiriya*) η οποία ορίστηκε για τις 25 Φεβρουαρίου¹⁸⁰. Η Ύπατη Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Navy Pillay, στην εναρκτήρια ομιλία της κατά την διάρκεια της έκτακτης συνόδου υπογράμμισε ότι η διεξαγωγή θηριωδιών, βάσει του διεθνούς δικαίου, δύναται να θεωρηθεί ποινικά κολάσιμη, ενώ οι ευρείες και συστηματικές επιθέσεις κατά του άμαχου πληθυσμού μπορεί να συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας¹⁸¹. Στην συνεδρίαση που ακολούθησε, το ΣΔΑ καταδίκασε την αδιάκριτη χρήση βίας εναντίον των αμάχων που ασκείται από τις αρχές, την τέλεση δολοφονιών, συλλήψεων, κρατήσεων και των βασανιστηρίων εναντίον των ειρηνικών διαδηλωτών και των άλλων μαζικών παραβιάσεων, οι οποίες δύνανται να συνιστούν ακόμη και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Κάλεσε δε την κυβέρνηση της Λιβύης να αναλάβει την ευθύνη προστασίας του πληθυσμού της και να θέσει άμεσα τέλος σε όλες τις θηριωδίες και να εγγυηθεί για την ασφάλεια όλων

¹⁷⁹Εξάλλου, τόσο η Διακήρυξη για τις Αρχές του Διεθνούς Δικαίου του 1970, όσο και η απόφαση για τον Ορισμό της Επίθεσης του 1974, υπογραμμίζουν ότι απαγορεύεται οι κυβερνήσεις να χρησιμοποιούν βία προκειμένου να στερήσουν από τον λαό το δικαίωμα καθορισμού του πολιτεύματος του. Μάλιστα, τονίζουν ότι τέτοιου είδους ενέργειες δύνανται να αποτελέσουν επίθεση και διατάραξη της ειρήνης.

¹⁸⁰Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S-15/1 (25 February 2011).

¹⁸¹ "...under international law, any official, at any level, ordering or carrying out atrocities and attacks can be held criminally accountable and that widespread or systematic attacks against civilian population may amount to crimes against humanity", εναρκτήρια ομιλία της Ύπατης Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, διαθέσιμη στο www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10760&LangID=E (ημερομηνία πρόσβασης 07/05/2012).

των πολιτών¹⁸². Επιπλέον, το ΣΔΑ αποφάσισε την σύσταση μιας Ανεξάρτητης Διεθνούς Επιτροπής Έρευνας με εντολή να διερευνήσει όλες τις κατηγορίες σχετικά με παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λιβύη, οι οποίες έλαβαν χώρα μετά το ξέσπασμα της επανάστασης τον Φεβρουάριο του 2011, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά των παραβιάσεων αυτών και των συναφών εγκλημάτων που διαπράχθηκαν, καθώς και να εντοπίσει, όπου αυτό είναι δυνατό, τους υπεύθυνους των εγκλημάτων, και να προβεί ακολούθως στις απαραίτητες ενέργειες για την τιμωρία τους. Ενδεικτική της σημασίας της εν λόγω απόφασης είναι το γεγονός ότι η απόφαση 1970 του ΣΑ παραπέμπει σε αυτή. Περαιτέρω, στις αρχές Μαρτίου η ΓΣ αποφάσισε την αναστολή της ιδιότητας μέλος της Λιβύης στο ΣΔΑ λόγω των μαζικών και συστηματικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁸³, ενώ και η Αφρικανική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Λαών την 16^η Μαρτίου 2011 έφερε τις αρχές της Λιβύης ενώπιον του Αφρικανικού Δικαστηρίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Λαών, επικαλούμενη την βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων από τις λιβυκές αρχές και το άνοιγμα πυρός και την υπερβολική χρήση βίας εναντίον του πλήθους, παραβιάζοντας σειρά άρθρων του ΑΧ¹⁸⁴.

Την 1^η Ιουνίου 2011 ήρθε στο φως της δημοσιότητας η έκθεση της επιτροπής fact – finding που συστάθηκε με την απόφαση της 25^{ης} Φεβρουαρίου. Σύμφωνα με το πόρισμα της επιτροπής όλα τα μέρη που είχαν εμπλακεί στον εμφύλιο είχαν προβεί σε παραβιάσεις. Εν προκειμένω, αναφορικά με το καθεστώς του Gaddafi, οι αρχές της Λιβύης προέβησαν στην διάπραξη διεθνών εγκλημάτων και πρωτίστως εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλημάτων πολέμου. Ταυτόχρονα, η επιτροπή διαπίστωσε πράξεις δολοφονίας, εξαφανίσεων, βασανιστηρίων, κακομεταχειρίσεων, βιασμών αλλά και επιθέσεις ευρείας κλίμακας εναντίον του άμαχου πληθυσμού, τις οποίες η επιτροπή χαρακτήρισε ως “shoot to kill”

¹⁸² Βλ. United Nations, General Assembly A/HRC/RES/S-15/1 (3 March 2011).

¹⁸³ Βλ. United Nations, General Assembly A/RES/65/265 (3 March 2011). Η Λιβύη στις 18 Νοεμβρίου 2011 επανέκτησε την ιδιότητά της ως μέλους του ΣΔΑ.

¹⁸⁴ Βλ. Application No. 004/2011, *African Commission on Human and Peoples' Rights v. Great Socialist People 's Libyan Arab Jamahiriya*.

operations, και οι οποίες παραβιάζουν πλήθος διατάξεων του ΔΠΚΠΔ, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος στη ζωή, στην ατομική ασφάλεια καθώς και στο δικαίωμα της ελεύθερης συνάθροισης και έκφρασης¹⁸⁵. Αναφορικά με τις αυθαίρετες συλλήψεις και τις εξαφανίσεις πολιτών, η επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτές διενεργήθηκαν βάσει *υποψιών* του καθεστώτος ότι επρόκειτο για άτομα ή ομάδες που υπέθαλπαν το καθεστώς, και όχι βάσει *πραγματικών στοιχείων* τα οποία ενοχοποιούσαν τα άτομα για ποινικά κολάσιμες πράξεις, παραβιάζοντας τόσο τα ανθρώπινα δικαιώματα, όσο και το ΔΑΔ¹⁸⁶. Πέραν των προαναφερθέντων, οι αρχές της Λιβύης παραβίασαν επίσης το δικαίωμα των πολιτών στην ιατρική περίθαλψη, παρεμποδίζοντας ή απαγορεύοντας την πρόσβαση και την παροχή βοήθειας από το ιατρικό προσωπικό με ποικίλους τρόπους, ενώ σχετικά με το πολύ ευαίσθητο ζήτημα της εμπλοκής ανηλίκων στις συρράξεις, η επιτροπή παραθέτει αφενός μαρτυρίες οι οποίες επιβεβαιώνουν την στρατολόγηση παιδιών στον εμφύλιο, και αφετέρου πληροφορίες για την αποτυχία των αρχών να τα προστατεύσουν κατά την διάρκεια των συγκρούσεων¹⁸⁷.

Κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στη Λιβύη υπήρξαν επίσης και εκατέρωθεν κατηγορίες για την χρήση μισθοφόρων¹⁸⁸. Οι αντικαθεστωτικοί κατηγορούσαν τις αρχές της Λιβύης για την στρατολόγηση αντρών από τις γειτονικές χώρες, ενώ η κυβέρνηση κατήγγειλε την στρατολόγηση μελών της Al Qaida στους κόλπους των επαναστατών. Το ζήτημα απασχόλησε και την επιτροπή *fact – finding* του ΣΔΑ που εστάλη στη Λιβύη. Στην έκθεση που συνέταξε, η επιτροπή σημειώνει ότι οι αρχές της Λιβύης παραδέχτηκαν την ύπαρξη ξένων στρατευμάτων στο έδαφός τους πριν το ξέσπασμα της κρίσης, βάσει διμερών συμφωνιών στα πλαίσια στρατιωτικής εκπαίδευσης και ασκήσεων. Ωστόσο, η έρευνα που διεξήγαγε η επιτροπή κατέδειξε το αντίθετο. Σύμφωνα με την επιτροπή, η οποία πήρε συνεντεύξεις από αιχμαλώτους στη Βεγγάζη, από ιατρικό προσωπικό

¹⁸⁵ Βλ. United Nations, Human Rights Council, A/HRC/17/44, 1 June 2011, par. 99.

¹⁸⁶ Βλ. United Nations, Human Rights Council, A/HRC/17/44, 1 June 2011, par. 120.

¹⁸⁷ Βλ. United Nations, Human Rights Council, A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 223 – 227.

¹⁸⁸ Η στρατολόγηση μισθοφόρων απαγορεύεται από δύο Συμβάσεις στις οποίες η Λιβύη είναι συμβαλλόμενο μέρος : από την Διεθνή Σύμβαση των ΗΕ ενάντια στην Στρατολόγηση, Χρήση, Χρηματοδότηση και Εκπαίδευση Μισθοφόρων και την Σύμβαση της ΑΕ για την Εξάλειψη των Μισθοφορικών Στρατευμάτων στην Αφρική.

νοσοκομείων το οποίο φρόντιζε τους πληγωμένους στρατιώτες, αλλά και από αυτόπτες μάρτυρες οι οποίοι κατήγγειλαν ότι η κυβέρνηση είχε προβεί στην σύσταση Γραφείων Στρατολόγησης στα οποία κατέφθαναν συνεχώς μισθοφόροι, όντως το καθεστώς προσέλαβε υπηκόους άλλων κρατών οι οποίοι πήραν ενεργό μέρος στη σύρραξη¹⁸⁹.

Η ολοκλήρωση της παρούσας ενότητας, θα ήταν ατελής χωρίς αναφορά στην παραπομπή της κατάστασης της Λιβύης στο ΔΠΔ. Στις 2 Μαρτίου, ο Εισαγγελέας του ΔΠΔ αποφάσισε την διεξαγωγή προκαταρκτικής έρευνας για την τέλεση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας που ενδεχομένως έλαβαν χώρα στη Λιβύη από τις 15 Φεβρουαρίου 2011. Η έρευνα δεν θα αφορούσε μόνο τις αρχές της Λιβύης, αλλά θα συμπεριλάμβανε και τις ενέργειες των αντικαθεστωτικών. Δύο μήνες αργότερα, στις 2 Μαΐου, καταθέτοντας στο ΔΠΔ την σχετική αναφορά, ο Εισαγγελέας έκρινε ότι από τις 15 Φεβρουαρίου 2011 και ακολούθως είχαν πράγματι συντελεστεί στο έδαφος της Λιβύης πράξεις που συνιστούσαν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ακολούθως, το Α΄ Προδικαστικό Τμήμα, στο οποίο είχε αιτηθεί ο Εισαγγελέας την έκδοση εντάλματος σύλληψης των υπευθύνων, εξέδωσε εν τέλει το σχετικό ένταλμα στις 27 Ιουνίου του 2011 για τον M. Gaddafi¹⁹⁰, τον γιο του Saif Al – Islam Gaddafi, ο οποίος δρούσε ως de facto Πρωθυπουργός, και τον Abdullah Al – Senussi, Συνταγματάρχη των Ενόπλων Δυνάμεων της Λιβύης και επικεφαλή της Στρατιωτικής Υπηρεσίας Πληροφοριών της Λιβύης για την τέλεση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας υπό τις διατάξεις των άρθρων 7.1.a και 7.1.h¹⁹¹.

¹⁸⁹ Βλ. United Nations, Human Rights Council, A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 193 – 201.

¹⁹⁰ Το ένταλμα εναντίον του M. Qaddafi έπαψε να ισχύει στις 22 Νοεμβρίου 2011 λόγω του θανάτου του.

¹⁹¹ Article 7.1 (a) “*Murder*”, article 7.1 (h) “*Persecution against any identifiable group or collectivity on political, racial, national, ethnic, cultural, religious, gender as defined in paragraph 3, or other grounds that are universally recognized as impermissible under international law, in connection with any act referred to in this paragraph or any crime within the jurisdiction of the Court*”.

1.4.1.2 Παραβιάσεις που τελέστηκαν από τους αντάρτες.

Αναμφίβολα ο λαός της Λιβύης είχε υποστεί αυστηρούς περιορισμούς των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και φυσικά είχε κάθε δικαίωμα να διαμαρτυρηθεί, να διαδηλώσει, να εξεγερθεί. Ωστόσο, η αρχική αναταραχή στη Λιβύη κλιμακώθηκε και μετεξελίχθηκε σε εμφύλιο. Η κλιμάκωση όμως των εχθροπραξιών δεν αφορούσε μόνο τις επίσημες αρχές της Λιβύης. Ανάλογη των πράξεων της κυβέρνησης υπήρξε και η στάση των ανταρτών, οι οποίοι προέβησαν κι αυτοί σε ουκ ολίγες παραβιάσεις των ΔτΑ και του ΔΑΔ : εκτελέσεις αιχμαλώτων πολέμου, δολοφονίες και βασανιστήρια σε τραυματισμένους στρατιώτες, δολοφονίες αμάχων καθώς και λεηλασίες ιδιωτικής περιουσίας σε συνδυασμό με απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση σε υποτιθέμενους οπαδούς του καθεστώτος συνιστούν μερικές μόνο από τις παραβιάσεις για τις οποίες κατηγορείται το TNC και τα μέλη του.

Τις παραβιάσεις από μέρους των ανταρτών επιβεβαιώνει άλλωστε και η έκθεση της fact – finding αποστολής του ΣΔΑ : κατά την διάρκεια της επίσκεψης της αποστολής σε στρατόπεδο αιχμαλώτων στη Βεγγάζη, αιχμάλωτοι κατήγγειλαν ότι είχαν βασανισθεί, ξυλοκοπηθεί, κακοποιηθεί ή βιασθεί από τους αντικαθεστωτικούς¹⁹². Σοβαρές είναι επίσης και οι καταγγελίες για επιθέσεις εναντίον μεταναστών εργατών, κυρίως στην πόλη Βεγγάζη, όταν αυτή επήλθε υπό τον έλεγχο των εξεγερθέντων από τις 19 Φεβρουαρίου και έπειτα. Επρόκειτο κυρίως για άτομα προερχόμενα από την Υποσαχάρια Αφρική τα οποία εκλαμβάνονταν, ως μισθοφόροι του καθεστώτος¹⁹³. Στα ανωτέρω πρέπει να προστεθούν επίσης και οι καταγγελίες περί βιασμών, τις οποίες ωστόσο η επιτροπή αδυνατούσε να διασταυρώσει¹⁹⁴.

Καταληκτικά, η νομιμοποίηση μιας επανάστασης και το δίκαιο των αιτημάτων αυτής δεν αποτελούν επουδενί δικαιολογητική βάση, ούτε νομιμοποιούν τις θηριωδίες των εξεγερθέντων. Ειδικά σε μία περίπτωση, όπως αυτή της Λιβύης, όπου ο λαός έχει υποστεί πάρα πολλά, αυτοί οι οποίοι

¹⁹² Βλ. Human Rights Council A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 217 – 218.

¹⁹³ Βλ. Human Rights Council A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 206.

¹⁹⁴ Βλ. Human Rights Council A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 219.

εξεγέρθηκαν, θα πρέπει να φροντίσουν να μην επαναλάβουν τα ίδια λάθη. Όλα τα μέρη σε μία σύγκρουση οφείλουν, σεβόμενα το ΔΑΔ, να διακρίνουν ανάμεσα στον άμαχο πληθυσμό και τους στρατιώτες και να κατευθύνουν τις ενέργειές τους αποκλειστικά και μόνο εναντίον των στρατιωτικών στόχων.

1.4.1.3 Καταγγελίες για τέλεση παραβιάσεων από την Βορειοατλαντική Συμμαχία κατά την διάρκεια της επιχείρησης Unified Protector.

Τον Μάρτιο του 2011, έπειτα από την απόφαση 1973 του ΣΑ η οποία εξουσιοδοτούσε τα κ - μ και τις περιφερειακές οργανώσεις να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την διασφάλιση της προστασίας των αμάχων της Λιβύης, το NATO εγκαινίασε την επιχείρηση OUP, με τις ευλογίες του συνόλου σχεδόν της διεθνούς κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων και κάποιων περιφερειακών οργανώσεων, όπως ο ΑΣ και ο ΟΙΣ. Ωστόσο πολύ σύντομα τόσο ο ΑΣ, όσο και ο ΟΙΣ υπαναχώρησαν, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, από την αρχική τους θέση, εξαιτίας του γεγονότος ότι οι αεροπορική υπό το NATO επιχείρηση δεν περιορίστηκε αποκλειστικά σε στρατιωτικούς στόχους. Ενδεικτικά, ανάμεσα στις καταγγελίες συγκαταλέγεται και η καταγγελία της κόρης του M. Gaddafi, Aisha Gaddafi, η οποία κατέθεσε αγωγή, με την οποία ισχυριζόταν ότι η Συμμαχία διαπράττει εγκλήματα πολέμου, καθώς οι στόχοι της δεν ήταν αποκλειστικά στρατιωτικοί, όπως προκύπτει από τον βομβαρδισμό των ιδιωτικών κατοικιών των μελών της οικογένειας Gaddafi, κατά την διάρκεια της 30^{ης} Απριλίου 2011 όπου βρήκαν τον θάνατο ο γιος του πρώην Λίβου ηγέτη, Saif el – Arab Gaddafi και τρία από τα εγγόνια του¹⁹⁵. Με το εν λόγω ζήτημα, το οποίο απασχόλησε έντονα και τον διεθνή τύπο¹⁹⁶, καταπιείστηκε και η επιτροπή fact – finding του ΣΔΑ : στην έκθεσή της η επιτροπή αναφέρει ότι έχει λάβει αναφορές οι οποίες καταγγέλλουν ότι το NATO δεν περιορίστηκε σε αυστηρά στρατιωτικούς, όπως προβλεπόταν, στόχους. Αντίθετα, υπήρξαν μη

¹⁹⁵ Βλ. άρθρο “Gaddafi ‘s daughter sues over deadly NATO air strike. Aisha Gaddafi claims air strike that killed four members of her family, including her daughter, constitutes a war crime”, The Guardian, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jun/07/gaddafi-daughter-sues-nato-air-strike> (ημερομηνία πρόσβασης 27/08/2012).

¹⁹⁶ Βλ. Άρθρο “In Strikes on Libya by NATO, an Unspoken Civilian Toll”, The New York Times, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.nytimes.com/2011/12/18/world/africa/scores-of-unintended-casualties-in-nato-war-in-libya.html>, (ημερομηνία πρόσβασης 27/08/2012).

στρατιωτικοί στόχοι, ο βομβαρδισμός των οποίων είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο αμάχων. Κατά την διάρκεια μάλιστα της επιτόπιας έρευνας, η επιτροπή συναντήθηκε με αντιπροσώπους της κυβέρνησης στην Τρίπολη, οι οποίες στις σχετικές αναφορές που επέδωσαν στην επιτροπή σημείωναν ότι οι αδιάκριτοι βομβαρδισμοί του NATO είχαν προκαλέσει μέχρι στιγμής τον θάνατο 500 περίπου πολιτών και των τραυματισμό περίπου 2.000, ενώ σχολεία, πανεπιστήμια, τζαμιά και άλλες μη στρατιωτικές τοποθεσίες αποτέλεσαν στόχους των βομβαρδιστικών επιχειρήσεων της Συμμαχίας¹⁹⁷. Η επιτροπή μάλιστα συμπλήρωσε ότι μολονότι κάτι τέτοιο δεν έχει αναφερθεί από το ίδιο το NATO, πληθώρα δημοσιευμάτων στα διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς των αρχών της Λιβύης.

Η επιτροπή ζήτησε στις 18 Μαΐου του 2011 από το NATO τις σχετικές διευκρινίσεις και στοιχεία. Μέχρι την δημοσιοποίηση της έκθεσης το NATO δεν είχε προβεί στην απαραίτητη πληροφόρηση, ενώ η επιτροπή fact – finding προσπαθούσε να αντλήσει τις σχετικές πληροφορίες από άλλες πηγές. Ως εκ τούτου, εν τέλει, η επιτροπή υπογράμμισε ότι δεν ήταν σε θέση να αποφανθεί περί της ευθύνης του NATO. Σημείωσε δε, ότι από την επιτόπια έρευνα που διεξήγαγε δεν συγκεντρώθηκαν στοιχεία τα οποία να μαρτυρούν ότι μη στρατιωτικοί στόχοι βομβαρδίστηκαν σκοπίμως από τις δυνάμεις του NATO ή ότι η Συμμαχία προέβη σε αδιάκριτες επιθέσεις εναντίον αμάχων. Σε περίπτωση όμως που αποδειχθεί το αντίθετο, τότε το NATO υπέχει διεθνή ευθύνη για παραβίαση του ΔΑΔ, σύμφωνα με το άρθρο 4 του σχεδίου άρθρων για την διεθνή ευθύνη των δο της Επιτροπής Διεθνούς Δίκαιου¹⁹⁸.

¹⁹⁷ Βλ. Human Rights Council A/HRC/17/44 (1 June 2011), par. 232.

¹⁹⁸ “*There is an internationally wrongful act of an international organization when conduct consisting of an action or omission : (a) is attributable to that organization under international law, and, (b) constitute a breach of an international obligation of that organization.*”. Όπως αναφέρεται και στα σχόλια τα οποία συνόδευσαν το σχέδιο άρθρων, η παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης μπορεί να απορρέει είτε από μία συνθήκη που δεσμεύει τον δο, είτε από οποιαδήποτε άλλο κανόνα δδ : “*The obligation may result either from a treaty binding the international organization or from any other source of international law applicable to the organization. As the International Court of Justice noted in its advisory opinion on the Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 between the WHO and Egypt, international organizations ‘are bound by any obligations incumbent upon them under general rules of international law, under their constitutions or under international agreements to which they are parties.*’”. Άλλωστε, όπως προκύπτει και από αποφάσεις του ίδιου του ΣΑ οι δο υποχρεούνται να σέβονται το ΔΑΔ κατά την διενέργεια επιχειρήσεων για την διαχείριση κρίσεων.

1.4.2 Το ζήτημα της αναγνώρισης των ανταρτών.

Στα τέλη Φεβρουαρίου η κυβέρνηση του Gaddafi είχε απολέσει τον έλεγχο σημαντικών εδαφών της Λιβύης, τα οποία τελούσαν πλέον υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο των αντικαθεστωτικών δυνάμεων. Η ανατολική πλευρά της χώρας και κυρίως η περιοχή γύρω από την Βεγγάζη, την δεύτερη μεγαλύτερη πόλη, και το σημαντικότερο λιμάνι της Λιβύης, ελέγχονταν πλήρως από τους εξεγερθέντες. Υπό το φως των δεδομένων αυτών οι επαναστάτες άρχισαν να οργανώνονται και στις 27 Φεβρουαρίου 2011 ανακοινώθηκε από την Βεγγάζη η σύσταση του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (*Transitional National Council*)¹⁹⁹. Το TNC είχε μάλιστα την υποστήριξη τόσο του Λίβυου πρέσβη στις ΗΠΑ, Ali Suleiman Aujaali²⁰⁰, όσο και του Λίβυου αντιπροσώπου στα ΗΕ, Ibrahim Omar Al Dabashi²⁰¹. Σκοπός του TNC ήταν να αποτελέσει τον πολιτικό βραχίονα της επανάστασης²⁰². Στις 5 Μαρτίου, σε ανακοίνωση που εξέδωσε το TNC ανακήρυξε τον εαυτό του ως «τον μοναδικό αντιπρόσωπο της Λιβύης»²⁰³, ενώ στις 23 Μαρτίου το TNC συγκρότησε μια εκτελεστική επιτροπή υπό την προεδρία του Mahmoud Jibril, ενώ λίγους μήνες αργότερα, στις 3 Αυγούστου 2011 υιοθέτησε μία Συνταγματική Διακήρυξη στην οποία υπήρχαν οι προβλέψεις για την

¹⁹⁹ Στις 24 Φεβρουαρίου 2011 πολιτικά πρόσωπα της Λιβύης, αξιωματικοί του στρατού, ακαδημαϊκοί, επιχειρηματίες καθώς και αρχηγοί φυλών συνήλθαν στην πόλη Bayda, υπό την προεδρία του πρώην Υπουργού Δικαιοσύνης Mustafa Abdul Jalil, ο οποίος είχε αποσκιρτήσει από την κυβέρνηση λίγες ημέρες νωρίτερα, προκειμένου να συστήσουν μία μεταβατική πολιτική οντότητα. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. τους κάτωθι δικτυακούς τόπους : <http://maltastar.com/dart/20110225-discussions-under-way-for-provisional-government-in-libya>, <http://www.npr.org/2011/02/23/134003954/New-Government-Forms-In-Eastern-Libya> και http://www.lse.co.uk/FinanceNews.asp?ArticleCode=77c810rig2uluz&ArticleHeadline=Ex_Libyan_minister_forms_interim_govtreport (ημερομηνία πρόσβασης 07/05/2012).

²⁰⁰ Βλ. Άρθρο από Reuters Africa, τίτλος άρθρου “*Libya envoy to U.S. backs interim government*”, διαθέσιμο στο <http://af.reuters.com/article/energyOilNews/idAFN2613766620110226> (ημερομηνία πρόσβασης 07/05/2012).

²⁰¹ Βλ. <http://blogs.aljazeera.com/live/africa/live-blog-libya-feb-27> (ημερομηνία πρόσβασης 07/05/2012).

²⁰² Για αναλυτική περιγραφή των στόχων και των λειτουργιών του NTC βλ. Διακήρυξη της Ίδρυσης του Εθνικού Προσωρινού Μεταβατικού Συμβουλίου (*Declaration of the Establishment of the National Transitional Temporary Council*), Άρθρο 1.

²⁰³ Βλ. “Founding Statement of the Interim Transitional National Council”, διαθέσιμο στο <http://www.ntclibya.org/english/founding-statement-of-the-interim-transitional-national-council/> (ημερομηνία πρόσβασης 07/05/2012) και προοίμιο της Διακήρυξης της Ίδρυσης του Εθνικού Προσωρινού Μεταβατικού Συμβουλίου (*Declaration of the Establishment of the National Transitional Temporary Council*).

μεταβατική περίοδο διακυβέρνησης της Λιβύης και την διενέργεια ελεύθερων εκλογών²⁰⁴.

Χάρη στην επιχείρηση του NATO στη Λιβύη οι επαναστάτες γρήγορα πήραν υπό τον έλεγχό τους σημαντικά τμήματα της χώρας. Η προέλαση ήταν εκπληκτική μέσα στο καλοκαίρι του 2011. Στα τέλη μάλιστα του Αυγούστου οι στρατιώτες του TNC είχαν καταλάβει την Τρίπολη. Μέχρι τις 22 Σεπτεμβρίου, ο Gaddafi δεν ήλεγχε παρά μόνο τις περιοχές γύρω από τις πόλεις της Σύρτης, της Al Fuqaha και της Bani Walid²⁰⁵.

Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, τέθηκε το ζήτημα της αναγνώρισης του TNC ως του μοναδικού νόμιμου εκπρόσωπου της Λιβύης. Από πολύ νωρίς κράτη και δο προέβησαν στην εν λόγω αναγνώριση, εγείροντας ποικίλα ερωτήματα, σχετικά τόσο με την συμβατότητα με το δδ, όσο και με το είδος της αναγνώρισης. Ειδικότερα μερικά από τα ερωτήματα που ετέθησαν, δεδομένης της συνύπαρξης για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα της κυβέρνησης Gaddafi με το TNC, αφορούσαν το ερώτημα το ποια από τις δύο οργανωμένες δομές έχει την νομιμοποίηση του λαού, ποια ασκεί τον αποτελεσματικό έλεγχο στους πολίτες και στην επικράτεια (και ποια ενδεχομένως έχει περισσότερες πιθανότητες συνέχειας) κ.α. Άλλωστε, ο ίδιος ο όρος «αναγνώριση» όταν χρησιμοποιείται, όπως έγινε στην περίπτωση της Λιβύης, για την αναγνώριση επαναστατών ή de facto αρχών δύναται να έχει διάφορες έννοιες και σκοπούς. Επί παραδείγματι, στην συγκεκριμένη περίπτωση κατά την διάρκεια των πρώτων μηνών του εμφυλίου, τα δημοσιεύματα του διεθνή τύπου μας πληροφορούσαν συνεχώς για την αναγνώριση του TNC από διάφορα κράτη, χωρίς να επεξηγούν εάν τα κράτη αυτά προέβησαν σε πραγματική νομική αναγνώριση ή εάν απλά εξέφρασαν την άποψή τους περί του νομικού status του TNC ή την πολιτική τους

²⁰⁴ Συγκεκριμένα η Διακήρυξη αποτελούταν από 37 Άρθρα, χωρισμένα σε 5 μέρη. Το πρώτο μέρος (άρθρα 1 – 6) περιείχε γενικές διατάξεις / προβλέψεις για την λειτουργία της Λιβύης ως κράτος (πολίτευμα, πρωτεύουσα, σημαία, επίσημη γλώσσα, επίσημο θρήσκευμα κ.α.). Το δεύτερο μέρος (άρθρα 7 – 16) περιγράφει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις κοινωνικές ελευθερίες, ενώ το τρίτο μέρος (άρθρα 17 – 30) αφορούν την μορφή της διακυβέρνησης της Λιβύης κατά την μεταβατική περίοδο. Το τέταρτο μέρος (άρθρα 31 – 33) εγγυάται την ορθή λειτουργία της Δικαστικής Εξουσίας, και τέλος, το πέμπτο μέρος (άρθρα 34 – 37) αφορά κάποιες καταληκτικές ρυθμίσεις.

²⁰⁵

στήριξη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με την Γαλλία, η οποία υπήρξε το πρώτο κράτος το οποίο αναγνώρισε το TNC ως τον «νόμιμο εκπρόσωπο του λιβυκού λαού». Ωστόσο, διεθνή μέσα ενημέρωσης όπως το BBC μετέδωσαν ότι η Γαλλία προέβη σε αναγνώριση του TNC ως την νόμιμη κυβέρνηση της χώρας²⁰⁶. Η σημασία της αποσαφήνισης είναι τεράστια στο βαθμό που η αναγνώριση του TNC ως νόμιμου εκπροσώπου δεν επισύρει κυριαρχικά δικαιώματα. Επιπρόσθετα, η αναγνώριση του TNC ως νόμιμου εκπροσώπου του λαού της Λιβύης συνεπάγεται την θεώρησή του ως *de facto* κυβέρνησης της Λιβύης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το καθεστώς του Gaddafi χάνει την νομιμοποίησή του. Αντίθετα παραμένει η *de jure* κυβέρνηση, γεγονός που επιτρέπει στα κράτη που έχουν προχωρήσει στην αναγνώριση του TNC ως μοναδικού νόμιμου εκπροσώπου να συνεχίσουν να διατηρούν διπλωματικές σχέσεις με την Τρίπολη. Η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με την Τρίπολη θα επερχόταν σε περίπτωση που το TNC αναγνωριζόταν ως η επίσημη κυβέρνηση της Λιβύης.

Μέχρι και τα μέσα Ιουνίου 2011, πριν δηλαδή ξεκινήσει η ταχεία προέλαση των αντικαθεστωτικών δυνάμεων, η διεθνής κοινότητα ήταν ιδιαίτερα προσεκτική όταν ερχόταν η ώρα να χαρακτηρίσει το TNC (λ.χ. *νόμιμος συννομιλητής*), ενώ τα άτομα που αποστέλλονταν ως αντιπρόσωποι στη Βεγγάζη, έδρα του TNC, έπαιρναν ποικίλους τίτλους (*ειδικοί διπλωματικοί αντιπρόσωποι, επιτετραμμένοι, απεσταλμένοι κ.α.*). Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι τα κράτη άνοιγαν στην Βεγγάζη Γραφεία Διασύνδεσης (*Liaison Offices*) και όχι πρεσβείες ή διπλωματικά γραφεία, καθώς κάτι τέτοιο θα επέφερε την αυτόματη αναγνώριση του TNC ως την επίσημη αρχή της Λιβύης.

Στους όποιους ενδοιασμούς έθεσε τέλος η συνεδρίαση της ΓΣ των ΗΕ η οποία πραγματοποιήθηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 2011, όταν αποφασίσθηκε, αν και ομολογουμένως όχι χωρίς έντονες αντιρρήσεις κάποιων κ – μ²⁰⁷, οι

²⁰⁶ Βλ. www.bbc.co.uk/news/world-africa-12699183 (ημερομηνία πρόσβασης 10/05/2012).

²⁰⁷ Τα επιχειρήματα των κ – μ που τάχθηκαν κατά της ανάληψης της εκπροσώπησης της Λιβύης από μέλη του TNC συνίσταντο ως επί το πλείστον στο γεγονός ότι το TNC δεν αποτελεί μία αρχή η οποία να συγκεντρώνει την αποδοχή του συνόλου του πληθυσμού της Λιβύης, ενώ ενστάσεις υπήρχαν και ως προς την αποδοχή των διαπιστευτηρίων των αντιπροσώπων του TNC, καθώς σύμφωνα με την σχετική τυπική διαδικασία, αυτά καταθέτονται στον ΓΓ από τον Αρχηγό του

αντιπρόσωποι του NTC να εκπροσωπήσουν την Λιβύη στη ΓΣ κατά την διάρκεια της 66^{ης} Συνόδου. Επιπρόσθετα, με την απόφαση 2009 του ΣΑ της ίδιας ημερομηνίας, το ΣΑ διακήρυξε ότι επιζητά την σύσταση μιας μεταβατικής αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης στη Λιβύη, και καλωσόρισε τις προς αυτήν την κατεύθυνση προσπάθειες του NTC²⁰⁸. Μάλιστα προχώρησε στην ενθάρρυνση του NTC για εφαρμογή του πολιτικού του προγράμματος²⁰⁹. Για την υλοποίηση του προγράμματος, το ΣΑ σύστησε την *United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL)* με εντολή να υποστηρίξει τις δράσεις των αρχών της Λιβύης αναφορικά πρωτίστως με την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την προώθηση του πολιτικού διαλόγου, της εθνικής συμφιλίωσης καθώς και της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες κατάρτισης νέου Συντάγματος και τις εκλογικές διαδικασίες, την αποκατάσταση των δημοσίων υπηρεσιών, την προώθηση και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και φυσικά την οικονομική ανάκαμψη της χώρας²¹⁰. Εν τέλει, με την απόφαση 2022, το ΣΑ καλωσόρισε την σύσταση μεταβατικής κυβέρνησης στη Λιβύη η οποία πραγματοποιήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 2011 και παρέτεινε την εντολή της UNSMIL έως τις 16 Μαρτίου 2012²¹¹, εντολή η οποία ανανεώθηκε εκ νέου στις 12 Μαρτίου 2012 για ένα ακόμη έτος ώστε να βοηθήσει η UNSMIL τις αρχές της Λιβύης να ανταποκριθούν σε ενδεχόμενες προκλήσεις ασφαλείας ή σε προβλήματα διοικητικής φύσεως.

Στις 7 Ιουλίου 2012, για πρώτη φορά μετά από σχεδόν μισό αιώνα, οι Λίβυοι κλήθηκαν να επιλέξουν τα 200 μέλη του Γενικού Εθνικού Κογκρέσου (*General National Congress*), το οποίο ανέλαβε καθήκοντα στις 8 Αυγούστου 2012. Το Γενικό Εθνικό Κογκρέσο τέθηκε υπεύθυνο για την επιθεώρηση του συνόλου του κυβερνητικού έργου και φυσικά για την κατάρτιση ενός νέου

Κράτους ή της Κυβέρνησης ή τον Υπουργό Εξωτερικών. Επίσης σημαντική ήταν η αντίδραση μιας ομάδας κρατών (Βενεζουέλα, Κούβα, Βολιβία, Νικαράγουα, Αγκόλα) η οποία κατήγγειλε τα όσα διαδραματίζονται στη Λιβύη ως προσπάθεια δημιουργίας νέου προτεκτοράτου του NATO. Ο δε αντιπρόσωπος της Βολιβίας στη ΓΣ τόλμησε μάλιστα να εγείρει ερωτηματικά ως προς την δημιουργία και σύσταση του TNC (*"Bolivia could not recognize the National Transitional Council, which had characteristics questioned by Bolivia"*). Βλ. United Nations, General Assembly GA/11137 (16 September 2011).

²⁰⁸ Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/2009 (16 September 2011), par. 2 & 4.

²⁰⁹ Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/2009 (16 September 2011), par. 5.

²¹⁰ Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/2009 (16 September 2011), par. 12.

²¹¹ Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/2022 (2 December 2011).

Συντάγματος και την διενέργεια κοινοβουλευτικών εκλογών στη Λιβύη μέσα στο 2013, κλείνοντας έτσι έναν διετή, αιματοβαμμένο, κύκλο πολιτικής μετάβασης. Ακολούθως, στις 12 Σεπτεμβρίου ο Mustafa Abushagur εκλέχθηκε Πρωθυπουργός της Λιβύης με εντολή να σχηματίσει κυβέρνηση εντός 30 ημερών²¹².

²¹² Βλ. UN News Centre “UN envoy welcomes election of Libya ‘s new prime minister”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42878&Cr=libya&Cr1=#.UGC4ZFHuxGo> (ημερομηνία πρόσβασης 24/09/2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΣΥΡΙΑ

2.1 Το Χρονικό της κρίσης.

Η κρίση στη Συρία έχει ως αφετηρία την 26^η Ιανουαρίου του 2011, όταν ο Hasan Ali Akleh αυτοπυρπολήθηκε, όπως ακριβώς είχε πράξει και ο M. Bouazizi ένα μήνα περίπου πριν στην Τυνησία, ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την κυβερνητική πολιτική. Το κίνημα διαμαρτυρίας που ακολούθησε μπορεί να χαρακτηριστεί μάλλον ήπιων τόνων, καθώς, έως και τα μέσα Μαρτίου δεν είχαν λάβει χώρα αξιοσημείωτα επεισόδια. Μάλιστα, ο Πρόεδρος Assad παραδέχτηκε στην κρατική και απόλυτα ελεγχόμενη από το καθεστώς εφημερίδα Al Baath, ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες υπήρξε εσωστρέφεια στις αραβικές κοινωνίες, κατάσταση η οποία έπρεπε να αλλάξει με την υιοθέτηση μεταρρυθμίσεων οι οποίες θα είναι αποτέλεσμα διαλόγου κυβέρνησης και λαού²¹³. Το σκηνικό της ηρεμίας αρχίζει όμως να μεταβάλλεται σταδιακά από τις 15 Μαρτίου όταν άρχισαν να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα μαζικές διαδηλώσεις σε διάφορες πόλεις της Συρίας. Δέκα ημέρες αργότερα, στις 25 Μαρτίου, η πόλη Deraa ήρθε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας, καθώς σημειώθηκαν οι πρώτες καταγγελίες που ήθελαν τις αρχές να ανοίγουν πυρ κατά των διαδηλωτών. Αυτόματα οι διαδηλώσεις κλιμακώθηκαν και σε άλλα σημαντικά αστικά κέντρα της Συρίας, όπως στις πόλεις Homs, Hama, Aleppo, Baniyas, Latakia, αλλά και στη πρωτεύουσα Δαμασκό. Ως κινήσεις καλής θέλησης η κυβέρνηση της Συρίας προέβη από τα τέλη Μαρτίου σε χορήγηση αμνηστίας σε πολιτικούς κρατούμενους, σε πολιτικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, ενώ την 21^η Απριλίου προχώρησε, στην άρση της κατάστασης έκτακτου ανάγκης, στην οποία βρισκόταν η Συρία επί 48 χρόνια²¹⁴. Η πιο αξιόλογη όμως προσπάθεια του καθεστώτος για ανατροπή του κλίματος δυσaréσκειας συνίσταται στην ανακοίνωση της 13^{ης}

²¹³Βλ.

, εφημερίδα Al Baath 01/02/2011, διαθέσιμη στο www.albaath.news.sy/user/?id=1051&a=93363 (ημερομηνία πρόσβασης 23/06/2012).

²¹⁴ Βλ. <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14703995> (ημερομηνία πρόσβασης 09/08/2012) και Emadi H. “Requiem for the Baath Part for Change and Freedom in Syria”, Mediterranean Quarterly, Vol. 22.

Φεβρουαρίου 2011, όταν ο Πρόεδρος Assad ανακοίνωσε το προσχέδιο του νέου Συντάγματος, το οποίο θα ετίθετο σε δημοψήφισμα στις 26 Φεβρουαρίου. Οι διατάξεις του νέου Συντάγματος είναι περισσότερο φιλελεύθερες αφενός με τον τομέα της οικονομίας, όπου θα εγκαταλειπόταν το σοσιαλιστικό μοντέλο, και αφετέρου με την εγγύηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, των οποίων την απόλαυση διασφαλίζει πλέον το νέο Σύνταγμα χωρίς κανενός είδους διάκριση. Ωστόσο, η πιο σημαντική καινοτομία είναι η παράλειψη του άρθρου 8 του παλαιού Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο αποκλειστικά και μόνο το κόμμα Al Baath ηγείτο της πολιτικής ζωής της Συρίας²¹⁵. Βαρύνουσας σημασίας είναι και οι διατάξεις οι οποίες αφορούν το Προεδρικό αξίωμα, για το οποίο θα πραγματοποιούνται εκλογές κάθε επτά χρόνια, μπορεί να το κατέχει κάποιος μόνο για δύο συνεχόμενες επταετίες. Το δημοψήφισμα, το οποίο οι κύκλοι της αντιπολίτευσης περιέγραψαν ως φάρσα, και ενώ μέρος της διεθνούς κοινότητας εξέφρασε αμφιβολίες και χαρακτήρισε οξύμωρη την διενέργειά του με την ταυτόχρονη εξαπόλυση επιθέσεων εναντίον πολιτών²¹⁶, έλαβε την θετική ψήφο της πλειοψηφίας του συριακού λαού και από την 27^η Φεβρουαρίου 2012 τέθηκε σε ισχύ. Από την πλευρά της, η ηγεσία της Συρίας αναφορικά με τις πράξεις βίας οι οποίες διαδραματίστηκαν κατά την διάρκεια διεξαγωγής του δημοψηφίσματος, τις χαρακτήρισε ως πράξεις μεμονωμένων τρομοκρατικών ομάδων οι οποίες έχουν ως μοναδικό στόχο να αμαυρώσουν τις ειρηνικές πορείες και να πλήξουν την εικόνα της Συρίας²¹⁷.

Παρά τις παραχωρήσεις της συριακής ηγεσίας, μέχρι και τον Μάιο του 2011 δεν υπήρξε ουδεμία βελτίωση. Αντίθετα οι διαδηλώσεις κλιμακώθηκαν με το καθεστώς Assad να χρησιμοποιεί στρατιωτικά άρματα μάχης στις πόλεις Homs, Deraa, Baniyas και σε προάστια της Δαμασκού σε μια

²¹⁵ Βλ. άρθρο “Syria to hold referendum on new constitution”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17040392> (ημερομηνία πρόσβασης 30/08/2012).

²¹⁶ Βλ. άρθρο “Syria votes on new constitution referendum amid unrest”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17168730> (ημερομηνία πρόσβασης 30/08/2012).

²¹⁷ Βλ.

150, εφημερίδα Al Baath 27/03/2011, διαθέσιμη στο <http://www.albaath.news.sy/user/?id=1095&a=97198> (ημερομηνία πρόσβασης 23/06/2012).

προσπάθεια να καταστείλει τους εξεγερθέντες. Τον επόμενο μάλιστα μήνα η κυβέρνηση θέλοντας να επιρρίψει ευθύνες στις αντικαθεστωτικές ομάδες, κατήγγειλε την δολοφονία 120 ατόμων των συριακών ενόπλων δυνάμεων από αντικαθεστωτικούς. Έκτοτε οι εχθροπραξίες στη Συρία κλιμακώθηκαν ταχύτατα και εξελίχθηκαν τελικά σε εμφύλια σύρραξη, με τους αντικαθεστωτικούς να οργανώνονται και να συγκροτούν στα τέλη Αυγούστου του 2011 το Εθνικό Συμβούλιο της Συρίας (*Syrian National Council*).

Το πολιτικό σκηνικό ολοκληρώνεται με την διενέργεια, έπειτα από αρκετές αναβολές, των βουλευτικών εκλογών της 7^{ης} Μαΐου 2012, και την συντριπτική, εκλογική νίκη του Al Baath η οποία συνοδεύτηκε από δηλώσεις του Assad, σύμφωνα με τις οποίες το εκλογικό αποτέλεσμα δείχνει την αληθινή βούληση του συριακού λαού, και συνιστά ένα ηχηρό μήνυμα για όλους τους δρώντες εντός και εκτός των συνόρων της Συρίας²¹⁸. Φυσικά, η αμφισβήτηση της ορθότητας του εκλογικού αποτελέσματος υπήρξε ιδιαίτερα έντονη, με το SNC να έχει δηλώσει εξαρχής ότι θα μποϊκοτάρει την εκλογική διαδικασία, όπως και έπραξε, γεγονός στο οποίο αποδίδεται, ακόμη και από το ΣΔΑ, η αποτυχία αποτελεσματικής συμμετοχής των αντιπολιτευτικών ρευμάτων στην εκλογική αναμέτρηση και η συνακόλουθη ανάδειξη του κόμματος του Assad για πολλοστή φορά στην εξουσία²¹⁹.

2.2 Η αντίδραση της διεθνούς κοινότητας

2.2.1 Η δράση των Ηνωμένων Εθνών και του Αραβικού Συνδέσμου.

Σε αντίθεση με την άμεση κινητοποίηση στη περίπτωση της Λιβύης, στην κρίση της Συρίας, ο ΟΗΕ μάλλον καθυστέρησε να αναλάβει οποιαδήποτε δράση. Η πρώτη επίσημη τοποθέτηση του ΣΑ έγινε μόλις στις 3

²¹⁸ Για τις ακριβείς δηλώσεις του Assad βλ. άρθρο “Syria election results show support for reforms, says Assad”, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-18084827> (ημερομηνία πρόσβασης 30/08/2012).

²¹⁹ “...The elections were boycotted by the opposition, and their outcome preserved the supremacy of the Baath party in Parliament as well as in the new Government, thus failing to bring emerging political forces into governance institutions. This development further antagonized segments of the population and opposition groups.”, Human Rights Council, *Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic*, A/HRC/21/50, 15 August 2012, par. 16.

Αυγούστου 2011 μέσω μίας επίσημης ανακοίνωσης του Προέδρου του ΣΑ, με την οποία το ΣΑ εξέφραζε την ανησυχία του για την συνεχόμενη κλιμάκωση των εχθροπραξιών, τον θάνατο αμάχων, τις μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την χρήση βίας εναντίον των αμάχων από τις συριακές αρχές. Ταυτόχρονα κάλεσε την ηγεσία της Συρίας να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και να ευθυγραμμίσει την στάση της με τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο. Υπογράμμισε δε, ότι η μοναδική λύση για την έξοδο από την κρίση είναι μέσω μιας πολιτικής διαδικασίας, το αποτέλεσμα της οποίας θα πρέπει να διασφαλίζει τα δίκαια αιτήματα του λαού της Συρίας καθώς και τον απόλυτο σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας της έκφρασης και της ειρηνικής συνάθροισης. Τέλος, το ΣΑ κάλεσε τις συριακές αρχές να επιτρέψουν την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και να συνεργαστούν πλήρως με το ΟΗCHR²²⁰.

Δύο μήνες αργότερα, στις 4 Οκτωβρίου, το ΣΑ προσπάθησε να υιοθετήσει μία απόφαση με την οποία θα καταδίκασε το καθεστώς του Assad για τις προσπάθειες της βίαιης καταστολής της επανάστασης και θα καλούσε για τερματισμό των εχθροπραξιών και την εξεύρεση λύσης μέσω πολιτικών διαδικασιών. Η πρωτοβουλία για την υιοθέτηση απόφασης ανήκε από την Γαλλία, την Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Πορτογαλία. Η λήψη ωστόσο της απόφασης εμποδίστηκε από την άσκηση veto που άσκησαν Ρωσία και Κίνα, ενώ κατά την ίδια ψηφοφορία απείχαν η Βραζιλία, η Ινδία, ο Λίβανος και η Νότιος Αφρική. Ο εκπρόσωπος της Ρωσίας, πρέσβης Vitaly Churkin, αιτιολογώντας την στάση της Ρωσίας δήλωσε ότι η χώρα του, αν και δεν στηρίζει το καθεστώς Assad, εντούτοις δεν μπορεί να στηρίξει μία απόφαση, το κείμενο της οποίας δεν προωθεί καμία ειρηνική λύση. Συνεχίζοντας, υποστήριξε ότι η κρίση στη Συρία απαιτεί ένα προσεκτικό σχέδιο επίλυσης, και όχι μια βιαστική λύση, όπως η με συνοπτικές διαδικασίες αλλαγή του καθεστώτος. Στο ίδιο πνεύμα και ο εκπρόσωπος της Κίνας, πρέσβης Li Baodong, υποστήριξε ότι, παρά την έντονη ανησυχία της Κίνας για την κατάσταση στη Συρία, η απόφαση που προτάθηκε δεν συνιστά

²²⁰ Βλ. United Nations, Security Council S/PRST/2011/16 (3 August 2011).

λύση για την συριακή κρίση, καθώς η απειλή των κυρώσεων δεν θα επέφερε κανένα αποτέλεσμα. Οι εκπρόσωποι Γαλλίας και ΗΠΑ εξέφρασαν, όπως ήταν φυσικό, την δυσaráσκειά τους για την στάση των δύο μόνιμων μελών. Ο δε εκπρόσωπος της Συρίας στα ΗΕ, πρέσβης Bashar Jaafari, σε πλήρη αντίθεση με την στάση που είχε ο Λίβυος ομόλογός του όταν υιοθετήθηκε η πρώτη απόφαση για την Λιβύη, δήλωσε ότι το κείμενο της απόφασης αντανakλούσε την επιθυμία και τις προσπάθειες κρατών της Δύσης να υπονομεύσουν της αρχές της Συρίας. Πρόσθεσε μάλιστα ότι τα δίκαια αιτήματα του συριακού λαού καταχράζονται εσωτερικές ομάδες, οι οποίες τελούν υπό ξένη καθοδήγηση με απώτερο στόχο την εξωτερική επέμβαση²²¹.

Η κατάσταση φάνηκε να οδηγείται σε εκτόνωση όταν στις αρχές Οκτωβρίου ο ΑΣ, και σε συνέχεια των προσπαθειών ειρήνευσης των ΗΕ, πρότεινε το Αραβικό Σχέδιο Δράσης (*Arab Action Plan*) για την επίλυση της κρίσης στη Συρία, το οποίο υπογράφηκε από αντιπρόσωπο της Συριακής κυβέρνησης στις 30 Οκτωβρίου 2011 στην Ντόχα²²². Το Σχέδιο προέβλεπε μεταξύ άλλων, την άμεση κατάπαυση του πυρός για την προστασία των αμάχων, την απελευθέρωση των κρατουμένων, την απόσυρση των στρατευμάτων από πόλεις και κατοικημένες περιοχές, την μετάβαση σε ένα δημοκρατικό πλουραλιστικό πολιτικό σύστημα με την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών της Συρίας υπό την αιγίδα του ΑΣ.

Εντούτοις, τον Νοέμβριο ο ΑΣ αποφάσισε την αναστολή της ιδιότητα μέλους της Συρίας²²³ σε έκτακτη σύνοδό του στο Κάιρο εξαιτίας της μη συμμόρφωσής της τελευταίας με το Σχέδιο Δράσης που είχε προταθεί από τον ΑΣ και την συνέχιση της βίας. Παράλληλα με την αναστολή της ιδιότητας κ – μ, αποφάσισε και την επιβολή οικονομικών και πολιτικών κυρώσεων στη

²²¹ Βλ. UN News Centre, www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=39935&Cr=syria&Cr1=syria&Kw2=syria&Kw3=, (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

²²² Βλ. επίσημη ιστοσελίδα Syrian National Council, *Arab League Initiative* : <http://www.syriancouncil.org/en/issues/item/108-arab-league-initiative.html> (ημερομηνία πρόσβασης 29/08/2012). Στον ίδιο ιστότοπο είναι διαθέσιμη η αναλυτική δράση του ΑΣ.

²²³ Τα μοναδικά κράτη που ψήφισαν κατά της αναστολής της ιδιότητας μέλους ήταν η Υεμένη και ο Λίβανος, ενώ απείχε το Ιράκ.

Συρία, χωρίς ωστόσο να προσδιορίσει περαιτέρω τα μέτρα²²⁴. Η εν λόγω κίνηση του ΑΣ χαιρετίστηκε από το SNC, το οποίο την χαρακτήρισε ως βήμα προς την σωστή κατεύθυνση και ξεκάθαρη καταδίκη του συριακού καθεστώτος²²⁵.

Στις 19 Δεκεμβρίου η κυβέρνηση της Συρίας έδωσε την συγκατάθεσή της για την είσοδο στο έδαφός των παρατηρητών του ΑΣ, οι οποίοι έφτασαν στην χώρα στις 24 Δεκεμβρίου. Πλήθος διαδηλωτών συγκεντρώθηκε στην πόλη Homs για να τους υποδεχτεί. Στόχος των παρατηρητών ήταν να δουν εάν η κυβέρνηση συμμορφώνεται με το Σχέδιο Δράσης του ΑΣ το οποίο μεταξύ άλλων προέβλεπε εκκευρία και απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων. Η κυβέρνηση της Συρίας ως ένδειξη καλής θελήσεως προέβη στις αρχές Ιανουαρίου του 2012 στην απελευθέρωση περισσότερων από 500 κρατουμένων, οι οποίοι κατηγορούνταν για συμμετοχή σε ενέργειες οι οποίες απέβλεπαν στην πτώση του καθεστώτος²²⁶. Ωστόσο, λόγω της κλιμάκωσης της βίας οι παρατηρητές αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν από την Συρία λίαν συντόμως, μόλις στις 18 Ιανουαρίου του 2012, και ενώ οι προερχόμενοι από Σαουδική Αραβία και άλλα κράτη του Κόλπου παρατηρητές είχαν ήδη αποχωρήσει από την αποστολή²²⁷.

Η αποστολή του ΑΣ συνέταξε μία έκθεση σχετικά με την ενός μήνα παραμονή της στη Συρία. Στην έκθεση αναφέρεται ότι οι απεσταλμένοι του ΑΣ διαπίστωσαν πράξεις βίας από τις καθεστωτικές δυνάμεις και περιστατικά ένοπλης βίας ανάμεσα σε δυνάμεις της κυβέρνησης και άλλες ένοπλες ομάδες στις πόλεις Homs και Hama, οι οποίες, έπειτα από τις επανειλημμένες προσπάθειες ειρήνευσης των παρατηρητών περιορίστηκαν σημαντικά. Στις πόλεις Homs και Deraa οι παρατηρητές κατέγραψαν ένοπλες ομάδες να προβαίνουν σε πράξεις βίας εναντίον κυβερνητικών δυνάμεων, επιθέσεις οι

²²⁴ Βλ. . <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14703995> (ημερομηνία πρόσβασης 09/08/2012) και www.guardian.co.uk/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league#box (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

²²⁵ Βλ. articles.cnn.com/2011-11-12/middleeast/world_meast_Syria-unrest_1_arab-league-bashar-al-assad-president-bashar?_s=PM:MIDDLEEAST (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

²²⁶ Βλ. www.usatoday.com/news/world/story/2012-01-05/syria-political-prisoners/52387422/1 (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

²²⁷ Βλ. www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-16698754 (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

οποίες είχαν ως αποτέλεσμα θανάσιμες απώλειες και τραυματισμούς. Οι αρχές απάντησαν με βία, ενώ στην Homs, Iblid και Hama οι παρατηρητές του ΑΣ ήταν αυτόπτες μάρτυρες σε επιθέσεις ένοπλων ομάδων εναντίον καθεστωτικών δυνάμεων και πολιτών. Ως ενδεικτικά παραδείγματα παρατίθενται η βομβιστική επίθεση εναντίον λεωφορείου που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 8 αμάχων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν γυναίκες και παιδιά, και τον τραυματισμό των υπολοίπων, και η ανατίναξη λεωφορείου της αστυνομίας που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο δύο αστυνομικών. Καταστροφές προκλήθηκαν επίσης από τις ομάδες αυτές και σε έργα υποδομής²²⁸. Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι παρατηρήσεις της αποστολής σύμφωνα με τις οποίες πολλές φορές υπήρξε παραπληροφόρηση σχετικά με την διενέργεια εχθροπραξιών, καθώς όταν τα μέλη της αποστολής έφταναν στα επίμαχα σημεία δεν υπήρχε κανένα ίχνος που να μαρτυρά την ύπαρξη βίαιων γεγονότων, ενώ δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις στις οποίες τα μέσα μαζικής ενημέρωσης υπερέβαλλαν για την φύση των πράξεων βίας, τον ακριβή αριθμό των θυμάτων και των τραυματιών, αλλά και την εξέλιξη των διαδηλώσεων στα αστικά κέντρα²²⁹.

Αναφορικά με την συμμόρφωση του καθεστώτος, η αποστολή σημειώνει ότι πραγματοποιήθηκαν ειρηνικές διαδηλώσεις τόσο οπαδών της κυβέρνησης όσο και αντικαθεστωτικών σε διάφορες περιοχές, χωρίς να συμβούν ιδιαίτερα επεισόδια που να καταλήξουν σε εκτεταμένη βία. Δεν παραλείπει βέβαια να αναφέρει ότι η αποστολή δέχθηκε εκκλήσεις από οπαδούς των αντικαθεστωτικών στις πόλεις Homs και Deraa για την παράταση της παραμονής της στο έδαφος της Συρίας, φοβούμενοι προφανώς την διενέργεια αντιποίνων από τις αρχές με την αναχώρηση της αποστολής²³⁰. Ο ΑΣ επιβεβαίωσε επίσης την απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων με το σχετικό νομοθετικό διάταγμα της 15^{ης} Ιανουαρίου 2012. Σύμφωνα με τις

²²⁸ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par. 25 – 27.

²²⁹ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par. 28 – 29.

²³⁰ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par. 30 & 32.

εκτιμήσεις του Συνδέσμου ο συνολικός αριθμός των απελευθερωθέντων τις παραμονές της αναχώρησης της αποστολής ανερχόταν στους 5.152²³¹. Επιπρόσθετα, η αποστολή διαβεβαίωσε ότι τα στρατιωτικά οχήματα, τα τανκς και τα βαρέα όπλα είχαν αποσυρθεί από τις πόλεις και τις κατοικημένες περιοχές. Ακόμη και σε κάποια σημεία των πόλεων Homs, Madaya, Zabadani και Δαμασκού, όπου υπήρχαν άρματα μάχης, αποσύρθηκαν αμέσως μόλις έγιναν οι σχετικές παρατηρήσεις. Όπως σημειώνεται μάλιστα, ο ίδιος ο Υπουργός Άμυνας της Συρίας σε συνάντηση που είχε με τον επικεφαλής της αποστολής στις 5 Ιανουαρίου 2012 δήλωσε πρόθυμος να συνοδεύσει τον επικεφαλής του ΑΣ σε κάθε μέρος και πόλη όπου υπάρχουν καταγγελίες για παραμονή στρατευμάτων²³². Αναφορικά με την χορήγηση των απαραίτητων αδειών εισόδου σε δημοσιογράφους, ο Υπουργός Πληροφόρησης της Συρίας δήλωσε ότι από τις αρχές Δεκεμβρίου του 2011 έως και τις 15 Ιανουαρίου είχαν χορηγηθεί τα απαραίτητα πιστοποιητικά σε 147 Άραβες και ξένους δημοσιογράφους, 117 από τους οποίους βρίσκονται ήδη στη Συρία. Από την πλευρά του ο ΑΣ επιβεβαίωσε την χορήγηση της σχετικής άδειας μόνο σε 36. Επιπλέον, σύμφωνα με την έκθεση, ο ΑΣ δέχτηκε καταγγελίες σχετικά με την πολιτική της συριακής κυβέρνησης να χορηγεί άδεια εισόδου σε ξένους ανταποκριτές μόνο για τέσσερις ημέρες, διάστημα ανεπαρκές για την εκπλήρωση του έργου τους, ή την πλήρη άρνηση την εισόδου στη χώρα εάν οι δημοσιογράφοι δεν προσδιόριζαν τον τόπο προορισμού τους. Περιορισμοί τίθενταν επίσης και στην μετακίνηση των δημοσιογράφων σε περιοχές που δρούσαν οι αντικαθεστωτικοί, ενώ αναφορικά με τον θάνατο ενός Γάλλου ανταποκριτή στην Homs, για τον οποίο οι αντιμαχόμενες πλευρές κατηγορούσαν η μία την άλλη, έρευνες της αποστολής καταλήγουν ότι ο θάνατός του προήλθε πιθανότατα από υπαιτιότητα των αντικαθεστωτικών²³³.

Ολοκληρώνοντας την έκθεσή της, η αποστολή σημείωσε ότι έτυχε αποδοχής από τα μέλη και τους οπαδούς των αντικαθεστωτικών, οι οποίοι

²³¹ Η κυβέρνηση ισχυριζόταν ότι ο πραγματικός αριθμός ήταν αυτός των 7.604 ατόμων.

²³² Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par. 39 – 40.

²³³ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par. 44.

ένιωσαν ασφαλείς με την παρουσία των παρατηρητών του ΑΣ²³⁴, αλλά και από την κυβέρνηση, η οποία με την σειρά της προσπάθησε να διευκολύνει το έργο της επιτρέποντάς της, στο μέτρο του δυνατού, την διεξαγωγή συναντήσεων με όλα τα μέρη²³⁵. Ωστόσο, όπως υπογράμμισε στην έκθεση, το πολύ σύντομο χρονικό περιθώριο της εντολής της αποστολής, δεν ήταν επουδενί επαρκές για την σωστή και ολοκληρωμένη εξαγωγή συμπερασμάτων. Στην πραγματικότητα η αποστολή του ΑΣ βρέθηκε στην Συρία για 23 μόλις ημέρες²³⁶, μη επαρκής, από κάθε άποψη χρόνος, για την επιτυχή διεκπεραίωση του έργου της αποστολής.

Ακολούθως, ο ΑΣ ζήτησε από το ΣΑ να υιοθετήσει μία απόφαση για τον τερματισμό της κρίσης στη Συρία βασισμένη στο Αραβικό Σχέδιο Δράσης. Στις 4 Φεβρουαρίου ωστόσο Ρωσία και Κίνα εμπόδισαν για μία ακόμη φορά την λήψη οποιασδήποτε απόφασης. Ο εκπρόσωπος του ΑΣ, ο ΓΓ, καθώς κι άλλοι επικεφαλές οργάνων των ΗΕ, αλλά και κ – μ εξέφρασαν την βαθιά τους απογοήτευση για την νέα αποτυχία υιοθέτησης απόφασης και τον διχασμό του ΣΑ²³⁷.

Σε μία προσπάθεια εξεύρεσης εναλλακτικής λύσης, στις 16 Φεβρουαρίου 2012 η ΓΣ με την υιοθέτηση της απόφασης A/RES/66/253 αποφάσισε την αποστολή του πρώην ΓΓ Kofi Annan ως Κοινού Ειδικού Απεσταλμένου των ΗΕ και του ΑΣ για την κρίση στη Συρία με σκοπό την εξεύρεση μιας ειρηνικής και βιώσιμη λύσης σύμφωνα με τις απαιτήσεις του συριακού λαού²³⁸. Έναν μήνα αργότερα, στα μέσα Μαρτίου, ο Kofi Annan

²³⁴ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par.72.

²³⁵ Βλ. League of Arab States Observer Mission to Syria, Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012, par.73.

²³⁶ Βλ. League of the Arab States Observer Mission to Syria, *Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012*, 27 January 2012, par 77.

²³⁷ Βλ. www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41144&Cr=Syria&Cr1=Kw1=Syria&Kw2=SC7Kw3=, (ημερομηνία πρόσβασης 10/08/2012).

²³⁸ Η απόφαση A/RES/66/253 πέρασε με 137 ψήφους υπέρ, 12 κατά και 17 αποχές, Αξίζει να σημειωθούν στο σημείο αυτό οι αντιδράσεις του εκπροσώπου της Συρίας, αλλά και της Ρωσίας και της Κίνας, χώρες οι οποίες ψήφισαν ενάντια στην υιοθέτηση της συγκεκριμένης απόφασης. Ο εκπρόσωπος της Συρίας όταν πήρε το λόγο δήλωσε ότι η συριακή κυβέρνηση προσπαθεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του συριακού λαού και προβαίνει σε υποχωρήσεις. Μάλιστα, όπως ο ίδιος δήλωσε, ένα νέο Σύνταγμα θα τεθεί σε δημοψήφισμα στις 26 Φεβρουαρίου. Παράλληλα κάλεσε τα υπόλοιπα κράτη να σταματήσουν να ενθαρρύνουν τις εξτρεμιστικές ομάδες στο

παρουσίασε ένα πλάνο ειρήνευσης βασισμένο σε έξι σημεία (*Six – Point Proposal*) : (α) δέσμευση συνεργασίας της συριακής ηγεσίας με τον Ειδικό Απεσταλμένο, με την Συρία να έχει τον πρώτο λόγο, για την πραγματοποίηση των δίκαιων αιτημάτων του λαού της Συρίας, καθώς και δέσμευση διορισμού ενός πληρεξούσιου συνομιλητή εάν αυτό ζητηθεί από τον Ειδικό Απεσταλμένο, (β) δέσμευση κατάπαυσης του πυρός από όλα τα εμπλεκόμενα στην σύρραξη μέρη και επίτευξη μιας άμεσης εκεχειρίας υπό την εποπτεία των ΗΕ για την προστασία των αμάχων και την σταθεροποίηση της χώρας. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, η κυβέρνηση της Συρίας οφείλει να διακόψει την ανάπτυξη των στρατευμάτων της, την χρήση βαρέων όπλων σε κατοικημένες περιοχές καθώς και να αποσύρει τα στρατεύματά της από αυτές. Παράλληλα η κυβέρνηση οφείλει να συνεργαστεί με τον Ειδικό Απεσταλμένο για την κατάπαυση όλων των μορφών της ένοπλης βίας από όλα τα μέρη, και η οποία θα τελεί υπό την επίβλεψη ενός αποτελεσματικού μηχανισμού των ΗΕ. Οι ίδιες δεσμεύσεις πρέπει να γίνουν και από την πλευρά όλων των αντικαθεστωτικών δυνάμεων ώστε να πραγματοποιηθεί η εκεχειρία, (γ) διασφάλιση έγκαιρης παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε όλες τις περιοχές που έχουν πληγεί από τις εχθροπραξίες και εφαρμογή καθημερινής δίωρης κατάπαυσης του πυρός για ανθρωπιστικούς λόγους, (δ) απελευθέρωση των ατόμων που έχουν συλληφθεί αυθαίρετα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς κατηγορίες και όσων συμμετείχαν σε ειρηνικές πολιτικές δραστηριότητες, άμεση παράδοση των καταλόγων με τους τόπους κράτησης και διευκόλυνση της πρόσβασης στα σημεία αυτά καθώς και απάντηση όλων των γραπτών αιτημάτων που αφορούν την πληροφόρηση, πρόσβαση ή την απελευθέρωση των ατόμων αυτών, (ε) διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των δημοσιογράφων σε όλη τη χώρα και την χορήγηση άδειας εισόδου χωρίς διακρίσεις και (στ)

εσωτερικό της Συρίας, ενώ δεν παρέλειψε να κατηγορήσει ανοιχτά τα κράτη που έχουν διακόψει τις σχέσεις τους με το καθεστώς της Συρίας καθώς και τον ΑΣ για απροκάλυπτη στήριξη προς τους εξεγερθέντες. Ειδικά για τον ΑΣ ανέφερε ότι αντί να συνδράμει την κυβέρνηση και τον λαό της Συρίας, υποστηρίζει κράτη που ανέκαθεν επιθυμούσαν να υπονομεύσουν την Συρία, ενώ δεν παρέλειψε να κάνει και ένα γενικό σχόλιο περί Δούρειο Ίππου. Ο εκπρόσωπος της Κίνας εξέφρασε αρχικά την βαθιά του ανησυχία και λύπη για την κατάσταση και τα θύματα στη Συρία, ωστόσο δήλωσε ότι πιστεύει ότι τα ΗΕ οφείλουν να επικεντρωθούν στην διευκόλυνση του πολιτικού διαλόγου που θα έχει ως στόχο την επίτευξη της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή αντί να προβαίνουν σε πράξεις που μάλλον περιπλέκουν την κατάσταση. Τέλος, ο εκπρόσωπος της Ρωσίας δήλωσε ότι η Ρωσική Ομοσπονδία καταψηφίζει την απόφαση γιατί δεν πληροί τα κριτήρια για τον τερματισμό της βίας στη Συρία.

διασφάλιση του σεβασμού της ελευθερίας συνάθροισης και του δικαιώματος της ειρηνικής διαμαρτυρίας. Το εν λόγω σχέδιο έλαβε φυσικά την στήριξη του ΣΑ, η οποία αρχικώς εκφράστηκε μέσω δύο ανακοινώσεων του Προέδρου του ΣΑ²³⁹, ενώ ακλούθησε τον Απρίλιο και σχετική απόφαση, η οποία προέβλεπε την αποστολή 30 επιπλέον άοπλων στρατιωτικών παρατηρητών για την εφαρμογή της εκεχειρίας έως την σύσταση και ανάπτυξη στο έδαφος της Συρίας μιας πλήρους αποστολής παρατηρητών²⁴⁰. Από την πλευρά της, η κυβέρνηση της Συρίας έδωσε την συγκατάθεσή της για την εφαρμογή του Σχεδίου των Έξι Σημείων στις 25 Μαρτίου 2012²⁴¹.

Την 21^η Απριλίου 2012 το ΣΑ εξέδωσε την απόφαση 2043 με την οποία αποφάσισε ομόφωνα την σύσταση μιας αποστολής επίβλεψης στη Συρία (*United Nations Supervision Mission in Syria – UNSMIS*) για μια αρχική περίοδο 90 ημερών και εντολή να επιβλέπει την κατάπαυση όλων των μορφών των εχθροπραξιών από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη καθώς και την πλήρη εφαρμογή της Πρότασης των Έξι Σημείων του Ειδικού Απεσταλμένου. Το ΣΑ κάλεσε την κυβέρνηση της Συρίας να διασφαλίσει την απρόσκοπτη λειτουργία της αποστολής, παρέχοντάς της πλήρη ελευθερία μετακινήσεων και ελεύθερη πρόσβαση οπουδήποτε απαιτείται για την ολοκλήρωση των στόχων της, καθώς και την ελεύθερη επικοινωνία με πολίτες. Την ίδια στιγμή κάλεσε όλα τα μέρη στις σύρραξης να εγγυηθούν την ασφάλεια του προσωπικού της αποστολής, με τις αρχές της Συρίας να έχουν την πρωταρχική ευθύνη. Στα μέσα όμως Ιουνίου εξαιτίας της κλιμάκωσης του πολέμου, η UNSMIS ανέστειλε την δράση της στη Συρία. Στην σχετική ανακοίνωσή του μάλιστα ο επικεφαλής της αποστολής υπογραμμίσε την *απουσία θέλησης από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη για μια ειρηνική μετάβαση* και την κλιμάκωση των επιχειρήσεων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να χάνουν την ζωή τους καθημερινά δεκάδες άμαχοι²⁴². Εν τέλει, στις 20 Ιουλίου,

²³⁹ Βλ. United Nations, Security Council S/PRST/2012/6 (21 March 2012) και S/PRST/2012/10 (5 April 2012).

²⁴⁰ Βλ. United Nations, Security Council S/RES/2042 (14 April 2012).

²⁴¹ “*Noting the Syrian government commitment on 25 March 2012 to implement the six – point proposal of the Joint Envoy of the United Nations and the League of Arab States...*”, βλ. United Nations, Security Council S/RES/2042 (14 April 2012).

²⁴² Βλ. Statement attributable to the Head of the UN Supervision Mission in Syria, General Robert Mood, διαθέσιμο στο

ημερομηνία κατά την οποία εξέπνεε η σχετική εντολή, το ΣΑ αποφάσισε ομόφωνα να ανανεώσει την εντολή της UNSMIS για τριάντα ακόμα μέρες²⁴³. Την 16^η Αυγούστου ανακοινώθηκε η λήξη της UNSMIS τα μεσάνυχτα της Κυριακής 19 Αυγούστου, αφού παρήλθε το χρονικό όριο των 30 ημερών για το οποίο είχε ανανεωθεί η εντολή της. Τα μέλη του ΣΑ συμφώνησαν στην σύσταση ενός Γραφείου Διασύνδεσης στη Συρία το οποίο θα είναι επιφορτισμένο με το έργο της εξεύρεσης πολιτικής λύσης και την διασφάλιση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²⁴⁴.

Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα, και συγκεκριμένα στις 6 Ιουλίου 2012 είχε προηγηθεί από τον ΓΓ η σύνταξη μιας έκθεσης αναφορικά με την εφαρμογή της απόφασης 2043 και του Σχεδίου των έξι σημείων του Ειδικού Απεσταλμένου. Στο προοίμιο της έκθεσης ο ΓΓ τονίζει την ιδιαίτερα επικίνδυνη τροπή που έχει λάβει ο πόλεμος στη Συρία, τροπή που είναι απόρροια μίας περίπλοκης κατάστασης η οποία οριοθετείται από την αποτυχία του καθεστώτος να ανταποκριθεί στις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις του λαού του σε συνδυασμό με την στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας. Η ανακοίνωση μεταρρυθμίσεων από το καθεστώς Assad (διεξαγωγή δημοψηφίσματος στις 26 Φεβρουαρίου, βουλευτικές εκλογές στις 7 Μαΐου και η συνακόλουθη σύνθεση του νέου κυβερνητικού σχήματος στις 23 Ιουνίου) δεν ικανοποίησε τον λαό, με αποτέλεσμα την συνέχιση του εμφυλίου²⁴⁵. Στο προοίμιο της ίδιας έκθεσης γίνεται ακόμη λόγος για το SNC, και τον *Free Syrian Army* (FSA) Μάλιστα για τον FSA η έκθεση χαρακτηριστικά αναφέρει ότι ενώ αρχικά η στάση του ήταν αμυντική απέναντι στις επιθέσεις του καθεστώτος, εντούτοις αυτή ΕΝ εν συνεχεία μετεξελίχθηκε, με αποτέλεσμα ο FSA πραγματοποιεί πλέον

www.un.org/en/peacekeeping/missions/unsmis/documents/press_mood_16062012.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 11/08/2012).

²⁴³ Βλ. United Nations, Security Council S/RES/2059 (20 July 2012). Να σημειώσουμε ότι στο μεσοδιάστημα το ΣΑ, λόγω της εθθραυστης κατάστασης στην περιοχή, υιοθέτησε ομόφωνα απόφαση με την οποία παρέτεινε και την παρουσία της UNDOF η οποία είναι υπεύθυνη για τον εφαρμογή της εκεχειρίας στα Υψίπεδα του Γκολάν, στα σύνορα Συρίας – Ισραήλ έως την 31^η Δεκεμβρίου 2012.

²⁴⁴ Βλ. www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=42694&Cr=syria&Cr1=unsmis, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁴⁵ Βλ. United Nations, Security Council S/2012/523 *Report of the Secretary – General on the implementation of Security Council resolution 2043* (2012), (6 July 2012), par. 2 & 3.

επιθέσεις ενάντια στις αρχές και σε υψίστης σημασίας δημόσια έργα υποδομής²⁴⁶.

Στο κυρίως μέρος της έκθεσης που αφορά την αξιολόγηση, ο ΓΓ τονίζει ότι παρά τις προσπάθειες της UNSMIS για κατάπαυση του πυρός και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η κλιμάκωση των επιχειρήσεων και οι μαζικές θηριωδίες συνεχίζονται. Παρομοίως, δεν γίνεται καμία προσπάθεια εφαρμογής του Σχεδίου των Έξι Σημείων. Ειδικότερα, αναφορικά με την παύση των εχθροπραξιών, καταγράφεται στην έκθεση ότι αρχικά από τις 16 Απριλίου έως τα μέσα περίπου Μαΐου η ένταση των συγκρούσεων είχε μειωθεί σημαντικά ως αποτέλεσμα της προσπάθειας εφαρμογής του Σχεδίου των Έξι Σημείων και της παρουσίας της UNSMIS. Ακολούθησε απόσυρση των στρατευμάτων, αν και όχι ολική, από τις κατοικημένες περιοχές. Περιστασιακές επιθέσεις ανάμεσα στα αντίπαλα δέη υπήρχαν. Ταυτόχρονα κατά την διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου οι παρατηρητές της αποστολής απολάμβαναν σχετικά ανεμπόδιστη πρόσβαση στα σημεία του ενδιαφέροντός του και ουδέποτε αποτέλεσαν στόχο επιθέσεων. Ωστόσο, από τις 10 Μαΐου εγκαινιάσθηκε ένα κύμα διεξαγωγής βομβιστικών επιθέσεων εναντίον των κυβερνητικών αρχών στις σημαντικότερες πόλεις της Συρίας (Aleppo, Δαμασκός). Έκτοτε ξεκίνησε ένας νέος κύκλος βίας ανάμεσα στις δυνάμεις της κυβέρνησης και τους αντικαθεστωτικούς με την χρήση αρμάτων μάχης και βαρέων όπλων. Στα τέλη Μαΐου και τις αρχές Ιουνίου 2012, σύμφωνα με την UNSMIS *όλες οι πλευρές δεν φαίνονταν να ενδιαφέρονταν για την εφαρμογή του σχεδίου των ΗΕ, αλλά για την στρατηγική εκμηδένιση του αντιπάλου*²⁴⁷. Η κλιμάκωση της βίας είχε και ως αποτέλεσμα φυσικά την συνέχιση της ανθρωπιστικής κρίσης. Σύμφωνα με τις αρχές της Συρίας περισσότερα από 7.000 άτομα, συμπεριλαμβανομένων και στρατιωτών, έχουν βρει τον θάνατο από την αρχή της κρίσης²⁴⁸.

²⁴⁶ Βλ. United Nations, Security Council S/2012/523 *Report of the Secretary – General on the implementation of Security Council resolution 2043 (2012)*, (6 July 2012), par. 4.

²⁴⁷ Βλ. United Nations, Security Council S/2012/523 *Report of the Secretary – General on the implementation of Security Council resolution 2043 (2012)*, (6 July 2012), par. 10 – 17.

²⁴⁸ Οι εκτιμήσεις όμως των ΜΚΟ κάνουν λόγο για 13.000 – 17.000 άτομα. Αρκετά μεγάλος είναι και ο αριθμός των προσφύγων. Αναλυτικότερη παράθεση της ανθρωπιστικής κρίσης γίνεται στο οικείο κεφάλαιο.

Στο Σχέδιο των Έξι Σημείων προβλέπεται η απελευθέρωση από μέρους της κυβέρνησης όσων κρατούνται παράνομα. Η έκθεση δεν σημειώνει μεγάλη πρόοδο ούτε σε αυτόν τον τομέα. Η UNSMIS επιβεβαιώνει την απελευθέρωση 183 κρατουμένων την 31^η Μαΐου και άλλων 285 στις 14 Ιουνίου σε διάφορες πόλεις. Στις 25 Ιουνίου σύμφωνα με την UNSMIS υπήρχαν περίπου 2.185 πολιτικοί κρατούμενοι, συμπεριλαμβανομένων γυναικών και παιδιών σε 97 κέντρα κράτησης σε όλη τη χώρα. Η αποστολή δεν επισκέφθηκε παρά μόνο ένα κέντρο κράτησης στη Δαμασκό. Έγγραφα αιτήματα της αποστολής για πρόσβαση στα σημεία κράτησης και απελευθέρωση ατόμων που ανήκουν σε ευαίσθητες κατηγορίες δεν έλαβαν ποτέ απάντηση από την κυβέρνηση. Να σημειωθεί ωστόσο στο σημείο αυτό ότι καταγγελίες έφτασαν στην UNSMIS σχετικά με την απαγωγή ατόμων και από ομάδες των επαναστατών. Οι απαχθέντες, χρησίμευαν είτε ως αντάλλαγμα για την απόκτηση λύτρων ή πολεμοφοδίων, είτε, σύμφωνα με αξιόπιστες πηγές, οι ισχυρισμοί των οποίων όμως δεν μπόρεσαν να διασταυρωθούν από την UNSMIS, ως μέσο αντιποίνων καθώς συχνά υφίσταντο μία γρήγορη «δίκη» και στην συνέχεια εκτελούνταν²⁴⁹. Ως επί το πλείστον οι ομάδες των επαναστατών αρνήθηκαν τις εν λόγω κατηγορίες.

Όσον αφορά την ελευθερία των δημοσιογράφων, η έκθεση αναφέρει ότι η αποστολή δεν ήταν σε θέση να ελέγχει συστηματικά την συμμόρφωση επί του θέματος της κυβέρνησης με το Σχέδιο των Έξι σημείων, μολονότι οι συριακές αρχές από την 25^η Μαρτίου επιτάχυναν τις διαδικασίες χορήγησης της σχετικής άδειας εισόδου σε ξένους δημοσιογράφους. Σύμφωνα με την τελευταία σχετική ενημέρωση που έλαβε η αποστολή από την κυβέρνηση, κατά το διάστημα 25 Μαρτίου – 13 Ιουνίου, είχε χορηγηθεί άδεια εισόδου σε 207 άραβες και ξένους δημοσιογράφους. Δεν έλειψαν όμως οι καταγγελίες από την πλευρά των δημοσιογράφων ότι ενίοτε οι σχετικές άδειες είτε δεν χορηγούνταν ποτέ, είτε χορηγούνταν με μεγάλη χρονική καθυστέρηση. Επιπρόσθετα κατήγγειλάν ότι υφίσταντο σημαντικούς περιορισμούς στην ελευθερία κινήσεών τους και πολλές φορές κρατούνταν αυθαίρετα από τις αρχές. Ενδιαφέρον όμως από την άλλη πλευρά αποτελεί το γεγονός ότι

²⁴⁹ United Nations, Security Council S/2012/523 *Report of the Secretary – General on the implementation of Security Council resolution 2043 (2012)*, (6 July 2012), par. 24 – 29.

υπήρξαν καταγγελίες οι οποίες βάρυναν τους εξεγερθέντες για αδικαιολόγητες επιθέσεις εναντίον των δημοσιογράφων, ενώ, τέλος, τα κρατικά μέσα ενημέρωσης συχνά αποτέλεσαν στόχο ένοπλης επίθεσης από τους αντικαθεστωτικούς, όπως και οι εργαζόμενοι σε αυτά δημοσιογράφοι. Μία ακόμη πτυχή του Σχεδίου, αυτή του σεβασμού της συνάθροισης και της ειρηνικής διαμαρτυρίας δεν έτυχε ούτε κι αυτή ιδιαίτερου σεβασμού, δεδομένου του πλήθους των καταγγελιών που έφθασαν στη επιτροπή για εκτεταμένη πολλές φορές χρήση βίας, , ώστε να διαλυθούν οι εκάστοτε πορείες²⁵⁰. Από την παράθεση των ανωτέρω ευκόλως προκύπτει ότι κανένα από τα αντίπαλα μέρη δεν σεβάστηκε και δεν προσπάθησε να εφαρμόσει τα σχέδια ειρήνευσης των ΗΕ.

2.2.2 Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η προσπάθεια βίαιης καταστολής των διαδηλώσεων από την κυβέρνηση της Συρίας, οι αυθαίρετες δολοφονίες και τραυματισμοί αμάχων, οι αυθαίρετες κρατήσεις και οι η έλλειψη στοιχειώδους σεβασμού απέναντι στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, ώθησαν για πρώτη φορά το Συμβούλιο της ΕΕ στα μέσα Μαρτίου του 2011, και μετά από 34 χρόνια συνεργασίας με την κυβέρνηση της Συρίας²⁵¹, να υιοθετήσει μία σειρά περιοριστικών μέτρων, όπως εμπάργκο όπλων και άλλου εξοπλισμού που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτική χρήση, επιβολή στοχευμένων κυρώσεων (ταξιδιωτική απαγόρευση, πάγωμα περιουσιακών στοιχείων) σε όσα άτομα θεωρούνται ως υπεύθυνα για τις προσπάθειες βίαιης καταστολής των διαδηλώσεων²⁵². Στόχος των περιοριστικών αυτών μέτρων

²⁵⁰ Βλ. Human Rights Council AA/HRC/21/50 (15 August 2012).

²⁵¹ Η νομική βάση για τις διμερείς σχέσεις Συρίας – ΕΕ έγιναν με την υπογραφή της Συμφωνίας Συνεργασίας του 1977.

²⁵² Οι κυρώσεις αυτές ισχύουν μέχρι και την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία και ανανεώνονται, εμπλουτίζονται ή τροποποιούνται τακτικά μέσω σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου της ΕΕ. Αξιοσημείωτη στο σημείο αυτό είναι η απόφαση που πάρθηκε στο ίδιο πνεύμα για την απόφαση απαγόρευσης εισαγωγής πετρελαίου από την Συρία. Η απόφαση αυτή, που είναι εν ισχύ από τις 2 Σεπτεμβρίου του 2011, συνιστά ένα μεγάλο για την οικονομία της Συρίας πλήγμα καθώς η τελευταία εξάγει περίπου 90% των πετρελαϊκών της προϊόντων σε χώρες της ΕΕ. Αναλυτικά, οι κυρώσεις που ισχύουν μέχρι και την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία είναι διαθέσιμες στην εξής ηλεκτρονική διεύθυνση : www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/128379.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 13/08/2012).

ήταν η συμβολή στον τερματισμό της βίας μέσω της στέρησης από το συριακό καθεστώς των χρηματοδοτικών του πηγών, τις οποίες πιθανόν να αξιοποιούσε για την συνέχιση της εκστρατείας βίαιης καταστολής. Υπό το πρίσμα αυτό η ΕΕ βοηθούσε τον λαό της Συρίας να συνεχίσει τον αγώνα για την υπεράσπιση των νόμιμων αιτημάτων του²⁵³. Επιπρόσθετα, το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων στις 23 Μαΐου του 2011 προχώρησε σε αναστολή των διμερών προγραμμάτων συνεργασίας ΕΕ – Συρίας υπό τις Πράξεις MEDA/ENPI καθώς και στις όποιες προετοιμασίες για διμερή μελλοντική συνεργασία²⁵⁴, ενώ η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ανέστειλε όλα τα προγράμματα δανεισμού και την παροχή τεχνικής βοήθειας προς την Συρία²⁵⁵.

Έχοντας κατά νου την δράση που επέδειξε στη Λιβύη, βλέπουμε ότι αναφορικά με την τρέχουσα κρίση στη Συρία η ΕΕ δεν επέδειξε την ίδια αποφασιστικότητα και υιοθέτησε ομολογουμένως πιο ήπια μέτρα, φοβούμενη προφανώς ότι η λήψη και επιβολή αυστηρότερων μέτρων και η ενδεχόμενη αποχώρηση του Assad από την εξουσία θα συνεπάγονταν, σε μια ιδιαίτερα σεχταριστική κοινωνία όπως αυτή της Συρίας, την δημιουργία συνθηκών χάους και ουσιαστικά την διάλυσή της, όπως και δυστυχώς τελικά έγινε. Η εν λόγω στάση που τήρησε η ΕΕ ήταν και η αιτία που πυροδότησε συζητήσεις περί εφαρμογής «δύο μέτρων και δύο σταθμών».

2.2.3 Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας.

Ο Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας δεν έχει να επιδείξει ιδιαίτερη δράση καθ' όλη την διάρκεια της κρίσης της Συρίας. Τους πρώτους μήνες καλωσόρισε τις προσπάθειες του Assad για μεταρρυθμίσεις και κάλεσε τα

²⁵³ Βλ. eeas.europa.eu/Syria/docs/faq_en.pdf, (ημερομηνία πρόσβασης 26/03/2012).

²⁵⁴ Βλ. www.eu-un.europa.eu/articles/fr/article_11079_fr.htm και eeas.europa.eu/syria/index_en.htm (ημερομηνία πρόσβασης 01/06/2012). Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι η Συρία έχει υπογράψει ήδη από το 1977 Συμφωνία Συνεργασίας με την ΕΕ. Επίσης η Συρία μετέχει της Διακήρυξης της Βαρκελώνης του 1995 και είναι μέλος και της Ένωσης για την Μεσόγειο, ενώ είναι μέλος και της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, ωστόσο εκκρεμεί η θέση σε ισχύ της συγκεκριμένης Συμφωνίας Σύνδεσης.

²⁵⁵ Βλ. Factsheet, Brussels, 20 August 2012, *The European Union and Syria*, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/128379.pdf (ημερομηνία πρόσβασης 02/09/2012).

μέρη σε διάλογο και επίλυση της κρίσης με ειρηνικά μέσα, καθώς η χρήση βίας δεν δημιουργεί παρά έναν φαύλο κύκλο βίας. Το επόμενο χρονικό διάστημα, και παρά τις δραματικές εξελίξεις, ο ΟΙΣ συνέχισε να περιορίζεται σε προφορική καταδίκη των εχθροπραξιών και των θηριωδιών που λαμβάνουν χώρα στη Συρία εκφράζοντας την βαθιά του λύπη για τα θύματα, απορρίπτοντας όμως κάθε ξένη επέμβαση στη Συρία.

Στις 30 Νοεμβρίου 2011 η Εκτελεστική Επιτροπή (*Executive Committee*) του ΟΙΣ πραγματοποίησε έκτακτη σύσκεψη σε επίπεδο ΥΠΕΞ στην έδρα του ΓΓ στη Τζέντα για την κατάσταση στη Συρία. Ωστόσο δεν έλαβε και πάλι κανένα δραστικό μέτρο. Περιορίστηκε για μία ακόμη μία φορά στην καταδίκη των μεθόδων καταστολής του Assad και υπογράμμισε τις διπλωματικού επιπέδου προσπάθειες (επίδοση γραπτής επιστολής τον Μάιο στην ηγεσία της Συρίας μέσω Ειδικού Απεσταλμένου) του οργανισμού για τερματισμό του εμφυλίου, σεβόμενο όμως πάντα το άρθρο 1 παρ. 3 του Χάρτη του οργανισμού που αναφέρεται στην ανεξαρτησία των κ – μ, ενώ ταυτόχρονα καλωσόρισε και τις προσπάθειες του ΑΣ για την επίλυση της κρίσης. Η Εκτελεστική Επιτροπή κατά την διάρκεια της ίδιας συνόδου εξέφρασε επίσης μεταξύ άλλων, την θλίψη της για την αποτυχία συμμόρφωσης της Συρίας με το Δεκαετές Πρόγραμμα και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κάλεσε, σε μια ύστατη προσπάθεια ειρήνευσης, το συριακό καθεστώς να σεβαστεί τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις δίκαιες και νόμιμες απαιτήσεις του λαού του²⁵⁶.

Τους ακόλουθους μήνες και μέχρι την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία ο ΟΙΣ δεν έχει προβεί σε κάποια ξεχωριστή ενέργεια ή ανάληψη κάποιας πρωτοβουλίας. Συμμετέχει στις συναντήσεις του Contact Group on Syria, συνεχίζει τις διπλωματικές προσπάθειες τερματισμού της κρίσης και υποστηρίζει τις προσπάθειες για ειρήνευση των άλλων δο. Η μόνη αξιόλογη ενέργεια είναι η αναστολή της ιδιότητας μέλους της Συρίας, η οποία

²⁵⁶ Βλ. OIC Newsletter, <http://www.oic-oci.org/newsletter.asp> (ημερομηνία πρόσβασης 11/08/2012).

αποφασίσθηκε μόλις στις 15 Αυγούστου 2012 σε έκτακτη συνεδρίαση του οργανισμού²⁵⁷.

2.3 Η ανθρωπιστική κρίση στη Συρία.

Το μέγεθος της ανθρωπιστικής τραγωδίας στη Συρία έχει υποχρεώσει το ΣΔΑ να πραγματοποιήσει τέσσερις έκτακτες συνόδους για την κρίση στη Συρία²⁵⁸. Αυτό και μόνο είναι ενδεικτικό της πολύ σοβαρής ανθρωπιστικής κρίσης που εκτυλίσσεται στη Συρία. Η πρώτη έκτακτη σύνοδος για την Κατάσταση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Αραβική Δημοκρατία της Συρίας (16th *Special Session on the “Situation of Human Rights in the Syrian Arab Republic”*) συνήλθε στις 29 Απριλίου έπειτα από αίτημα των ΗΠΑ και 16 ακόμα κ-μ, το οποίο έχαιρε της υποστήριξης και 21 ακόμη κρατών – παρατηρητών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Οι καταγγελίες για χρήση βίας, οι αδιάκριτοι πυροβολισμοί εναντίον του πλήθους χωρίς προηγούμενη προειδοποίηση, οι αυθαίρετες συλλήψεις και κρατήσεις, τα βασανιστήρια σε βάρος των κρατουμένων, οι εξαφανίσεις διαδηλωτών, ακτιβιστών αλλά και δημοσιογράφων, ο περιορισμός της ελευθερίας του τύπου και άλλων μέσων επικοινωνίας και φυσικά οι επιθέσεις εναντίον ιατρικού προσωπικού και ασθενών αποτέλεσαν, την αιτία της έκτακτης σύγκλησης του ΣΔΑ. Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί η πολιορκία ολόκληρων πόλεων, η ανάπτυξη αρμάτων μάχης σε κατοικημένες περιοχές και τα εμπόδια που ορθώνονται στις προσπάθειες σίτισης του πληθυσμού λόγω του αποκλεισμού κατοικημένων περιοχών, με αποτέλεσμα την έλλειψη πολλών ειδών πρώτης ανάγκης, συμπεριλαμβανομένου και του πόσιμου νερού, με ότι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού²⁵⁹. Η 16^η έκτακτη

²⁵⁷ Βλ. άρθρο “*World Muslim body mulls suspending Syria*”, Al Jazeera, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://blogs.aljazeera.com/topic/syria/world-muslim-body-mulls-suspending-syria> (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁵⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι για κανένα άλλο μέχρι στιγμής κράτος δεν έχουν συγκληθεί τόσες διαδοχικές έκτακτες συνέδοι σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα.

²⁵⁹ Βλ. Statement by the Deputy High Commissioner for the Human Rights Council Special Session on Syria, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=LangID=E, (ημερομηνία πρόσβασης 03/08/2012) και Statement of all special procedures mandate holders of the United Nations Human Rights Council at the sixteenth Special Session of the Human Rights Council on the situation of human rights in the Syrian Arab Republic (*Statement delivered by the Special Rapporteur on the right to food, Mr. Olivier De Schutter*) διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση

σύνοδος του ΣΔΑ κατέληξε στην υιοθέτηση της απόφασης A/HRC/RS/S-16/1 με την οποία προέβαινε στην σύσταση μιας αποστολής fact – finding με εντολή να διερευνήσει τις καταγγελίες περί παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά των παραβιάσεων και των εγκλημάτων που έχουν λάβει χώρα από τον Μάρτιο του 2011. Να επισημάνουμε ότι την απόφαση κατανήφισαν για άλλη μία φορά Ρωσία και Κίνα, ενώ η Σαουδική Αραβία απείχε από την διαδικασία της ψηφοφορίας.

Η μη συμμόρφωση των συριακών αρχών με την απόφαση A/HRC/RS/S-16/1, οδήγησε στις 22 Αυγούστου 2011, το ΣΔΑ στην πραγματοποίηση της δεύτερης έκτακτης συνόδου του για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Συρία. Κατά την διάρκεια την εναρκτήριας διαδικασίας τόσο η Ύπατη Αρμοστής των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όσο και ο Ειδικός Απεσταλμένος των ΗΕ κατά των βασανιστηρίων, αλλά και κ – μ και κράτη - παρατηρητές εξέφρασαν την ανησυχία τους για την συνεχιζόμενη κατάσταση στη Συρία και κάλεσαν το ΣΔΑ για σχετική δράση²⁶⁰. Στον αντίποδα ο εκπρόσωπος της Συρίας, Faysal Khabbas Hamoui, έκανε λόγο για πολιτικοποίηση της κατάστασης και χρήση διπλών μέτρων και σταθμών από ορισμένα κράτη, τα οποία αγνοώντας τις προσπάθειες της κυβέρνησης της Συρίας, υποβάλλουν την χώρα σε μία πρωτοφανή εκστρατεία δυσφήμισης η οποία έχει ως απώτερο στόχο την χειραγωγή της εσωτερικής της πολιτικής σκηνής από τρίτα κράτη.

Η έκτακτη σύνοδος αποφάσισε εκ νέου αποστολή Ανεξάρτητης Διεθνούς Επιτροπής Έρευνας στην Συρία με εντολή να διερευνήσει τις καταγγελίες περί παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου που διεξήχθησαν στην χώρα από τον Μάρτιο του 2011, να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά των παραβιάσεων και των εγκλημάτων αυτών με τελικό στόχο, και στον βαθμό που είναι εφικτό, την εύρεση όσων θεωρούνται

www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10967&LangID=E, (ημερομηνία πρόσβασης 03/08/2012).

²⁶⁰ Για τα σχετικά σχόλια βλ. *Human Rights Council debates situation of human rights in Syrian Arab Republic in Special Session* διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11324&LangID=E, (ημερομηνία πρόσβασης 03/08/2012).

ως υπεύθυνοι για τις εν λόγω παραβιάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των παραβιάσεων που συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, προκειμένου να καταστούν υπόλογοι για όσα έχουν διαπράξει²⁶¹. Ρωσία και Κίνα καταψήφισαν για πολλοστή φορά την απόφαση. Αιτιολογώντας μάλιστα τη στάση τους, η Ρωσία κατήγγειλε την απόφαση ως μονομερή και πολιτικοποιημένη, στοχεύοντας αποκλειστικά και μόνο στην ανατροπή της νόμιμης κυβέρνησης, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη τις προσπάθειες του καθεστώτος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του λαού, όπως την διενέργεια εκλογών και την θέληση εκ μέρους των αρχών για διάλογο. Η αντιπροσωπεία της Κίνας σε πιο ήπιους τόνους δήλωσε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν προστατεύονται μέσω της εξαπόλυσης κατηγοριών. Η λύση στην κρίση της Συρίας, τόνισε, πρέπει να δοθεί βάσει του σεβασμού των αρχών του Χάρτη των ΗΕ, της εθνικής κυριαρχίας της Συρίας και της προώθησης του διαλόγου. Ο εκπρόσωπος της Συρίας, Faysal Khabbas Hamoui, εξέφρασε κι αυτός την λύπη του για την εν λόγω απόφαση του ΣΔΑ με την οποία δεν αναγνωρίζονται οι προσπάθειες της συριακής κυβέρνησης. Πρόσθεσε δε, ότι η συγκεκριμένη απόφαση αντανακλά ξεκάθαρα την βούληση να επέμβει πολιτικά σε ένα ανεξάρτητο, όπως η Συρία, κράτος²⁶².

Στις 2 Δεκεμβρίου 2011 πραγματοποιήθηκε η τρίτη κατά σειρά έκτακτη σύνοδος του ΣΔΑ για την Συρία. Μάλιστα, κατά την διάρκεια σύγκλησης της συγκεκριμένης συνόδου, πέρα από τα συνήθη σχόλια των εκπροσώπων των διαφόρων οργάνων των ΗΕ που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και των διαφόρων κρατών, κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις αφενός η Διεθνής Αμνηστία και αφετέρου η ΜΚΟ Press Emblem Campaign. Η Διεθνής Αμνηστία, αφού προηγουμένως κατήγγειλε ότι στην Συρία τελούνται εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας²⁶³

²⁶¹ United Nations, Human Rights Council, A/HRC/A – 17/2, par. 12.

²⁶² Η λεπτομερής παράθεση των σχολίων βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11324&LangID=E> (ημερομηνία πρόσβασης 11/09/2012).

²⁶³ Υπογράμμισε ότι σύμφωνα με το ΟΗCHR από την αρχή της κρίσης έχουν χάσει την ζωή τους πάνω από 4.000 άτομα, άμαχοι στην πλειοψηφία, με υπαιτιότητα κυρίως των συριακών αρχών. Όπως αναφέρει στην έκθεσή που υπέβαλλε στο ΣΔΑ, η Διεθνής Αμνηστία έχει στην διάθεσή της τα ονόματα 3.290 ατόμων, ανάμεσα στα οποία περισσότερα από 200 είναι παιδιά, ενώ 170 ονόματα αφορούν άτομα που πέθαναν κατά την διάρκεια της κράτησής τους κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. Βλ. United Nations, General Assembly A/HRC/S – 18/NGO/2 *Written statement*

και αφού καταδίκασε την στάση ορισμένων κ – μ που εμποδίζουν με την στάση τους την λήψη αποφάσεων, κάλεσε την συριακή κυβέρνηση να εφαρμόσει τις υποδείξεις της επιτροπής έρευνας και όλων των μηχανισμών δικαιωμάτων του ανθρώπου των ΗΕ, να συνεργαστεί πλήρως με τις ανθρωπιστικές οργανώσεις και να τους επιτρέψει την είσοδο στη χώρα, να αποκαταστήσει τα θύματα, να καταγγείλει τα αντίποινα των συριακών αρχών. Παράλληλα κάλεσε το ΣΑ να αναφέρει την κατάσταση στη Συρία στον εισαγγελέα του ΔΠΔ και τον ΓΓ να παραπέμψει την έκθεση της επιτροπής έρευνας στο ΣΑ²⁶⁴. Από την άλλη, η MKO Press Emblem Campaign, καταγγέλλοντας την στάση της Συρίας αναφορικά με τους δημοσιογράφους ζήτησε να αποδοθεί δικαιοσύνη για τα εγκλήματα που πραγματοποιούνται σε βάρος αυτών,²⁶⁵.

Στην απόφαση A/HRC/RES/S-18/1 που εξεδόθη κατόπιν της τρίτης κατά σειράς συνόδου, το ΣΔΑ αποφάσισε την αποστολή ενός Ειδικού Απεσταλμένου για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Συρία με εντολή να διαπιστώσει την εφαρμογή των συστάσεων που έγιναν από την προηγούμενη αποστολή fact finding στις αρχές της Συρίας και τις σχετικές αποφάσεις του ΣΔΑ²⁶⁶. Το έργο του Ειδικού Απεσταλμένου θα ξεκινούσε με την λήξη της προηγούμενης fact finding αποστολής.

Εξαιτίας της χειροτέρευσης της κατάστασης και της κλιμάκωσης του εμφυλίου το ΣΔΑ συγκάλεσε τη τέταρτη συνεδρίασή του την 1^η Ιουνίου 2012. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην συγκεκριμένη έκτακτη συνεδρίαση, όπως και στην προηγούμενη, κατέθεσαν εγγράφως παρατηρήσεις τόσο η Διεθνής Αμνηστία, όσο και μία αραβική MKO η Network for Development. Η Διεθνής Αμνηστία στην έγγραφη παρατήρησή της σημειώνει ότι από τον

submitted by Amnesty International, a non – governmental organization in special consultative status”.

²⁶⁴ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 18/NGO/2 (2 December 2011) *Written Statement submitted by Amnesty International, a non – governmental organization in special consultative status.*

²⁶⁵ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 18/NGO/1 (1 December 2011) *Written Statement submitted by Press Emblem Campaign (PEC), a non – governmental organization in special consultative status.*

²⁶⁶ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/RES/S – 18/1 (2 December 2011), par. 10.

Απρίλιο του 2011 έχει λάβει τα ονόματα περισσότερων από 9.880 ατόμων που έχουν σκοτωθεί κατά την διάρκεια των συγκρούσεων στη Συρία, συμπεριλαμβανομένων πάνω από 700 παιδιών. Αναφερόμενη μάλιστα στην φρικτή επίθεση στις 25 Μαΐου 2012 στην πόλη Houla, επισήμανε ότι τα όσα συνέβησαν εκεί μπορεί να πραγματοποιηθούν οποιαδήποτε στιγμή σε οποιοδήποτε σημείο της Συρίας. Υπογράμμισε δρ, ότι οι φρικαλεότητες που εκτυλίχθηκαν στην συγκεκριμένη πόλη απαιτούν την άμεση κινητοποίηση των ΗΕ²⁶⁷. Συνεχίζοντας, η Διεθνής Αμνηστία ότι επανειλημμένως έχει καλέσει το ΣΔΑ να υιοθετήσει μία αυστηρή στάση απέναντι σε όσα διαδραματίζονται τον τελευταίο χρόνο στη Συρία. Η απλή καταδίκη, τόνισε, των όσων διαδραματίζονται δεν αρκεί. Επιπλέον καταδίκασε την πολιτική ορισμένων μελών του ΣΔΑ και του ΣΑ που αντιτίθενται συστηματικά και καταψηφίζουν τις εκάστοτε αποφάσεις, και κάλεσε το ΣΔΑ να εισηγηθεί στο ΣΑ ότι στην τρέχουσα κατάσταση στη Συρία τελούνται πράξεις οι οποίες ανέρχονται σε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου²⁶⁸.

Στο ίδιο μήκος κύματος και η επιστολή της αραβικής ΜΚΟ, η οποία, αφού προηγουμένως έχει αναφερθεί στις θηριωδίες που έχουν διαπραχθεί στη Συρία, εισηγείται την παραπομπή της κατάστασης στη Συρία στο ΔΠΔ και καλεί την αποστολή fact finding των ΗΕ να εξετάσει τα όσα διαδραματίστηκαν στη Houla 25 Μαΐου, καθώς, όπως υπογραμμίζει, η αντίστοιχη επιτροπή που ορίστηκε από τις συριακές αρχές δεν χαίρει αξιοπιστίας²⁶⁹.

Η πρώτη έκθεση της fact finding αποστολής του ΣΔΑ που συστήθηκε κατά την διάρκεια της 17^{ης} ειδικής συνόδου του Συμβουλίου, δημοσιοποίησε την έκθεσή της στις 23 Νοεμβρίου 2011. Η αποστολή δέχθηκε καταγγελίες για χρήση υπέρμετρης βίας και αυθαίρετες εκτελέσεις, αυθαίρετες συλλήψεις

²⁶⁷ “Last Friday’s brutal attacks in Houla demand a consequential and rapid response from the UN - including its human rights system. Condemnation of last week’s attacks is not sufficient.”.

²⁶⁸ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 19/NGO/2 (1 June 2012) Written Statement submitted by Amnesty International, a non – governmental organization in special consultative status.

²⁶⁹ United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 19/NGO/1 (1 June 2012) Written Statement submitted by the Arab NGO Network for Development, a non – governmental organization on the roster.

και κρατήσεις, εξαφανίσεις, βασανιστηρία εναντίον των διαδηλωτών, σεξουαλική βία η οποία πραγματοποιήθηκε σε βάρος κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένων και ανηλίκων, παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών, αλλά και άλλων κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων. Η αποστολή στην έκθεσή της επιβεβαίωσε το σύνολο των καταγγελλθέντων εγκλημάτων. Ειδικότερα πλήθος παραβιάσεων αφορούν το διεθνές δίκαιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων : χρήση υπέρμετρης βίας, αυθαίρετες εκτελέσεις και άλλες παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή, παραβιάσεις του δικαιώματος της ειρηνικής συνάθροισης και της ελευθερίας της έκφρασης, αυθαίρετες κρατήσεις, στέρηση του δικαιώματος της δίκαιης δίκης, βασανιστήρια και σεξουαλική βία, παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών, της ελευθερίας της μετακίνησης και άλλων κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων όπως παραβιάσεις του δικαιώματος στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη, στον βαθμό που οι αρχές έθεταν εμπόδια και περιορισμούς στην πρόσβαση τραυματισμένων διαδηλωτών σε ιατρικά κέντρα, αλλά και του δικαιώματος στο νερό, την τροφή και την εκπαίδευση, τα οποία παρεμποδίζονται από τις ευρείας κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις που διενεργούνταν στη Συρία²⁷⁰.

Η επιτροπή όμως δεν στάθηκε ικανή να εξακριβώσει εάν το μέγεθος της ένοπλης βίας ήταν τέτοιας έντασης , ώστε να χαρακτηριστεί η σύγκρουση ως «εσωτερική ένοπλη σύρραξη» σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, γεγονός που θα συνεπαγόταν αυτόματα την εφαρμογή του ΔΑΔ²⁷¹. Ωστόσο, όπως τόνισε, ο χαρακτηρισμός των πολεμικών ενεργειών ως εγκλημάτων πολέμου, μπορεί να γίνει ασχέτως της ύπαρξης ή μη εμφύλιας σύρραξης. Ακολούθως μάλιστα στην έκθεσή της η επιτροπή υποστηρίζει ότι τέτοιου είδους εγκλήματα έχουν λάβει χώρα στη Συρία²⁷² και θεωρεί ότι τις αρχές της Συρίας υπέχουν διεθνή

²⁷⁰ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 17/2Add.1 (23 November 2011).

²⁷¹ “The commission was unable to verify the level of the intensity of combat between Syrian armed forces and other armed groups. Similarly, it has been unable to confirm the level of organization of such armed groups as the Free Syrian Army. For the purposes of the present report, therefore, the commission will not apply international humanitarian law to the events in the Syrian Arab Republic since March 2011.”.

²⁷² “Nevertheless, crimes against humanity may occur irrespective of the existence of an armed conflict and the application of international humanitarian law. The commission describes below its

ευθύνη για την τέλεση ανάλογων πράξεων, καθώς και για την τέλεση εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.²⁷³

Στις 22 Φεβρουαρίου 2012 δημοσιοποιήθηκε η έκθεση της δεύτερης fact - finding αποστολής του ΣΔΑ η οποία δεν κατάφερε να αποκτήσει πρόσβαση στο έδαφος της Συρίας, καθώς δεν έλαβε ποτέ την σχετική έγκριση από τις αρχές²⁷⁴.

Στην έκθεσή της η επιτροπή σημείωσε ότι από τον Νοέμβριο του 2011 η κατάσταση στη χώρα έχει επιδεινωθεί δραματικά εξαιτίας της διεξαγωγής επιχειρήσεων μεγαλύτερης κλίμακας : η κυβέρνηση πραγματοποιεί πλέον απροκάλυπτα επιθέσεις εναντίον ειρηνικών διαδηλωτών, διενεργεί επιχειρήσεις σε περιοχές όπου έχει υποψίες ότι στηρίζουν τους αντικαθεστωτικούς, ενώ στρατιωτικές μονάδες, οι δυνάμεις ασφαλείας αλλά και οι διαβόητες παραστρατιωτικές ομάδες shabbiha έχουν εντολές διεξαγωγής επιχειρήσεων “shoot to kill”. Ο αριθμός των αυθαίρετων συλλήψεων, των βασανιστηρίων, των απαγωγών και των εξαφανίσεων, συμπεριλαμβανομένων ακόμη και παιδιών, αυξήθηκε δραματικά. Η επιτροπή έκρινε ότι ορισμένες από τις μαζικές παραβιάσεις συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Αυτή τη φορά όμως, στην έκθεση η ευθύνη για τις θηριωδίες δεν βάρυνε μόνο τις κρατικές αρχές. Αντίθετα η επιτροπή υποστηρίζει ότι οι αντικαθεστωτικές ομάδες και ιδιαίτερα ο FSA, έχουν προβεί σε ενέργειες που συνιστούν εγκλήματα²⁷⁵.

Στις 15 Αυγούστου 2012 ήρθε στο φως της δημοσιότητας η τελευταία έκθεση της fact finding αποστολής στη Συρία. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη

reasons for concluding that members of the Syrian military and security forces have committed crimes against humanity in 2011.”.

²⁷³ United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/S – 17/2Add.1 (23 November 2011), par. 109.

²⁷⁴ Βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/19/69 (22 February 2012), par. 4. Για την διαπίστωση των παραβιάσεων και την σύνταξη της έκθεσης, η επιτροπή ταξίδεψε σε γειτονικές της Συρίας χώρες και ήρθε σε επαφή με πρόσφυγες από την Συρία, ενώ επικοινωνήσε και με δημοσιογράφους που είχαν αποχωρήσει πρόσφατα. Επιπλέον, τα μέλη της αποστολής επικοινωνήσαν τηλεφωνικά με άτομα που στηρίζουν το καθεστώς. Συνολικά, για την εξαγωγή πορίσματος, η επιτροπή επικοινωνήσε με 369 άτομα. Παράλληλα η επιτροπή συνέλεξε φωτογραφικό υλικό, βίντεο και κυβερνητικά έγγραφα. (par. 7 –13).

²⁷⁵ Για εκτενή παράθεση βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council A/HRC/19/60 (22 February 2012), par. 83 – 130.

έκθεση, κατά τους τελευταίους έξι μήνες η κατάσταση στη Συρία έχει επιδεινωθεί δραματικά. Κυβέρνηση και αντικαθεστωτικοί συνεχίζουν να διαπράττουν εγκλήματα πολέμου, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις εκθέσεις που συντάσσει το HRW έπειτα από επιτόπια έρευνα και συνεντεύξεις με κρατούμενους – θύματα των μαχητών του FSA²⁷⁶, μολονότι οι πράξεις των τελευταίων δεν είναι της ίδιας έντασης με αυτές που διαπράττονται από τις κυβερνητικές αρχές και τις ομάδες Shabbiha. Αναφορικά δε με την σφαγή στην πόλη Houla της 25^{ης} Μαΐου η επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κυβερνητικές δυνάμεις και οι ομάδες Shabbiha φέρουν την ευθύνη για την σφαγή, η οποία δύναται να χαρακτηριστεί ως έγκλημα πολέμου, σύμφωνα με το άρθρο 8 (2) (c) (i) του ΔΠΔ²⁷⁷. Δέκα μέρες περίπου νωρίτερα μάλιστα, είχε προηγηθεί έκκληση της ICRC για σεβασμό του ΔΑΔ, και ειδικά όσον αφορά τα μέσα διεξαγωγής των εχθροπραξιών και την διάκριση που πρέπει να γίνεται πάντα μεταξύ μαχητών και αμάχων κατά την διενέργεια των πολεμικών επιχειρήσεων, καθώς, σύμφωνα με το ΔΑΔ, οι στόχοι των πολεμικών επιχειρήσεων δεν μπορούν να είναι παρά μόνο αποκλειστικά στρατιωτικοί²⁷⁸.

Η ανθρωπιστική κρίση στη Συρία έχει ως αποτέλεσμα την φυγή χιλιάδων Σύριων στα γειτονικά κράτη. Για την αντιμετώπιση του προσφυγικού κύματος²⁷⁹ ανθρωπιστικοί μηχανισμοί των ΗΕ και άλλοι ανθρωπιστικοί εταίροι κινητοποιήθηκαν. Ανάμεσα σε αυτούς η Unicef η οποία έχει συστήσει προσφυγικούς καταυλισμούς σε Λίβανο, Ιορδανία και Ν. Τουρκία για την υποδοχή των παιδιών προσφύγων και των οικογενειών τους.

²⁷⁶ Βλ. “Syria : End Opposition Use of Torture, Executions”, Human Rights Watch, 17 September 2012, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.hrw.org/news/2012/09/17/syria-end-opposition-use-torture-executions> (ημερομηνία πρόσβασης 24/09/2012).

²⁷⁷ Βλ. Human Rights Council A/HRC/21/50 (15 August 2012), par. 55.

²⁷⁸ “The hostilities are subject to rules imposing limits on how the fighting can be conducted... Under international humanitarian law, the parties to the conflict must at all times distinguish between civilians and persons directly participating in hostilities. Attacks may be directed only against military objectives – never against civilians...”, βλ. Επίσημη ιστοσελίδα ICRC, Syria : ICRC urges full respect for international humanitarian law, <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/news-release/2012/syria-news-2012-07-31.htm> (ημερομηνία πρόσβασης 05/09/2012).

²⁷⁹ Σύμφωνα με στοιχεία της UNHCR μέχρι τον Αύγουστο του 2012 στην Ιορδανία είχαν καταγραφεί 42.934 Σύριοι πρόσφυγες, 37.240 στον Λίβανο, 14.129 στο Ιράκ και 61.450 στην Τουρκία. Στους αριθμούς αυτούς θα πρέπει να προστεθούν και όσοι δεν έχουν ακόμη καταγραφεί. Το 75% των προσφύγων σύμφωνα πάντα με στοιχεία της UNHCR είναι γυναίκες και παιδιά. Τα στοιχεία είναι διαθέσιμα στην εξής ηλεκτρονική διεύθυνση : data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php, (ημερομηνία πρόσβασης 16/08/2012).

Από την αρχή του 2012, η Unicef και οι εταίροι της έχουν προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια σε 190.000 πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένων περισσότερων από 145.000 παιδιών²⁸⁰. Παράλληλα η UNHCR έχει συστήσει, από τις 23 Μαρτίου 2012 και για μια αρχική χρονική περίοδο έξι μηνών, η οποία ωστόσο παρατάθηκε έως τα τέλη του 2012, για την διαχείριση του κύματος προσφύγων από την Συρία σε συνεργασία με άλλους επτά μηχανισμούς των ΗΕ, 28 ΜΚΟ και τις κυβερνήσεις των κρατών υποδοχής των προσφύγων – Ιορδανία, Λίβανος, Ιράκ και Τουρκία -, το *Syria Regional Response Plan*. Βασικοί άξονες του προγράμματος είναι η διασφάλιση της δυνατότητας των προσφύγων να εισέλθουν στα γειτονικά κράτη και να αναζητήσουν άσυλο και προστασία, η διασφάλιση των βασικών αναγκών των προσφύγων, ειδικότερα των πιο ευπαθών ομάδων καθώς και η αντιμετώπιση μιας ενδεχόμενης μεταναστευτικής ροής²⁸¹. Για την καλύτερη δυνατή διαχείριση του συνόλου των επιπτώσεων της συριακής ανθρωπιστικής κρίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και άλλοι μηχανισμοί, όπως FAO, OCHA και UNFPA, και φυσικά η ICRC, η οποία σε στενή συνεργασία με την Syrian Arab Red Crescent, επικεντρώνεται πρωτίστως στην παροχή επείγουσας ιατρικής φροντίδας και πρώτων βοηθειών στους τραυματίες και τους ασθενείς, στα εδάφη της Συρίας και των γειτονικών κρατών²⁸². Οι προσπάθειες δε της ICRC έχουν ενταθεί ιδιαίτερα από τα μέσα Ιουλίου 2012, καθώς έκτοτε, οι εχθροπραξίες γύρω από την πρωτεύουσα Δαμασκό, έχουν κλιμακωθεί, χωρίς καμία σχεδόν παύση, ενώ παράλληλα και σε πολλές άλλες περιοχές της Συρίας η κατάσταση θεωρείται μη αναστρέψιμη²⁸³, με αποτέλεσμα η ανθρωπιστική βοήθεια να είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα της ανθρωπιστικής βοήθειας αναφέρουμε εν συντομία την δράση της ΕΕ, η οποία δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να μείνει αποστασιοποιημένη από μία τέτοια ανθρωπιστική

²⁸⁰ Βλ. www.unicef.org/infobycountry/media_65408.html, (ημερομηνία πρόσβασης 16/08/2012).

²⁸¹ Βλ. United Nations, *Revised Syria Regional Plan* (June 2012), pp. 8 – 9.

²⁸² Βλ. επίσημη ιστοσελίδα ICRC, *The ICRC in Syria*, <http://www.icrc.org/eng/where-we-work/middle-east/syria/index.jsp>, (ημερομηνία πρόσβασης 05/09/2012).

²⁸³ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα ICRC, *Syria : scrambling to respond to fast – growing needs*, <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/update/2012/update-syria-0712.htm> (ημερομηνία πρόσβασης 05/09/2012).

τραγωδία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στενά συνεργαζόμενη με το OCHA και την SARC, έχει επενδύσει 69 εκατομμύρια ευρώ για ιατρική φροντίδα, τροφή, νερό και δημιουργία καταφυγίων, όχι μόνο στην Συρία, αλλά και στις γειτονικά κράτη στα οποία καταφεύγουν οι Σύριοι πρόσφυγες²⁸⁴, ενώ τα κ – μ της ΕΕ έχουν προσφέρει μέχρι και σήμερα πάνω από 77 εκατομμύρια ευρώ για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας²⁸⁵.

Δυστυχώς όμως, και παρά τις προσπάθειες των δο, κατά την διάρκεια των τελευταίων μηνών η κρίση στην Συρία έχει λάβει επικίνδυνη τροπή, επιτείνοντας τις εκκλήσεις για την δημιουργία *safe areas*²⁸⁶ και φυσικά για την επιβολή ζώνης απαγόρευσης πτήσεων, τόσο από την διεθνή κοινότητα, όσο και από την ηγεσία του SNC²⁸⁷.

2.3.1 Ευθύνη...προστασίας :

Στις 14 Ιουνίου 2012 οι Ειδικοί Σύμβουλοι του ΓΓ για την Πρόληψη της Γενοκτονίας και της Ευθύνης Προστασίας, Francis Deng και Edward Luck, σε κοινή δήλωσή τους τόνισαν ότι τα όσα διαδραματίζονται στη Συρία, και ιδιαίτερα οι σφαγές στις πόλεις Houla και Mazraat al – Qubeir, πιθανόν να συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα τα οποία, η συριακή κυβέρνηση είναι ανίκανη, όπως έχει αποδειχθεί, να σταματήσει. Οι Ειδικοί Σύμβουλοι υπενθύμισαν λοιπόν την δέσμευση των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων στην Διάσκεψη Κορυφής του 2005 αναφορικά με την ευθύνη προστασίας των λαών από γενοκτονία, εθνοκάθαρση, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και κάλεσαν την διεθνή κοινότητα να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα που της παρέχει ο Χάρτη ώστε να ανταποκριθεί στην συγκεκριμένη υποχρέωσή της και να σταματήσουν

²⁸⁴ Βλ. *Humanitarian Implementation Plan (HIP). Syria Crisis, Version 2.*

²⁸⁵ Βλ. επίσημη ιστοσελίδα ΕΕ, *Humanitarian Aid and Civil Protection. Syria Crisis*, http://ec.europa.eu/echo/aid/north_africa_mid_east/syria_en.htm (ημερομηνία πρόσβασης 03/09/2012).

²⁸⁶ Πρόταση για την δημιουργία *safe areas* έχει γίνει ήδη από τις αρχές του 2012 (βλ. ενδεικτικά άρθρο “*Slaughter ‘s Syria ‘No Kill Zones’ Still Don’t Make Sense*”, The American Conservative, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.theamericanconservative.com/larison/slaughters-syria-no-kill-zones-still-dont-make-sense/> (ημερομηνία πρόσβασης 04/09/2012).

²⁸⁷ Βλ. άρθρο *Syrian opposition calls for no – fly zone*”, Al Jazeera διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/08/2012812233833353319.html> (ημερομηνία πρόσβασης 04/09/2012).

επιτέλους οι θηριωδίες στη Συρία²⁸⁸. Δεν παρέλειψαν μάλιστα να προβούν σε έκκληση προς το ΣΑ για παραπομπή της κατάστασης στο ΔΠΔ.

Ακολούθως, στις 3 Αυγούστου 2012 ο ΓΓ των ΗΕ Ban Ki – moon, δήλωσε στη ΓΣ των ΗΕ, αναφορικά με την ανθρωπιστική κρίση στη Συρία, ότι η πρωταρχική ευθύνη για τον τερματισμό των πράξεων βίας, την έχουν οι εμπλεκόμενοι, και πρωτίστως η κυβέρνηση. Ωστόσο, ο ΓΓ συνεχίζοντας, τόνισε ότι η άρνησή τους να αφήσουν τα όπλα δεν απαλλάσσει την διεθνή κοινότητα από την υποχρέωση για δράση και την κάλεσε να αναλάβει τις ευθύνες της²⁸⁹.

2.4 Syrian National Council

Από τις αρχές της Αραβικής Άνοιξης οι διαδηλωτές στη Συρία οργανώθηκαν και σχημάτισαν διάφορα αντικαθεστωτικά «Συμβούλια». Η οργάνωση όμως η οποία συγκεντρώνει την πλειοψηφία των αντικαθεστωτικών και χαίρει της μεγαλύτερης αναγνώρισης είναι το Εθνικό Συμβούλιο της Συρίας (*Syrian National Council – SNC*), η δημιουργία του οποίου ανακοινώθηκε στις 23 Αυγούστου 2011 από την Κωνσταντινούπολη. Το SNC λειτούργησε και λειτουργεί ως «ομπρέλα» για οργανώσεις και άτομα που προέρχονται από όλους τους πολιτικούς χώρους και μοιράζονται διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις, επιθυμούν όμως κυβερνητική αλλαγή στη Συρία²⁹⁰. Κεντρικός στόχος του SNC, το οποίο αποτελεί την ‘φωνή’ της

²⁸⁸ “*The Special Advisers recall the commitment by all Heads of State and Government at 2005 World Summit to protect populations from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity, including their incitement. They call on the international community to take immediate, decisive action to meet its responsibility to protect populations at risk of further atrocity crimes in Syria, taking into consideration the full range of tools available under the United Nations Charter*”, Statement of the Special Advisers of the Secretary – General on the Prevention of Genocide and on the Responsibility to Protect on the Situation in Syria, 14 June 2012, διαθέσιμο στο www.un.org/apps/news/infocus/Syria/press.asp?sID=44, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁸⁹ “*The primary responsibility for stopping the violence rests with those on the ground, particularly the government. But their refusal to lay down arms does not absolve the rest of us of the need to act. I urge all members of this Assembly to face up to the collective responsibilities we shoulder*”, Remarks to the General Assembly on Syria, Secretary – General Ban Ki- moon, General Assembly, 03 August 2012, διαθέσιμο στο www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/statements_full.asp?statID=1613, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁹⁰ Βλ. www.syriancouncil.org/en/structure/structure.html, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012). Να σημειωθεί βέβαια ότι υπάρχουν και κάποιες οργανώσεις, οι οποίες δεν συντάσσονται με το SNC.

Συριακής Επανάστασης στη διεθνή κοινότητα, είναι η υποστήριξη της Συριακής Επανάστασης και ο αγώνας για ελευθερία, αξιοπρέπεια και δημοκρατία. Ειδικότερα, το SNC έχει ως προτεραιότητα την εξασφάλιση ευρείας πολιτικής υποστήριξης στην επανάσταση, την προώθηση της εθνικής ενότητας, την διασφάλιση της εξάλειψης ενός πιθανού πολιτικού κενού, την εκπόνηση ενός Οδηγού για την Δημοκρατική Αλλαγή στη Συρία²⁹¹. Οι τέσσερις αρχές πάνω στις οποίες εδράζεται ο αγώνας είναι : (α) αποτίναξη του παλαιού καθεστώτος με όλα τα νόμιμα μέσα, (β) διασφάλιση της εθνικής ενότητας της Συρίας, (γ) διασφάλιση του μη – βίαιου χαρακτήρα της Συριακής Επανάστασης και (δ) προάσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και κυριαρχίας και απόρριψη οποιασδήποτε ξένης στρατιωτικής επέμβασης²⁹². Το SNC έχει συντάξει μάλιστα και ένα πλήρες πολιτικό πρόγραμμα, στο οποίο γίνεται πρόβλεψη τόσο για την μεταβατική περίοδο που θα ακολουθήσει την πτώση της κυβέρνησης Assad μέχρι την διενέργεια εκλογών, όσο και για τις γενικές αρχές επάνω στις οποίες θα συγκροτείται η νέα Συρία²⁹³.

Το SNC έχει και εσωτερική δομή. Αποτελείται από μία Εκτελεστική Επιτροπή (*Executive Committee*) και μία Γενική Γραμματεία (*Secretariat General*), η οποία αποτελείται από αντιπροσώπους των υπόλοιπων αντιπολιτευτικών ρευμάτων της Συρίας. Αξιόλογη είναι και η οργάνωση των γραφείων του SNC, οι αρμοδιότητες των οποίων καλύπτουν ένα πραγματικά μεγάλο πεδίο των υποχρεώσεων μιας κρατικής οντότητας²⁹⁴.

Ωστόσο το SNC δεν είναι η οργάνωση που διεξάγει τον ένοπλο αγώνα στη Συρία. Ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός (*Free Syrian Army*) είναι αυτός που, ως η μεγαλύτερη ένοπλη αντικαθεστωτική ομάδα, πραγματοποιεί

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της *National Coordination Committee for Democratic Change*, η οποία ως πιο μετριοπαθής επιζητά μια ειρηνική λύση.

²⁹¹ Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. www.syriancouncil.org/en/objectives.html, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁹² Βλ. www.syriancouncil.org/en/about-snc.html, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁹³ Για το πλήρες πολιτικό πρόγραμμα του SNC βλ. www.syriancouncil.org/en/mission-statement.html, (ημερομηνία πρόσβασης 17/08/2012).

²⁹⁴ Ειδικότερα το SNC έχει συστήσει Γραφεία Διαχείρισης & Οργάνωσης, Υποθέσεων Εκπατισμού, Χρηματοοικονομικών Υποθέσεων, Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων & Κοινωνίας των Πολιτών, Διεθνών Σχέσεων, Νομικών Υποθέσεων, Στρατιωτικών Υποθέσεων, Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Πολιτικού Σχεδιασμού, Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και φυσικά Υποστήριξης της Επανάστασης.

τις πολεμικές επιχειρήσεις εναντίον των κυβερνητικών δυνάμεων. Η δημιουργία του FSA πραγματοποιήθηκε στις 27 Ιουλίου 2011. Ο FSA συγκροτείται από πρώην μέλη των Ενόπλων Δυνάμεων της Συρίας, τα οποία αρχικά αρνήθηκαν να υπακούσουν στις διαταγές της συριακής ηγεσίας και να ανοίξουν πυρ εναντίον των αμάχων κατά την διάρκεια των διαδηλώσεων²⁹⁵. Όπως διακηρύσσει ο αρχηγός του κινήματος, Reyad Mousa Al Assad, ο σκοπός του FSA δεν είναι πολιτικός. Μοναδικός στόχος του κινήματος είναι η αποχώρηση του Assad από την ηγεσία της Συρίας και η προστασία του συριακού λαού. Μολονότι αρχικά η στάση του FSA ήταν αμυντική, εντούτοις με την πάροδο του χρόνου και την κλιμάκωση των εχθροπραξιών, ο FSA προχώρησε στην διενέργεια επιχειρήσεων σε βάρος των συριακών αρχών²⁹⁶. Στις 23 Σεπτεμβρίου 2011 ο FSA συνασπίστηκε με το *Free Officers Movement*, έτερη ένοπλη αντικαθεστωτική ομάδα, και έγινε η κύρια ένοπλη αντικαθεστωτική ομάδα υπό την σημερινή μορφή²⁹⁷. Όπως υποστήριξε ο επικεφαλής του FSA και πρώην Συνταγματάρχης της Συριακής Πολεμικής Αεροπορίας, η σύνθεση του κινήματος δεν είναι καθόλου σεχταριστική, καθώς, όπως δηλώνει, στο πλευρό του βρίσκονται όλες οι κοινωνικές ομάδες της Συρίας ασχέτως θρησκείας ή εθνότητας, συμπεριλαμβανομένων και των Αλεβίτων²⁹⁸. Στις αρχές Δεκεμβρίου 2011 SNC και FSA, έπειτα από συνάντηση των ηγετών των δύο κινήματων στην Τουρκία, αποφάσισαν να

²⁹⁵ “We are but part of the Regular Syrian Military Forces who found it impossible to stay silent, where the Regular Military Armed Forces have neglected the oath they have made to protect and defend Syria and the Syrian people, and instead started to do Syria and the Syrian people a lot of harm. by aiding the Regime in killing its own people. Therefore, we, the Free Syrian Army, have sworn to take responsibility in defending Syria and the Syrian people from any harm. We declare that we do not have any hidden or political Agendas, and that we are under no circumstances liable, controlled, and headed or representing any ethnic, sectarian, or religious power groups. We are just defected soldiers and officers of the Regular Syrian Armed Forces who have gathered to defend and liberate Syria and the Syrians from the tyranny of the Regime, so that the killing of innocents and bloodshed will stop.”, <http://www.free-syrian-army.com/en/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/08/2012).

²⁹⁶ “Most FSA groups initially adopted a defensive posture. More recently, a number of FSA groups carried out offensive operations targeting checkpoints, installations of Stateforces, police stations and Government vehicles. For example, the FSA claimed responsibility for an attack in Dar “a governorate on 15 December 2011, during which at least 27 soldiers were killed. In its report, the League of Arab States indicated that, in Homs and Dar “a, armed groups committed acts of violence against Government forces, resulting in death and injury.”, βλ. United Nations, General Assembly, Human Rights Council “Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic, A/HRC19/69 22 February 2012, par. 19.

²⁹⁷ Βλ. <http://www.free-syrian-army.com/en/about-us/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/08/2012).

²⁹⁸ “This FSA is the corner stone of the future Syrian Army that consists of all Syrians regardless of their religion, sectarian or ethnic origin, belief, or inclination, and regardless of their different traditions and cultures.”, Colonel Reyad Mousa Al Al'as'ad, <http://www.free-syrian-army.com/en/home/> (ημερομηνία πρόσβασης 21/08/2012).

συνεργαστούν για την επιτυχή έκβαση της συριακής επανάστασης και την ανατροπή του Προέδρου Assad²⁹⁹.

Μέχρι και την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία, οι αντικαθεστωτικές δυνάμεις ελέγχουν εδάφη στα βόρεια της Συρίας, στα σύνορα με την Τουρκία, γύρω από τις πόλεις Aleppo και Idlib. Αρχικά η επαρχία γύρω από την Idlib αποτέλεσε τον πρώτο κύριο πόλο της δράσης των επαναστατών, ήδη από το φθινόπωρο του 2011. Σήμερα ελέγχουν αποτελεσματικά την περιφέρεια της Idlib καθώς και την πόλη Jisr ash – Shugur και μεγάλο τμήμα νοτίως της πόλης, το οποίο εκτείνεται μέχρι και τις βόρειες επαρχίες της Hama. Όσον αφορά την Homs, μετά την πολιορκία της πόλης τον Μάιο του 2012, τον έλεγχο έχει πλέον η κυβέρνηση. Ωστόσο στα βόρεια και νοτιοδυτικά τμήματα της πόλης (Rastan & al – Qusayr αντίστοιχα) η παρουσία των επαναστατών παραμένει ισχυρή. Από τα μέσα Μαΐου οι επαναστάτες επέκτειναν τον έλεγχο και στην επαρχία της Aleppo, σχηματίζοντας έτσι μια συνεχόμενη εδαφική λωρίδα ελέγχου. Σχετικά με την πρωτεύουσα Δαμασκό, οι κυβερνητικές δυνάμεις εξακολουθούν να έχουν τον έλεγχο³⁰⁰, ενώ τέλος, οι αντικαθεστωτικοί ελέγχουν την πόλη Deir ez – Zor, την έβδομη μεγαλύτερη πόλη της Συρίας.

Μέχρι σήμερα το SNC έχει αναγνωριστεί είτε ως ο νόμιμος αντιπρόσωπος του συριακού λαού (*legitimate representative / representative of Syrian People*), είτε ως επίσημος συνομιλητής (*legitimate interlocutor*) από αρκετά κ – μ των ΗΕ, τρία εκ των οποίων είναι μόνιμα μέλη του ΣΑ. Συγκεκριμένα, Γαλλία, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, την Αίγυπτο και Αλβανία έχουν αναγνωρίσει το SNC ως επίσημο συνομιλητή, με πρώτη την Γαλλία στις 21 Νοεμβρίου του 2011, όταν ο Γάλλος Υπουργός Εξωτερικών,

²⁹⁹ “The FSA officers made the ultimate decision to defect, risking their lives and those of their families because they believe in Syria and have lost faith in the Assad doctrine. They deserve the backing of all supporters of human rights in Syria. They need help to better organize themselves, form a clear vision, develop a strategy and chain of command, and coordinate with the SNC to make sure the political and military opposition are working along the same lines and at the same pace.” Βλ. <http://www.syriancouncil.org/en/issues/item/105-snc-and-the-free-syrian-army.html> και <http://articles.latimes.com/2011/dec/01/world/la-fg-syria-accord-20111202> (ημερομηνία πρόσβασης 21/08/2012).

³⁰⁰ Βλ. *Map: Syria's Maturing Insurgency*, Institute for the Study of War, διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.understandingwar.org/press-media/graphsandstat/map-syrias-maturing-insurgency>, (ημερομηνία πρόσβασης 21/08/2012).

Alain Juppe δήλωσε ότι το SNC είναι ο επίσημος συνομιλητής με τον οποίο θα συνεργάζονται³⁰¹. Περισσότερο ιδιάζουσες είναι οι περιπτώσεις της Τουρκίας, της Ρωσίας και της Κίνας. Ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας, Recep Tayyip Erdogan, στις 15 Νοεμβρίου 2011 διακήρυξε την υποστήριξή του στο SNC, υπογραμμίζοντας ταυτόχρονα ότι η συριακή ηγεσία έχει χάσει κάθε νομιμοποίηση³⁰². Ακολούθως, στις 14 Δεκεμβρίου του 2011 το SNC άνοιξε το πρώτο του γραφείο στην Κωνσταντινούπολη³⁰³. Όσο για Ρωσία και Κίνα, τα δύο δηλαδή κράτη που αντίτιθεντο στις αποφάσεις του ΣΑ και του ΣΔΑ, δεν έχουν μέχρι στιγμής προβεί σε κάποιου είδους αναγνώριση του SNC, αν και εκπρόσωποι του τελευταίου έχουν πραγματοποιήσει επικοινωνιακού χαρακτήρα επισκέψεις σε Μόσχα³⁰⁴ και Πεκίνο³⁰⁵. Επιπρόσθετα, σειρά άλλων κρατών έχουν προβεί σε ρηματική καταδίκη και απόρριψη της κυβέρνησης Assad και / ή υποστήριξη του SNC και δημιουργία ανεπίσημων σχέσεων με αυτό³⁰⁶.

³⁰¹ “The Syrian National Council is the legitimate interlocutor with which we will continue to work”, δήλωση του A. Juppe στον τύπο, διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο <http://euobserver.com/defence/114380> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012). Ακολούθησε η αναγνώριση της Ισπανίας στις 23 Νοεμβρίου 2011 (βλ. <http://www.lccsyria.org/2807> - ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012), των ΗΠΑ στις 5 Δεκεμβρίου 2011 (βλ. http://articles.cnn.com/2011-12-06/middleeast/world_meast_clinton-syrian-opposition_1_assad-syrian-opposition-syrian-national-council?_s=PM:MIDDLEEAST - ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012), του Ηνωμένου Βασιλείου (βλ. <http://www.ibtimes.com/articles/304308/20120224/syria-opposition-uk-friends.htm> - ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012) και της Αιγύπτου στις 24 Φεβρουαρίου 2012 (βλ. <http://allafrica.com/stories/201202270190.html> - ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012) και της Αλβανίας την 1^η Απριλίου 2012 (βλ. http://www.mfa.gov.al/index.php?option=com_content&view=article&id=8050&Itemid=&lang=en - ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰² Βλ. <http://www.voanews.com/content/diplomatic-tensions-escalate-as-turkey-meets-with-syrian-opposition-133921103/148222.html> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰³ Βλ. <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/12/201112149810909861.html> και <http://www1.syriancouncil.org/en/snc-worldwide/istanbul-turkey.html> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰⁴ Βλ. <http://www.syriancouncil.org/en/press-releases/item/46-the-syrian-national-council-meets-with-the-foreign-ministers-of-germany-and-russia.html> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰⁵ Βλ. <http://www.syriancouncil.org/en/news/item/665-snc-delegation-visits-china.html> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰⁶ Ανάμεσα στα κράτη αυτά συγκαταλέγεται η Τυνησία, η Ιταλία, η Βουλγαρία, ο Καναδάς, η Ολλανδία, η Γερμανία, το Βέλγιο, η Σαουδική Αραβία, το Κατάρ, η Αυστρία, η Αυστραλία, η Πορτογαλία, η Σουηδία, η Ιαπωνία και η Νορβηγία. Για τις αντίστοιχες δηλώσεις των αξιωματούχων των προαναφερθέντων κρατών και περαιτέρω ανάλυση βλ. http://arabic.rt.com/news_all_news/news/570625/, http://www.ansa.it/ansamed/en/news/sections/ministry/2011/11/25/visualizza_new.html_14006144.htm, <http://www.cbc.ca/news/canada/story/2011/12/23/baird-syria-sanctions.html>, <http://www.minbuza.nl/en/news/2012/01/rosenthal-meets-with-syrian-opposition-leader.html>, <http://blogs.aljazeera.com/topic/syria/syria-aug-6-2011-1618>, http://www.khaleejtimes.com/displayarticle.asp?xfile=data/middleeast/2012/January/middleeast_January728.xml§ion=middleeast&col=, <http://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL5E8EA08I20120310>,

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι και η περίπτωση του Κοσόβου, το οποίο δεν αποτελεί κ – μ των ΗΕ. Ήδη από τις 23 Αυγούστου του 2011, η πολιτική ηγεσία του Κοσόβου είχε δηλώσει ότι η κυβέρνηση Assad με την πολιτική καταστολής που ακολουθεί απέναντι στον ίδιο της το λαό, έχει χάσει κάθε δικαίωμα να κυβερνά τη χώρα³⁰⁷. Αναφορικά με την ΕΕ, η Ένωση αρχικά καλωσόρισε την πρωτοβουλία σύστασης του SNC, χωρίς όμως να προβεί σε κάποιου είδους επίσημη αναγνώριση του Συμβουλίου³⁰⁸. Ωστόσο, στις αρχές του 2012 η ΕΕ, έπειτα από συνάντηση των ΥΠΕΞ των κ – μ που πραγματοποιήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2012 στις Βρυξέλλες, αναγνώρισε επίσημα πλέον το SNC ως νόμιμο εκπρόσωπο του συριακού λαού³⁰⁹. Η παρούσα ενότητα θα ήταν ατελής χωρίς την παράθεση της στάσης που τήρησε η Λιβύη, η οποία αναγνώρισε το SNC ως την νόμιμη κυβέρνηση της Συρίας. Στις 10 Οκτωβρίου του 2011, και ενώ ακόμα δεν είχε καταρρεύσει ο Gaddafi, εκπρόσωπος του NTC δήλωσε ότι το NTC σκοπεύει να αναγνωρίσει το SNC ως τη μοναδική νόμιμη κυβέρνηση της Συρίας³¹⁰. Η επίσημη αναγνώριση πραγματοποιήθηκε λίγες ημέρες αργότερα, στις 19 Οκτωβρίου³¹¹, καθιστώντας το NTC την πρώτη πολιτική οντότητα που προέβη σε τέτοιου είδους αναγνώριση.

<http://www.syriancouncil.org/en/news/item/668-snc-delegation-visits-japan.html> και <http://www.theaustralian.com.au/news/breaking-news/rudd-says-syrias-assad-must-go/story-fn3dxdxy-1226248937588> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰⁷ “By ordering the repression of his own people through violent acts that have resulted in numerous fatalities, President Assad has lost the right to govern the country.”, βλ. Δελτίο Τύπου του ΥΠΕΞ του Κοσόβου, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <http://www.mfa-ks.net/?page=2,4,908>, (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³⁰⁸ Βλ. http://www.bbc.co.uk/arabic/middleeast/2011/10/111010_syria_killing_sunday.shtml (ημερομηνία πρόσβασης 23/03/2012).

³⁰⁹ Βλ. <http://www.syriancouncil.org/en/press-releases/item/588-snc-welcomes-eu%E2%80%99s-recognition-of-the-snc.html> και <http://rt.com/news/eu-recognizes-syrian-national-council-321/> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³¹⁰ Βλ. <http://www.khaleejtimes.com/displayarticle.asp?xfile=data/international/2011/October/international/October385.xml§ion=international&col=>, (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

³¹¹ Βλ. http://www.washingtonpost.com/world/new-libyan-government-recognizes-syrian-opposition-council/2011/10/19/gIQAJ3kVvL_story.html και <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=embassy-in-libya-to-snc-2011-10-20> (ημερομηνία πρόσβασης 23/08/2012).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην Αραβική Άνοιξη η οποία ξεκίνησε το 2011 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, γεγονός που έχει κάνει πολλούς να μιλούν πλέον για *Αραβική Κόλαση*, υπήρξαν πράγματι αρκετοί ήρωες, αρκετές απώλειες και μάρτυρες. Η Αραβική Άνοιξη υπενθύμισε στη διεθνή κοινότητα ότι οι απλοί, καθημερινοί άνθρωποι επιθυμούν ελευθερία, ακόμη και σε κοινωνίες, όπου τέτοιου είδους φιλοδοξίες θεωρούνται απαγορευμένες. Ωστόσο, οι εσαεί κυβερνήτες, μάλλον δεν θέλησαν να λάβουν το μήνυμα, γεγονός το οποίο γεννά αμφιβολίες περί της επιτυχούς έκβασης της δημοκρατικής επανάστασης : αν και η Τυνησία ομολογουμένως είχε την επιτυχέστερη δημοκρατική μετάβαση, οι εξελίξεις στις υπόλοιπες χώρες μάλλον μοιάζουν προβληματικές : Ακόμη και στην Αίγυπτο και την Λιβύη, όπου πραγματοποιήθηκαν οι πολυπόθητες καθεστωτικές αλλαγές, με διαφορετικό βέβαια πολιτικό και φυσικά κοινωνικό κόστος, το μέλλον δεν διαγράφεται στρωμένο με ροδοπέταλα. Η πολιτική κουλτούρα αναμφίβολα έχει παίξει και θα παίζει, για μεγάλο ακόμα χρονικό διάστημα, σημαντικό ρόλο στην ωρίμανση των νέων ιδεολογιών. Τα αραβικά κράτη θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο για την προσαρμογή τους στις πραγματικά δημοκρατικές διαδικασίες καθώς δεν τις γνώρισαν ποτέ καθ' όλη την πολιτική τους ιστορία.

Σχετικά με την εφαρμογή της ευθύνης προστασίας, το ΣΑ αναμφίβολα ενθαρρύνθηκε στην υιοθέτηση της 1973 από τις σχετικές αποφάσεις ΟΙΣ και ΑΣ, χωρίς τις οποίες Ρωσία και Κίνα θα είχαν κατά πάσα πιθανότητα, ασκήσει veto. Η περίπτωση της Συρίας , ως προς τα πραγματικά περιστατικά δεν διαφέρει καθόλου από την Λιβύη. Η πολιτική ηθική δικαιολογούσε άλλωστε την εκ νέου εφαρμογή της ευθύνης προστασίας, μολονότι με την Συρία τα πράγματα θα ήταν πολύπλοκότερα από την άποψη των στρατιωτικών επιχειρήσεων και των εύθραυστων ισορροπιών ασφαλείας της περιοχής. Θεωρώντας όμως δεδομένη την επανάληψη άσκησης veto σε περίπτωση επίκλησης του δόγματος της ευθύνης προστασίας από Ρωσία και Κίνα, η διεθνής κοινότητα οφείλει να απομονώσει διεθνώς το καθεστώς Assad πολιτικά και διπλωματικά. Δεδομένων μάλιστα των πρόσφατων δηλώσεων του Σύριου ηγέτη, σύμφωνα με τις οποίες οι κρατικές δυνάμεις

χρειάζονται χρόνο προκειμένου να βγουν νικήτριες από την εμφύλια σύρραξη³¹², οι οποίες κάθε άλλο παρά την πρόθεση του Assad να προβεί σε κάποιου είδους υποχώρηση, η διεθνής κοινότητα υποχρεούται να δράσει ταχύτατα : Ρωσία και Κίνα επιβάλλεται να σταματήσουν να εμποδίζουν την διαδικασία λήψης αποφάσεων στους κόλπους του ΣΑ, το οποίο οφείλει να επιβάλλει τόσο εμπάργκο όπλων όσο και στοχευμένες κυρώσεις σε όλα εκείνα τα πρόσωπα τα οποία ευθύνονται για τις θηριωδίες που πραγματοποιούνται τώρα στη Συρία. Πρωτίστως όμως οφείλει να παραπέμψει την κατάσταση στη Συρία στον Εισαγγελέα του ΔΠΔ, συμπεριλαμβάνοντας αυτή τη φορά όμως και όσους από τους κόλπους της αντιπολίτευσης διαπράττουν εγκλήματα. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η συνέχιση του εμφυλίου λειτουργεί αποσταθεροποιητικά για την ευρύτερη περιοχή, με αναταραχές να σημειώνονται ήδη στα γειτονικά, επιρρεπή στους εμφυλίους πολέμους, κράτη (Λίβανος, Ιορδανία και Ιράκ).

Τι θα γίνει όμως με την λήξη του εμφυλίου στη Συρία, όταν μάλιστα οι δυνάμεις που μάχονται τον Assad, στρατιωτικές και πολιτικές είναι κατακερματισμένες ; Το πιο πιθανό, εάν μια καθεστωτική αλλαγή πραγματοποιηθεί στη Συρία, είναι να ανέλθει στην ηγεσία η, καταπιεσμένη από το καθεστώς Assad, Μουσουλμανική Αδερφότητα, η οποία όμως διαφοροποιείται αισθητά από τις αντίστοιχες Μουσουλμανικές Αδερφότητες σε Αίγυπτο και Τυνησία, καθώς πρόκειται για μια πολύ περισσότερο συντηρητική και σκληροπυρηνική οργάνωση. Ευκόλως λοιπόν προκύπτει ότι σε μία ανάλογη περίπτωση το ενδεχόμενο να υπάρξει πρόοδος σε δημοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα μάλλον εξασθενεί.

Αλλωστε, ακόμη και στην υπό μετάβαση Λιβύη τόσο διάφορες ΜΚΟ, όσο και η UNSMIL έχουν καταγράψει σωρεία παραβιάσεων των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Χαρακτηριστικά, η UNSMIL το Μάρτιο του 2012 εκτιμούσε ότι 5.000 – 6.000 άτομα κρατούνταν ακόμα αυθαίρετα, ενώ πολίτες και φυλές φιλικά προσκείμενες προς το παλαιό καθεστώς είναι

³¹² Βλ. άρθρο “Winning this ‘regional and global war’ will take time, warns Assad”, The Independent, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/winning-this-regional-and-global-war-will-take-time-warns-assad-8092843.html> (ημερομηνία πρόσβασης 19/09/2012).

εσωτερικά εκτοπισμένες και γίνονται συχνά θύματα επιθέσεων³¹³, την ίδια στιγμή που η διασπορά των όπλων μετά την λήξη του εμφυλίου παραμένει ένα μεγάλο αγκάθι για την δημιουργία ενός αληθινού κράτους – δικαίου. Φοβούμενο ακριβώς αυτού του είδους τις ενέργειες, το ΣΑ ήδη από τις 27 Οκτωβρίου 2011 με την απόφαση 2016 έχει συστήσει στις νέες πλέον αρχές της Λιβύης να απέχουν από οποιαδήποτε μορφή αντιποίνων³¹⁴.

Σε κάθε πάντως περίπτωση, οι δο καλούνται να ανταποκριθούν στις προκλήσεις εδραίωσης *πραγματικού* δημοκρατικού πολιτεύματος, στις οποίες όμως ελλοχεύει ο κίνδυνος οι εκπρόσωποι των κοινωνιών αυτών να είναι, στην καλύτερη των περιπτώσεων, ιδιαίτερα επιφυλακτικοί και καχύποπτοι ως προς τις προθέσεις της Δύσης. Όπως και να έχει, όποιες δυσκολίες κι αν κληθούν να αντιμετωπίσουν, οι δο οφείλουν, εάν θέλουν να είναι συνεπείς με όσα διακηρύττουν περί σεβασμού της δημοκρατίας και των ΔτΑ, να εργαστούν σκληρά ώστε να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των πολιτών των κρατών της Αραβικής Άνοιξης και να βοηθήσουν στην εγκαθίδρυση δίκαιων και διαφανών πολιτικών διαδικασιών και φυσικά στην πεμπτουσία της δημοκρατίας, την δημιουργία δηλαδή ελεύθερων κοινωνιών.

³¹³ Βλ. Blanchard M. Ch. “*Libya :Transition and U.S. Policy*”, Congressional Research Service, 9 August 2012, pp. 13.

³¹⁴ Βλ. United Nations, Security Council, S/RES/2016 (27 October 2011), par. 3.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ

- Χάρτης ΗΕ, Άγιος Φραγκίσκος 1945.
- Οικουμενική διακήρυξη των δικαιωμάτων των ανθρώπου (1948).
- Διεθνές σύμφωνο ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων (1966).
- Διεθνές σύμφωνο για οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα (1966).
- Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (1979).
- Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (1984).
- Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (1989).
- Διεθνής σύμβαση για την προστασία των μεταναστών εργατών και των μελών της οικογένειάς τους (1990).
- Rome Statute of the International Criminal Court (1998).

ΠΡΑΞΕΙΣ & ΆΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

- ❑ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

- *Συμβούλιο Ασφαλείας* : S/RES/1970 (2011), S/RES/1973 (2011), S/RES/1994 (2011), S/RES/2009 (2011), S/RES/2011 (2011), S/RES/2014 (2011), S/RES/2016 (2011), S/RES/2017 (2011), S/RES/2022 (2011), S/RES/2028 (2011), S/RES/2033 (2012), S/RES/2040 (2012), S/RES/2042 (2012), S/RES/2043 (2012), S/RES/2051 ((2011), 2012), S/RES/2052 (2012), S/RES/2059 (2012).

- *Γενικής Συνέλευση* : A/RES/60/1/ 2005 (2005), A/RES/65/274 (2011), A/RES/ 66/11 (2011), A/RES/65/265 (2011), A/65/877 – S/2011/393 (2011), GA/11198 (2011), GA11207 (2012).

- *Γενικός Γραμματέας* : Report of the Secretary – General on the United Nations Support in Libya S/2011/727, (2011), Report of the Secretary – general on the United Nations – African Union cooperation in peace and Security, S/2011/805 (2011), Report of the Secretary – General on the United Nations Support Mission in Libya, S/2012/129 (2012), : Report of the Secretary – General on the Implementation of Security Council Resolution 2043 (2012) S/2012/523 (2012)

- *Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* : A/HRC/WG.6/7/EGY/1 (2009), A/HRC/10/75 (2009), A/HRC/11/23(2009), A/HRC/11/29 (2009), A/HRC/14/17, (2010), A/HRC/14/12 (2010), A/HRC/14/14 (2010), A/HRC/15/15 (2010), A/HRC/16/15 (2011), A/HRC/16/18 (2011), A/HRC/16/G/12 (2011), A/HRC/17/7 (2011), A/HRC/RES/S – 15/1 (2011), A/HRC/17/44 (2011), A/HRC/RES/S – 16/1 (2011), A/HRC/S – 17/1 (2011), A/HRC/S – 17/2 (2011), A/HRC/17/25/Add.3 (2011),), A/HRC/RES/S- 17/2/Add.1 (2011), A/HRC/RES/S- 17/2 (2011), A/HRC/19/L.38/Rev1 (2012), A/HRC/S-15/1 (2011), A/HRC/S – 18/NGO/1 (2011), A/HRC/S – 18/NGO/2 (2011), A/HRC/16/15 (2012), A/HRC/RES/19/11 (2012), A/HRC/RES/S- 17/1 (2012), A/HRC/RES/S-19/1 (2012), A/HRC/19/68 (2012), A/HRC/20/L.22 (2012), A/HRC/S – 19/NGO/1 (2012), A/HRC/S – 19/NGO/2 (2012), A/HRC/19/69 (2012), A/HRC/21/50 (2012).

- *Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο* : ICC – 01/11 (Situation in Libya).

- *United Nations High Commissioner for Refugees* : Revised Syria Regional Response Plan (2012).

- *Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου* : Draft articles on the responsibility of international organizations 2011, Draft articles on the responsibility of international organizations with commentaries 2011.
- *Δηλώσεις του Προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας* : S/PRST/2011/16 (2011), S/PRST/2012/10 (2012), S/PRST/2012/6 (2012).

□ Ευρωπαϊκή Ένωση

- Consolidated Version of the Treaty on European Union (97/C 340/02).
- Commission of the European Communities, European Neighbourhood Policy, Brussels, 12.5.2004, COM (2004) 373 final.
- Council Decision 2011/210/CFSP of 1 April 2011 on a European Union military operation in support of humanitarian assistance operations in response to the crisis situation in Libya (EUFOR Libya).
- European Commission, A PARTNERSHIP FOR DEMOCRACY AND SHARED PROSPERITY WITH THE SOUTHERN MEDITERRANEAN, Brussels, 8.3.2011 COM(2011) 200 final.
- Commission of the European Communities, European Neighbourhood Policy Brussels, 12.5.2004 COM(2004) 373 final

□ Αφρικανική Ένωση

- African Charter on Democracy, Elections and Governance.
- Constitutive Act of the African Union.
- Communique of the 275st Meeting of the Peace and Security Council (2011).

- Communique of the 291st Meeting of the Peace and Security Council (2011).
- Communique of the 294th Meeting of the Peace and Security Council (2011).
- Communique of the 297th Meeting of the Peace and Security Council (2011).
- Press Statement of the 285th Meeting of the Peace and Security Council (2011).
- Assembly of the Union, 16th Ordinary Session, Decisions, Resolutions and Declarations (2011).
- Assembly of the Union, 17th Ordinary Session, Decisions, Resolutions and Declarations (2011).
- Assembly of the Union, 18th Ordinary Session, Decisions, Resolutions and Declarations (2012).
- Executive Council, 18th Ordinary Session, Decisions (2011).
- Executive Council, 19th Ordinary Session, Decisions (2011).
- Executive Council, 20th Ordinary Session, Decisions (2012).
- Letter From The Chairperson, Jean Ping, Chairperson, African Union Commission, Issue 1. November 2011.

□ Σύνδεσμος Αραβικών Κρατών

- Charter of Arab League.

- Arab Charter on Human Rights.

– الجمهورية العربية السورية في الأوضاع طورات

- Report of the Head of the League of Arab States Observer Mission to Syria for the period from 24 December 2011 to 18 January 2012.

□ Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας

- Charter of the Organisation of Islamic Cooperation.
- Ten – Year Programme Of Action.
- Statute of the OIC Women Development Organization.

B. ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ / ΑΡΘΡΑ

□ Συγγράμματα

1. “International Law”, Antonio Cassese, Oxford University Press, Second Edition, 2005.
2. “International Law”, Malcolm D. Evans, Oxford University Press, Second Edition, 2006.
3. “International Organizations as Law – Makers”, Jose E. Alvarez, Oxford University Press, 2006.
4. “International Law and Ethnic Conflict”, edited by David Wippman, Cornell University Press – Ithaca and London, 1998.

5. “International Law and the Use of Force”, Christine Gray, Oxford University Press, 2000.
6. “L’ application du droit international humanitaire et des droits de l’ homme aux organisations internationales – Force de paix et administrations civiles transitoires », Robert Kolb, Gabriele Porreto, Sylvain Vite, Bruylant Bruxelles, 2005.
7. “A Responsibility to Assist. Human Rights’ Policy and Practice in European Union Crisis - Management Operations”, edited by Tom Hadden, Oxford and Portland, Oregon 2009.
8. “NATO ‘s Mediterranean Dialogue : Prospects and Policy”, by Thanos Dokos, ELIAMEP Policy Paper No 3, 2003.
9. “International Organizations and their Exercise of Sovereign Powers”, Dan Sarooshi, Oxford Monographs in International Law, 2005.
10. “The responsibility to Protect : Considering the Operational Capacity for Civilian Protection”, Victoria K. Holt, Discussion Paper, January 2005 (revised).
11. “The Responsibility to Protect: The Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty”, ICISS, 2002.
12. “The Responsibility to Protect: Ending Mass Atrocity Crimes Once and for All”, Gareth Evans, Brookings Institution Press, Washington, D. C., 2008.
13. “The European Union and the Arab Spring: Promoting Democracy and Human Rights in the Middle East”, Edited by Joel Peters, Lexington Books, 2012.
14. “Η Εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για Χρήση Βίας”, Λίνος – Αλέξανδρος Σισιλιάνος, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2003.
15. “Ο ΟΗΕ στο Κατώφλι της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής”, Επιμέλεια Θεόδωρος Χριστοδουλίδης – Δημήτρης Μπουραντώνης, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1998.

16. “Εγχειρίδιο του NATO”, 2001 Office of Information and Press.
17. “Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών – Η Θεσμική Διάσταση”, Π. Νάσκου – Περράκη, Τέταρτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005.
18. “Εξήντα Χρόνια από την Ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών. Ειρήνη, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Θεσμική Μεταρρύθμιση.”, επιμέλεια Χ. Δίπλα – Εμμ. Δούση, Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2007.

□ Άρθρα

1. “International Law, Dignity, Democracy, and the Arab Spring” Jordan J. Paust, THE UNIVERSITY OF HOUSTON LAW CENTER, Public Law and Legal Theory Series 2012-A-3.
2. “Arab Revolution versus Western Democracy? About riots in Arab world”, Mariano Arias.
3. “Seeing Through the Fog: Transitional Governments in Libya and Elsewhere”, by Jon B. Alterman, Ph.D., CSIS, 2011.
4. “The Responsibility to Protect and Regime Change”, Michael Emerson, CEPS Commentary, December 2011.
5. “Internationaal Organizations and their Exercise of Sovereign Powers”, Oxford Monographs in International Law, Oxford University Press, 2005.
6. “The Responsibility to Protect: Considering the Operational Capacity for Civilian Protection”, Victoria K. Holt, Discussion Paper, January 2005.
7. “Why there are no Arab Democracies ?”, Larry Diamond, 2010.
8. “Democracy Index 2011. Democracy under Stress. A Report from the Economist Intelligence Group”, The Economist, 2012.

9. “Annual Report on Freedom of Expression. Egypt and the Arab World 2011”, The Arabic Network for Human Rights Information, 2012.

10. “Libya : Transition and U.S. Policy”, Christopher M. Blanchard, Congressional Research Service, 2012.

Γ. Επιστημονικά Περιοδικά

❑ European Journal of International Law

- NATO, the UN and the Use of Force : Legal Aspects, Issue Vol. 10 (1999)No. 1.

❑ Harvard International Law Journal

- A Strategy for Syria Under International Law: How to End the Asad Dictatorship While Restoring Nonviolence to the Syrian Revolution, Online Vol. 53, March 2012.
- After the Last Judgment: The Future of the Egyptian Constitution, Online Vol. 52, April 2011.

❑ Journal Of Democracy

- Comparing the Arab Revolts, October 2011, Volume 22, Number 4.
- Democracy assistance: political vs. developmental?, January 2009, Volume 20, Number 1.
- The Languages of the Arab Revolutions, April 2012, Volume 23, Number 2.
- The Upheavals in Egypt and Tunisia, July 2011, Volume 22, Number 3.

- Democracy's Past and Future, January 2010, Volume 21, Number 1.
- Democracy Assistance: What Recipients Think, Joel D. Barkan, Volume 23, Number 1, January 2012, pp. 129-137, (Article).
- The Year of the Arab Uprisings, Arch Puddington, Volume 23, Number 2, April 2012, pp. 74-88 (Article).

□ Journal of International Organization Studies

- NATO and the United Nations: Debates and Trends in Institutional Coordination, Volume 2, Number 1, 2011.
- The Emergence and Change of International Organizations, Volume 3, Number 1, 2012.
- Human Rights in the UN System Since the Demise of the Three Pillars Approach, Volume 3, Number 1, 2012.

□ The Yale Journal of International Law

- Wings over Libya: The No-Fly Zone in Legal Perspective, Vol. 36, Spring 2011.
- With Great Power Comes Great Responsibility? The Concept of the Responsibility To Protect Within the Process of International Lawmaking, Vol. 35, Fall 2009.
- New Directions in Responsibility: Assessing the International Law Commission's Draft Articles on the Responsibility of International Organizations, Vol. 37, Spring 2011.

- Lawmaking by Nonstate Actors: Engaging Armed Groups in the Creation of International Humanitarian Law, Vol. 37, Issue 1.

□ Mediterranean Quarterly

- Alienation and Rebellion in the Arab World, Paul R. Pillar, Volume 22, Number 4, Fall 2011, pp. 8-19.
- Arab Spring: A Partial Awakening, Vincent Cannistraro, Volume 22, Number 4, Fall 2011, pp. 36-45.
- Requiem for the Baath Party: Struggle for Change and Freedom in Syria, Hafizullah Emadi, Volume 22, Number 4, Fall 2011, pp. 62-79.
- The UN, NATO, and International Law After Kosovo, O'Connell Mary Ellen, Volume 22, Number 1, February 2000, pp. 57-89.

□ The SAIS Review of International Affairs

- Through the Fog: Libya and Transition, Jon B. Alterman, Volume 32, Number 1, Winter-Spring 2012, pp. 147-156 (Article).

□ International Organization

- Democracy from the Outside-In? International Organizations and Democratization, Pevehouse, Jon C.. Volume 56, Number 3, Summer 2002, pp. 515-549 (Article).

Ε. Δικτυακοί Τόποι

1. <http://www.nato.int>
2. <http://www.un.org>
3. <http://www.oic-oci.org>
4. <http://www.europa.eu>
5. <http://www.au.int>

6. <http://www.arableagueonline.org>
7. <http://www.hrw.org>
8. <http://www.amnesty.org>
9. <http://www.icrc.org>
10. <http://www.ntclibya.org>
11. <http://www.aljazeera.com>
12. <http://www.washingtonpost.com>
13. <http://www.bloomberg.com>
14. <http://www.telegraph.com>
15. <http://www.businessweek.com>
16. <http://www.lebanonews.com>
17. <http://www.khaleejtimes.com>
18. <http://www.reuters.com>
19. <http://observer.guardian.co.uk>
20. <http://www.voanews.com>
21. <http://news.monstersandcritics.com>
22. <http://main.omanobserver.om>
23. <http://www.bbc.co.uk>

24. <http://allafrica.com>
25. <http://www.nytimes.com>
26. <http://www.alnajaf2012.com>
27. <http://www.timesofmalta.com>
28. <http://globalnation.inquirer.net>
29. <http://maltastar.com>
30. <http://www.npr.org>
31. <http://www.lse.co.uk>
32. <http://www.albaath.news.sy>
33. <http://www.syriancouncil.org>
34. <http://www.free-syrian-army.com>
35. <http://www.usatoday.com>
36. <http://articles.latimes.com>
37. <http://www.understandingwar.org>
38. <http://euobserver.com>
39. <http://www.lccsyria.org>
40. <http://articles.cnn.com>

41. <http://www.ibtimes.com>
42. <http://www.mfa.gov.al>
43. <http://arabic.rt.com>
44. <http://www.ansa.it>
45. <http://www.cbc.ca>
46. <http://www.cbc.ca>
47. <http://www.theaustralian.com.au>